Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu

Facultatea de ştiinţe politice, relaţii internaţionale şi studii de securitate

Prof. univ. dr. Cristian Troncotă

Studii de securitate

Sibiu 2008

Argument

Securitatea sau insecuritatea domină actualul context al relațiilor internaționale? Este o situație generată de prăbuşirea Blocului comunist est-european şi a URSS la sfârțitul anilor 80 şi începutul anilor 90 sau impactul rezistenței la Noua Ordine Mondială impulsionată şi de fenomenele negative ale globalizării? Sunt capabile organismele internaționale (ONU, UE, NATO, OSCE etc.) să facă față noilor provocări, precum crima organizată transfrontalieră, terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, pentru a enumera doar câteva dintre marile pericole ce pot arunca umanitatea în haos şi anarhie? Mai pot fi eficiente vechile instrumente (sistemul de drept umanitar internațional, serviciile de informații, contrainformații şi de securitate) pentru a readuce pacea şi prosperitatea popoarelor şi națiunilor lumii? Iată doar câteva întrebări ce frământă societatea civilă deopotrivă cu comunitatea oamenilor politici, a militarilor, şi nu în ultimul rând a protagoniştilor frontului secret. Desigur că fiecare interogație în parte ar putea constitui un domeniu separat de cercetare şi meditație. A le trata împreună, înseamnă un efort de sinteză a tot ceea ce este, sau ar trebui să fie, legat de problematica, atât de complexă, a securității.

Prin urmare, ideea elaborării acestui curs a pornit de la necesitatea de a prezenta într-o concepție unitară şi coerentă problematica fundamentală în domeniul securității naționale integrate celei globale. Tematica se referă la următoarele aspecte: evoluția conceptelor de securitate; elemente de doctrină a informațiilor pentru securitate; riscuri de securitate; crima organizată transfrontalieră şi principalele organizaşii de tip mafiot; terorismul internațional; strategii şi politici de securitate; organizații internaționale de securitate.

Demersul se circumscrie eforturilor care s-au depus în ultimii ani de elaborare a unei noi concepții teoretice şi practice privind activitatea de informații pentru securitate națională, precum şi a politicii şi strategiei de securitate în condițiile noului statut al României de membră a NATO şi a Uniunii Europene.

În domeniul politicilor şi strategiilor de securitate, ori despre organizațiile internaționale cu responsabilități de securitate, există o literatură extrem de bogată ce cu greu mai poate fi cuprinsă. Mai mult, există în literatura de specialitate şi evaluări diametral opuse față de un eveniment de notorietate din mediul de securitate. Diversele percepții şi interpretări nu se mulează neapărat pe un model de partizanat politic, ci, de multe ori, spectrul analitic

(istoric, sociologic, politologic, juridic, militar etc.) poate fi uşor sesizat la nuanțe ori argumentări. Nu pot fi emise astfel pretenții de exhaustivitate, bibliografia ataşată prezentei lucrări nefiind altceva decât ceea ce autorul a putut parcurge până în prezent.

În actuala structură, cursul reprezintă o noutate pentru domeniul securității, fiind elaborat în baza conceptului de *interdisciplinaritate*. Aceasta înseamnă că disciplinele academice, cum ar fi psihosociologia, managementul organizațional, geopolitica şi ştiințele comunicării vin să confere relevanța, coerența şi acribia ştiințifică a tematicii, completând şi secondând aria de specialitate în domeniul *intelligence*-ului. Pe de altă parte, disciplinele academice tradiționale şi/sau nemilitare, devenind conexe celor de informații, sunt optim valorificate, ele jucând un rol extrem de important în informarea, dar şi în formarea celor ce intenționează să aprofundeze ulterior diferitele domenii ale securității, precum doctrinele, instituțiile, sistemele juridice, instituțiile etc.

Efortul depus pentru elaborarea cursului, se bazează pe documente fundamentale, precum: Strategia Securității Naționale a României, Strategia prevenirii şi combaterii terorismului, Doctrina națională a informațiilor pentru securitate.

Şi pentru a se realiza conexiunea tradițiilor româneşti ale domeniului la cultura organizațională şi instituțiile de securitate euroatlantice nu am scăpat din vedere documentele recente, de excepțională valoare politico-strategică, cum ar fi: Legea "Patriot" aprobată în Congresul SUA la 25 octombrie 2002; Strategia de securitate națională a SUA, adoptată de Congresul SUA în septembrie 2002 şi martie 2006; Documente strategice de planificare a securității şi apărării elaborate în Federația Rusă şi China. La toate acestea am adăugat un bogat material documentar extras din literatura de specialitate apărută în ultimii ani precum şi o serie de date şi informații selecționate, analizate şi sintetizate din presa internă şi internațională.

Fără îndoială că toate aceste documente se pot modifica în funcție de fluididatea evenimentelor de pe arena internațională ori în directă legătură cu noi evenimente şi viziuni politico-strategice din mediul global de securitate. În aceste circumstanțe, lucrarea nu poate constitui decât un punct de pornire pentru cei ce se încumetă la cunoştere şi acțiune în domeniul securității.

Pentru studenți importante nu sunt amănuntele întâlnite în acest curs, inerente de altfel pentru argumentarea ştiințifică a oricărui demers academic, ci *familializarea cu problemele fundamentale ale domeniului securității şi mai ales deprinderea cu tehnicile de cercetare a acestora*.

EVOLUȚIA CONCEPTELOR DE SECURITATE

Singura sursă de legitimare a unui stat este capacitatea de a proteja şi menține drepturile cetățenilor săi şi de a le asigura mediul prielnic satisfacerii tuturor nevoilor. De altfel, piramida trebuințelor formulată de Abraham Maslow plasează nevoia de securitate pe al doilea nivel de importanță imediat după nevoile fiziologice. Nevoia de securitate sau dreptul imprestriptibil al omului la linişte şi bunăstare, fără asigurarea căruia, tot ceea ce se construieşte ca sistem juridic şi instituțional capătă un caracter relativ, uşor schimbător în funcțe de presiunile (riscurile) politice, economice, militare, ecologice sau de orice altă natură.

Într-adevăr, de-a lungul întregii sale istorii, omul a simțit permanent nevoia de stabilitate şi s-a preocupat să-şi asigure agoniseala, proprietatea, hrana şi propria viață. „Nu se poate trăi fără a avea sentimentul siguranței acțiunii şi al stabilității", se afirmă, parcă la unison, din mediul sociologic.

Prin urmare, față de această realitate, singurul concept care poate răspunde acestor deziderate (siguranță şi stabilitate) este conceptul de securitate. Cum se realizează, însă, securitatea, reprezintă o chestiune ce ține de strategie, respectiv: fixarea priorităților față de un context geopolitic, de resurse, de alianțe, dar şi de loialitatea față de aliați, de planificare, şi, nu în ultimul rând, de management (experiența conducerii).

Pentru realizarea strategiei de securitate fiecare guvern îşi asumă politica de securitate (sistem legislativ, instituțional, resurse materiale şi umane etc.) capabilă să satisfacă întreaga gamă de probleme din domeniul securității naționale.

Abordări tradiționale ale conceptului de securitate

Din punct de vedere semantic, prin *securitate*[1] se înțelege „faptul de a fi la adăpost de orice pericol" sau „sentimentul de încredere şi de linişte pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol. O definire a termenului de securitate ar putea face referire la ansamblul proceselor, acțiunilor şi măsurilor de natură politică, economică, socială, diplomatică, militară, administrativă, legislativă şi altele, prin care se garantează existența național-statală, precum şi drepturile şi libertățile fundamentale ale cetățenilor.

[1] Termenul vine din limba latină (securitas – atis) cu înțeles de „lipsă de grijă".

De interes ar fi referirea la evoluția istorică a termenului de securitate. Aşa de pildă, în Imperiul Roman, *Securitas* era zeița ce asigura liniştea imperiului. Aşa cum atestă reversul unei medalii emise în 250 d.Hr, în timpul împăratului Hostilian, sensul expresiei era cel de „libertate în fața amenințării". În perioada modernă termenul de securitate a derivat din conceptul medieval *raison d'Etat* (rațiune de stat), înțeles ca „stare de necesitate", prin care guvernul unui stat îşi rezervă o situație juridică ce îi permite să invoce măsuri excepționale pentru asigurarea securității statului[2].

Binomul „*securitate națională"* semnifică „starea generalizată de liniște şi încredere că existența unei națiuni este în afară de orice pericol", iar „*securitatea colectivă*" se referă la starea relațiilor dintre state creată prin luarea pe cale de tratat a unor măsuri de apărare comună împotriva unei agresiuni[3]. Sub acest din urmă aspect, britanicii folosesc expresia „*security and protection system*", prin care se înțelege totalitatea mijloacelor şi aparaturii destinate să apere persoane şi proprietăți împotriva unui larg spectru de evenimente neprevăzute, incluzând: crima, incendiul, accidente, spionajul, sabotajul, subversiunea şi atacul neprovocat. Sistemul de securitate şi protecție pune accentul în doctrina britanică pe evenimentele neprevăzute, adică pe ceea ce nu s-a întâmplat dar poate avea loc şi cu consecințe grave[4].

Pornind de la schimbările în curs de desfăşurare pe plan internațional şi de la transformările care au avut loc pe plan intern, după 1990, securitatea tinde spre acumularea de aspecte noi, importante pentru însăşi existența statală a țării. Securitatea națională creată ca atribut al politicii trebuie înțeleasă şi elaborată în aşa fel încât să definească prioritățile naționale. Aceasta constituie, totodată, suportul esențial şi hotărâtor al politicii.

În accepția comună, securitatea este înțeleasă drept capacitatea unui „actor", tradusă în vectori de putere, de a-şi proteja valorile fundamentale şi de a le sprijini în proiecția lor în arena internațională. Securitatea este echivalentă cu existența acelei forțe capabile să facă față acestor cerințe, de tăria acesteia depinzând, în ultimă instanță, puterea „actorului" în cauză.

Deşi utilizat frecvent în domeniul relațiilor internaționale, conceptul de securitate nu are o definiție unanim acceptată, evidențiindu-se o ambiguitate rezultată din caracterul complex al domeniului, exacerbată de faptul că în viața politică internă a statelor sub acoperirea securității naționale sunt invocate – în funcție de împrejurări – o serie largă de acțiuni şi activități publice.

---

[2] Vezi Ionel Nicu Sava, *Studii de securitate,* Centrul Român de Studii Regionale, Bucureşti, 2005, p.11.
[3] *Dicționar explicativ al limbii române,* Editura Academiei, Bucureşti 1998, passim.
[4] *Britanica,* Macropeidia, vol. 27, passim.

Conceptele de securitate au fost, în mod tradițional, asociate cu apărarea, organismul militar, armamentele, raportul de forțe, strategiile şi tacticile. Având în vedere o serie de definiții clasice, termenul de securitate poate indica *situația unei țări protejate împotriva distrugerilor sau agresiunilor existente*. Într-o astfel de viziune, se poate înțelege că apărarea militară este doar o parte a ceea ce se poate numi securitate. Termenul de securitate se extinde mult dincolo de afacerile militare şi poate include aşa-numitele aspecte ne-militare. Prin urmare, conceptul de securitate tinde să devină mult mai evaziv cu cât chestiunile militare sunt luate mai puțin în considerare. Teoretic, conceptul de securitate operează la toate cele trei nivele de analiză - individual, statal şi sistemic – şi identifică atât un nivel de comportament cât şi o posibilă condiție universală. Iată şi câteva exemple privind modalitățile de definire a securității naționale de către mediul academic : „Securitatea, în sens obiectiv, înseamnă lipsa amenințărilor la adresa valorilor, iar în sens subiectiv absența temerii că aceste *valori* vor fi atacate (Arnold Wolfers, 1952)"[5]; „O națiune are securitatea asigurată când nu trebuie să-şi sacrifice *interesele* sale legitime pentru a evita războiul şi este în stare, dacă este provocată, să le apere prin război (Walker Lippmann, 1962)"; „Securitatea este abilitatea unei națiuni de a-şi proteja *valorile interne de amenințări externe* (Enciclopedia internațională a ştiințelor sociale) "; „Securitatea este lipsa relativă a războiului" (Ian Bellany, 1981); „ Securitatea este capacitatea unei națiuni de a promova cu succes interesele sale naționale" (Penelope Harland-Thunberg, 1982); „Securitatea reprezintă prezervarea unui stil de viață acceptabil de către cetățeni, dar care este compatibil cu necesitățile şi aspirațiile legitime ale altora" (Colegiul Național de Apărare, Canada, 1991); „Securitatea reprezintă prezervarea, în condiții acceptabile de evoluție, a patternurilor tradiționale de limbă, cultură, asociere şi identitatea națională, religioasă şi de obiceiuri" (Ole Waever, 1993)[6]; „Securitatea înseamnă absența amenințărilor împotriva unor valori importante, care poate fi absolută (lipsa oricărui risc ori amenințare) sau de tip deplorabilă (într-o utilitate implacabilă)"[7].

După o amplă analiză asupra evoluției conceptului de securitate, trei autori români propun următoarea definiție: „Starea individuală ori colectivă a persoanei, comunității, națiunii şi a diferitelor organizări sociale locale, internaționale ori supranaționale, în absența riscurilor, amenințărilor, pericolelor, sfidărilor şi agresiunilor nonmilitare la adresa valorilor şi

[5] Apud Constantin Monac, *Parlamentul şi securitatea națională,* Regia Autonomă Monitorul Oficial, Bucureşti, 2006, p.55.
[6] Apud Nicu Sava, *Studii de securitate,* Centrul Român de Studii Regionale, Bucureşti, 2005, p. 18-19.
[7] *Dicționarul de Relații Internaționale,* Editura Universal Delsi, Bucureşti, 2001, passim.

intereselor naționale, comune ori colective, şi garantarea că acestea nu vor fi în nici o situație periclitate”[8].

Ca element acțional, securitatea reprezintă capacitatea unui proces de a-şi conserva caracteristicile funcționale sub acțiunea unor factori distructivi sau care pot să-i provoace astfel de mutații încât să devină periculos pentru mediul înconjurător sau pentru sănătatea (inclusiv viața) oamenilor care se află în zona de acțiune, cauzând pagube materiale, informaționale sau morale.

Ca proces cibernetic, securitatea are o proprie devenire, un obiectiv precis – stabilitatea, o legislație specifică, un suport tehnologic adecvat şi se bazează pe strategii, norme, metodologii, tehnologii, procese şi instituții specializate, capabile să ofere servicii de siguranță, protecție, încredere, supraveghere, dar şi condiții pentru disponibilitatea şi viabilitatea sistemelor şi utilizatorilor acestora.

Consumatoare de resurse, uneori greu de dimensionat şi, de aceea, greu de acoperit financiar, securitatea trebuie privită şi din perspectiva contribuției sale ca resursă de fiabilitate, de viabilitate şi de remodelare parametrică şi structurală (inclusiv adaptabilitate) a procesului.

Securitatea ar mai putea fi privită şi ca un parametru principal de calitate al tuturor proceselor şi sistemelor, fără de care eficiența nu este posibilă.

Pragmatic, conceptul de securitate poate fi echivalent cu sintagma „absența pericolului”, iar cel de „insecuritate” cu sintagma „prezența pericolului”. Deci, unei securități ridicate îi corespunde un pericol scăzut, iar unei securități scăzute îi corespunde un pericol ridicat.

Un alt mod de a privi securitatea îl constituie raportul dintre cele trei elemente fundamentale ale acesteia: protecția, descurajarea, prelucrarea evenimentului nedorit.

Prin protecție se înțelege capacitatea de a împiedica sau întârzia producerea unui eveniment nedorit (protecția apriori), precum şi de a relua activitatea de bază după producerea acestuia (protecția aposteori).

Prin descurajare se înțelege capacitatea de a influența un infractor să se abțină de la comiterea atacului. Descurajarea poate fi atât psihologică (mediatizarea existenței măsurilor de securitate), cât şi de fapt (dotarea reală cu mecanisme de securitate).

Prin prelucrarea evenimentului nedorit se înțelege atât calificarea evenimentului, cât şi asigurarea condițiilor pentru reluarea activității după producerea acestuia.

[8] Gabrilel Oprea, Radu Timofte, Constantin Onişoru, *România – integrare şi securitate,* Editura Balcanii şi Europa, Bucureşti, 2005, p.28-29.

Fenomen de mare importanță, securitatea are o dimensiune multiplă: *juridică* (legile speciale, prevederile de legi şi codurile penal şi civil, standardele, normativele, codurile deontologice şi angajamentele de securitate); *ştiinţifică* (bazele teoretice, cercetările ştiinţifice în sprijin, tehnologiile şi metodologiile de apreciere a nivelului de securitate); *economică* (raportul dintre costurile securităţii şi consecinţele producerii unui eveniment nedorit); *organizatorică* (autorităţile, instituţiile, organismele şi agenţiile ce lucrează în domeniu, precum şi structurile; funcţiile, relaţiile şi personalul aferent); *informaţională* (fluxul informaţional şi sistemele, elementele şi echipamentele ce trebuie protejate sau care realizează protecţia); *fizică* (toate aspectele de existenţă şi manifestare a elementelor de securitate, inclusiv cele tehnologice şi de funcţionalitate).

Corespunzător dimensiunii multiple, securitatea implică o structură complexă, având trei componente principale: securitatea fizică, securitatea informaţională şi securitatea de personal.

Securitatea fizică reprezintă mecanismele şi instalaţiile capabile să realizeze detecţia, întârzierea şi stoparea sau chiar anihilarea unei infracţiuni.

Securitatea informaţională reprezintă ansamblul măsurilor de calificare (categorisire şi clasificare) a informaţiilor, de determinare a riscurilor şi stabilire a măsurilor minime de protecţie a procesării, stocării şi transmiterii acestora.

Securitatea de personal reprezintă atât protecţia împotriva acţiunilor personalului propriu care au drept consecinţe aspecte de insecuritate, cât şi protecţia acestuia la efectele negative ale criminalităţii[9].

Abordări critice şi moderne ale conceptului de securitate

În ultimele decenii, termenul de securitate îl găsim, în lucrările de specialitate, tot mai des asociat în cadrul unor sintagme, ceea ce ne oferă şi posibilitatea unei minime explicitări.

Astfel*, securitatea naţională* reprezintă ansamblul măsurilor politico-diplomatice, economice, militare, ecologice şi de altă natură care asigură statului independenţa şi suveranitatea naţională, integritatea teritorială, ordinea internă constituţională şi propriul sistem de valori. Aşa se şi explică utilizarea frecventă a unor noţiuni precum: *securitatea economică* (sistemul financiar-bancar, resursele energetice, sectorul industrial, agricultura, alimentaţia, comerţul etc.); *securitatea politică* (stabilitatea sistemului constituţional şi al statului de drept, dar şi protecţia fizică a personalităţilor

[9] Vezi pe larg Dr. ing. Gheorghe Ilie, ing. Tiberiu Urdăreanu, *Securitatea deplină,* Editura UTI, Bucureşti, p. 13-17.

publice); *securitatea socială* (echilibrul şi relaţiile dintre grupuri, precum şi sistemul de protecţie socială); *securitatea ecologică* (prevenirea catastrofelor de orice tip); *securitatea informatică* (protejarea sistemelor informatice şi a reţelelor de telecomunicaţii); *securitatea informaţională* („starea de protecţie a necesităţilor de natură informaţională ale individului, societăţii şi statului, care să permită asigurarea satisfacerii acestora şi evoluţia lor progresivă, independent de prezenţa ameninţărilor de natură informaţională, interne şi externe"); *securitatea alimentară* (sistem de protecţie şi control, ce vizează sănătatea consumatorilor, asupra materiilor prime, practicilor agricole şi activităţilor de prelucrare alimentară); *securitatea culturală* (prevenirea poluării mediului cultural cu elemente de subcultură sau intruziune culturală); *securitatea militară* (tot ceea ce ţine de domeniul forţelor armate).

În literatura de specialitate, deopotrivă în discursurile şi analizele politice, se mai foloseşte, la fel de frecvent, alte trei noţiuni-concepte: securitate zonală, securitate regională, securitate globală.

Securitatea zonală (subregională) desemnează situaţia rezultată din relaţiile mutuale stabilite de statele dintr-o zonă geografică relativ restrânsă, având o caracteristică anumită care asigură statelor respective integritatea teritorială, independenţa, suveranitatea şi protecţia faţă de orice ameninţare.

Securitatea regională (continentală) reprezintă starea de siguranţă a statelor unui continent în privinţa respectării independenţei, suveranităţii şi integrităţii teritoriale.

Securitatea globală se defineşte ca acea stare a sistemului internaţional în care fiecare stat are garanţia că se află la adăpost de orice agresiune sau alte ingerinţe de natură să-i afecteze valorile fundamentale. În manualele universitare se foloseşte şi sintagma de *securitate internaţională*, ceea ce ar indica o situaţie neconflictuală între state, mai ales între marile puteri: „Prin simpla lor definiţie, marile puteri au interese ce se extind asupra întregului sistem internaţional, astfel încât este destul de probabil ca aceste state să intre în conflict la un moment dat. Un eventual război între ele ar avea consecinţe dintre cele mai grave în ansamblul relaţiilor internaţionale, generând o stare de insecuritate şi pentru ceilalţi actori. Practic, nici un membru al istemului nu poate să nu ia în considerare faptul că, mai devreme sau mai târziu, o asemenea confruntare îl va afecta într-un mod sau altul"[10].

O altă noţiune care trebuie definită este aceea de *politică de securitate.* Aceasta desemnează ansamblul măsurilor şi acţiunilor întreprinse în toate domeniile vieţii social-politice destinate să asigure în mod optim menţinerea şi consolidarea statului, apărarea şi promovarea intereselor fundamentale.

[10] Radu Sebastian Ungureanu, *Conceptul de securitate,* în *Manualul de relaţii internaţionale*, Editura Polirom, p. 183.

Politica de securitate mai poate fi definită ca totalitate a ideilor, conceptelor, doctrinelor pe baza cărora un guvern identifică şi utilizează în practică instrumente normative şi acţionale mai eficiente în eforturile individuale şi multilaterale pentru realizarea acelui sistem destinat cunoaşterii, prevenirii, înlăturării şi combaterii oricăror ameninţări, vulnerabilităţi şi riscuri ce pot pune în pericol trăsăturile fundamentale ale statului: suveranitatea, independenţa şi integritatea teritorială.

În general, *unele state au adoptat o politică de securitate naţională ce pune accentul pe apărarea naţională*, cuplată cu o politică externă orientată spre realizarea de alianţe militare sau tratate bilaterale de asistenţă mutuală. În prezent, majoritatea statelor tinde să aşeze în prim-planul asigurării securităţii naţionale acţiunile politico-diplomatice, fără a neglija însă, deocamdată, măsurile de ordin militar care rămân o soluţie de ultimă instanţă.

Abordări post moderne a riscului de securitate

Important pentru demersul analitic este aducerea în discuţie a *teoriei societăţii riscului,* elaborată la începutul anilor ‘80, pentru ca în anii ‘90 să fie aplicată sudiilor de securitate. Aceasta este cea mai recentă şi, în acelaşi timp, printre cele mai provocatoare teorii privind securitatea. Are în vedere societatea contemporană (postindustrială, postmodernă) care, prin gradul foarte ridicat de complexitate a sistemelor de producţie şi distribuţie, a modului de locuire, a sistemelor de transport, de comunicaţii etc., devine ea însăşi generatoare de riscuri de securitate. Părintele acestei teorii este sociologul german Ulrich Beck[11]. Fiind preluată şi prezentată pe larg în literatura de specialitate din România[12], ne vom mărgini a puncta doar aspectele esenţiale.

Progresul tehnologic al societăţii potindustriale crează riscuri de securitate. Prin urmare, societatea postindustrială este o societate a riscului. În societatea posindustrială statul şi naţiuunea sunt expuse unor riscuri sociale şi tehnice fără precedent. Riscurile sunt politice (războaie civile, conflicte etnice şi religioase), economice (crize economice, şomaj, sărăcie) riscuri de mediu (accidente industriale, poloare), societale (agresarea identităţii, afectarea ordinii publice, corupţie, trafic de bunuri şi persoane, terorism). Statul bunăstării (*welfare state*), concept central în ştiinţele sociale occidentale, a cărui funcţie principală este aceea de producţie şi de

[11] Ulrick Beck, *The Risck Society, Towards a New Modernity,* Sage Publication, 1992, p.10.
[12] Vezi mai recent Ionel Nicu Sava, *Studii de securitate,* Centrul Român de Studii Regionale, Bucureşti, 2005, p.283-299.

distribuție a bunăstării, este treptat înlocuit de un stat a cărui principală funcție este gestionarea producției şi distribuției riscurilor. Societatea bunăstării devine astfel societatea riscului şi, în consecință, statul bunăstării devine statul securității. Funcția sa principală ar fi, în acest caz, gestionarea securității societății.

Exemplul cel mai edificator se referă la şomaj. Şomajul de masă devine transnațional pentru că producția de bunuri este, la rândul ei, transnațională. Productivitatea foarte ridicată a industriilor din aria occidentală produce un şomaj de masă în țările din lumea a treia. Şomajul nu mai este un fenomen local şi nici măcar național. Apar pungi ale şomajului de masă între mai multe țări, care sunt mediul cel mai propice pentru înflorirea crimei organizate, a traficului de bunuri şi persoane, a terorismului etc. Societatea riscului îi tratează cu aceeaşi măsură şi pe bogați, şi pe săraci.

Având în vedere argumentația teoriei societății riscului, definiția riscului la Ulrich Beck este următoarea : „Riscul poate fi definit ca o cale sistematică de gestionare a evenimentelor cu pericol potențial şi a insecurității induse şi introduse de procesul de modernizare”[13].

De interes se dovedesc şi conceptele recente de „securitate democratică” şi „securitate prin cooperare”. Pentru a reduce riscurile şi amenințările care pot afecta securitatea societății postindustriale, conceptul de „s*ecuritate democratică* devine o parte a procesului de construcție europeană, una din condițiile fundamentale pentru reuşita eforturilor de a se asigura compatibilitatea politică, economică şi socială, capabilă să recreeze unitatea de fond a Europei”. Pentru a-şi îndeplini promisiunile şi vocația constructivă, acest concept va trebui să evite, însă, unele capcane ce l-ar putea transforma cu uşurință într-un simplu paravan, menit doar să ascundă, elegant, intenții şi politici de mult revolute[14].

În ceea ce priveşte *securitatea prin cooperare*, aceasta se bazează pe asocierea partenerilor în vederea atingerii unor valori comune, printre care, prioritare sunt democrația, respectarea drepturilor şi libertăților cetățeneşti, domnia legii şi existența unei economii bazate pe piața liberă, egalitatea în drepturi şi dreptatea socială[15]. Pentru a fi posibilă o astfel de abordare, se are în vedere conturarea elementelor unei identități de valori şi interese dincolo de granițe, a unei identități transnaționale care, fără să nege identitățile naționale, să reflecte mai bine obiectivele lumii democratice în ansamblul ei.

[13] Ulrick Beck, *op. cit.,* p. 21, apud Ionel Nicu Sava, *op. cit.,* p. 293.
[14] Ion Iliescu, *Integrare şi globalizare. Viziunea românească,* Editura Presa Națională, Bucureşti, 2003, p. 69.
[15] *Ibidem*, p.71.

Se poate observa cu uşurință că esența acestor abordări caută un răspuns şi o soluție față de teoria cunoscută ca „dilemă a securității". Descrisă de John Herz, dilema constă în faptul că încercările de asigurare a securității unui stat generează o stare de insecuritate pentru alți actori, care, la rândul lor, îşi caută propria securitate. Căutarea individuală a securității duce, de fapt, la creşterea insecurității în sistem[16]. „Dilema securității se bazează pe neîncrederea şi frica resimțite de state unul față de altul Într-un mediu competitiv şi anarhic, statele nu se pot baza pe bunele intenții ale celorlalți. Creşterea puterii unui alt actor este amenințătoare în sine, astfel încât nu se poate asista pasiv la dezvoltarea sa. Printr-o logică a acțiunii şi reacțiunii, se declanşează un proces de escaladae a insecurității pentru toți participanții la (sub)sistemul internațional"[17].

Prin urmare, securitatea prin cooperare duce la concepția liberală a „securității colective", ceea ce înseamnă găsirea acelui mecanism al „balanței de putere". O astfel de concepție, respinge politica de formare a taberelor şi pune accentul pe negocierile bi- şi multilaterale, ce au ca scop căutarea comună a soluțiilor (construirea unui „regim de securitate)".

Doctrina românească despre securitate

Datorită climatului specific României în care s-au desfăşurat evenimentele din decembrie 1989, noțiunea de securitate fiind asociată instituției represeve a regimului comunist prăbuşit, s-a evitat utilizarea ei în noul cadru juridic al statului democratic. A fost preferată sintagma *siguranță națională*, ceva nemaiîntâlnit în legislațiile țărilor europene.

„Siguranța națională" este definită în art. 1 din Legea 51/1991 privind siguranța națională a României, ca fiind „starea de legalitate, de echilibru şi de stabilitate socială, economică şi politică necesară existenței şi dezvoltării statului național român, ca stat suveran, unitar, independent şi indivizibil, menținerii ordinii de drept precum şi a climatului de exercitare neîngrădită a drepturilor, libertăților şi îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor potrivit principiilor şi normelor democratice statornicite prin Constituție".

În art. 3 din aceeaşi lege, sunt enumerate (lit. a) faptele şi împrejurările de fapt care sunt apreciate ca fiind amenințări la adresa valorilor sociale consacrate prin art.1.

Evoluția societății, consolidarea democrației şi a instituțiilor statului de drept, respectarea plenară a drepturilor şi libertăților fundamentale ale

[16] John Herz, *Idealist Internationalism and the Security Dilema,* 1952, apud Radu Sebastian-Ungureanu, *op. cit.,* p.183.
[17] *Ibidem.*

cetățenilor a impus regândirea acestui concept, termenul de „securitate națională" fiind mai cuprinzător şi corespunzător necesităților actuale privind definirea şi elaborarea strategiei de securitate a României, crearea codului de cooperare şi colaborare a instituțiilor abilitate pentru realizarea ei.

Doctrina națională a informațiilor pentru securitate[18] defineşte *securitatea națională* drept „starea națiunii, a comunităților sociale, a cetățenilor şi a statului, fundamentată pe prosperitate economică, legalitate, echilibru şi stabilitate socio-politică, exprimată prin ordinea de drept şi asigurată prin acțiuni de natură economică, politică, socială, juridică, militară, informațională şi de altă natură, în scopul exercitării neîngrădite a drepturilor şi libertăților cetățeneşti, manifestarea deplină a libertății de decizie şi de acțiune a statului, a atributelor sale fundamentale şi a calității de subiect de drept internațional". Astfel prezentată, securitatea națională reprezintă condiția fundamentală a existenței națiuni şi statului român şi are drept componente strategice fundamentale (1) apărarea națională, (2) siguranța națională şi (3) ordinea publică.

Strategia de securitate este proiectarea acelui sistem ce are drept obiectiv fundamental protecția cetățenilor, garantarea drepturilor şi libertăților individuale şi colective ale acestora, protejarea şi promovarea intereselor naționale în concordanță cu principiile dreptului internațional (integritate teritorială, suveralitate statală). Aceasta se realizează, de regulă, prin resurse şi mijloace politice, diplomatice, economice, sociale şi militare proprii, dar şi prin cooperare cu statele şi organismele de securitate din spațiul european, euroatlantic şi internațional[19]. Strategia de securitate națională este un document care stabileşte arhitectura de securitate a unei țări[20].

Dar să vedem cine acționează cu aceste strategii şi politici de securitate!

În Strategia de Securitate Națională a României , *Sistemul securității naționale* se defineşte prin ansamblul mijloacelor, reglementărilor şi instituțiilor statului care au rolul de a realiza, a proteja şi a afirma interesele fundamentale ale unei țări[21].

După atacul terorist asupra SUA, din 11 septembrie 2001, problema fundamentală care-i preocupă pe analişti este războiul contra terorismului. Este vorba despre un nou tip de război, „atipic", „asimetric"[22], mult diferit de cele de până acum, care presupune o altă abordare, o altă mentalitate, *un alt*

[18] Adoptată în şedința Consiliului Suprem de Apărare a Țării din 23 iunie 2004.
[19] Vezi pe larg *Considerații privind securitatea şi apărarea României în noile condiții geopolitice şi geostrategice din perioada de după „războiul rece",* Biblioteca ANI (S/477), p.11-17; 32-41.
[20] „Curentul", 31 iulie 1998, p.22.
[21] *Strategia de securitate națională a României*, în „Monitorul Oficial", Partea I, Nr. 822/20 XII 2001, p.2.
[22] Vezi pe larg *Meridiane de securitate*, coordonator Ioan BIDU, Editura ANI, Bucureşti, 2003, *passim.*

tip de strategie – globală, multinațională şi multidimensională – pentru a i se putea face față. Această strategie trebuie să se bazeze, printre altele pe fermitate, prezență, prevenire şi răbdare (strategică). Într-un astfel de nou context politico-militar internațional, important este că factorii responsabili au pornit o laborioasă muncă de regândire a strategiilor de securitate (militare, economice, informatice, sociale şi ecologice) prin care îşi propun să realizeze: eliminarea sau protejarea punctelor vulnerabile, cooperarea mai intensă şi eficientă pe plan intern şi internațional, o activitate bazată mai mult pe latura preventivă decât pe cea reactivă. Noile strategii de securitate implică adaptarea structurilor, instruirea, logistica şi procedeele de ducere a acțiunilor militare la noile realități. Se porneşte de la ideea că nici o țară nu se mai poate apăra singură, ci numai printr-o largă cooperare la nivel internațional.

Amenințarea teroristă fiind globală, strategia de securitate trebuie să fie globală, ceea ce implică cooperare şi măsuri la nivel global, dar în acelaşi timp este absolut necesar ca fiecare țară să aplice măsurile interne cele mai eficiente de combatere a fenomenului terorist. Prin urmare, toate statele lumii care îşi regândesc strategiile de securitate conectate la războiul „atipic" au şi datoria să-şi transforme obligațiile internaționale în legi şi să-şi croiască instituții interne funcționale[23].

Doctrina națională a informațiilor pentru securitate[24] abordează însă două noțiuni privind sistemul de securitate, care la prima vedere pot pare identice, dar la o analiză atentă rezultă contrariul, în speță: (1) *Sistemul național de securitate* şi (2) *Sistemul securității naționale.*

Sistemul național de securitate este definit de ansamblul organelor legislative, executive şi judecătoreşti, a instituțiilor, organismelor economice, organizațiilor neguvernamentale şi cetățenilor care, potrivit legii ori liber consimțit, îşi asumă obligații sau manifestă preocupări şi inițiative civice în legătură cu realizarea, protejarea ori afirmarea valorilor şi intereselor de securitate.

În acelaşi context, *Sistemul securității naționale* reprezintă ansamblul autorităților publice cu statut autonom, precum şi alte instituții investite legal să desfăşoare activități de informații, contrainformații şi de securitate. Acest sistem este compus din: (1) serviciile de informații interne, externe şi militare (Serviciul Român de Informații, Serviciul de Informații Externe, Direcția Generală de Informații a Apărării), (2) serviciile de securitate (Serviciul de Protecție şi Pază, Serviciul de Telecomunicații Speciale) şi (3)

[23] Vezi pe larg Vasile Paul, *Noul terorism – Amenințarea asimetrică,* în „Dosare ultrasecrete", 24 noiembrie 2001, p.2-3.
[24] *Ibidem.*, p. 12.

structuri departamentale de informaţii şi protecţie (Direcţia Generală de Informaţii şi Protecţie Internă din cadrul Ministerului Administraţiei şi Internelor, precum şi Direcţia Generală de Protecţie şi Anticorupţie din Ministerul Justiţiei).

Desigur, cele două concepte sunt diferite, dar împreună pun bazele realizării securităţii României. Acesta a fost şi mesajul sau, altfel spus, rugămintea Serviciului Român de Informaţii în cadrul seminarului organizat la Predeal, în perioada 24 – 26.09.2004, cu tema Doctrina naţională a informaţiilor pentru securitate şi Societatea civilă, în sensul că toţi trebuie să ne aducem contribuţia pentru apărarea valorilor fundamentale ale ţării noastre.

Funcţiile securităţii

Cunoaşterea, prevenirea şi înlăturarea (contracararea) reprezintă, în esenţă, cele trei funcţii majore ale securităţii.

Cunoaşterea ameninţărilor, ca funcţie, presupune obţinerea şi deţinerea de date şi informaţii cât mai precise şi în detaliu despre anumite preocupări sau orice fel de planuri şi acţiuni pregătite, organizate sau desfăşurate ce pot pune în pericol securitatea.

Această funcţie reprezintă şi o principală modalitate, *sine qua non,* de realizare a securităţii naţionale, prin care se asigură aflarea planurilor şi a obiectivelor strategice, operative sau tactice ale serviciilor de spionaj străine, ale organizaţiilor, grupărilor sau persoanelor din ţară ori din străinătate îndreptate contra intereselor naţionale, regionale, globale.

Acţiunile prin care se urmăreşte lezarea intereselor României pot fi *directe* (prin obiective ce vizează nemijlocit valorile pe care le apără sistemul legislativ) sau *indirecte* (prin urmărirea sistematică a unor scopuri de natură a leza valorile statalnaţionale şi/sau universale.

Fără cunoaşterea ameninţărilor interne şi externe, concertate sau nu, a provenienţei şi a protagoniştilor, nu se poate elabora şi urmări o strategie a apărării şi, mai ales, nu se poate ajunge la prevenirea şi înlăturarea lor cu minimum de efort material şi uman, dar cu eficienţă maximă.

Cunoaşterea, ca funcţie a securităţii, mai semnifică şi concentrarea la maximum a inteligenţelor, coordonarea şi coroborarea a tot ceea ce este valoros în domeniul material şi spiritual, direcţionarea acestora spre sistemul imunitar al statului.

Funcţia de cunoaştere a factorilor de risc interni şi a vulnerabilităţilor interne, înseamnă obţinerea de date şi informaţii, care pentru un stat cu

interese limitate, cum este România, poate juca un rol deosebit de important în realizarea securității naționale. Unii foşti ofițeri care au activat în serviciile de informații româneşti în diverse etape au sesizat acest aspect. De exemplu, generalul (r) Titus Gârbea, cu o bogată experiență şi o excepțională competență în domeniul activității de informații, spunea că: *Nevoia de informații (adică de cunoaştere - n.n.) este cu atât mai mare cu cât ele trebuie să suplinească inferioritatea şi slăbiciunile de alt ordin. Informațiile trebuie să fie invers proporționale cu aceste slăbiciuni. Vreau să spun că un popor mai slab demografic şi cu armată mai puțin numeroasă trebuie să apeleze mai mult la iscusință în conducere, la o mai completă şi mai sigură informație şi la o mai rafinată contrainformație*[25].

În principal, SRI şi celelalte servicii şi structuri informative departamentale realizează funcția de cunoaştere, urmând ca prevenirea şi înlăturarea să fie realizate de alte organe de stat abilitate, în conformitate cu competențele conferite de lege.

Prevenirea, este cea de a doua funcție a securității. Ea implică preîntâmpinarea, adică împiedicarea producerii sau continuării unor activități, fapte, evenimente ce pot leza interesele şi valorile fundamentale ale statului. Istoria militară demonstrează că „este mai uşor să previi ocupația inamică decât să alungi invadatorul". La fel pot fi percepute lucrurile şi pe frontul secret.

Prin această funcție se atrage atenția, se analizează, se informează în prealabil, cu privire la orice fapte, fenomene, activități ori evenimente ce constituie sau pot constitui pericole ori riscuri la adresa securității.

Prevenirea constituie, de asemenea, forma principală de realizare a securității naționale. Ea constă în preîntâmpinarea amenințărilor sau a materializării lor, prin acțiuni politice, economice, juridice, culturale, administrative, educative, lezarea efectivă a valorilor naționale.

Concret, măsurile de prevenire a amenințărilor la adresa securității naționale nu se realizează în mod nemijlocit de către serviciile şi structurile comunității informative a statului, ci de către organele de stat competente, cărora le sunt puse la dispoziție datele necesare în acest sens (organele legislative, executive sau juridice). Pe baza acestor date pot fi inițiate măsuri concrete de: preîntâmpinare a unor astfel de acțiuni şi fenomene; reglementare a unor aspecte specifice; reorganizarea unor activități; trimiterea în judecată şi condamnarea persoanelor vinovate de săvârşirea faptelor penale etc.

[25] *Direcția Informații Militare între ficțiune şi adevăr*, Bucureşti, 1994, pag. 94.

Unele măsuri de prevenire pot fi întreprinse în mod direct şi de către serviciile de informaţii, dar în legătură nemijlocită cu profilul activităţii, folosind mijloacele şi metodele informative şi tehnico-operative de siguranţă pentru autoapărarea împotriva acţiunilor serviciilor de spionaj ori a pericolelor teroriste. De asemenea, neacordarea ori retragerea avizului de acces la date, informaţii sau activităţi cu caracter secret se realizează în mod direct de către serviciile şi structurile informative ale statului.

Prevenirea include deopotrivă şi activitatea de elaborare şi perfecţionare a actelor normative ce se referă la apărarea securităţii naţionale, inclusiv a ordinelor ce reglementează activitatea diferitelor structuri informative şi servicii de informaţii specializate în domeniu.

În tradiţia serviciilor de informaţii româneşti, prevenirea a constituit o funcţie importantă. De exemplu, Eugen Cristescu spunea că *raţiunea de a fi a serviciilor de informaţii stă în însăşi opera de prevenire pe care o întreprind*[26].

Înlăturarea (contracararea) ameninţărilor este a treia funcţie a securităţii. Ea vizează cu precădere contracararea, îndepărtarea, anihilarea sau diminuarea efectelor unor acţiuni deja produse sau aflate în diverse faze de desfăşurare.

Funcţia de înlăturare a ameninţărilor se realizează în cadrul strict legal, prin respectarea dreptului internaţional umanitar în materie de securitate şi a legilor interne.

Practic, această funcţie este îndeplinită de organele administrative sau juridice şi de alte organe competente a lua măsuri în sectoarele de activitate respective.

Natura sprijinului ce trebuie acordat organelor cu atribuţii în domeniul siguranţei şi securităţii naţionale este circumscrisă competenţelor legale ale serviciului solicitant şi include, în mod expres, accesul la datele aflate la diverşi deţinători, din care pot rezulta informaţii utile realizării unei astări de normalitate, în care cetăţenul să fie la adăpost de orice pericol. Organizaţiile publice sau private sunt deţinătoare a unor surse de informaţii oficiale, folositoare, a căror valorificare, de către serviciile de informaţii ale statului este permisă de lege, obligaţia protecţiei secretului şi prevenirii prejudicierii intereselor furnizorului, decurgând implicit din mai multe prevederi ale legii.

[26] Eugen Cristescu, *Organizarea şi activitatea Serviciului Special de Informaţii,* în Cristian Troncotă, *Eugen Cristescu – asul serviciilor secrete româneşti,* Bucureşti, 1994, p.141.

MEDIUL INTERNAȚIONAL DE SECURITATE
- ELEMENTE DE ANALIZĂ GEOPOLITICĂ -

Dimensiuni şi caracteristici ale situaţiei geopolitice şi geostrategice mondiale şi europene în etapa actuală

„Bipolarismul” geopolitic din perioada războiului rece, generat de existența celor două blocuri militare, NATO şi Tratatul de la Varşovia a fost caracterizat de existența şi menținerea unui anumit „echilibru” până la sfârşitul deceniului nouă al secolului trecut.

Acest echilibru a reprezentat, în fapt, o confruntare bazată pe fundamente ideologice şi geopolitice cu aspecte economice, politice, militare, culturale etc., desfăşurată în condițiile existenței pericolului izbucnirii unui război nuclear.

Confruntarea s-a materializat printr-o cursă a înarmărilor nucleare în care au intrat toate puterile mondiale, dar cele două superputeri, SUA şi URSS, au realizat arsenale atomice de mărimi impresionante.

Cursa dintre cele două superputeri pentru realizarea unor arsenale sofisticate, îndeosebi în domeniul nuclear, a condus în final la negocieri de reducere a acestora. De asemenea, în 1990 a intervenit o înțelegere între cele două superputeri, concretizată prin victoria categorică a SUA, iar URSS a recunoscut această victorie prin renunțarea la statutul de superputere şi retragerea bazelor militare şi forțelor armate din diferite zone ale lumii.

URSS nu a putut supraviețui acestor momente, inclusiv datorită amplorii proceselor interne din vastul său spațiu geopolitic, dezintegrându-se.

În aceste condiții, SUA au devenit singura superputere, liderul în crearea noii ordini mondiale, a noii configurații geopolitice.

În prezent, se conturează alte „sfidări” generate de cristalizarea a noi centre de putere care pun sub semnul întrebării hegemonismul american: Japonia, China (singure sau împreună), Europa Occidentală (cu „nucleul dur” - Germania şi Franța), Comunitatea Statelor Independente.

Pe termen mediu sau lung, SUA vor fi nevoite, fie să accepte împărțirea responsabilităților cu o nouă superputere, fie să le asocieze, eventual pe domenii (militar-strategic, economic, politic etc.) sau regional, cu alte mari puteri.

Dispariția „bipolarismului” a afectat, în mod cu totul deosebit, spațiul geopolitic european, îndeosebi zona centrală şi estică, pentru că a fost una din principalele mize ale „războiului rece”.

Evenimentele din 1989-1991 au avut ca rezultate: prăbuşirea comunismului, ca orânduire; dispariţia „cortinei de fier”; desfiinţarea Pactului de la Varşovia; dispariţia URSS ca entitate politico-statală; retragerea bazelor militare sovietice din zona centrală şi sud-est europeană; ruperea echilibrului puterii, fără instituirea altuia viabil.

Harta politică a Europei centrale şi sud-estice, de-a lungul istoriei, a suferit numeroase modificări, aproape toate din cauza intereselor marilor puteri.

Conform concluziilor unor cercetători şi oameni politici, acest spaţiu reprezintă o zonă de „cutremure politice” ce delimitează două regiuni distincte: la Est – Europa slavă, cu Rusia putere dominantă, în genere mai puţin dezvoltată; la Vest – lumea occidentală romanică şi, mai ales, germană, industrializată, cu mare forţă economică.

În lupta dintre cele două părţi, acestea ori s-au înţeles, folosind Europa Centrală şi de sud-est ca tampon ce a „amortizat” şocurile, care a fost terenul lor de dispută. Exemple pot fi date începând cu „Războiul nordic”[27]; războaiele napoleoniene; războaiele mondiale din secolul al XX-lea.

După 1989, regiunea central şi sud-est-europeană a redevenit „un pământ al tuturor”, un vid geopolitic în interiorul căruia se intersectează numeroase interese (interne sau din afara zonei). Iată, în linii mari, care sunt parametrii contextului geopolitic actual al continentului european.

1. **Existenţa a două regiuni distincte în spaţiul european:** (1) *Europa apuseană,* ce reprezintă un pol al stabilităţii, cu o dezvoltare economico-socială puternică şi cu un înalt grad de civilizaţie. În această zonă se manifestă un vast proces integrativ ce conferă zonei atributele de mare putere economică (Comunitatea Europeană, NATO); (2) *Regiunea centrală şi estică* în care are loc un proces invers de destructurare pe multiple planuri, de tranziţie şi economie de piaţă. Toate ţările se confruntă cu mari dificultăţi economice, cu recesiune, şomaj, scăderea nivelului de trai, instabilitate politică. În prezent, situaţia este susceptibilă de evoluţii diferite şi contradictorii.

2. Dezintegrarea statelor federale – Iugoslavia, URSS, Cehoslovacia şi formarea unor entităţi politice – Croaţia, Slovenia, Macedonia, Bosnia şi Herţegovina, Serbia şi Muntenegru, Cehia, Slovacia, Letonia, Lituania, Estonia, Ucraina, Belarus, Moldova. În toate statele federale erau conflicte etnice latente, iar izbucnirea lor violentă a fost stimulată şi din afara zonei, din perspectiva unor certe interese geopolitice.

Apariţia unor ministate, unele în premieră, potrivit unor analişti, este tot atât de neviabilă ca şi cea a statelor federale dezintegrate. Apariţia lor poate

[27] Dus de către Petru cel Mare al Rusiei între 1700 şi 1721.

fi o etapă importantă în constituirea sau intrarea în alte federații sau confederații, structurate oarecum pe alte baze, dar servind însă alte interese. Spre exemplu, în Est, Comunitatea Statelor Independente prin diferite mijloace, unele deja în desfăşurare.

3. **Existența unor tensiuni şi litigii mai vechi între state** şi care sunt activate la diferite intervale de timp: Iugoslavia (Serbia)-Ungaria, Iugoslavia (Serbia) -Austria, Slovacia-Ungaria, Grecia-Turcia etc.

Războiul civil din fosta Iugoslavie, început în 1991 şi internaționalizarea lui demonstrează interesele marilor puteri pentru această zonă geografică.

Conflictul din Kosovo, oferă teme de analiză şi acțiune privind gestionarea situației şi prevenirea în viitor a escaladării, a violenței şi în alte regiuni din zonele în care problemele etnice şi confesionale reprezintă pretexte de schimbare a configurației geopolitice.

4. Interesul unor mari puteri (SUA, Germania, Franța, Federația Rusă) în reconfigurarea geopolitică a Europei Centrale şi de Sud-Est.

Din analizele şi studiile americane, dar şi străine, această zonă reprezintă pentru SUA un teren deschis pentru mai multe opțiuni geopolitice.

Acțiunile desfăşurate în Kosovo au relevat că SUA şi Rusia nu au mai acționat ca forțe *adverse*, aceasta având semnificații geostrategice deosebite, de natură să contracareze ascensiunea unor superputeri asiatice ca Japonia şi China. În acest context, SUA au în vedere şi respectarea unor interese de securitate ale Rusiei (de exemplu, primirea în NATO cu acordul acesteia a Poloniei, Ungariei şi Cehiei – într-o primă etapă, apoi a Bulgariei, României, Lituaniei, Estoniei, Letoniei, Slovaciei şi Sloveniei – în a doua etapă).

5. Eterna problemă germană – rolul şi locul Germaniei unite în Europa. În 1990, Germania Federală s-a unit cu Republica Democrată Germană, rezultând un stat cu aproape 90 milioane de oameni, cel mai populat din Europa Centrală şi de Vest, cu o impresionantă forță economică şi un înalt nivel tehnologic. Împăcarea istorică dintre Germania şi Franța reprezintă un alt element major în analiza configurației puterii pe bătrânul continent. Problema este dacă Germania se va menține integrată în structurile europene, sau va încerca alături de Franța şi Belgia („nucleul dur al Europei") să domine întreaga Europă. Dacă îşi va manifesta atributele de superputere, ceea ce este de admis, iar circumstanțele istorice o dovedesc din plin, atunci va privi spre Est, având nevoie de acest spațiu pentru a accede la statutul mai sus amintit şi a completa vidul geopolitic din zonă. Recunoaşterea foarte promptă a secesiunii Croației şi Sloveniei şi impunerea acestui fapt şi celorlalți parteneri, relațiile cu aceste state în plan politic, economic şi militar, relevă clar interesele Germaniei pentru această zonă.

6. Comunitatea Statelor Independente constituită în jurul Rusiei de către Ucraina, Belarus, Moldova constituie varianta panslavă de contracarare a expansiunii în zona centrală şi estică a SUA sau a Germaniei. În prezent, CSI se confruntă cu mari probleme economice, dar arsenalul militar o recomandă în continuare ca o superputere de care trebuie să se țină seama în cadrul viitoarei configurații geopolitice şi geostrategice. În baza experienței istorice este de aşteptat ca spațiul central şi est european, să rămână o zonă de înfruntare între o Germanie („locomotiva Europei Centrale") puternică şi dispusă să devină o mare putere şi o Rusie dornică să şteargă consecințele înfrângerii suferite în urma „războiului rece".

Alte mari puteri occidentale, Franța, Italia, Spania, rămân în planul secund, neavând forța de a impune singure soluții strategice în regiune. Deocamdată intențiile lor se manifestă în cadrul Uniunii Europene şi a NATO.

7. SUA entuziasmate, dar şi copleşite de statutul de unică superputere mondială. Pentru o mare putere, din totdeauna geopolitica a subsumat globalitatea şi globalizarea intereselor sale. În acest context „noul realism politic" a subliniat necesitatea ca SUA să detecteze acele zone care prin resurse şi aşezare comportă semnificații militar-strategice deosebite, controlul lor şi asigurarea îndeplinirii nevoilor de securitate. Astfel de zone (Balcanii, Orientul Mijlociu, îndeosebi zona Golfului, Asia de sud-est, sudul Africii, Oceanul Indian etc.) se vor afla într-o situație privilegiată față de ceilalți parteneri occidentali (tradiționali) ai SUA.

Conceptul „frontierelor imaginare" nu se identifică cu frontierele naturale şi desemnează acele zone geografice în care o mare putere (SUA) trebuie să intervină cu prioritate pentru a-şi apăra interesele.

Globalizare şi antiglobalizare

În urmă cu câțiva ani termenul „globalizare" era folosit foarte rar, în special de către experți în cadrul unor reuniuni ştiințifice. Astăzi, îl întâlnim tot mai des în întreaga lume, acolo unde politicieni, economişti, militari, oameni de cultură, şi nu numai, îşi exprimă opiniile vis-à-vis de lumea în care trăim dar mai ales față de perspectivele ei de evoluție. Chiar răspândirea atât de rapidă a termenului „globalizare" stă mărturie că în lume se petrece ceva nou.

Acest „ceva nou" nu reprezintă ca până acum un set de schimbări structurale petrecute în timp prin acumulări cantitative şi limitate la anumite zone geopolitice. Sunt implicate într-un vast proces o serie de tendințe care se suprapun, iar efectele sunt atât de rapide şi spontane încât cu greu mai pot

fi predictibile şi, prin urmare, greu de monitorizat şi gestionat prin intermediul actualelor instituţii naţionale şi internaţionale, care în multe situaţii se dovedesc total neputinciose.

Prima şi cea mai importantă, în opinia multor teoreticini de renume[28] este *revoluţia comunicaţională mondială*. Aceasta îşi are originile în anii '60, când primul satelit a fost lansat în jurul pământului, făcând astfel posibilă comunicarea instantanee între diferitele ţări ale globului. Ultimii treizeci de ani au fost martori la o intensificare uriaşă a comunicaţiilor globale, cea mai recentă şi de o importanţă extremă fiind Internetul.

A doua schimbare o constituie apariţia aşa numitei „economii fără greutate" (*Weightless economy*) şi ea din ce în ce mai extinsă la scară mondială. Este tipul de economie care transformă rapid modul în care trăim şi muncim. În momentul de faţă pieţele financiare reprezintă vârfurile de lance ale acestui tip de economie. Prin anvergură, natura instantaneităţii şi uriaşele lor cifre de afaceri, pieţele financiare de astăzi au un impact uluitor.

Globalizarea se mai referă în al treilea rând şi la o lume post 1989. *Căderea comunismului de tip sovietic* reprezintă fără îndoială una dintre transformările istorice de excepţională importanţă ale secolului de care abia ne-am despărţit. Ea s-a petrecut în mare parte fără a fi fost previzionată de legiunile de universitari şi alţi specialişti în studiul societăţii sovietice. Prin urmare, lumea nu a fost pregătită, iar dizolvarea comunismului european a adus imediat un complex de factori contradictorii, generatori de conflicte cu tendinţe globalizatoare şi în faţa cărora atât instituţiile statale democratice cât şi cele internaţionale se dovedesc neputincioase de a le controla.

În cele din urmă globalizarea se referă la *transformările ce au loc la nivelul vieţii cotidiene*. Una dintre cele mai importante prefaceri ale ultimilor treizeci de ani este egalitatea tot mai marcantă dintre femei şi bărbaţi, o tendinţă care se manifestă şi ea la nivel mondial, chiar dacă mai rămân încă multe probleme de rezolvat. Această dezvoltare este legată de schimbări ce afectează familia şi, pe un plan mai general, viaţa emoţională, nu numai în societăţile occidentale, dar într-o măsură mai mare sau mai mică, aproape peste tot.

În faţa globalizării, care este atât de puternică încât nu i te poţi opune, toate frontierele dispar – economice, politice, sociale şi culturale. Îşi face apariţia o nouă concepţie asupra noţiunii de timp, risc şi oportunitate.

[28] Anthony Gides, director la London School of Economics şi autor al celebrei lucrări *Third Renewal of Social Democracy;* Will Hutton, autorul lucrărilor *The State We're In* şi *The State to Com* (vezi pe larg un interesant dialog între cei doi politologi în „Secolul 21 Globalizare şi identitate", editată de Uniunea scriitorilor din România şi Fundaţia Culturală Secolul 21, 7-9/2001, p.30-43.

Situația istorică în care ne aflăm, adică aceea a globalizării, este definită de profesorul universitar de la Cluj, Andrei Marga, fost ministru al Educației, în felul următor: "Este nu doar procesul prin care informațiile trec frontierele comunității de origine şi se internaționalizează, ci şi un proces încă şi mai complicat, cel al extinderii continue a pieței pe care se valorifică produsele, inclusiv cele ideatice şi spirituale. Într-o astfel de lume multe dintre răspunsurile date anterior trebuie revăzute şi, poate, reconstruite, dacă nu cumva părăsite şi lăsate în seama istoricilor. Religia s-a globalizat cea dintâi. Reprezentări şi viziuni religoase se află de multă vreme în competiție globală. Pe de altă parte, spre religie se îndreaptă încrederea şi aşteptările majorității oamenilor. Religia este reazem în epocile de schimbare profundă a condițiilor vieții oamenilor"[29].

Globalizarea nu este percepută însă peste tot la fel. Unii se declară foarte optimişti, alții pesimişti. Cert este că în fața globalizării majoritatea interpreților poartă balastul unor prejudecăți.

Criticii radicali sunt intelectuali din aria post-comunistă sau integrişti din lumea post colonială, care consideră că globalizarea este sinonimul unei americanizări umilitoare şi alienante.

Criticii moderați sunt umanişti cu sensibilitate de stânga sau conservatori creştin-democrați, care doresc să apere nu atât imaginea idealizată a unor decalaje virtuoase, cât „patrimoniul", „specificitatea" sau „creativitatea" universului european.

În opinia acestora conflictul între globalizare şi antiglobalizare n-ar reprezenta altceva decât continuarea în plan politic a contradicțiilor care opun, pe de o parte, Orientul şi Occidentul, Nordul şi Sudul, iar pe de altă parte ar implica tradiționala rivalitate dintre „bătrânul continent" şi „brava lume nouă".

Indiferent de nuanțe, criticii identificați ca militanți antiglobalizare formulează teoretic următoarele argumente:

(1) globalizarea caută să ridice o barieră impenetrabilă între sistemul euro-atlantic neoliberal şi restul omenirii, iar cine va rămâne în afara sistemului, adică nu se va integra pe motiv că nu doreşte sau că nu poate, va fi lipsit de orice legitimitate politică şi autoritate morală. Practic, i se va refuza accesul la mecanismele de (re)producere a bunăstării;

(2) dacă acceptă jocul, adică se integrează, actorul sărac este primit pe scena „comunității internaționale". I se colonizează teritoriul cu întreprinderi delocalizate, i se împrumută bani şi *savoir-faire*, i se fac invitații care simulează tratamentul egal (atractivul *Walfore State*).

[29] Andrei Marga, *Religia în era globalizării,* Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj, 2002.

(3) dacă nu acceptă integrarea, actorul sărac va pierde pe toate planurile. Economia lui sucombă prin anacronism şi decapitalizare, iar mass-media reţelei globale îl satanizează pentru a-i justifica izolarea. Exemplul cel mai edificator, Irakul atacat de douăzeci şi şapte de naţiuni aliate şi înfometat printr-un embargou fără termen.

(4) deşi pare inspirată de idilica retorică a „familiei umane", lumea globalizată împrumută în realitate morfologia metropolei moderne: în centru, instituţiile, afacerile, rezidenţele de elită; la margine, mizeria locativă şi anonimă a excluşilor; în centru, moraliştii cinici ai limbajului dublu; la periferii, vicioşii care-şi merită soarta copleşiţi de oprobiu.

Militanţii antiglobalizare se dovedesc foarte activi cu ocazia reuniunilor G7+1 (ţările puternic industrializate şi Rusia). Pe lângă formele paşnice de protest, o serie de organizaţii neguvernamentale care militează contra globalizării şi formate în special din tineri intelectuali (universitari şi studenţi) au recurs în ultimii ani şi la forme violente, ciocniri cu organele de poliţie, care s-au soldat cu morţi şi răniţi. Astfel de evenimente au fost prezentate distorsionat de mass-media globalizată.

Pentru a face ca tabloul noii ordini mondiale să arate şi mai complet, putem aduce în discuţie şi un alt aspect. Efectele pozitive ale globalizării (creşterea fluxurilor comerciale, financiare şi tehnologice; dezvoltarea schimburilor de informaţii şi comunicaţii transfrontaliere prin Internet; sporirea influenţei actorilor societăţii civile; operaţiunile globale ale societăţilor transnaţionale) pot căpăta distorsiuni serioase în contactele directe cu efectele sale negative (internaţionalizarea reţelelor de crimă organizată şi a terorismului; transmiterea transfrontalieră a maladiilor epidemice şi a impactului ecologic)[30].

Ca orice cuvânt dătător de speranţe: Dumnezeu, libertate, comunism, capitalism etc., şi cuvântul globalizare poate fi comparat cu o scrisoare primită prin poştă: nu poţi şti dacă în realitate conţine veşti bune sau proaste, până nu deschizi plicul. Simplul fapt că este promovată de potentaţii planetei, că e însoţită de scenarii optimiste şi de promisiuni implicite, nu e suficient pentru a ne face să acceptăm globalizarea ca pe un panaceu.

Atâta vreme cât acest fenomen e înţeles de unii ca o nouă şi ultimă formă de imperialism, extinsă la scara întregii planete, în mod evident şi logic nimeni de bună credinţă nu poate fi de acord cu ea. Înţelegând însă, dimpotrivă, globalizarea ca un fenomen de înlăturare a barierelor artificiale,

[30] Vezi Raportul prezentat în cea de a-54-a Adunare Generală ONU de Koffi Annan, secretarul general al organizaţiei (apud Teodor Baconsky, *Prioritatea elementului uman,* în „Secolul 21", 7-9/2001, p.155).

materiale sau spirituale dintre oameni, ca o stimulare a tot ceea ce ne uneşte, ca o armonizare a eforturilor extinsă la scara întregii planete pentru valorificarea deplină a geniului uman, cu aceiaşi logică evidentă se poate susține că toți cei cu bună credință sunt alături de ea.

Indiferent pe ce parte a baricadei ne-am situa, un lucru este cert, şi anume că orice situație de conflict generează grave probleme de securitate ce nu-şi vor putea găsi rezolvarea decât printr-o percepție corectă şi echilibrată a fenomenelor, iar pe baza ei să se poată fundamenta o strategie în interesul securității naționale.

Marile procese integraționiste

În întâiul raport al Clubului de la Roma, intitulat „Prima revoluție globală - o strategie pentru supraviețuirea Lumii”[31], autorii, constituiți într-un centru de reflecție format din o sută de persoane de peste tot cuprinsul globului, atrăgeau atenția asupra unui fenomen aflat în plină derulare şi menit să schimbe din rădăcini Lumea în care trăim: *integrarea.* Referindu-se la revoluția tehnologică din domeniul mijloacelor comunicării de masă, reputatul cercetător canadian Marschall McLuhan semnala că însăşi logica progresului este cea care ne împinge către un „sat planetar” *(the global village)*, contractat de mass-media electronice[32]. Cu prilejul rostirii „testamentului” său politic, unul dintre părinții Uniunii Europene, Jacque Delors, atrăgea şi el atenția sutelor de oameni politici, businessmani şi gazetari prezenți la Davos, în Elveția, asupra conceptului de „sat planetar”[33]. Între aceste paranteze simbolice – una teoretică, cealaltă politică – se află momentul naşterii *integraționismului,* un proces a cărui însemnătate nu poate fi egalată, poate, decât de extraordinara sa complexitate.

Grupuri de studiu interdisciplinare, futurologi şi analişti politici sunt unanim de acord în a aprecia că *secolul XXI va fi dominat de conglomeratele de state integrate,* indiferent sub ce denumire se vor face ele cunoscute. Semnele acestei veritabile întreceri pentru cucerirea viitorului pot fi descifrate încă de pe acum. Sub ochii noştri, aproape pe nesimțite, *patru mari procese integraționiste* sunt deja amorsate şi domină lumea contemporană.

---

[31] Alexander King, Bertrand Schneider, *Prima revoluție globală – o strategie pentru supraviețuirea Lumii,* Raport al Consiliului Clubului de la Roma, Editura Tehnică, Bucureşti, 1993.

[32] Marshall McLuhan, *The Medium is the Message,* Penguin Books, London, 1967; idem, *Galaxie Gutemberg face a l' ere electronique,* Edision Maine, Paris, 1970.

[33] Jacques Delors, *Mesaj către Forumul de la Davos,* ianuarie 1995, difuzat integral în emisiunea „Mapamond” a societății Române de Televiziune, 11 martie 1995.

Primul şi, probabil, cel mai bine cunoscut nouă, este cel care are loc în Europa. În general, se apreciează că, din punct de vedere instituțional, procesul european de uniune politică, economică, monetară şi, în cele din urmă, militară este şi cel mai avansat. Drumul nu a fost de loc simplu. În 1951, la Paris, şase țări europene – Franța, Germania, Belgia, Italia, Olanda şi Luxemburg – fondau *Comunitatea Europeană a Cărbunelui şi Oțelului.* În anii următori s-au înființat şi *Comunitatea Europeană a Energiei Atomice* (Euratom) şi, în 1957, la Roma, **Comunitatea Economică Europeană (**CEE, mai numită şi Piața Comună**)**. În practică, instituțiile şi politica acestora au devenit tot mai greu de distins, proces confirmat de amendamentele succesive aduse tratatului. Cele trei comunități au ajuns cu timpul de nedespărțit. Tratatul de fuziune din 1965 a dat tuturor o comisie şi un consiliu comune. Pe de altă parte, CEE a înregistrat o considerabilă expansiune odată cu aderarea Marii Britanii, Irlandei şi Danemarcei în 1973, a Greciei în 1981, a Spaniei şi Portugaliei în 1986, a Suediei, Austriei şi Finlandei în 1994.

În 1993, prin Tratatul de la Maastricht (Olanda) a luat naştere **Uniunea Europeană** care, cu 15 state membre şi peste 370 milioane de locuitori, devenea practic cea mai mare piață unică din lume. La 30 martie 1998 se decidea demararea celui mai larg proces de extindere din istoria organizației, preconizîndu-se cooptarea altor 12 state europene, printre care şi România. În februarie 2001, a fost adoptat Tratatul de la Nisa prin care s-au stabilit reformele de care au nevoie instituțiile comunitare pentru a face posibilă extinderea Uniunii. În sfârşit, la 1 ianuarie 2002 a intrat în circulație moneda unică, ***Euro***.

Al doilea mare proces de integrare are loc – de mai multă vreme şi dintr-o perspectivă teoretică a cărei semnificație profundă este mai greu de perceput pentru europeni – în Asia, acolo unde Japonia pune astăzi în practică, mai ales prin forța sa financiară şi tehnologică, conceptul în numele căruia a purtat cel de-al doilea război mondial: *„zona de co-prosperitate asiatică"*[34]. Astfel, aşa cum China comunistă, înainte de a crea instituții democratice, făureşte mai întâi economia de piață, la fel şi integraționismul asiatic a preferat să înceapă cu interconectarea economiilor şi a sistemelor financiar-bancare, precum şi cu edificarea unui sistem postindustrial integrat, bazat pe microelectronică, tehnologii înalte şi alte cureriri ale ştiinței aplicate[35]. Instituțiile în jurul cărora are loc fenomenul asiatic de

[34] Mircea Mitran, *Note de curs,* IRSI-MAE, Bucureşti, 1995.

[35] Yoo Yunzhu, *West-West, East-West, North-South and South-South Relations: implication for the International Security,* Peking, 1992.

integrare sunt ASEAN (Association of South East Asian Nations) şi APEC (Asia – Pacific Economic Cooperations Group).

ASEAN s-a născut în 1967 ca reacţie de solidaritate împotriva expansiunii comuniste în Vietnam şi a insurgenţei „roşii" în propriile teritorii ale ţărilor fondatoare: Indonezia, Malaesia, Singapore, Thailanda şi Filipine. După terminarea războaielor din Indochina, organizaţia a încetat practic să mai funcţioneze. A renăscut, în 1991, ca urmare a iniţiativei Thailandei de creare a unei zone de comerţ liber în Asia de Sud-Est. Astăzi, din rândurile sale fac parte alături de ţările fondatoare Brunei şi Vietnam.

APEC a fost fondat în 1989 ca un forum al cooperării în sfera comerţului şi investiţiilor între ţările din regiune şi marile puteri din bazinul Pacificului. Membri**,** pe lângă ţările care compun ASEAN sunt şi Australia, Canada, Chile, Coreea de Sud, China şi Hong Kong, Japonia, Mexic, Noua Zeelandă, Papua Noua Guinee, SUA, Taiwan.

Al treilea mare proces de integrare a fost declanşat odată cu acordul NAFTA pe continentul nord-american. *Acordul Nord-American pentru Comerţ Liber* a fost semnat la 7 octombie 1992 la San Antonio, Texas, în prezenţa liderilor celor trei ţări membre: George Bush (SUA), Carlos Salinas de Gortari (Mexic) şi Brian Moulroney (Canada). Documentul a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1994.

Crearea acestei veritabile pieţe unice continentale, ce reuneşte aproximativ 400 de milioane de oameni, reprezintă fără îndoială unul dintre evenimentele ce vor marca profund viitorul. Procesul, având o semnificaţie particulară, necesită unele nuanţări, mai ales din perspectiva intereselor americane. SUA este prima ţară care s-a globalizat. Ca putere mondială este condamnată a avea interese globale şi de a nu putea trăi decât împreună cu Lumea întreagă. Iată de ce implicarea sa la nivel planetar este o necesitate vitală, mai presus de orice alte discuţii sau speculaţii. Ce presupune însă aceasta şi, mai ales, în ce mod se împletesc interesele Europei cu rolul contemporan al SUA sunt întrebări cărora merită să le fie căutat răspunsul.

În sfârşit, al patrulea mare proces de integrare, are loc, în spaţiul fostei URSS, în jurul Federaţiei Ruse, prin intermediul *Comunităţii Statelor Independente (CSI)*. După şocul dezmembrării fostului imperiu comunist, în 15 state mai mult sau mai puţin de sine stătătoare, pus în faţa posibilităţii de a pierde nu doar poziţiile de contact cu Europa şi Bazinul Pacificului, ci de a rata definitiv şi statutul de mare putere mondială, Centrul de la Moscova şi-a revenit cu o rapiditate extraordinară. Rând pe rând, scenariile unei uniuni slave, ale unei uniuni euroasiatice sau ale unei comunităţi a statelor independente au fost aruncate în arenă cu un singur şi aproape nedisimulat scop: *reintegrarea fostului spaţiu sovietic,* chiar şi cu preţul unor reforme şi

al unor concesii dureroase pentru Centru[36]. Astfel, dacă imperiul a fost sfărâmat de la periferia sa spre centru, reconstrucția a început într-o logică inversă, dinspre centru către ceea ce mâine vor fi noile frontiere ale unui astfel de Imperiu. O nouă structură care, cel puțin formal, va integra de data aceasta – după modelul celorlalte procese aflate în desfăşurare – mai mulți membri independenți şi egali în drepturi: fostele republici sovietice.

CSI s-a născut la 8 decembrie 1991, la Minsk, având ca țări fondatoare Rusia, Ucraina şi Belarus. Ulterior, au aderat la CSI toate fostele republici sovietice, cu excepția țărilor baltice.

După cum lesne se poate observa, o serie de părți ale Lumii scapă marilor procese integraționiste aflate în curs. Cu toate acestea, se pare că semnalele unor dezvoltări viitoare au fost deja receptate. Un exemplu se găseşte la porțile Europei, în Orientul Apropiat. În 1994, chiar înaintea desfăşurării la Bucureşti a lucrărilor Forumului Mondial (Crans Montana), o serie de planificatori, oameni de ştiință şi de afaceri din Israel, Liban, Iordania, Egipt şi Arabia Saudită se întâlneau la Eilat, pe malul Mării Roşii, pentru un simpozion consacrat viitorului regiunii. Prilej pentru premierul israelian de atunci, Yitzhak Rabin, de a lansa pentru prima oară propunerea constituirii „într-o primă etapă a unei Piețe Comune regionale". La scurt timp Rabin a fost asasinat de un fanatic naționalist şi astăzi procesul este încă înghețat, în aştepraea unor vremuri mai bune, când pacea se va instala, totuşi, în Orientul Mijlociu.

Oricum, în lumea arabă există deja o organizație de cooperare care ar putea deveni embrionul unui viitor proces integraționist – *Liga Arabă.* Creată la 22 martie 1945, Liga promovează cooperarea economică, socială, politică şi militară şi mediază disputele între statele membre. De asemenea, Liga reprezintă statele arabe în negocierile internaționale. Membri: Algeria, Arabia Saudită, Bahreim, Commore, Djibuti, Egipt, Emiratele Arabe Unite, Irak, Iordania, Kuweit, Liban, Libia, Mauritania, Maroc, Oman, Organizația pentru Eliberarea Palestinei, Quatar, Somalia, Sudan, Siria, Tunisia şi Yemen.

Evoluții asemănătoare se pot dezvolta şi în alte părți ale Lumii. Pe continentul african a fost creată, la 25 mai 1963, la Addis-Abeba (Etiopia), *Organizația pentru Unitate Africană (OUA).* Ea grupează 53 de țări membre de pe tot continentul, adoptă decizii prin consens, iar preşedinția organizației este asigurată prin rotație. Scopul declarat al OUA constă în promovarea păcii şi securității în Africa, dezvoltarea economică şi socială a țărilor membre.

[36] Helene Carrere d'Encausse, *Imperiul spulberat – revolta națiunilor în URSS,* SIC Press Group, Bucureşti, 1993.

Va fi interesant de observat ce se va întâmpla şi în America de Sud, acolo unde există în prezent două organizații foarte importante: una de natură politică – Organizația Statelor Americane – şi cealaltă, de natură economică, Asociația Latino-Americană pentru Comerț Liber, ambele capabile să stea la originea unui viitor proces integraționist.

Organizația Statelor Americane (OSA) a fost fondată la 30 aprilie 1948, în capitala Columbiei, Bogota. În prezent numără 35 de membri. În 1962, Cuba a fost exclusă din activitățile organizației. Cel mai important organism de cooperare economică a țărilor latino-americane este LAFTA (*Latin American Free Trade Association)*. Din rândurile sale fac parte Argentina, Bolivia, Brazilia, Chile, Columbia, Ecuador, Mexic, Paraguay, Peru, Uruguay şi Venezuela.

În concluzie se poate sintetiza că nici una dintre transformările evocate nu au apărut peste noapte. Sămânța actualei revoluții globale a germinat încet, de-a lungul anilor. În acest timp, complexitatea, incertitudinea şi rapiditatea schimbărilor au atins nivele fără precedent în istorie şi au început să lase în urmă capacitatea sistemului mondial de guvernare. Ceea ce nu întotdeauna a fost recunoscut. În fond, guvernelor nu le-au plăcut niciodată schimbarea şi nesiguranța. Dar, aşa cum s-a putut lesne observa, cei care încearcă să împiedice schimbările sunt dați la o parte din istorie.

La începutul anului 1989, probabil că puțini erau cei care prevedeau transformările fundamentale ce au urmat. Dominația sistemului bipolar asupra Lumii începuse deja să fie contestată, dar anii grei de război rece îşi puseseră pecetea nu doar asupra relațiilor Est-Vest, ci a întregului ansamblu al relațiilor internaționale. Prăbuşirea sistemului comunist şi dezintegrarea URSS au zguduit nu doar continentul european, ci întreaga planetă. Astăzi, Europa şi, o dată cu ea, Lumea în întregime, au căpătat o nouă configurație. În prezent, evoluțiile sunt extrem de fluide, fără prea multe constrângeri, iar fructificarea lor ar putea însemna nu doar posibilitatea de a se restructura şi înnoi un continent sau altul, ci chiar sistemul mondial în ansamblul său. Această înnoire este numită generic globalizare şi după expresia profesorului britanic Anthony Giddens, „vine ca o locomotivă direct spre tine”.

Noul mediu internațional de securitate

Ultimul deceniu al secolului trecut, mai precis intervalul cuprins între căderea comunismului în țările din estul Europei şi apoi din URSS şi până la tragicele evenimente de la 11 septembrie 2001 din SUA, mai numit şi deceniul post războiului rece, s-a caracterizat printr-un grad ridicat de instabilitate, imprevizibilitate, manifestare a unor noi riscuri şi amenințări,

mai ales asimetrice, de redefinire a relațiilor dintre marile puteri şi de creştere a libertății de acțiune a actorilor regionali (statali şi nestatali). Confruntările din această perioadă au evidențiat schimbări profunde în fizionomia conflictelor, evidențiindu-se tot mai clar asimetria acestora şi aplicarea restrânsă a tehnologiilor informaționale de către marile puteri.

Profundele transformări ale mediului internațional de securitate marchează şi începutul secolului XXI. Lumea devine tot mai complexă şi interdependentă, iar globalizarea se afirmă tot mai mult ca un proces necesar şi ireversibil, cu efecte pozitive, dar şi negative asupra dezvoltării statelor şi a societății umane în ansamblul său. În ultimul deceniu**,** securitatea la nivel global s-a transformat dramatic. În timp ce vechile amenințări au dispărut treptat, provocări noi şi terifiante le iau locul. Ele sunt generate de tensiunile şi instabilitatea provocată de incidența terorismului internațional şi proliferarea armelor de distrugere în masă, amploarea rețelelor de crimă organizată transfrontalieră, a traficului ilegal de droguri, de bunuri şi de ființe umane precum şi de politicile imprevizibile ale "statelor eşuate" şi ale celor cu regimuri autoritariste. Acestea, în mare măsură, exacerbează riscul terorismului internațional şi răspândirea armelor de distrugere în masă. România, ca parte a comunității internaționale, se confruntă cu acest gen de riscuri.

Noile provocări la adresa securității internaționale sunt generate de rezultatele proceselor de globalizare şi fragmentare care se adaugă unor focare de tensiune tradiționale care se mențin în unele regiuni ale lumii. Acestea sunt asociate cu deficiențele capacităților de reglementare ale statelor şi organizațiilor internaționale, care accentuează decalajele de dezvoltare şi standardele de viață dintre țările bogate şi cele sărace, frustrarea şi nemulțumirea publică. Regresul economic, sărăcia, degradarea mediului înconjurător, epidemiile de boli letale, migrările necontrolate şi tensiunile etnice tind să erodeze în continuare stabilitatea sistemului internațional. Unele state construiesc şi dezvoltă societatea informațională şi tind spre afirmarea germenilor societății cunoaşterii, altele au intrat într-o etapă post-industrială de dezvoltare dar, cele mai multe se află într-o perioadă de tranziție politică şi economică spre modernizare. În acelaşi timp, în anumite regiuni s-au accentuat decalajele în dezvoltarea statelor şi a crescut numărul "statelor şi societăților fragile" şi implicit, inabilitatea şi capacitatea acestora de a controla evoluțiile de pe teritoriile naționale proprii.

Începutul de secol marchează transformări profunde aflate într-o relație de proporționalitate directă față de preocupările comunității internaționale în prevenirea conflictelor, managementul şi soluționarea crizelor şi extinderea

geografică a procesului de democratizare. S-a pus în evidență faptul că după 11 septembrie 2001, abordarea securității prin prisma strictă a factorului militar nu mai este suficientă şi posibilă. Succesul acțiunilor şi stabilitatea sunt rezultatele afirmării unor noi tipuri de solidaritate şi cooperare internațională.

Mediul european de securitate a evoluat în ultimii ani şi, în pofida diverselor provocări şi amenințări la adresa stabilității sale, cursul schimbării este unul pozitiv. Riscurile apariției unei confruntări militare majore pe continentul european s-au diminuat semnificativ. Cu toate că persistă fenomene de instabilitate şi criză la nivel subregional şi tendințe de fragmentare, marginalizare sau izolare a unor state, principalele procese generatoare de securitate în plan continental sunt lărgirea NATO şi a Uniunii Europene. La acestea se adaugă dezvoltarea formelor de cooperare subregională precum şi tendințele de dezvoltare a unor sisteme de management al crizelor prin coordonarea de către organizații internaționale cu responsabilități în domeniu (ONU, NATO, UE, OSCE).

În Strategia Europeană de Securitate[37], motivând principalele amenințări la adresa stabilității, Javier Solana constata că "Securitatea reprezintă un preambul al dezvoltării. Conflictele nu numai că distrug infrastructura, inclusiv pe cea socială, dar încurajează criminalitatea, descurajează investițiile şi fac imposibilă activitatea economică normală." Conform concluziilor analiştilor europeni, o agresiune de mare amploare asupra Uniunii Europene este puțin probabilă în contextul actual. Dar acest lucru nu înseamnă liniște, ci mai degrabă un stres continuu, resurse consumate şi instabilitate, date de unele amenințări cu impact major, şi anume:

- **Terorismul** - o amenințare care subminează deschiderea şi toleranța societăților democratice. Documentul sus-menționat dezvoltă în continuare: "Cel mai recent val de terorism este unul global prin însuşi scopul său şi are legătură cu extremismul religios violent. Provine din cauze complexe, care includ: presiunea exercitată de modernizare, crizele politice, culturale şi sociale şi înstrăinarea tinerilor care trăiesc în alte societăți";
- **Proliferarea armelor de distrugere în masă** – utilizarea acestora înseamnă atacul major asupra speciei umane, distrugerea însăşi a ideii despre viață. Pe lângă progresele făcute în domeniul ştiințelor biologice, fizice şi chimice, proliferarea tehnologiei rachetelor sporeşte instabilitatea în orice societate din Europa;

[37] Strategia Europeană de Securitate, publicată inițial în documentul "O Europă mai sigură într-o lume mai bună", a fost adoptată de către Consiliul Europei la 12 decembrie 2003, la Bruxelles.

- **Conflictele regionale** – indiferent de regiunea în care se produce un conflict securitatea Europei este pusă în pericol, atât direct, cât şi indirect. Javier Solana consideră că "cel mai practic mod de a aborda noile ameninţări îl reprezintă rezolvarea vechilor probleme ale conflictelor regionale";
- **Eşecul statelor** – guvernarea greşită care conduce la corupţie, abuz de putere, instituţii slabe şi, de multe ori, iresponsabilitate. De regulă, toate acestea conduc spre conflicte civile interne. În discursul analiştilor politici se mai întâlneşte şi sintagma *Bad government*[38], în sensul *guvernare greşită*;
- **Criminalitatea organizată** – Europa este o ţintă majoră pentru acest flagel.

Cu toate că procesul de normalizare a situaţiei din Balcanii Occidentali are încă un anumit potenţial de risc, ameninţarea unui conflict este destul de slabă**.** Conflictele şi tensiunile din Caucaz necesită încă o soluţionare paşnică şi de durată. Obstacolele care pot apărea din când în când în viaţa politică, socială şi etnică a unor ţări europene nu trebuie să aibă un impact major asupra sistemului de securitate euroatlantic, care este în măsură să gestioneze apariţia unor derapaje.

România ca membră a comunităţii euroatlantice se confruntă direct cu aceste provocări. Schimbările din mediul nostru de securitate constau, în principal, în mutarea accentului de pe riscurile clasice care descresc în importanţă, pe riscurile neconvenţionale care pot pune în pericol securitatea cetăţenilor, capacităţile şi instituţiile care să asigure o guvernare eficientă a statului român.

Se cuvine să încheiem acest scurt excurs teoretic ridicat de problemele globalizării cu o reflexie de excepţie a marelui politolog francez, Michel Candessus. Într-o erudită şi avântată expunere în faţa studenţilor Universităţii Sorbona, domnia sa a avut inspiraţia să formuleze următoarea frază: „*E bine să conştientizăm faptul că suntem prima generaţie din istorie căreia i se cere să se organizeze şi să administreze lumea, nu de pe o poziţie de putere ci prin recunoaşterea responsabilităţii universale a tuturor oamenilor, a dreptului egal la dezvoltare susţinută şi a datoriei universale privind solidaritatea*"[39].

[38] În limba engleză, în text.
[39] Apud, Prof.univ.dr. Dan Voiculescu, *Globalizarea din perspectiva doctrinei umaniste,* Bucureşti 2002.

Balcanii în vizorul marilor puteri. Schimbarea percepției de securitate

Căderea regimurilor comuniste în întreaga Europă, la sfârşitul anilor ’80, a condus la apariția în spațiul central european, dar mai ales în Balcani, a unui adevărat “vid de securitate”. Din nefericire, în Europa de Sud-Est, zguduită de conflictele generate de fărâmițarea fostei Iugoslavii, intrarea pe traiectoria stabilității şi securității, bazată pe structuri democratice şi eficiente, precum şi pe o economie de piață funcțională, a cunoscut o serie de întârzieri. Desigur o altă cauză a acestei “inerții” o constituie şi orientarea țărilor din regiunea în discuție preponderent către Vest şi abandonarea relațiilor stabile, de voie, de nevoie, în timpul regimului comunist. După cum au remarcat în nenumărate rânduri specialiştii în cooperare regională, principala problemă a țărilor din regiune o constituie lipsa de inițiativă în reluarea relațiilor de cooperare, situație reflectată prin faptul că procesele de cooperare regională din zonă au apărut ca urmare a unor presiuni externe.

Devenită după 1990 problema Europei şi a NATO, regiunea balcanică a trecut prin serioase modificări politice, a doua țară a regiunii, R.S.F. Iugoslavia fragmentându-se pe liniile de demarcație internă stabilite de Iosip Broz Tito, acum frontiere internaționale recunoscute ca atare de OSCE, UE, NATO şi ONU.

În mod firec, sistemul de securitate şi securitatea globală a Balcanilor au fost grav afectate de aceste modificări[40].

Componentă geostrategică a Europei, regiunea balcanică a căpătat după actele teroriste de la 11 septembrie 2001 o importanță nouă, dată fiind proximitatea ei față de principalele focare de terorism internațional situate în Asia Centrală şi Occidentală. Cele mai preocupate de situația şi poziția regiunii sunt nu atât puterile Europei cât marile puteri globale: SUA şi Rusia.

Motivațiile interesului lor sunt, desigur, diferite. Dar ambele puteri consideră că trebuie să aibă o prezență permanentă în Balcani, politică şi economică pentru Rusia, politică şi militară pentru SUA. Aşa se face că, în timp ce SUA intenționează să-şi planteze baze şi instalații militare permanente sau de tranzit în România şi Bulgaria, Rusia începe să-şi retragă trupele trimise odinioară ca forțe de menținere a păcii în Bosnia-Herțegovina şi Serbia Muntenegru. În acest sens, Serghei Razov, ministrul adjunct de externe al Rusiei, argumenta, în 2003, pentru ziarul “Vremia Novostei”:

“Dacă comparăm cu perioada destrămării Iugoslaviei, când în acutele conflicte civile au curs râuri de sânge şi când noi, la comanda «anihilatorilor internaționali de incendii», am încercat să reglementăm situația din Bosnia şi

[40] *Balcanii şi Europa*, nr. 42, aprilie 2004, p.6-7 şi 30

Herțegovina, din Kosovo, să oprim bombardamentele asupra Iugoslaviei în martie 1999, atunci astăzi situația este mult mai stabilă. Ea se menține sub control, între altele, datorită prezenței internaționale, inclusiv a celei militare. În Kosovo sunt 29 de mii de militari, în Bosnia, 12 mii. Sunt forțe serioase. Nemaivorbind de componenta polițienească şi cea civilă, care contribuie la stabilizarea şi la reconstrucția regiunii. Fără îndoială, probleme continuă să existe. Rezoluția nr. 1244 a Consiliului de Securitate al ONU a stabilit faptul că Kosovo aparține fostei Republici Federale Iugoslavia, însă conducerea locală tinde către independență totală. Comunitatea internațională trebuie să elaboreze un punct de vedere colectiv asupra situației. Noi am sprijinit concepția fostului şef al misiunii ONU în Kosovo, Michael Steiner, potrivit căruia trebuie să ne precizăm poziția în ceea ce priveşte «standardele» refacerii vieții normale în provincie şi doar apoi în ceea ce priveşte «statutul» acestuia. Trebuie create condițiile pentru revenirea la casele lor a refugiaților şi a persoanelor strămutate temporar, trebuie asigurată securitatea, dezvoltarea economică, construirea unei provincii multietnice. Din păcate, sârbii aproape că nu se întorc în Kosovo, exodul acestora continuă".

Reglementarea situației în Kosovo şi în Bosnia şi Herțegovina a trecut de la faza militară într-o altă fază, care nu reclamă prezența forțelor militare. Rusia şi-a retras trupele din Balcani în deplină înțelegere cu NATO, ONU şi organizațiile internaționale. Din cauza retragerii trupelor n-au existat nici un fel de situații conflictuale. Traficul de narcotice, infracționalitatea organizată, organizațiile extremiste sunt principalele probleme din Balcani. Soluționarea lor este însă mai mult sarcina organelor de ordine, a misiunilor politice. În Kosovo, de exemplu, mai mult de o sută de ruşi îşi desfăşoară activitatea în cadrul misiunii polițieneşti internaționale. A fost luată hotărârea referitoare la participarea Rusiei la misiunea polițienească a UE în Bosnia şi Herțegovina.

Spre deosebire de anul 2002, contingentul forțelor internaționale pentru Kosovo s-a redus de la 39 la 29 de mii de căşti albastre. În Bosnia reducerea a fost de la 15 la 12 mii. Pe acest fond, Rusia nu se distinge deloc în sens negativ. Nu mai puțin important este şi faptul că prezența militară a Rusiei în Kosovo şi în Bosnia şi Herțegovina costă anual bugetul Rusiei, câteva zeci de milioane de dolari. În condițiile dificilelor probleme ale reformării armate a Rusiei, acestor bani li se poate găsi utilizare în țară. Experiența colaborării internaționale "de campanie" în Bosnia şi Herțegovina şi în Kosovo poate fi valorificată pe viitor.

În acelaşi timp SUA constată că între statele care le solicită favorul se află şi Serbia-Muntenegru împotriva căreia acum câțiva ani a aplicat unele

corecţii cu forţa armată. Acum noul premier Zoran Zivkovici caută o alianţă strategică cu administraţia Bush şi oferă participare militară în Irak şi (sau) Afganistan. La Washington, unde s-a întâlnit cu secretarul de stat Collin Powell şi cu Condoleeza Rice, el a propus participarea în Irak şi (sau) Afganistan a 1000 de militari sârbi şi a cerut integrarea ţării sale în "Parteneriatul pentru Pace", afirmând "că Serbia caută un aliat în SUA. În schimb Serbia poate fi un partener de încredere în Balcani".

Ar fi simplu de respins propunerea de parteneriat – comenta în "Washington Post", la 4 august 2003, Jackson Diehl – dar Zivkovici nu reprezintă numai un colţ tulburat al Europei, ci o afacere încă neîncheiată pentru Occident. Deşi NATO şi UE au iniţiat un proces de extindere după căderea Zidului Berlinului, ele trebuie să-şi reglementeze relaţiile cu încă o duzină de ţări şi cu 170 de milioane de oameni care se consideră europeni. Între aceste ţări se numără atât rămăşiţele statale ale fostei Iugoslavii şi Albania din Balcani, fostele posesiuni sovietice din Caucaz, cât şi noile state independente dintre Europa Centrală şi Rusia – de la imensa Ucrainã şi sărăcita Moldovă la Belarus, ultima dictatură de pe continent.

Partea uşoară a reconstrucţiei Europei după războiul rece a fost extinderea Vestului pentru a include ţări ca Cehia şi Polonia, care au o tradiţie occidentală şi o istorie a democraţiei. State ca România şi Bulgaria au fost stimulate să evolueze spre o economie de piaţă şi spre democraţie, promiţându-li-se admiterea în alianţa transatlantică. Dar ce se întâmplă cu Ucraina, o ţară de mărimea Franţei, cu o populaţie de 50 de milioane de locuitori, care oscilează între democraţie şi autoritarism, între Moscova şi Washington? Sau cu Turcia, o ţară care trasează graniţa Europei cu Orientul Mijlociu arab şi care este membră în NATO, dar nu şi în UE? Sau cu Serbia, punctul de declanşare al războaielor europene, în ultimii 100 de ani?

"Acolo unde această parte a Europei va fi peste cinci ani noi vom fi pentru următorii 50 de ani", prezice Bruce Jackson, un oficial de la Pentagon şi avocat al extinderii NATO, care şi-a asumat misiunea de a atrage atenţia spre ultimele cazuri dificile din Europa.

Există mai multe posibilităţi. Ţări ca Serbia şi Ucraina pot fi transformate treptat în democraţii, aliaţi militari ai SUA şi parte din Europa federală. Pot cădea sub suzeranitatea unui nou imperiu rus. Sau se pot târî ca state tampon instabile, cămin al traficanţilor de droguri, al teroriştilor şi preşedinţilor pe viaţă.

Dacă postura SUA este de ţară solicitată în această regiune, Rusia consideră că trebuie să fie o ţară ofertantă. Moscova consideră în prezent că stabilizarea situaţiei din zona Balcanilor este favorizantă pentru stabilirea unei colaborări constructive multilaterale cu fiecare ţară din zonă.

"De îndată ce situaţia din regiune a devenit mai stabilă în comparaţie cu acum câţiva ani – comentează Serghei Razov -, Rusia are şanse suplimentare să-şi manifeste aici interesele sale naţionale şi de stat, mai ales economice. Cu un an în urmă guvernul a elaborat un plan de lucru cu statele din spaţiul post-iugoslav, plan care a fost aprobat de şeful statului. În acest document este prezentată logica, politica acţiunilor noastre în legătură cu fiecare ţară din regiune. Acest plan este în curs de realizare. În Serbia, SUA a obţinut un contract de 100 de milioane de dolari pentru refacerea unei centrale electrice construită cu asistenţa tehnică americană. Nimeni nu renunţă nici la infrastructura noastră de petrol şi gaze. Suntem dispuşi să creştem volumul tranzitului, al livrărilor de resurse energetice în aceste ţări. Sunt adeptul abordării pragmatice, lipsite de particularităţi ideologice şi nostalgice. Nu exclud nicidecum considerentele privind comunitatea istorică şi lingvistică; şi acestea reprezintă un potenţial care trebuie folosit. Fiţi atenţi, în declaraţiile sale referitoare la problemele de politică externă, preşedintele Putin foloseşte deseori termenul «pragmatic». Acesta nu este doar un simplu cuvânt".

Într-adevăr cu pragmatism, dar pe căi specifice dictate şi de interesele lor imediate, cele două mari puteri extraeuropene desfăşoară strategii politice în Balcani până nu demult uitaţi. Faptul este de natură să stimuleze revenirea regiunii la normal, stabilizarea şi dezvoltarea ei ca şi reintegrarea europeană la care aspiră şi la care Balcanii sunt îndreptăţiţi de istorie, de tradiţia lor civilizatoare, de poziţia lor geopolitică şi geostrategică şi, mai ales, de aspiraţiile, opţiunile şi europenismul nativ al popoarelor din sud-estul Lumii Vechi [41] .

Conferinţa comună NATO şi UE, desfăşurată la Berlin între 7 şi 10 aprilie 2003, a oferit participanţilor, în ceea ce priveşte "armonizarea eforturilor în sud-estul Europei", următoarele recomandări: coordonarea acţiunilor NATO şi UE pentru a preveni nevoia statelor individuale de a alege între NATO şi politica UE; concentrarea asupra iniţiativelor care îşi au rădăcinile în regiune şi utilizarea contribuţilor regionale ca Forţa Păcii Multinaţionale din Sud-estul Europei (MPFSEE), Brigada din sud-estul Europei sau acţiuni bilaterale ca de exemplu cele lansate între Albania şi Croaţia; includerea unui "proces de feedback" ca parte a fiecărei iniţiative care sporeşte angajamentul constant; conexiune între proiecte specifice şi resurse financiare concrete; intensificarea cooperării NATO şi UE cu publicul şi mass-media pentru a spori înţelegerea acestora şi sprijinul lor.

[41] Secţiunea reprezintă, în bună parte, articolul *Balcanii în vizorul marilor puteri*, autor Victor Ionescu, preluat din revista *Balcanii*, nr. 35-36, septembrie 2003, p. 5-6.

Previziuni despre restructurarea mondială

Cum va arăta lumea peste 15-20 de ani? Vor apărea centre de putere capabile să conteste supremația americană? Care vor fi conflictele viitorului şi ce anume le va motiva? La aceste întrebări au încercat să răspundă doi respectabili strategi ai Armatei Române, Vasile Paul şi Ion Coşcodaru, în lucrarea "Centrele de putere ale lumii", apărută în 2003 la Editura Ştiinţelor Sociale şi Politice. Lucrarea îşi propune să ofere o "viziune posibilă, pe termen mediu şi lung, asupra modelării lumii mileniului trei". Iată şi câteva concluzii mai importante ale autorilor.

Redefinirea centrelor de putere. Demersul de la unipolaritate către o lume multipolară va fi de lungă durată, timp în care Comunitatea Internațională va cunoaşte, probabil, o restructurare profundă, iar integrarea globală şi cea regională vor coexista cu tendința contradictorie de fragmentare şi ierarhizare a lumii.

În timp ce globalizarea face aproape improbabil un război între marile puteri, amplificarea riscurilor asimetrice generează tot mai des motive de conflict. În condițiile diminuării rapide a resurselor naturale, concomitent cu creşterea demografică accentuată, bătălia pentru resursele strategice a rămas cel mai stabil element provocator de conflict. Lupta pentru acestea se va intensifica, iar regruparea țărilor, în funcție de interese, în jurul noilor centre de putere se va contura din ce în ce mai evident. Vom asista, probabil, la afirmarea şi creşterea presiunii acestora pentru atragerea în sfera lor de influență a unui număr cât mai mare de țări în scopul de a ocupa un loc cât mai avantajos în noua ordine mondială. Această configurație va fi hotărâtă de interese, de capacitatea de cunoaştere, de volumul şi calitatea informațiilor, de puterea tehnologică şi de accesul la resurse.

Între centrele de putere deja conturate, Statele Unite şi Uniunea Europeană, pe de o parte, China şi Japonia, pe de altă parte, la care se vor adăuga din ce în ce mai evident Rusia şi India, se vor dezvolta atât relații de acceptare, dar şi de contestare, pe baza parteneriatului activ, inițiat odată cu declanşarea campaniei mondiale împotriva terorismului.

Interesele geostrategice şi geopolitice ale Europei şi Americii de Nord vor rămâne convergente, chiar dacă, pe plan economic şi politic, competiția se va accentua. Mai mult, această competiție va accentua gradul de interdependență, de cooperare şi de interoperabilitate între centrele de putere şi îndeosebi între Statele Unite, Uniunea Europeană şi Rusia. Se apreciază că atât actualul cât şi viitorul context de securitate vor determina schimbări majore în fizionomia structurilor de securitate şi în modul lor de acțiune.

O perspectivă sumbră. Secretarul general al NATO, lordul Robertson, avertiza, la Summit-ul din noiembrie 2002 de la Praga, că, pe termen mediu, se preconizează un tablou sumbru al planetei, omenirea se va confrunta cu cinci riscuri majore, determinate de: (1) instabilitatea sporită; (2) creşterea fluxurilor migratoare şi de refuguați; (3) multiplicarea şi diversificarea actelor de terorism; (4) mărirea numărului de state aflate în criză; (5) proliferarea fără precedent a armelor de distrugere în masă.

Ca un corolar al celor preconizate de oficialul NATO, războiul din Irak a provocat, chiar înainte de a începe, o dezbinare nedorită a solidarității democrațiilor occidentale şi aproape a întregii comunități internaționale care, după tragedia de la 11 septembrie 2001, părea mai unită ca oricând în lupta împotriva terorismului. Era unită şi, probabil, va rămâne şi în continuare unită, întrucât lupta împotriva terorismului este, într-adevăr, un obiectiv strategic comun şi un sens al efortului de securitate al omenirii.

Criza irakiană şi consecințele ei. Divergențele pe tema dezarmării sau înlăturării regimului lui Saddam Hussein s-au transformat în dispute care au divizat profund ONU, Alianța Nord-Atlantică şi Uniunea Europeană cu membrii săi actuali sau viitori. Vechii aliați şi-au adus reciproc acuzații, mai mult în spațiul retoricii, iar guvernele s-au găsit adesea pe lungimi de undă diferite de cele ale propriei opinii publice, în principiu reticentă față de război. Dincolo de teama Irakului, s-au evidențiat viziuni sensibil diferite asupra legalității internaționale şi locului viitoarei Europe unite în lume. În final, divergențele s-au atenuat, interesele au predominat, dar nu fără a lăsa urme.

Lumea democrațiilor liberale, în pragul căreia ne aflăm, se dovedeşte, încă o dată, mult mai complexă decât delimitarea clară între bine şi rău din vremurile apuse ale războiului rece.

Decizia Statelor Unite de a porni, cu orice preț, războiul din Irak nu numai că a generat şi a confirmat ruptura apărută în rândul aliaților tradiționali, dar a şi favorizat formarea intempestivă a două grupuri de interese contradictorii, Statele Unite, Marea Britanie şi aliații lor, pe de o parte, şi Franța Germania, Rusia şi China, pe de altă parte, reuşind să fărâmițeze şi mai mult bătrânul continent european.

Prin stabilirea de etichete precum "vechea Europă" şi "noua Europă", SUA au readus în actualitate posibilitatea unei divizări de moment dintre state, pe criterii mai mult sau mai puțin subiective, receptată în mediile politice internaționale ca o impunere a voinței Washingtonului, deşi cei mai mulți politologi apreciaseră, după reuniunea din decembrie de la Copenhaga, că această divizare a fost ştearsă pentru totdeauna din fizionomia Europei.

America rămâne pe termen lung, singurul lider global. Evoluția evenimentelor din Golf, războiul şi perioada post-război din Irak vor determina schimbări majore nu numai la nivelul lumii arabe, dar vor influența întregul sistem de securitate actual. Astfel, relațiile dintre Orient şi Occident, cât şi cele euroatlantice vor avea noi conotații şi noi elemente de incidență. Pe această bază vor fi stabilite noi coordonate de dialog politic şi diplomatic în cadrul structurilor de securitate internaționale, vor fi elaborate noi criterii şi reguli de formare, conducere şi funcționare a acestora, astfel încât procesul decizional să fie adaptat condițiilor tot mai complexe impuse de necesitatea combaterii terorismului şi de noile realități internaționale.

În viitor "totul se va schimba pretutindeni. Nu va exista un loc pe plan internațional în care situația să rămână la fel… Ne vom reconcilia poziția peste tot – în Coreea, în Japonia, pretudindeni", afirma Douglas Feith, subsecretarul Apărării pe probleme de politică al Statelor Unite.

Se conturează, deci, în următorii 15-20 de ani, perspectiva unei lumi multipolare cu responsabilități limitate, în cadrul căreia Statele Unite vor rămâne lider global, iar, la nivel regional, prin mecanisme specifice, vor coopera cu celelalte centre de putere/lideri regionali, precum Uniunea Europeană, Japonia, China, Rusia, India etc.

În aceste condiții, se poate aprecia că viitorul demersului către multipolaritate va fi mai lung, mai complex şi mai dificil decât se preconiza inițial. Fizionomia ierarhiei mondiale va fi, desigur, nouă şi imprevizibilă, iar scenariile de constituire a acesteia vor comporta viziuni pe cât de inedite, pe atât de probabile, materializarea lor depinzând clar de relațiile bazate pe interese dintre actorii principali ai scenei politice mondiale, în care Statele Unite vor deține, în continuare, pe termen lung, rolul principal.

FACTORI DE RISC PENTRU SECURITATEA GLOBALĂ

Concepte

Schimbările de la sfârşitul secolului trecut şi începutul secolului actual au creat/crează o lume străbătută de tendinţe contrarii, o lume mult mai complexă şi eterogenă, marcată de ambiguităţi. Începutul secolului al XXI-lea este marcat de transformări profunde ale mediului de securitate. Lumea devine tot mai complexă şi interdependentă, iar fenomenul globalizării se afirmă tot mai mult ca fiind ireversibil. Pentru a înţelege pericolele acestui nou mediu de securitate, în literatura de specialitate, şi avem în vedere atât cadrul legislativ cât şi unele concluzii ale studiilor recente pe plan naţional şi internaţional, se operează cu termenii: disfuncţii, vulnerabilităţi, factori de risc, ameninţări şi pericol. Doctrina naţională pentru informaţii de securitate introduce şi conceptul de agresiune. Dar să luăm fiecare noţiune în parte[42].

Disfuncţie – o tulburare a funcţiei unui aparat sau sistem. În sens strict tehnic, reprezintă reducerea adaptării sau integrării unui subsistem la sistemul din care face parte. În materie de securitate naţională, disfuncţia poate fi definită drept o alterare uşoară a stării de echilibru dintr-un anumit subsistem sau domeniu, generată de o carenţă sau lipsă legislativă; aplicarea necorespunzătoare a unui act normativ; lejeritatea sau absenţa caracterului punitiv al unui act; interferenţa mai multor linii de activitate în prezenţa unui sistem de control neadecvat; un sistem de management defectuos sau ineficace; orice alte fapte ce pot dezechilibra un sistem sau domeniu de securitate.

Vulnerabilitate – însuşirea de a fi atacat uşor, de a avea părţi slabe, defectuoase, criticabile. În sens larg, însuşirea de a avea puncte (centre de comandă) sensibile, nevralgice. Este fisura ce va permite unei persoane, unui grup de interese sau unui obiect de a pătrunde într-un sistem străin în scopul de a-l prelua sub control sau de a-l exploata direct. *Le Petit Larousse* acordă acestui cuvânt semnificaţia de slăbiciune, care dă posibilitatea unui atac, care face pe cineva să fie susceptibil de a fi atacat şi/sau rănit. În ceea ce priveşte securitatea naţională, vulnerabilităţile la ameninţări sunt acele împrejurări, obiective sau subiective, care reduc sau anulează capacitatea de rezistenţă faţă de un pericol real sau potenţial. Doctrina naţională a informaţiilor pentru securitate abordează vulnerabilitatea drept starea de fapt, proces sau fenomen din *viaţa internă* a comunităţii naţionale care diminuează capacitatea de reacţie a societăţii la riscurile existente ori potenţiale sau care favorizează apariţia şi dezvoltarea acestora, cu consecinţe în planul realizării securităţii naţionale.

În *Le Petit Larousse*, Paris, ed. 2000, **ameninţarea** este definită drept un semn sau indiciu care permite să se previzioneze un pericol. În Dicţionarul

[42] Vezi pe larg în *Riscuri în analiza decizională de siguranţă naţională*, autor Ioan BIDU, Editura ANI, Bucureşti, 2004

Explicativ al Limbii Române[43], această sintagmă este definită drept acțiunea de a constitui o primejdie pentru cineva sau ceva ori ca o paradigmă, a prevesti ceva rău. În sensul Legii siguranței naționale[44], amenințarea este manifestarea de orice fel a unei capacități ori intenții de a materializa un pericol de natură a suprima ori ştirbi oricare dintre atributele fundamentale sau calitățile existențiale ale statului român, baza economică a societății, ordinea constituțională, drepturile sau libertățile fundamentale ale cetățenilor. Atributele fundamentale ale statului sunt caracterul de stat național, suveran şi independent, unitar şi indivizibil al României, precum şi manifestarea sa ca stat de drept, democratic şi social. Doctrina specifică în dreptul amenințării definiția: capacități, strategii, intenții, planuri ce potențează un pericol la adresa atributelor fundamentale sau calităților existențiale ale statului român, a bazei economice a societății, a ordinii constituționale, a drepturilor şi libertăților fundamentale ale cetățenilor.

Ne punem întrebarea dacă o amenințare apare şi dispare instantaneu? Există posibilitatea să o contracarezi? Conform definițiilor de până acum, amenințarea previzionează un pericol.

Pericol înseamnă orice situație sau întâmplare care pune ori poate pune în primejdie existența, integritatea cuiva sau a ceva. În sens peiorativ înseamnă şi amenințare sau risc. Aceeaşi definiție este dată şi de alte dicționare. În sens doctrinar, pericolul este rezultatul materializării amenințării sau iminența producerii unei agresiuni.

Deşi Legea siguranței naționale sau Strategia de securitate națională a României nu dezvoltă subiectul agresiunii (indiferent de forma sa), Doctrina națională pentru informațiile de securitate se avântă pe un teren virgin, până în prezent, în domeniu. Literar, agresiunea înseamnă (1) folosirea forței armate de către un stat sau o coaliție de state împotriva suveranității, integrității teritoriale şi independenței politice a unui alt stat, (2) atac neprovocat împotriva unei persoane şi (3) acțiune exterioară care primejduieşte echilibrul şi integritatea unui sistem viu. În contextul securității naționale şi internaționale, **agresiunea** este definită drept acțiunea violentă sau nonviolentă, desfăşurată prin mijloace armate, electronice, psihologice sau informaționale, pe baza unor strategii sau planuri, de către o entitate (state, grupuri de presiune, actori nonstatali, centre de putere) împotriva valorilor, intereselor şi necesităților naționale de securitate.

Riscul trebuie discutat în alt sens decât cel probabilistic, respectiv de a risca pentru a câştiga. Noțiunea exprimă posibilitatea de a ajunge într-o primejdie, de a avea de înfruntat un necaz. Este starea ce caracterizează un

[43] Ed. Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998, *passim*
[44] Legea nr. 51 / 1991

pericol posibil. Factorii de risc pentru securitatea națională reprezintă acele împrejurări care potențează amenințările şi favorizează materializarea lor în consecințe ce pot prejudia echilibrul într-o societate democratică. Doctrina introduce definiția următoare: situații, împrejurări, elemente, condiții sau conjuncturi interne sau externe, uneori dublate şi de acțiune, care determină sau favorizează materializarea unei amenințări la adresa securității naționale în funcție de o vulnerabilitate determinată, generând efecte de insecuritate.

Riscuri asimetrice

O nouă categorie de riscuri sunt cele asimetrice, neconvenționale, neoclasice, ce pot consta în acțiuni armate şi nearmate deliberate, având ca obiectiv afectarea securității naționale prin provocarea de consecințe directe sau indirecte asupra vieții economico-sociale a țării. Între riscurile de acest tip se pot enumera: terorismul politic transnațional şi internațional, inclusiv sub formele sale biologice şi informatice; acțiuni ce pot atenta la siguranța sistemelor de transport intern şi internațional; acțiuni individuale sau colective de accesare ilegală a sistemelor informatice; acțiunile destinate în mod premeditat afectării imaginii unei țări în plan internațional, sub diferite forme şi în împrejurări variate, cu efecte asupra credibilității şi seriozității în îndeplinirea angajamentelor asumate; agresiunea economico-financiară; provocarea deliberată de catastrofe ecologice.

Este necesară, totuşi, explicarea conceptului de asimetrie[45]. În sensul semanticii, a discuta despre simetrie ar însemna să priveşti un ansamblu din afara lui şi să identifici elementele componente reciproc dispuse (corespondente), realizând în acest mod o anumită armonie, concordanță şi proporționalitate. Luând în considerare cele expuse mai sus, în sfera preocupărilor noastre înseamnă că orice faptă are şi răsplată, respectiv orice infracțiune contra securității personale, de grup sau naționale este pedepsită de către legea penală. Şi atunci, ne punem întrebarea! Putem aplica legea talionului în cazul unui atac terorist[46] sau al nenumăratelor victime ale narcomaniei? Nu putem, deci avem în față o amenințare asimetrică! Neconvenționalitatea rezultă tocmai datorită faptului că lipseşte orice logică în desfăşurarea ei. Ca o paradigmă a neconvenționalismului, tot cea ce este vechi trebuie dat la o parte? Oare democrația nu înseamnă o construcție în care domneşte convenționalismul[47]? Este posibil ca astfel să fi judecat

[45] Ioan Bidu, *Meridiane de securitate*, Editura ANI, Bucureşti, 2003, *passim.*

[46] Spre exemplu, cele două atentate teroriste (declarația FSB-ului, vezi cotidianul *ZIUA* din 30 august 2004) asupra avioanelor Tupolev aflate în zbor pe rutele interne ruseşti.

[47] Tendință de a se conforma regulilor general acceptate, fără o percepere proprie, a faptelor, *cf. Marele dicționar de neologisme, Ed. Litera Internațional, Bucureşti, 2001*

teroriştii, când au transformat un obiect cu destinație civilă (avion de pasageri) în armă teroristă (fatidica zi de 11 septembrie)! Retoric, nonconvenționalismul nu ne mai dă voie să judecăm o acțiune de combatere a unei amenințări clasice în conformitate cu semantica convenționalismului. Modul de a acționa conform unei obişnuințe sau aşteptări este exclus.

Dintre cele de mai sus, terorismul internațional se manifestă într-o formă acută fără precedent, prefigurând efecte multiple asupra securității statelor şi stabilității internaționale în general.

În contextul în care constatăm o creştere a gradului de complexitate şi de impredictibilitate al terorismului internațional, va trebui ca măsurile interne de management al crizelor să fie mai bine coordonate, sub cerința asigurării operative şi eficiente a participării oricărui stat la eforturile internaționale de combatere a acestei amenințări.

Disocierea netă dintre evoluțiile din mediul intern şi cel internațional este tot mai greu de făcut, în contextul acțiunii conjugate şi întrepătrunderii unor procese care pot crea condiții favorabile pentru apariția, previzibilă sau imprevizibilă, a unor riscuri la adresa securității naționale. Accentuarea interdependențelor multiple dintre state, globalizarea şi liberalizarea schimburilor de orice fel – de la cele comerciale la cele informaționale – fac tot mai dificilă o asemenea disociere într-un mediu globalizat, în care riscurile interne şi externe se pot genera şi potența în mod reciproc.

Noul mediu global de securitate în perioada post-război rece reclamă analiza atentă a factorilor de risc la adresa securității naționale. Documentele programatice ale securității şi apărării țării, precum şi unele studii în domeniu menționează, printre altele: terorismul internațional; proliferarea armelor de distrugere în masă şi a tehnologiilor aferente; criminalitatea organizată internațională; evoluțiile negative în plan subregional în domeniul democratizării, respectării drepturilor omului şi al dezvoltarii economice; fenomenul migrației clandestine; decalajele între nivelurile de asigurare a securității şi gradul de stabilitate ale statelor din anumite zone ale lumii; limitarea accesului statului la unele resurse şi oportunități regionale importante pentru realizarea intereselor naționale; subdezvoltarea; explozia demografică; criza energetică şi de materii prime; criza alimentară; insuficiența resurselor de apă; modificările climatice; catastrofele ecologice; dezastrele de naturi diferite ş.a. Dintre factorii de risc menționați vom prezenta, succint, doar o parte.

Crima organizată transfrontalieră

Crima organizată şi terorismul reprezintă ameninţări asimetrice pentru securitatea comunităţii internaţionale, care, în foarte multe cazuri, trebuie privite într-o profundă interacţiune dată de natura fluctuantă a ambelor fenomene transfrontaliere, de utilizarea unor metode şi tactici violente, de realizare a obiectivelor propuse (chiar dacă motivaţiile sunt diferite) de implicare în afaceri criminale dar şi semilegale, pentru camuflarea acţiunilor ilicite şi de spălare a banilor, activităţi planificate de structuri organizate, piramidale ce au la bază reglementări rigide şi oculte de aderare, protecţie şi sancţiune a membrilor.

În prezent, se poate vorbi de o criminalitate strategică ce reprezintă o combinaţie letală între crimă organizată şi terorism, ce urmăreşte uzurparea puterii politice, prin crearea unei economii paralele care deteriorează credibilitatea instituţiilor fundamentale ale statului de drept în faţa cetăţenilor, ce se confruntă cu o lezare a drepturilor şi libertăţilor fundamentale dar şi cu riscurile provocate de infracţionalitatea transfrontalieră atât la nivelul securităţii individuale, cât şi ale comunităţii în general.

Pentru început ar trebui să definim conceptul de crimă organizată[48]. Aceasta reprezintă acel segment infracţional la care se raportează activităţi ilegale de natură să afecteze grav anumite sectoare ale vieţii economice, sociale şi politice, desfăşurate prin diverse metode şi mijloace, în mod constant, planificat şi conspirat, de către grupuri de indivizi, cu o ierarhie internă bine determinată, cu structuri specializate şi mecanisme de autoapărare, în scopul obţinerii de profituri ilicite, la cote deosebit de ridicate. Caracteristicile esenţiale ale acestui flagel sunt: (1) activităţile ilegale specifice acestui segment infracţional prezintă un grad sporit de periculozitate afectând grav anumite sectoare ale vieţii economice, sociale şi politice; (2) activitatea infracţională este sistematizată, planificată, conspirată, cu caracter de continuitate; (3) subiecţii actelor infracţionale pot fi persoane care acţionează în mod individual sau în cadrul unor asociaţii criminale; (4) metodele şi mijloacele de acţiune ale subiecţilor infracţionali sunt nelimitate; (5) scopurile urmărite de subiecţii infracţionali au un caracter divers.

În contextul celor de mai sus, asociaţiile criminale se caracterizează prin: (1) stabilitatea unităţii infracţionale; (2) existenţa liderului şi ierarhia subordonării; (3) specializarea membrilor asociaţi, obţinerea de mijloace financiare, spălarea banilor prin investirea acestora în activităţi economice legale; (4) existenţa unor mecanisme de neutralizare a controlului statului.

[48] Vezi pe larg în Ioan Bidu, *Crima organizată transfrontalieră – ameninţare la adresa securităţii internaţionale*, Editura ANI, Bucureşti, 2004.

Trăsăturile sunt unanim recunoscute în cadrul Comunității Europene fiind reiterate de Convenția de la Strasbourg, din 8 noiembrie 1990, Declarația de la Berlin, din 8 septembrie 1994 privind întărirea cooperării în lupta împotriva criminalității în materia drogurilor şi criminalității organizate în Europa, a şaptea Conferință internațională împotriva corupției, Beijing, octombrie 1995, Congresul Națiunilor Unite pentru prevenirea crimei organizate şi tratamentul delincvenței - Cairo 1995, precum şi în proiectul Convenției cadru a Organizației Națiunilor Unite pentru combaterea crimei organizate transnaționale[49].

Dintre asociațiile criminale se desprind, cu obstinație, cele de tip mafiot. Mulți autori utilizează sintagma *mafia rusă, turcă, chineză etc.,* ceea ce este fals, întrucât numai asociația criminală de etnie italiană se poate raporta acestei construcții (implicit extensia ei, americană). Drept urmare, mafia reprezintă acel segment infracțional la care se raportează activități ilegale deosebit de periculoase, desfăşurate prin metode agresive de asociații de indivizi cu o structură organizatorică ierarhizată şi un lider autoritar, având la bază un cod de conduită obligatorie, ritualuri de admitere a membrilor şi o lege a tăcerii, în scopul instituirii controlului asupra unor sectoare ale economiei sau chiar asupra unor niveluri de decizie ale societății şi a obținerii de câştiguri fabuloase[50].

În concepția organismelor de aplicare a legii la nivel internațional (INTERPOL, EUROPOL), asociațiile criminale de tip mafiot pot fi împărțite în patru grupe distincte: (1) **Familiile mafiei**, în care se regăsesc, de regulă, structuri ierarhice, norme interne de disciplină, un cod de conduită şi o anumită diversitate de activități ilicite (cartelurile columbiene ale drogurilor, bandele de motociclişti etc.); (2) **Organizațiile profesionale**, ai căror membri se specializează în una sau două tipuri de activități criminale (traficul de maşini furate, laboratoarele clandestine pentru fabricarea drogurilor, imprimerii clandestine de monedă falsă, răpiri de persoane pentru răscumpărare, jafuri organizate etc.); (3) **Organizațiile criminale etnice**, ca rezultat al unor determinisme istorice, economico-sociale, culturale şi politice, expansiunea geografică, permisivitatea legilor; (4) **Organizațiile teroriste internaționale**, care practică asasinatele, deturnările de avioane, răpirile de persoane etc., sub diferite motivații (politice, militare, religioase sau rasiale)[51].

[49] *Ibidem.*, p. 21.
[50] *Ibidem*, p. 17.
[51] *Ibidem*, p. 19.

Principalele rețele ale crimei organizate, mai bine cunoscute sunt: Mafia italiană (cu precădere siciliană), Cartelurile columbiene, Rețelele ruse, Triadele chineze şi Yacuza japoneză[52].

MAFIA ITALIANA INTRE TRADIȚIE SI MODERNITATE

[52] Un studiu interesant asupra organizațiilor de tip mafiot este cel realizat de către Paolo Pezzino în *Mafiile*, Editura Bic All, Bucureşti, 2003.

Nimenu nu a reuşit să definească Mafia, mai bine decât Giovani Falcone, celebrul judecător italian, asasinat de Mafie la 23 mai 1992: *„Mafia constituie o lume logică, mai raţională şi mai implacabilă decât STATUL. Mafia este o articulaţie a puterii, o metaforă a puterii, dar şi o patologie a puterii. Mafia este un sistem economic, o componentă obligatorie a sistemului economic global. Mafia se dezvoltă datorită statului şi îşi adaptează comportamentul în funcţie de acesta”.* La fel de instructivă se dovedeşte şi definiţia propusă de analistul politic italian, Leonardo Sciacia: „ *Mafia este un capitalism ilegal, în timp ce capitalismul este o mafie legală*”.

Întrucât fenomenul globalizării, înţeles ca o nouă ordine economică şi politică a lumii, aduce schimbări fundamentale în redistribuirea sferelor de influenţă, nu este lipsit de interes să urmărim consecinţele sale asupra riscurilor de securitate. Crima organizată transfrontalieră alături de terorism constituie cele mai grave pericole la adresa securităţii globale. Dintre organizaţiile criminale, Mafia a fost este şi probabil va rămâne un domeniu de referinţă.

Tradiţia

Mafia este denumirea care se dă unei vaste reţele de crimă organizată, iniţial de origine italiană şi devenită ulterior internaţională, a cărei celebritate este de neinvidiat. Există şi legende, care atribuie exisenţa Mafiei origini dintre cele mai vechi. O astfel de legendă spune că *siculii*, cei mai vechi locuitori ai insulei Sicilia, oameni liberi şi mândri, căzuţi sub tirania grecească, la mijlocul secolului al V-lea î.Chr., au inventat lupta de partizani întrucât nu aveau forţe pentru a-i putea înfrunta în câmp deschis ori de a le asedia cetăţile noilor stăpânitori. Aşa se face că în limba vechilor siculli, cuvântul Mafia era asociat calităţilor omului îndrăzneţ şi curajos ori ale celui care nu suportă aroganţa, oprimarea, dar nici asuprirea străină[53].

Într-o altă opinie, Mafia ar reprezenta o organizaţie secretă, constituită în anul 1282, în timpul unei revolte, cunoscută sub numele „Viespile Siciliene” îndreptată împotriva ocupanţilor francezi. Astfel, termenul de Mafia ar corespunde prescurtării de la „Morte Alla Francia, Italia Anela” („Moarte Franţei, strigă Italia”). Un grup de sicilieni a iniţiat un nucleu care să reziste

[53] Vezi pe larg Giorgio Vergulini, *Istoria Mafiei,* Editura ENMAR, 1998, p.6.

invadatorilor, să organizeze lupta de rezistenţă, să apere comunitatea şi să pedepsească talharii şi răufăcătorii, ignorând legea străină[54].

Sensul cuvântului transpare şi din conţinutul jurământului, prestat în Evul Mediu, de cel care intra în rândurile mafioţilor. Acesta se angaja să fie un om de onoare, ajutând pe cei săraci, pe persecutaţi şi asupriţi de străini, iubitor de neam şi familie, cinstit, drept, neînfricat. Mafiotul jura să-şi câştige pâinea din propria-i muncă, să nu fure, să nu batjocorească femeile, să răzbune orice ştirbire a onoarei sale, prin *vendetta,* adică prin uciderea celui care i-a murdărit numele sau a călcat legile nescrise siciliene[55].

La jumătatea secolului al XIX-lea, în timpul revoluţiei de la 1848 şi mişcării de unificare a Italiei, organizaţiile mafiote şi-au făcut din plin simţită prezenţa. Din alte surse documentare aflăm că „Mafia s-a impus sub Giuseppe Mazzini în Palermo, în 1860, ca o forţă de gherilă hotărâtă să izgonească din ţară ocupaţia străină şi să unifice Italia în numele patriotismului şi libertăţii[56]".

Antichitatea, Evul Mediu şi epoca modernă reprezintă, aşa dar, după unii istorici, „perioada mafiei bune".

În secolul al XX-lea, organizaţiile mafiote îşi schimbă substanţial caracteristicile. Patriotismul revoluţionar şi spiritul justiţiar sunt înlocuite cu abilităţile de a câştiga bani şi putere, trăsături specifice organizaţiilor criminale moderne.

Apartenenţa la Mafie se dobândeşte prin naştere, căsătorie sau prin intermediul rudelor ori prietenilor apropiaţi. Sunt iniţiaţi ca fraţi, indiferent de originea naţională, iniţial ca ucenici sub atenta observaţie a unui membru cu drepturi depline. În această perioadă asimilează regulile, participă la o sumedenie de acţiuni ilegale, graduale ca gravitate, trecerea şi implicarea lui necondiţionată fiind dovada că ucenicul merită primit în organizaţie. Practic, dobândeşte profilul girantului său cu care devine partener după primire, dobândind drepturile, privilegiile, obligaţiile şi protecţia familiei mafiote de care se desparte doar prin moarte.

Familiile mafiote au în frunte un „cap" căruia i se spune „naş", asistat de un „subcapo" şi „consigliere". Aceştia, în special consilierul, fac legătura cu locotenenţii, cărora le transmit ordinele naşului. Locotenenţii organizează actul criminal propriu-zis, executat de „soldaţii" organizaţi în „regiune".

---

[54] Salvatore Lupo, *Istoria Mafiei de la începuturi până în zilele noastre*, Editura POLIROM, Iaşi, 1999, p. 13-14.

[55] Giorgio Vergulini, *op.cit,* p.6-7.

[56] Gerald L. Posner, *Mafia galbenă. Triadele chinezeşti. Dragonii crimei organizate,* Editura Allfa, Bucureşti, 2004, p.67; vezi şi Romeo, R., *Il Risorgimento in Sicilia*¸ Bari, 1950.

Mafia se deosebeşte de celelalte entităţi ale crimei organizate prin dorinţa şi capacitatea ei de a influenţa şi controla activităţi sociale, economice şi politice pe raza unui anumit teritoriu datorită legăturilor pe care le realizează prin corupţie şi/sau violenţă asupra funcţionarilor publici cu rol în sistemul decizional de stat. Această „simbioză" creează premisele sporirii exponenţiale ale veniturilor şi puterii Mafiei, care, în situaţia întâlnirii unor oponenţi printre funcţionarii publici, aceştia sunt fie corupţi fie eliminaţi fizic.

Jurământul

În „onorabila" societate se intră respectând un ritual străvechi. Neofitul este legat la ochi şi, în prezenţa câtorva viitori companioni, cu care va conlucra, este pus să treacă dintr-o mână în alta o bucată de hârtie arzândă. Gestul are semnificaţia deprinderii facultăţii de „a nu se frige". Apoi i se face o împunsătură cu acul în degetul arătător, este dezlegat la ochi şi i se arată sângele care curge. Această ceremonie are rolul de a-l pune în gardă că, dacă va indica sau trăda pe unul din membrii familiei mafiote, îi va curge sângele. Ritualul va continua cu depunerea jurământului de credinţă, având în general formula: „Jur să nu trădez Familia şi să urmez toate ordinele ce-mi vor fi date. Cine vorbeşte şi trădează va muri."

Iată cum descrie un memorialist de marcă, din rândul mafioţilor, ceremonia jurământului şi momentul în care a fost iniţiat: „Ceremonia însăşi, simplă, oficială, rece, a început. Mi s-a cerut să scriu un număr mai mare decât cel al oamenilor din încăpere. Am scris 115 (ziua mea e pe 5 noiembrie: 11/5). Apoi toată lumea a ridicat unu, două sau trei degete de la o mână. Când s-a ajuns la numărul pe care îl alesesem, persoana desemnată m-a înţepat cu un bold în deget ca să-mi curgă sânge. Picăturile au fost vărsate pe o imagine a sfântului Sebastian; apoi imaginea a fost arsă, în vreme ce o ţineam în mână, astfel încât să-i simt căldura, să simt ce avea să mi se întâmple dacă vreodată aveam să încalc jurământul pe care îl depusesem. […] Ritualul a eliminat orice veche ranchiună, orice afacere neterminată. Nu mai rămăseseră nici păcate, nici «probleme» - doar un angajament pur faţă de un viitor definit de ceva mult mai cuprinzător decât mine însumi. Ceremonia prin care am trecut era un boteu, da şi o purificare – şi în acelaşi timp un fel de jurământ de căsătorie care, la fel ca în biserica catolică, nu putea fi încălcat decât o dată cu moartea mea"[57].

După „jurământ", noul mafiot declamă în faţa celor prezenţi un fel de decalog ritmat, astfel alcătuit încât să poată fi bine memorat, în care se arată

[57] Bill Bonanno, *Povestea unui mafiot. Onoare înainte de toate,* Allfa, Bucureşti, 2005, p.36.

regulile de comportare în Familie. Astfel, mafiotul nu are dreptul să ceară explicații asupra ordinelor ce-i sunt date, nu are voie să mintă, să descopere cine mai face parte din Mafia, în afara grupei sale, să-şi păstreze demnitatea şi onoarea chiar şi în fața morții, să nu vorbească ce nu trebuie, să nu ucidă fără ordin. În acelaşi „decalog" sunt cuprinse şi regulile de succesiune, în ierarhia mafiotă.

În fine, noul mafiot primeşte în dar o *lupara*, armă de foc cu două țevi retezate la jumătate, având calibrul de 8,6 mm şi o magazie de 9 cartuşe. Dimensiunile unei lupara sunt astfel socotite încât arma să poată fi ascunsă sub haină sau lipită de picior în pantalon. Denumirea „lupara" vine de la arma de vânătoare utilizată cândva de vânătorii sicilieni pentru uciderea lupilor, dar şi de revoluționarii lui Garibaldi. Cu lupara sunt executați trădătorii sau inamicii Mafiei.

Mafioții recunosc faptul că duc „o viață dublă şi secretă", ceea ce ar reprezenta o „povară pe care strămoşii au adus-o cu ei din lumea veche şi pe care fiecare o cară cu el, precum Enea îşi căra tatăl în spate"[58]. Tot din lucrările memorialistice întocmite de unii mafioți de vază, aflăm că pentru a se păstra secretele, membrii familiilor îşi împărtăşeau informațiile importante, folosind un limbaj aparent inofensiv. „Cuvinte codate, analogii, elipse, mai degrabă decât un discurs direct, erau inevitabile în orice societate secretă, cu atât mau mult în Mafie, unde tradiția siciliană distilase de-a lungul secolelor până la esență secrete, trădări şi răzbunări reale"[59].

Sistemul de organizare mafiot seamănă cu cel al bisericii creştine, perpetuat încă din vremurile când credincioşii se reuneau clandestin, de teama persecuțiilor păgânilor. Ulterior o asemenea organizare a fost adoptată şi de alte organizații, inclusiv politice, mai vechi sau mai recente. Actualul sistem de organizare al Mafiei păstrează sistemul clasic tradițional, dar el s-a adaptat noilor preocupări şi angrenaje cu totul străine față de idealurile mafiote de odinioară. Aceste elemente care au deturnat organizația spre crimă şi acțiuni de factură economică ilicită au modificat nu numai caracterul idealist al Mafiei, ci şi imaginea acesteia, care a devenit curând negativă.

De aceea, în perioada 1970 – 1980, statul italian a organizat o ripostă importantă prin instituțiile sale, determinând orientarea acțiunilor Mafiei italiene în unele țări foste comuniste şi în câteva țări africane.

La începutul anilor 2000 continuă să funcționeaze pe teritoriul Italiei mai multe organizații criminale care, deşi diferă ca tradiție, au trăsături şi elemente comune ce le include în termenul generic de „organizații de tip

[58] *Ibidem*, p.48.
[59] *Ibidem,* p.53.

mafiot". Printre cele mai cunoscute amintim: Cosa Nostra (Sicilia), Camorra sau clanurile camorriste[60] (Campania), N'drangheta (Calabria) şi Sacra Corona Unita (Puglia). Acestea au început să pună accent pe legăturile inter-grupuri şi pe înțelegerea şi cooperarea cu organizațiile străine de crimă organizată, atât din Italia, cât şi din alte zone de interes ale lumii. Potrivit unui raport al Ministerului italian de Interne cu privire la situația de securitate din Italia, intenția din spatele acestei cooperări constă în reconsolidarea implicării diferitelor grupuri de crimă organizată în operațiunile transnaționale, atât pentru a spori profiturile lor, cât şi pentru a încerca să se debaraseze de interferența agențiilor italiene de aplicare a legii[61].

Cosa Nostra

Configurația Mafiei siciliene, Cosa Nostra îşi are rădăcinile în provinciile din partea occidentală a Siciliei (Palermo, Trapano, Agrigento şi o parte din Catania, Caltanisseta şi Enna) în timp ce în partea orientală (Messina, Siracuza, Ragusa) nu s-au întregistrat forme de criminalitate organizată chiar dacă au existat tentative în acest sens.

Cosa Nostra are o structură de tip clandestin, organizată ierarhic, tip militar, deține controlul asupra unui teritoriu (sub aspect politic, administrativ, economic, etc.) administrând o justiție paralelă față de cea exercitată de instituțiile administrative ale statului. De asemenea, trebuie menționat faptul că organizația implică, într-un anume sens, un număr însemnat de oameni în activitățile sale criminale. Astfel, există 150 de clanuri mafiote în Sicilia (24 doar în Palermo), 5300 de afiliați la clan (inițiați, membri, oameni de onoare), precum şi 250 000 „fianchegguatori" (persoane în legătură, sub influența mafiei – mână de lucru).

Structura Cosa Nostra se compune din: oamenii de onoare, oamenii secreți, zecima, familia, cantonul şi directoratul[62].

Oamenii de onoare sunt acele persoane care au trecut prin ritualul de afiliere şi constituie armata organizației.

[60] Grupările care au supraviețuit războiului intern ce a condos la distrugerea organigației Camorra.
[61] Vezi pe larg Christopher Aaron, *Război şi pace în mafia italiană*, în „ Jane's Intelligence Review ", din 1-30 septembrie 2005.
[62] Despre structurile Mafiei italiene vezi: Sciarone Rocco, *Mafia vecchie, mafia nuove*, Donzelli, Roma, 1998; Nicola Tranfaglia, *Mafia, politica e affari*, Laterza, Roma-Bari, 1992.

Oamenii secreţi (sau „la dispoziţie") sunt oamenii politici, administratori publici, poliţişti, întreprinzători, magistraţi, etc., care, pentru orice motive, chiar dacă nu fac parte în mod oficial din organizaţie, ajută Cosa Nostra în schimbul unor cariere strălucite, voturi electorale sau alte favoruri.

Zecima (la decima) este structura elementară formată dintr-un grup de 10-20 persoane (care formează aşa-zisele grupuri de foc) şi este organizată şi dirijată de un şef numit „capo decima".

Familia, comandată de „şeful familiei" este organizaţia de bază pentru controlul mai multor zecimi, are competenţă globală asupra zonelor urbane corespondente unui cartier cetăţenesc sau asupra unuia sau mai multor sate din zonele rurale.

Cantonul este constituit din mai multe familii prezente pe teritorii ce se învecinează şi este comandat de un „şef de canton".

Directoratul (mai numit şi „Cupola" până în 1998) este organul strategic şi de comandă al organizaţiei şi este format din toţi şefii de cantoane.

Din rapoartele anuale asupra fenomenului criminalităţii organizate, întocmite de Ministerul de Interne al Italiei, rezultă că organizaţia mafiotă Cosa Nostra poate fi reprezentată şi sub forma a trei cercuri principale, în interiorul cărora găsim trei grade (niveluri): cupola (coroana sau comisia), nobilii cavaleri (nucleul sau oamenii de onoare) şi periferia (mafioţii propriu-zişi sau soldaţii).

Adunările cupolei, forul suprem, nu sunt altceva decât un fel de parlament al marii nobilimi siciliene, care iau hotărâri majore, prin vot democratic, obligatorii pentru întreaga populaţie a insulei, aplicarea şi respectarea acestora fiind vegheată de mafioţii conduşi de nobilii cavaleri. În frunte se află şeful Cupolei, care reprezintă puterea absolută a Mafiei într-o anumită provincie[63].

Nucleul este constituit din oameni de onoare, cei care au acces la toate informaţiile familiei şi care au posibilitatea să facă o carieră în interiorul familiilor. Precum şi din afiliaţi, cei care colaborează din plin la activităţile ilicite şi licite, dar care au un acces limitat, segmentat la informaţiile familiei. Raportul dintre oameni de onoare şi afiliaţi este foarte strâns, găsindu-se într-o continuă osmoză şi din rândul afiliaţilor se recrutează noii soldaţi ai familiei.

Nobilii cavaleri, recrutaţi din rândul celor mai avuţi şi stimaţi sicilieni, constituie un fel de feude, cu graniţe invizibile, în care fiecare dintre ei îşi

[63] Dr. Gheorghe Mocuţa, *Criminalitatea organizată şi spălarea banilor,* Noul Orfeu, Bucureşti, 2004, p.89.

exercită autoritatea de fier, având grijă să nu violeze teritorii ce nu le aparţin şi să nu dicteze măsuri jenante pentru ceilalţi şefi locali mafioţi. Un nobil cavaler dispune de puteri teribile, având drept de viaţă şi de moarte asupra celor din subordinea sa. Forţa sa izvorăşte nu numai din atribuţiile conferite de organizaţia secretă, din disciplina oarbă a mafioţilor, dar şi din legăturile sale de rudenie cu marea majoritate a colectivităţii în care trăieşte. Familia este baza organizării mafiote. Din ea fac parte nu numai rudele de sânge, dar şi fanii, care aduc în organizaţie propriile lor neamuri. Astfel, un nobil cavaler ajunge, la un moment dat, să fie naşul unei impresionante populaţii, respectat şi prin tradiţiile impuse de religia catolică. O asemenea încrengătură a devenit cu timpul indistructibilă şi greu, dacă nu imposibil, de penetrat de un intrus. Toţi membrii Mafiei trebuie să fie oameni de onoare, a căror conduită se cere ireproşabilă din punc de vedere moral, dar şi material.

Ceea ce reprezimtă un liant pentru organizaţiile mafiote este acel „cod de onoare nescris", pe care fiecare membru jură să-l respecte la intrarea în organizaţie. Astfel de regului impun ca femeile să fie ocrotite şi să nu fie implicate în acţiunile organizaţiilor sub nici o formă, ca ordinele primite de la superiori să fie executate fără şovăire, chiar cu riscul pierderii propriei vieţi, ca regula răzbunării nedreptăţilor să acţioneze permanent, iar cea a respectării ferme a obiceiurilor şi tradiţiilor siciliene să fie transmisă de la mamă la copil.

Printre regulire învăţate din fragedă prumcie de orice sicilian sunt nu numai *vendetta* (răzbunarea), ci şi *omerta* (legea tăcerii)*,* asociată cu prima. Omerta provine din principiul tradiţional al neutralităţii pasive, al credinţei de nezdruncinat că oricine intervine în treburile altuia îşi pierde respectul şi onoarea, ba chiar viaţa. Tocmai această lege formidabilă a tăcerii constituie forţa Mafiei, ea fiind cea care a făcut ca organizaţia să rămână puternică de-a lungul timpului, să-şi impună hotărârile pe deasupra legilor statale dictate administrativ de ocupanţii insulei. În faţa acestei legi a tăcerii păleşte şi devin neoperante orice poliţie, orice armată, orice sistem statal. În Sicilia s-a impus dictonul, intrat în sângele tuturor insularilor : „Chi tace campa" (Cine tace trăieşte)[64].

O altă importantă lege nescrisă a Mafiei, dar şi a întregii populaţii siciliene este *omerta*, adică, tradiţional, *tăcere nobilă*, variantă a cuvântului italian *umerta* (umilinţă).

[64] O anecdotă populară circulă, în Sicilia, ca exemplu didactic familiar, ilustrând aplicarea legii tăcerii: Profesorul le povesteşte copiilor asasinarea lui Iulius Casar de către o conspiraţie condusă de Brutus. A doua zi întreabă elevii: „Cine l-a ucis pe Iulius Casar?" ca să verifice dacă au reţinut lecţia. Fiecare copil a răspuns cu promtitudine şi seninătate: „Nu ştiu, n-am văzut nicmic!"., vezi Giorgio Vergulini, *op. cit.,* p. 13-14.

Ea provine din preceptul creştin, din credința iertării şi a întrajutorării aproapelui. Pentru mafiotul de odinioară a da sprijin unuia la nevoie sau care este persecutat de autorități însemna o virtute sinonimă cu noblețea de cel mai înalt rang. Se pare că tocmai această lege a umilinței a stat la baza unui sistem de apărare colectivă a individului care, mai apoi, a devenit racilă. Aceasta, deoarece mafioții, asumându-şi responsabilitatea securității unuia sau altuia, au sfârşit prin a pretinde recompense sau chiar taxe pentru „serviciile" lor. Ba mai mult, celor ce le refuzau, li se impunea cu forța.

Regulile nescrise ale mafioților s-au impus tuturor rangurilor, de la membrii Cupolei, la simplul sodat (frate). Călcarea lor era şi este sancționată drastic, ajungându-se la pedeapsa capitală, indiferent de cine se face vinovat – nobil sau muritor de rând. Pronunțarea unei sentințe ajunge să fie cunoscută de toți, prin răspândire de la om la om, în secret, parvenind astfel şi condamnatului, care aşteapă resemnat punerea ei în aplicare, ştiind că orice încercare de a se sustrage este inutilă, fiind ajuns oriune s-ar afla. Mâna de foc a Mafiei este capabilă să aplice vendetta acasă în Sicilia, dar şi peste mări şi țări[65].

Din datele poliției italiene rezultă că la sfârşitul anului 1990, Cosa Nostra număra aproximativ 5 500 membri.

La 11 aprilie 2006 a fost arestat capul Mafiei siciliene, Bernardo Proventzano, ultimul don sicilian, mai numit şi Corleone din Sicilia[66]. Proventzano a fost timp de 43 de ani „capo di tuti capi", reuşind să scape de arestare, datorită unor trădări din partea agenților de poliție. A fost dat în urmărire internațională încă din 1962. Mai era supranumit şi „Bernie tractorul" pentru violența cu care îşi trata oponenții. A dat polițiştilor o lecție despre cum se conduce din umbră o organizație criminală, cea mai periculoasă din istorie. În tot acest timp a locuit în Sicilia, deşi mulți polițişti întocmiseră rapoarte potrivit cărora Provenzano ar fi murit. Nu obişnuia să vorbească niciodată la telefon, pentru a se feri să fie interceptat de poliție. Modul discret şi eficient de a conduce Mafia i-au adus şi porecla de „Contabilul" sau „Unchiul Bernie". A preluat şi a rafinat partea financiară a afacerilor murdare ale organizației, în special traficul de droguri.

Deosebit de ingenios s-a dovedit modul lui Provenzano de a-şi comunica ordinele către colaboratori şi apropiați. Transmitea doar prin intermediul unor bilete scrise de mână care ajungeau la destinatar din mână în mână, aşa-

[65] Vezi pe larg Pezzini, Paolo, *Mafia. Industria della violenza*, La Nuova Italia, Firenze, 1995.

[66] Agenția de ştiri ANSA (Italia), din 11 aprilie 2006, Redacția, titlu: *Poliția italiană l-a arestat pe boss-ul Bernardo Provenzano;* similar a informat postul de televiziune „BBC World" şi ediția electronică a cotidianului „The Times" din aceeaşi zi.

numitele „pizzini”, multe dintre aceste bilete (unele au ajuns şi la poliție) se încheiau cu o binecuvântare[67].

Un alt mare succes al Poliției italiene s-a înregistrat în ziua de 20 iunie 2006, când peste 500 de polițişti au luat cu asalt casele şi ascunzătorile mafiote din Sicilia. Cinci zeci şi doi de membri Cosa Nostra, dintre care 13 capi de familie, au fost arestați în cadrul operațiunii „Gotha”, o trimitere ironică la celebrul Almanah al nobilibii europene[68].

Potrivit procurorului național antimafia, Piero Grosso, operațiunea din 20 iunie 2006 a reprezentat punctul culminant al unei anchete îndelungate, care a permis „reconstituirea actualei organigrame a asociațiilor mafiote din Sicilia”[69]. Vreme de doi ani, autoritățile au supravegheat o mică baracă din Palermo, care funcționa, se pare, pe post de sală de Consiliu a conducerii Cosa Nostra. Aici lucrurile erau spuse pe față, iar acțiunile criminale erau dezbătute liber de capii mafioți, care se credeau la adăpost de urechile poliției, grație unui sistem de bruiaj. Numai că tehnologia de ultimă generație a permis spargerea zidului tăcerii şi acum procurorii dispun de sute de ore de înregistrări.

O a doaua sursă de informații, de o excepțională importanță pentru poliția italiană, a constituit-o documentele confiscate în ascunzătoarea lui Provenzano, arestat pe 11 aprilie 2006. Potrivit lui Piero Grosso, „conversațiile interceptate au confirmat că Provenzano a fost şeful suprem al Cosa Nostra şi punctul de referință esențial al tuturor componentelor Mafiei, în jurul căruia tranzitau toate deciziile importante”[70].

Principalele sectoare de activitate ale Cosa Nostra sunt reprezentate de: traficul ilegal de droguri; controlul fondurilor pentru lucrările publice, chiar şi cele europene (recent a fost descoperită o strategie de infiltrare în lucrările conexe realizării unui pod care va lega Sicilia de peninsula italiană) ; infiltrarea în economia legală în scopul eludării regulilor pieței pentru favorizarea firmelor şi a holdingurilor controlate şi obținerea de profituri ilicite; spălarea banior.

Infiltrarea în economia legală şi spălarea banilor sunt două categorii de activități care se întrepătrund prin achiziționarea indirectă de concesiuni de stat (naționale şi externe) pentru furnizarea de servicii publice prin intermediul societăților constituite ca parteneriate publico-ptivate.

---

[67] Vezi pe larg „Liberatea”, 13 aprilie 2006.
[68] Câmpeanu, Cristian, *Operațiunea „Gotha”împotriva „nobilimii” mafiote,* în „Adevărul”, 20 iunie 2006.
[69] *Ibidem.*
[70] *Ibidem*.

Această strategie caracterizată de amalgamarea capitalurilor legale cu cele ilegale, a persoanelor publice oneste cu cele mafiote clandestine, a scopurilor instituționale etice cu cele criminale, are drept obiectiv principal descurajarea investigatorilor sau a derulării de investigații ce pot avea un final periculos şi care pot fi dificile sau uneori imposibile.

În ultimii ani s-au diminuat în mod drastic omuciderile sau crimele violente comise de Cosa Nostra, organizație care, pe de o parte s-a reorganizat transformându-se în „mafia invizibilă" şi implicit a impus o rezolvare „discretă" a conflictelor externe, iar pe de altă parte, a renunțat la un război deschis împotriva statului. Acest fapt nu denotă o criză a organizației sau o eficacitate a investigațiilor poliției de stat, ci, din contră, demonstrează existența unei precise strategii de a evita atragerea atenției instituțiilor sau a mass-mediei, astfel putând să concretizeze în liniște importante afaceri şi să reîntărească alianțele chiar şi cu structuri internaționale, evitând acțiunile poliției sau a investigațiilor[71].

În ultimii ani, structurile specializate în lupta contra organizațiilor mafiote din țările Uniunii Europene au reşit câteva acțiuni de anvergură. Astfel, în 2005, poliția cehă a reuşi să-l aresteze în orasul Usti nad Labem, şi apoi să-l extrădeze pe Luigi Putrone considerat de instanța italiană unul dintre capii mafiei siciliene. Putrone a fost de acord cu extrădarea, chiar dacă în Italia a fost condamnat, în lipsă, la închisoare pe viață[72]. Şeful comisiei antimafia din Parlamentul italian, Roberto Centaro, a apreciat arestarea în Cehia a lui Luigi Putrone, important membru al mafiei siciliene, ca o dovadă a faptului că „organizația Cosa Nostra depune eforturi pentru a-şi extinde interesele şi investițiile în țările care au aderat recent la UE şi nu au o legislație eficientă în combaterea crimei organizate". Arestarea lui Putrone ar fi totdată un exemplu al „debutului cooperarii între forțele de poliție din cadrul Uniunii", a mai declarat Centaro[73].

Giuseppe Ercolano, în vârstă de 69 de ani, considerat regentul clanului mafiot Santapaola, a fost arestat în noaptea 30-31 ianuarie 2005. Împreună cu acesta, echipa mobilă din Catania a pus în aplicare 44 de mandate de arestare preventivă privind tot atâția afiliați ai clanurilor mafiote din provincie. Ercolano era cunoscut de către poliția italiană ca fiind cumnatul capului Cosei Nostra din Catania, Nitto Santapaola, închis pe viață, şi,

[71] Nicola Tranfaglia, *Mafia, politica e affari*, Laterza, Roma-Bari, 1992.

[72] Vezi *Cehia extradeaza un mafiot în Italia*, în „Pravo" (cotidian din Cehia) din 22 iunie 2006.

[73] Agenția de ştiri: „Ceske Noviny" (Cehia) format electronic din 13 august 2005, Redactia, titlu: *Mafia italiana îsi extinde interesele în noile state UE*.

potrivit anchetatorilor, a fost mâna dreaptă a boss-ului, preluând gestiunea familiei după arestarea acestuia[74].

La începutul lunii decembrie 2005, în cadrul unei ample operațiuni, carabinierii din Messina (Italia) au anihilat două grupări criminale care se ocupau cu jafuri, furturi, extorcări şi trafic cu mari cantități de stupefiante. 37 de persoane au fost arestate. De asemenea, anchetele au permis descoperirea unei asociații de tip mafiot din Messina care investea câştigurile din jafuri armate şi din activitățile de extorcare în traficul de cocaină şi heroină. Cu aceeaşi ocazie, politia italiană a mai arestat doi oameni ai boss-ului Ruggero Vernengo pe numele cărora se pare că ar fi fost înregistrate două societăți de transport. Pe lânga cei doi transportatori auto, a fost arestat şi Vernengo, sub acuzația de transfer fraudulos de valori, cu circumstanța agravantă de a fi facilitat activitatea mafiotă a organizației Cosa Nostra[75]. Câteva zile mai târziu, poliția italiană din Gela şi Caltanissetta a arestat 5 persoane într-o localitate situată între Sicilia şi Friuli, în cadrul unei anchete pentru asociere mafiotă şi spălare de bani. Este vorba despre cinci antreprenori considerați apropiați ai clanului Emmanuello din Gela. Printre persoanele arestate se numara şi Massimo Fabio Romano, coproprietarul unei firme de construcții şi, până în luna iunie 2005, preşedintele echipei de fotbal din Gela[76].

În septembrie 2006 carabinierii italieni au arestat, în Siracusa, 32 de persoane acuzate de gestionarea unui trafic cu droguri pe teritoriul Italiei. Au fost confiscate 200 de plante de cânepa indiană, 2,5 kilograme de alte droguri şi diferite doze care urmau să fie comercializate. Se pare că printre persoanele arestate se aflau presupuşi afiliați la clanul mafiot Nardo, care acționa în provinciile Siracusa şi Catania[77].

În octombrie 2006, Umberto Di Fazio, considerat şeful clanului Santapaola, unul dintre membrii de marcă ai grupării mafiote Cosa Nostra din partea de est a Siciliei, a fost arestat în Enna. La operațiune a contribuit şi Serviciul Secret Militar italian (SISMI - *n.n.*). Umberto Di Fazio, în vârsta de 43 de ani, era căutat de cinci ani pentru asociere la comiterea unor infracțiuni de tip mafiot[78].

---

[74] „La Repubblica" (Italia), din 31 ianuarie 2005.

[75] Ediția elecronică a cotidianului „Corriere della sera" (Italia) din 03 decembrie .2005, AGR titlu: *Mafia: 37 de persoane au fost arestate în cadrul unei operatiuni la Messina*.

[76] Agenția de ştiri „ANSA" (Italia) din 15 decembrie 2005, Redacția titlu: *Mafia: au fost arestati 5 antreprenori*.

[77] Vezi *Au fost arestate 32 de persoane acuzate de trafic cu droguri,* în „Corriere della sera", din 26 septembrie 2006.

[78] Ediția electronică a cotidianului „Corriere della sera" (Italia) din 23 octombrie 2005, Redacția, titlu: *În Italia a fost arestat un presupus boss al clanului mafiot Santapaola.*

În noiembrie 2006 a fost arestat - în cadrul unei operaţiuni antimafia desfăşurată de poliţie la cererea Procuraturii din Salerno - un magistrat (Patrizia Serena Pasquin - *n.n.*) al Tribunalului din Vibo Valentia. În total au fost arestate 16 persoane, în general afiliaţi la clanul Mancuso, una dintre cele mai cunoscute şi active grupări criminale[79]. În aceeaşi lună a fost arestat de către carabinieri, în apropiere de Agrigento, capul mafiot Maurizio Di Gati, în vârstă de 40 de ani. Di Gati era considerat a fi capul organizaţiei mafiote Cosa Nostra din acea zonă, fiind acuzat de numeroase omoruri[80].

În cadrul unei operaţiuni antimafia desfăşurată în decembrie 2006 la Caltanissetta de către carabinierii italieni, 88 de persoane au fost arestate, iar 22 de societăţi au fost puse sub sechestru. Persoanele arestate erau presupuşi afiliaţi la clanul mafiot Rinzivillo, fiind acuzate că au spălat sume mari de bani, în numele familiei Rinzivillo. Banii proveneau din traficul de droguri, obţinerea ilegală de contracte şi subcontracte în multe oraşe italiene, precum şi din taxe de protecţie impuse unor întreprinzători şi comercianţi[81].

Fostul vicepreşedinte al regiunii siciliene, Bartolo Pellegrino, în vârstă de 73 de ani, lider al mişcării politice „Noua Sicilie", a fost arestat la domiciliu, în luna mai 2007, fiind acuzat de corupţie şi asociere de tip mafiot. Potrivit anchetatorilor, acesta ar fi avut legături cu şefi ai mafiei din localitatea Trapani, fiind implicat într-o serie de acorduri politice în vederea alegerilor administrative din luna mai[82].

Datele statistice întocmite de structurile poliţieneşti indică faptul că în ultimii ani cifra de afaceri anuală a Cosa Nostra se ridică la aproximativ 40 miliarde de Euro[83].

Camorra

Instalată în provincia Campania, *camorra* desemnează societatea secretă a răufăcătorilor napolitani. Compusă dintr-o serie de organizaţii locale, aflate adesea în opoziţie, Camorra s-a consacrat mai ales traficului de droguri, în particular cu cocaina. Tentativele de organizare centrală s-au soldat cu un eşec. Cea mai importantă încercare s-a datorat italianului Raffaelo Cutolo şi s-a sfârşit la începutul anilor '80 într-o baie de sânge.

[79] Vezi *Operatiune antimafia în localitatea italiana Vibo Valentia*, în „Corriere della sera", din 10 noiembrie 2006.

[80] Vezi *Capul mafiot Maurizio Di Gati a fost arestat,* în „ANSA" (cotidian din Italia) din 27 noiembrie 2006.

[81] Vezi *Mafia: operaţiune împotriva clanului Rinzivillo*, în „La Repubblica", din 11 decembrie 2006.

[82] Vezi pe larg *Fostul vicepreşedinte al regiunii siciliene a fost arestat pentru asociere de tip mafiot*, în „Corriere della sera", din 4 aprilie 2007.

[83] *Rezultatele unui studiu pilot asupra 40 de grupuri criminale selectate din 16 ţări*, Programul global împotriva crimei organizate transnaţionale, Oficiul pentru Droguri şi Infracţiuni al ONU, New York, SUA, 2002.

Camorra, ca şi celelalte grupări de crimă organizată din Italia, a parcurs transformări esențiale în perioada de după război, când se ocupa intens cu contrabanda de țigări străine şi afacerile ilicite pe piața legumelor şi fructelor, la anii ’70, când, inițiindu-se primele legături cu Mafia siciliană, s-a implicat în traficul cu stupefiante. Această expansiune a condus inevitabil la izbucnirea conflictelor dintre clanurile mafiote conduse de Antonio Sparone şi Raffaelo Cutolo. Arestările făcute în rândurile Camorrei, inclusiv a lui Cutolo şi a altor membri influenți ai organizației, nu au dus la distrugerea acesteia, ci sub noua denumire de „Nuovo Camorra Organizata” şi-a extins câmpul de acțiune şi în alte regiuni: Neapole, Palermo, Avellino şi Caserte, iar celelalte grupuri care nu au aderat la acest cartel al crimei s-au reunit în jurul lui Amberto Amaturo Zaza, creând „Nuovo Famiglia”.

Beneficiile considerabile din traficul de droguri au trezit interesul Camorrei, aceasta convertindu-se la rețelele şi mijloacele traficului cu stupefiante. Nu atât în traficul cu heroină şi haşiş, cât în traficul cu cocaină între America de Sud şi Europa, Camorra a jucat un rol foarte important în ultima perioadă, asigurându-şi chiar monopolul acestor operațiuni ilicite.

Datorită luptelor dintre clanuri, dar şi arestărilor masive ale poliției, organizația din Campania practic nu mai există. Au supraviețuit însă un număr mare de grupări criminale articulate pe structuri poli-familiale denumite clanuri, deschise şi elementelor externe şi, în anumite cazuri, chiar şi persoanelor de origine nord-africană, caracteristică ce le diferențiază profund de mafia siciliană şi N’drangheta. Mediul criminal din Campania a fost caracterizat de o perioadă de profundă instabilitate, prin conflicte violente interne pentru deținerea controlului asupra activităților ilegale din anumite zone teritoriale.

Această situație a fost favorizată de istorica fragmentare a clanurilor camorra şi a absenței unei structuri de conducere capabilă să coordoneze în mod unitar activitățile criminale. Datorită existenței unei pluralități criminale de tip gangster, distincte una de alta, clanurile camorriste sunt caracterizate de o puternică autonomie externă.

În 1989, autoritățile italiene au beneficiat de o depoziție de martor depusă la Tribunalul din Neapole, care a evidențiat o nouă metodă a clanurilor camorriste. Aceasta constă în renunțarea la înfiltrarea unui aşa-zis „cap de lemn” într-o afacere, adică a unei persoane pe numele căreia se puteau derula o serie de activități comerciale cu banii mafiei, recurnd la violență şi amenințare. Prin astfel de presiuni îl determinau pe directorul sau preşedintele unei companii, care obținea profituri substanțiale de milioane de dolari, să renunțe la societate, rămânând în continuare doar cu funcția de director, cu un salariu anual de câteva sute demii de dolari, urmând ca întreg

profitul să fie însuşit de organizaţia criminală. Prin acest procedeu societatea deturnată era asigurată că directorul era un bun meneger şi nu mai existau riscurile pe care le presupuneau personele „marionete", dică numite pe criterii politice şi a căror experienţă în materie nu se dovedea întotdeauna benefică. În acest mod societatea respectivă beneficia de toate relaţiile directorului (fostul patron), punându-şi în valoare toate capacităţile relaţionale ale acestuia[84].

Grupările camorra şi-au orientat interesele expansioniste mai ales în sectorul imobiliar prin infiltrare în fondurile publice. În acest sens, interesul a fost trezit de importantele fonduri alocate provinciilor unde există cele mai multe incidente criminale (Napoli, Caserta şi Salerno). Anvergura clanurilor este reflectată de cele 120 de clanuri/bande/famiglie, cu un total de 7 000 afiliaţi. Bandele nigeriene lucrează pentru Camorra, care este furnizorul lor de materie primă.

Pe lângă activităţile criminale tradiţionale – trafic de arme şi de stupefiante, contrafacerea de mărci şi de produse, atacuri la instituţiile de credit şi oficiile poştale, pariuri clandestine – clanurile camorriste au demonstrat, printre altele, un interes deosebit pentru eliminarea gropilor de deşeuri urbane şi realizarea şi gestionarea unor noi complexe ecologice în mediul rural, precum şi pentru traficul ilicit cu deşeuri toxice şi speciale.

Camorra a fost, de asemenea, structura mafiotă care a deschis drumul implicării organizaţiilor criminale în reciclarea deşeurilor (eco-mafia) şi traficul cu animale exotice sau pe cale de dispariţie şi luptele cu animale (zoomafia), domenii astăzi fructificate intens de clanurile care au supravieţuit sau s-au constituit ulterior.

De asemenea, gruparea de crimă organizată Camorra a descoperit în ultimii ani că afacerile cu bunuri contrafăcute sunt la fel de productive ca şi traficul cu droguri, dar implică mai puţine riscuri. Gruparea Camorra din Napoli ramâne una dintre cele mai periculoase grupări de crimă organizată din Italia, menţinând, în luna ianuarie 2005, o rată a criminalităţii de „o crima la doua zile, în contextul în care bandele rivale au înceracat să obţină controlul asupra afacerilor cu droguri". Anchetatorii italieni au afirmat că reţeaua condusă de Camorra se întinde aproape în toate statele din Uniunea Europeană, precum şi în câteva din Europa de Est şi în Turcia si Australia[85].

[84] Cartea Albă a Crimei Organizate şi a Corupţiei, editată de Consiliul Suprem de Apărare a Ţării (CSAT), 1998, p. 53, apud Dr. Gheorghe Mocuţa, *op. cit., p.95-96.*

[85] Philip Willan, *Forţele de poliţie vizează comerţul cu bunuri contrafacute al Camorrei*, în „Jane's Intelligence Review" din 10 martie 2005.

În ultimii ani, organele de poliție ale statelor Uniunii Europene au reuşit să dea câteva lovituri importante organizațiilor comorriste.

Astfel, în martie 2005 patruzeci şi două de persoane au fost arestate într-o vastă operaşiune a poliției italiene, începută la Napoli, împotriva mafiei locale Camorra.

La sfîrşitul lunii noiembrie 2005, o operațiune anti-Camorra a fost desfăşurată la Napoli, în cartierul Scampia. Poliția locală a executat 14 mandate de arestare preventiva asupra unor afiliați la clanul mafiot Di Lauro. În toate cazurile acuzația a fost de asociere în vederea savârşirii de infracțiuni cu scopul distribuirii de stupefiante[86].

Poliția Judiciară din regiunea spaniolă Las Palmas l-a reținut, în decembrie 2005, pe Pietro Nocera, considerat şeful financiar al Camorrei italiene, pe numele căruia exista mandat european de arestare şi extradare. Acesta era acuzat de asociere ilegală de tip mafiot[87]. În aceeaşi zi, Antonio Bifone, boss-ul clanului mafiot Camorra din Caserta, a fost arestat în timp ce se afla în vacanță într-un hotel din Ghedi (Brescia). Acesta trebuia să ispaşească o pedeapsă definitivă de 7 ani de închisoare, fiind acuzat de asociere în vederea comiterii unor infracțiuni de timp camorrist, estorcări şi tâlhărie calificată[88].

În ianuarie 2006, poliția italiană din Napoli a executat 39 de mandate de arestare preventivă împotriva unor membri ai clanului mafiot Casalesi-Bidognetti. Persoanele arestate au fost acuzate de asociere în vederea comiterii de infracțiuni de tip mafiot şi estorcare[89].

La jumătatea lui iulie 2006, poliția spaniolă a reținut în Leganes şapte membri ai Camorrei italiene, cinci italieni şi doi francezi, acuzați că trimiteau cocaina din Spania în Italia. Operațiunea s-a soldat cu confiscarea a 11 kilograme de cocaină şi a 22.000 de euro. Persoanele reținute pregăteau achiziționarea unei importante cantități de cocaină[90].

Presa din Itala şi-a informat cititorii despre uciderea lui Domenico Pagano, personaj cheie din cadrul noului clan mafiot Camorra. Acesta şi-a pierdut viața pe 30 iulie 2006 în urma unui conflict armat, care a avut loc în localitatea Ottaviano, în apropiere de Napoli. Pagano, recidivist, s-a aflat printre protagonistii războiului derulat de Camorra în anii '80 şi era considerat un om de încredere al boss-ului Raffaele Cutolo[91].

---

[86] Preluare din ediția electronică a cotidianul „La Repubblica" din 29 noiembrie 2005.

[87] Preluare din ediția electronică a cotidianul „El Mundo" (Spania) din 28 decembrie 2005.

[88] Preluare de pe sait-ul Agenției de ştiri „ANSA" (Italia) din 29 decembrie 2005.

[89] Preluare din ediția electronică a cotidianul „Corriere della sera" (Italia) din 25 ianuarie 2006.

[90] Vezi „Au fost reținuți şapte membri ai Camorrei italiene pentru trafic de cocaină", în „ABC" (cotidian din Spania) din 19 iulie 2006.

[91] Vezi *Camorra: în Napoli a fost ucis un recidivist*, în „Corriere della sera ", din 30 iulie 2007.

Într-un comunicat din 15 decembrie 2006, al Ministerului spaniol de Interne, se menționează despre „anihilarea unei importante rețele internaționale de trafic de droguri, soldată cu 90 de arestări în Spania, Franța, Italia şi Germania. Această rețea era formată din reprezentanții celor mai importante organizații ale Camorrei, organizații din Columbia, Spania, Marsilia şi Bulgaria”[92].

Clanurile mafiote Sarno şi Panico au fost decapitate pe 26 februarie 2007, în cadrul operațiunii „Scacco” (şah) a Direcției districtuale antimafia din Napoli, care a dus la 71 de arestări - printre care elemente de vârf ale celor doua familii, Luciano şi Giuseppe Sarno şi Antonio, Francesco şi Giovanni Panico - şi la punerea sechestrului preventiv pe 20 de societăți, imobile, automobile şi ambarcațiuni în valoare de zeci de milioane de euro. De asemenea, s-au descoperit acțiuni de trafic cu arme, care erau aduse în Napoli din Europa de Est cu autocare folosite de menajere poloneze care lucreau în provincia Napoli. Infracțiunile de care aau fost acuzate persoanele arestate pornesc de la asocierea în vederea comiterii de infracțiuni de tip mafiot, la omor şi tentativă de omor, extorcare, tâlharie, camată, trafic de arme şi droguri[93].

Datele statistice legate de clanurile camorriste indică o cifră de afaceri anuală de aproximativ 30 miliarde de Euro.

N’drangheta

Etimologic, termenul „n’drangheta” desemnează organizația criminală de origine calabreză şi provine din cuvântul grecesc „Andraghetas”. În teritoriul mafiei din provincia Reggio Calabria, termenul a fost folosit pentru a indica un grad elevat de eroism şi virtute, specifice unei elite, unor oameni superiori, „n’dranghetiştii”. Aceştia erau oameni ai societății respectabile, dar în general termenul desemnează, după standardele criminale, oameni care îşi asumă riscul, munca şi închisoarea, fiind decişi să săvârşească orice fapte fără milă şi fără scrupule.

Acest fenomen apare pentru prima dată în documentele oficiale redactate de către carabinieri la sfârşitul secolului al XVIII-lea, fiind legat de afaceri cu privire la proprietatea funciară şi unele conflicte dintre nobilime, burghezi şi țărani. Aceşti briganzi erau considerați de țărani drept unicii lor apărători împotriva nobililor şi bogaților din Piemont, însă cu timpul au recurs la

[92] Vezi: „*Importantă acțiune a poliției în Europa*”, în „Le Soir” (cotidian din Belgia) din 16 decembrie.2006, p.18.

[93] Preluare din ediția electronică a cotidianul „La Stampa” (Italia) din 27 februarie 2007.

asasinate, răpiri şi tâlhării, fără să mai aleagă între bogaţi şi săraci, urmărind doar câştigurile băneşti.

Este principala organizaţie criminală din Calabria, altă regiune din sudul Italiei, în care condiţiile subdezvoltării economice sunt chiar mai pronunţate decât în Campania. Ca şi Camorra, N'drangheta dispune de o structură orizontală, compusă din nuclee familiale rigid închise, numite *n'drine*, aflate în legătură prin alianţe funcţionale (denumite *cosche*) în scopul de a se apăra faţă de influenţele externe. Membrii sunt recrutaţi pe baza legăturilor familiale. Din acest motiv conflictele şi rivalităţile dintre clanuri se menţin pe parcursul multor ani (vendetta). Din această cauză, N'drangheta este caracterizată de o puternică situaţie conflictuală internă care, în timp, s-a consolidat şi a dat naştere celor mai sângeroase conflicte dintre familii, bazate pe codurile de vendetă tipic calabreze (denumite *faida*).

Prin câştigurile mari realizate şi-a extins câmpul de acţiune în afara Calabriei, realizând legături cu alte organizaţii din Italia şi prin emigrarea unor familii în zone bogate din Lombardia, Piemont, Liguria, au penetrat în majoritatea domeniilor criminale, stabilind legături vizibile cu Mafia americană, canadiană şi australiană, câştigând chiar respectul acestora.

Fibbia şi Mafia calabreză, N'dranghta – cunoscută de asemenea ca „societatea de onoare" – este sursa termenului legendar „Naş". De la rolul său de început, acela de mişcare de rezistenţă, s-a transformat într-o organizaţie criminală pe deplin maturizată. Rapid ea s-a răspândit în SUA şi s-a folosit de biletele Black Hand încă din 1906 în Pennsylvania. În anii 1970 N'drangheta a trecut la afacerile cu droguri şi curând prin propriile forţe a câştigat statut internaţional. Se spune că este condusă de familia Sideno – controlată de „Prepelita" Comisso – care au ramificaţii în Canada, SUA, Germania şi Australia.

N'drangheta face foarte des apel la jurăminte secrete, ritualuri şi ceremonii de taină în dialectul calabrez. Deşi urmează aceeaşi structură generală a rangurilor ca cea mai mare parte a Mafiei, grupările sale amestecate au tendinţa să se bazeze pe legături de sânge şi căsătoria, ceea ce face şi mai dificilă infiltrarea autorităţilor în rândurile lor. N'dranghta evită stilul de viaţă strălucitor pe care îl adoptă multe alte grupări criminale, preferând să păstreze o înfăţişare modestă[94].

Procurorul Nicola Gratteri, unul dintre cei mai buni cunoscatori ai organizaţiei mafiote din provincia Reggio Calabria, stabileşte jumatatea anilor '70 drept momentul „cotiturii" antreprenoriale a N'drangheta. Mai exact, în momentul în care „cei în vârstă de 40 de ani" au hotărât să se debaraseze de „bătrânii" patriarhi care frânau „modernizarea" organizaţiei.

[94] David Southwell, *Bani murdari*, Editura Semne, Bucureşti 2004, p. 65.

Prin eliminarea mai multor familii de tradiție, nume precum De Stefano, Mazzaferro şi Cataldo „au zguduit" organizația „încorsetată" în reguli şi ierarhii vechi, depăşite, „menite să contribuie la păstrarea unei modalități învechite de a acumula capital prin contrabandă cu țigări, taxa de protecție, furturi de animale, darea în antrepriză a terenurilor". „Tinerii" în jurul vârstei de 40 de ani, cu ritualul propriu N'dranghetei, au introdus un nou organism de conducere, după modelul „Cupolei" din Cosa Nostra, numit „Santa", care permitea „elitei" sale să se deschidă către lumea „civilizată", pentru a stabili relații cu întreprinzători, avocați, medici, politişti, magistrați. „N'drangheta este organizată în celule teritoriale, respectiv în fiecare comună a provinciei Reggio Calabria există un nucleu alcătuit din cel puțin 51 de afiliați (sunt cel puțin 7.000 în toata provincia); iar viața sa este reglementată de aceste coduri şi aceste ierarhii", a precizat procurorul italian Nicola Gratteri[95].

Strategia adoptată de N'drangheta pentru a reînnoi şi extinde interesele criminale ale organizației locale şi pentru a limita pierderile provocate de acțiunile organelor de investigații, au condus, pe lângă planurile prospective în plan internațional, la o deschidere spre colaborare cu alte organizații mafiote atât italiene cât şi de alte sorginți. Raporturile dintre aşa numitele „cosche" calabreze şi mafia siciliană vin să dovedească evoluția strategică, respectiv realizarea unui „pact federativ" referitor pe de o parte la traficul de droguri, iar pe de altă parte, la spălarea de bani.

Acest proces evolutiv a avut drept rezultat faptul că *n'drinele* au devenit unele dintre cele mai periculoase organizații criminale la nivel mondial, dominând o mare parte a principalelor noduri unde se desfăşoară traficurile ilegale, precum şi a circuitelor de reinvestiții, datorită intermedierilor efectuate de afiliații proprii din țările intersectate de aceste rute.

N'drangheta este în pas cu vremurile, este o societate modernă, globală, care inițiază afaceri în lumea economiei legale şi în aceea a economiei ilegale, facând trafic până şi cu reziduuri toxice. Are un rol de prim ordin în traficul internațional de droguri, deținând monopolul distribuției cocainei columbiene nu numai în Italia, ci şi în restul Europei. Este atât de puternică în acest domeniu - relevă rapoartele poliției italiene -, încât s-a întâmplat să se facă garanta unor „cumpărători" din organizația siciliană Cosa Nostra insolvabili, cum ar fi bossul Salvatore Miceli sechestrat de traficanții de droguri columbieni. Potrivit directorului Directiei Antimafia, Francesco Forgione, forța N'drangheta o reprezintă „capacitatea de a se infiltra la toate nivelurile, de la cel instituțional la lumea afacerilor". „Aceasta şi pentru faptul că toate întreprinderile din Nord care lucreaza în Calabria consideră

[95] „Ziua", 30 iulie 2007.

normale relaţiile lor cu oamenii şi întreprinderile N'dranghetei. Şi niciunul dintre ei nu îi denunţă", mai susţine Forgione[96].

În mod diferit faţă de Cosa Nostra, N'drangheta din ultimii ani are o politică criminală deosebit de violentă şi sângeroasă, capabilă să condiţioneze voturile administrative (comunale, provinciale, regionale), dar fără a renunţa la asasinate, fapt demonstrat prin asasinarea unor oameni politici locali de prim rang.

N'drangheta este, de asemenea, implicată în mită, falsuri, furturi, răpiri şi extorcare, colaborează cu cartelele columbiene şi au în Australia propria reţea de distribuire a drogurilor. În ultimii ani, activităţile N'dranghetei s-au extins, incluzând comerţul de arme şi depozitarea deşeurilor nucleare, precum şi investiţii serioase în afaceri binecunoscute. De asemenea, este implicată în activităţile comerciale, imobiliare, de construcţii civile şi industriale, industria agro-zootehnică şi alimentară, turism. Din rapoarte organelor de poliţie italiene rezultă că această organizaţie criminală are cooperări economice de tip joint-venture cu alte organizaţii mafiote, iar în zona de nord a Italiei întreţine legături strânse cu mafia rusă.

În ultimii ani, N'drangheta i-a luat locul organizatiei Cosa Nostra, devenind cea mai puternică mafie. S-a insinuat în lojele masonice şi în sistemul economic, a cumpărat oţelării în fosta Germanie de Est, hoteluri în Sankt Petersburg, cartiere întregi în Franţa, Belgia şi Australia.

Din cazuistica cu care s-au confruntat organele de ordine din Italia în ultimii ani reţine atenţia o serie de acţiuni spectaculoase soldate cu arestarea unor persoane importante a căror activitate era legată de N'drangheta.

În octombrie 2005 Garda Financiara din Italia a confiscat peste şapte kilograme de explozibil de tip militar, provenit din străinatate, în cursul unei anchete desfăşurate împotriva grupării mafiote N'drangheta. Ancheta a fost coordonata de Direcţia Districtuală Antimafia din Reggio Calabria, care s-a folosit de informaţii furnizate de Serviciul Secret Militar italian (SISMI - *n.n.*)[97].

Printr-o operaţiune bine organizată, poliţia l-a arestat la Amsterdam pe boss-ul grupării mafiote N'drangheta, Sebastiano Strangio. Împreuna cu Strangio se afla o femeie (care a rezultat a fi prietena de origine româna a lui Strangio) şi un alt bărbat italian, a cărui identitate şi rol nu au fost dezvăluite de poliţie[98].

---

[96] *Ibidem.*

[97] Agenţia de ştiri „ANSA" (Italia) din 26 octombrie 2005, Redacţia, titlu: N'drangheta: Garda Financiară a capturat şapte kilograme de explozibil şi arme.

[98] „ La Repubblica" (Italia) din 28 octombrie 2005.

La jumătatea lui decembrie 2005, Carabinierii Grupului Operativ Special (ROS) din Italia a desfăşurat o operaţiune (denumita „Harem") pentru a executa 80 de mandate de arestare preventivă. Măsurile au vizat presupuşi membri ai unei organizatii criminale, formată din afiliaţi la N'drangheta, acuzată, printre altele, că a gestionat un trafic de imigranţi din Albania în Italia[99].

În februarie 2006 structurile specializate italiene au arestat 18 persoane legate de organizaţia mafiotă N'drangheta. Aceştia făceau parte dintr-o reţea de distribuţie a cocainei, iar pentru a se finanţa vindeau arme (mitraliere kalaşnicov şi pistoale). Din cercetările întreprinse a rezultat că organizaţia gestiona traficul de droguri şi de arme şi favoriza imigraţia străinilor fără permis de şedere în Italia[100].

În decembrie 2006, structurile specializate italiene au reuşit o altă spectaculosă acţiune contra organizaţiilor mafiote legate de N'drangheta. Cinci persoane apropiate de clanul Mancuso au fost arestate de carabinierii din Vibo Valentia (Italia). Pe 30 decembrie 2006, grupul intrase în posesia a 200 de kilograme de material exploziv, pe care îl furasera dintr-o fabrica de artificii[101].

Datele statistice legate de N'drangheta indică o cifră de afacere anuală de circa 38 miliarde Euro, mai mult decât PIB-ul regiunii şi tot atât cât unul dintre primele 10 sau 20 de grupuri industriale europene[102].

Sacra Corona Unita

Un relativ nou venit în peisajul Mafiei – în prima jumătate a anilor '80 - este reprezentat de Sacra Corona Unita (Coroana sacră unită), stabilită în Puglia şi despre care se spune că este condusă de un oarecare Giuseppe Rogoli. SCU păstrează o structură destul de tipică Mafiei, deşi titlurile pe care le foloseşte pentru diverse ranguri nu sunt identice. Este specializată în prostituţie şi comerţul cu sclavi şi are legături solide cu grupările criminale albaneze. De asemenea, lucrează cu crima organizată rusească şi cu cea chineză şi cu cartelele de droguri columbiene şi mexicane. Se presupune că SCU a adus în Italia prin contrabandă mii de albanezi – mulţi dintre ei din

[99] Agenţia de ştiri „ANSA" (Italia) din 13 decembrie 2005, titlu: *Ndrangheta: clanuri şi trafic de imigranţi.*
[100] *N'Drangheta: trafic de droguri şi arme*, în „Corrie della sera", din 10 februarie 2006.
[101] Vezi *Cinci persoane apropiate organizatiei N'drangheta au fost arestate*, în „Corriere della sera ", din 8 februarie 2007.
[102] Attilo Bolzoni, *Alarma N'drangheta în Calabria - Cifra de afaceri a clanurilor depaseste PIB-ul regiuni*i, în „La Republica" (Costa Rica) din 12septembrie 2005.

lumea interlopă a crimei – împreună cu foarte multe femei înrobite din Rusia, China şi Albania, pentru a le folosi ca prostituate.

Dintre numeroasele organizaţii mafiote mai mici, tipică este Stidda (stea). O bandă rurală cu sediul în Sicilia, Stidda s-a înfiinţat pur şi simplu ca o organizaţie aducătoare de profit, fără nici unul din zorzoanele onoarei pe care le foloseşte Mafia. Se ştiu puţine lucruri despre activităţile Stiddei, despre care se crede că sunt limitate. Membrilor organizaţiei li se aplică un tatuaj sub forma unei stele negre cu albastru, între degetul mare şi arătătorul mâinii şi ei se numesc stiddari. Stidda concurează direct cu Mafia siciliană şi în ciuda uciderii liderului lor (Calgero Lauria a fost aruncat în aer), ei continuă să fie activi.

Panorama criminală piglieză, istoric fragmentată în mici organizaţii infracţionale locale, continuă să fie caracterizată de o dinamică particulară şi de o lipsă a unei conduceri comune şi unitare.

Din documentele confiscate de organele de poliţie italiene, în urma unor percheziţii, se atestă faptul că şi în aceste grupări există o procedură de afiliere cu rituri complexe şi jurăminte. Aşa de exemplu, intrarea în organizaţie implică o ceremonie solemnă a botezului, mai numită în alte împrejurări, legalizare sau federalizare. Jurământul este precedat de o tăietură pe antebraţ, care este făcută candidatului de către naşul său de sâmge. Jurământul, care poate îmbrăca mai multe forme, este momentul de finalizare a ceremoniei. Întreaga ceremonie este supravegheată de un comitet de persoane, compus dintr-un număr impar, totdeauna în zile impare şi de sâmbăta. Din comitet fac parte: un reprezentant de vază al organizaţiei, şeful sau capul în funcţie, precum şi alţi membri. La fârşitul ceremoniei, noul membru este îmbrăţişat de toţi cei prezenţi[103].

În prezent organizaţia caută noi soluţii operative şi de organizare, după o recentă tentativă eşuată a unor grupuri criminale de afirmare a propriilor lideri în detrimentul altora şi după fuga în afara Italiei a unor exponenţi de seamă, din cauza urmăririi lor de către organele de poliţie şi cele judiciare.

După evaluări recente, Sacra Corona Unita are 50 de familii şi 1600 afiliaţi, fiind o mafie foarte tânără, fără o structură puternică, ceea ce permis infiltrarea poliţiei şi distrugerea structurii, fapt ilustrat şi de folosirea acesteia de către alte organizaţii mafiote.

Zona infracţională specifică organizaţiei este circumscrisă fraudelor agricole, prin fonduri europene alocate pentru grâu şi ulei de măsline. Sacra Corona Unita a penetrat în acest scop administraţia publică italiană şi cea a Uniunii Europene. Cifra de afaceri anuală este de peste 7 miliarde Euro.

[103] Vezi pe larg Dr. Gheorghe Mocuţa, *op. cit.,*p. 104-105.

Mafia italiană în România

Din documentele oficiale ale organelor de poliție din statele Uniunii Europene rezultă că în ultimii ani, activitățile mafiote ale grupurilor italiene sunt tot mau mult concurate, chiar au început să piardă teren în fața altor organizații criminale. Raportul Europol remis la data de 2 iunie 2006, miniştrilor de interne din statele Uniunii Europene, pune accent pe cele patru grupuri mafiote considerate amenințătoare pentru Europa în anul 2006: grupurile „albaneze şi turce", active în sud-estul continentului; grupurile „africane" (marocane şi nigeriene) implantate în Peninsula Iberică, în Franța şi în Belgia; grupurile „belgiano-olandeze", care îşi au originea în Olanda; şi mafiile rusofone, implantate în țările baltice[104]".

Interesante se dovedesc şi evaluările recente realizate de analişti şi experți în legătură cu reconfigurarea activităților mafiei italiene. „Conflictele dintre clanurile mafiote din Calabria şi Sicilia nu duc la slăbirea rețelelor. Dimpotrivă, rezultatul este ramificarea Mafiei spre estul Europei, inclusiv în România. Criza din Italia trebuie urmărită cu atenție şi de restul statelor europene", notează publicația „La Tribune de Geneva". „Înainte, destinațiile preferate ale Mafiei erau Franța şi Elveția", a declarat, pentru „La Tribune", preşedintele Observatorului crimei organizate din Geneva, Nicolas Giannakopoulos. Mafia italiană îşi revigorează ramificațiile în Europa, şi nu întâmplător. „E mai degrabă o regulă", a spus Giannakopoulos, arătând că „mafia calabreză s-a cuibarit deja în Cehia, Ungaria şi România, iar restul clanurilor se pregătesc să îi urmeze exemplul"[105].

Despre prezența unor emisari ai organizațiilor mafiote italiene pe teritoriul României, să consemnăm declarația făcută de Paolo Sartori, vicechestor al Interpol în România: „Mafia italiana e acolo unde mediul e mai dezvoltat: Banat, Transilvania şi Bucureşti. Acum începe să se dezvolte zona de nord-vest, spre Bucovina şi Moldova"[106].

Cel mai cunoscut scandal datează din 2002, când presa italiană a publicat informații despre faptul că mafia italiană spală bani în România. Ar fi fost vorba despre investiții masive în țara noastră făcute de Cosa Nostra. În acest dosar, care încă nu a fost finalizat, au apărut numele mai multor politicieni români aflați în relații dubioase cu emisari ai crimei organizate italiene.

---

[104] Alexandrine Bouilhet, *Europa, dezarmată în fața crimei organizate*, în „Le Figaro", din 3 iunie 2006.

[105] Vezi pe larg Irina Cristea, *Mafia italiana virează spre estul Europei*, în „Jurnalul național", din 16 noiembrie 2006, p. 5.

[106] Andreea Cascaval, Petru Zoltan , *Infractorii români, cărăuşii mafiei*, în „ Jurnalul național", 11 mai 2007 p.11.

Contabilii organizației Cosa Nostra, au reuşit să controleze banii unei puternice grupări de afaceri din România, condusă de Cristian Burci şi Dumitru Creştin. Cei doi aveau interese în patru societăți anonime, înființate în Lugano - Elveția. Acestea au derulat afaceri dubioase cu statul român în domeniul feroviar, alimentar, media, duty-free. Treptat, firmele au ajuns stapâne peste foste companii naționale, privatizate în perioada 2000 - 2004. Cele patru off-shore-uri sunt administrative financiar de catre angajații lui Tito Tettamanti şi Giangiorgio Spiess, doi finanțişti elvetieni aflați în alte operațiuni în beneficiul Cosa Nostra.

În ultimii ani, presa din România a făcut o serie de dezvăluiri referitoare la afacerile imobiliare din cadrul fostei Baze de Agrement Baneasa derulate de Ernesto Pizzuti, administrator al bazei şi afacerist italian, despre care se afirma că ar fi membru al organizatiei mafiote Sacra Corona Unita.

De asemenea, presa din România a publicat numeroase materiale referitoare la arestarea în Italia a doi importanți membri ai grupării Cosa Nostra, avocatul Giorgio Ghiron şi Massimo Ciancimino. Referitor la afacerile derulate în România, cu gaze şi reciclarea gunoaielor, se menționează: „Printre persoanele de încredere ale mezinului Ciancimino se numarau şi frații Sergio şi Giorgio Pileri, care au în România multe afaceri în Bucureşti, Tulcea, Ploieşti, Târgu-Mureş. Firmele italienilor, pe lângă «Agenda 21», care se ocupă de reciclarea gunoaielor, sunt «Ecorec», «Salub» şi «Ecologica SA». Frații Pileri au mai investit şi în Hipodromul de la Ploieşti, în «Il Toscanino», un bistro din Bucureşti. Ei au mai înființat în România şi societăți financiare: «General Consulting» şi «Agenția Obiettivo Lavoro». Pe lângă acestea se pot mândri şi cu «Agenția de Investigații A&D»”[107].

Firma italiana „Conscoop”, cu care Consiliul Judetean Vrancea s-a asociat în 2002 în vederea „atragerii de fonduri europene canalizate cu precădere pe alimentări cu apă, rețele de distribuție a gazului metan şi construcției de drumuri”, este banuită de legături cu Cosa Nostra. În 2000, presa italiană relata despre apropierea periculoasă a „Conscoop” de firme asociate unor rețele mafiote siciliene. De asemenea, „Conscoop” a fost bănuită încă din anii ‘80 ca aflându-se în relații de colaborare cu firme apartinând unor apropiați ai lui Bernardo Provenzano, capul celei mai vechi organizații mafiote din Italia[108].

[107] Gabi Golea, *Carabinierii italieni zguduie imperiile gunoiului din România/ Atac la mafioți*, în „Jurnalul național”, p.6

[108] „Jurnalul de Vrancea”, din 22-28 iunie 2005, p. 4.

În colaborare cu structurile specializate antimafia din Italia, poliția română a reuşit în ultimii ani câteva acțiuni spectaculoase în urma cărora au fost neutralizate o serie de activități de tip mafiot pe teritoriul României.

În 2002, a fost arestat la Timişoara un membru al grupării Sacra Corona Unita, în persoana lui Giuseppe Gazzo, din Verona. Acesta era acuzat de contrabandă internațională cu țigări. Un an mai târziu Alberto Spada, un alt membru al grupării Sacra Corona Unita, a fost arestat de autoritățile române. Italianul se ocupa cu traficul de droguri de mare risc pe teritoriul României şi avea de ispăşit o pedeapsă de 12 ani de închisoare.

Dar, printre cele mai importante realizări ale structurilor specializate româneşti a fost capturarea lui Antonio Constantini, unul dintre cei mai căutați mafioți italieni. Acesta era considerat unul dintre conducatorii grupării Sacra Corona Unita şi fusese condamnat în Italia la 25 de ani de închisoare pentru crimă.

Maurizio Toscano Cezare, cetățean italian de 38 de ani, din Catania, considerat de polițiştii din cadrul Biroului Antimafie din Italia, unul dintre cei mai importanți membri ai Cosa Nostra, a fost arestat în ziua de 19 ianuarie 2005, de polițiştii constănțeni. El fusese dat în urmărire prin Interpol pentru crimă, furt calificat şi deținere ilegală de arme[109].

În după-amiaza zilei de 21 iunie 2005, ofițerii de la Crima Organizată din Craiova l-au arestat pe Francesco Perspicace, un apropiat al mafiei siciliene Cosa Nostra. Acesta era căutat de Interpol încă din 1999 şi era considerat capul celei mai mari rețele de trafic de droguri din America Latină către Europa. Francesco Perspicace a ajuns în fruntea rețelei italiene în 1997 după nenumărate confruntări cu organizații mafiote adverse. Tot în 2005, Augusto Di Noia membru al grupării Camorra a fost arestat la Bucureşti. El se ocupa cu producerea şi traficul de stupefiante. Gruparea din care făcea parte acționa atât în Italia, cât şi în alte țări din Europa[110].

Unul dintre membrii grupării de crimă organizată Camorra, Mario Pascual, acuzat că în anul 1998 a rapit şi a ucis o persoană în Italia, a fost prins în România, pe 3 iunie 2007, la intrarea în localitatea Mediaş. El se afla de aproape un an fără forme legale pe teritoriul României. Mafiotul italian a fost prins în urma unui denunț făcut de un martor cu identitatea protejată[111].

---

[109] Agenția de ştiri „Mediafax", joi 20 ianuarie 2005, Redacția, titlu: „*Mafiot italian, capturat într-un apartament din Constanța*".

[110] „Ziua", 30 iulie 2007.

[111] Postul de televiziune „Antena 3" din 20 iulie 2007, ora: 15:00, crainic Mihaela Bârzilă, emisiunea: „Ştiri".

CRIMA ORGANIZATA IN BRAZILIA

În lumea interlopă braziliană şi-a făcut tot mai mult simţită prezenţa o nouă organizaţie criminală autointitulată *Primul Comando al Capitalei.* A luat fiinţă la 31 august 1993 în închisoarea Taubaté, în interiorul statului São Paulo. Deţinuţii au ajuns la a se organiza datorită regimului carceral de o rigoare extremă, dar şi a condiţiilor de detenţie ce aduc aminte de evul mediu: celule individuale, doar două ore de plimbare în aer liber pe zi, interdicţia aparatelor de radio sau televizoare, a ziarelor, revistelor, cărţilor, cât şi a vizitelor în intimitate; baie rece, golirea toaletelor acţionată din afară de gardieni care nu o făceau decât atunci când aerul era deja irespirabil ; mese nemeritând acest nume, însoţite fiind de gândaci vii… Dacă un deţinut încerca să protesteze cu voce tare, era imediat agresat de către gardieni cu lovituri cu bastonul de fier[112]. În cazul revoltelor, intervenea cu o cruzime de nedescris o structură specializată în represalii a Poliţiei din São Paulo. Bilanţul oficial al celor trei revolte din iulie-august 1993 a însemnat 34 de poliţişti şi 11 gardieni de penitenciar ucişi, precum şi 123 de civili executaţi în timpul represaliilor.

„Cesinha" (César Augusto Roriz da Silva), un deţinut care avea un nivel intellectual superior celui al grupului, este cel cărui i se atribuie redactarea statutului organazaţiei. Acest statut cuprinde şaistrezece articole, pe care cel „afiliat" trebuie să le respecte conştiincios. Primul articol stipulează : „*Loialitate, respect şi solidaritate faţă de organizaţie, înainte de toate*". Următoarele menţionrază : „*uniunea contra nedreptăţilor din închisori*", contribuţia celor care sunt în exterior pentru „fraţii" închişi, respectul şi solidaritatea între deţinuţi, condamnarea furtului, a violului şi a extorcării practicate între deţinuţi, stipulând că pedeapsa pentru nerespectarea preceptelor stabilite poate fi moartea. Documentul se încheie cu următorul îndemn : „*Ne cunoaştem forţa şi cea a inamicilor noştri. Ei sunt puternici ; dar noi suntem pregătiţi, uniţi; şi un popor unit niciodată nu va fi învins. Libertate, dreptate şi pace !*".

Înteresant este şi modul de primire în organizaţie şi funcţionarea ei, ce aduce aminte de structurile de tip mafiot. „Botezaţi" de unul din fondatorii PCC, noii participanţi se supun direct ordinelor sale. Organizaţia s-a

[112] Vezi João de Barros, *Închisorile din Brazilia, de la dezastrul social la Mafie,* în „Le Monde" diplomadique, decembrie 2006, p. 14.

dezvoltat rapid. În trei ani de la înființare, dispunea deja de o armată de „generali”, cei cu rol de a difuza şi explica statutul, organizează masa penitenciară în jurul confreriei şi îi pedepsesc cu moartea pe opozanți. De la botezul lor, novicii se văd promovați în postul de „piloți de raion” (aripile clădirilor în care se găsesc celulele penitenciarului). „Piloții”, la rândul lor, îi botează pe ceilalți prizonieri, calificați drept „frați”. Nici unul nu este constrâns să facă parte din organizație. Simplii simpatizanți sunt numiți „verişori”.

Rezultat al politicii represive a ultimilor zece ani – creşterea pedepselor lungi, criminalizarea micilor delicate, diminuarea garanțiilor de apărare -, numărul prizonierilor se estimează la 141 000, doar în statul São Paulo : 124 000 în unitățile carcerale – 35% în aşteptarea judecății – şi 17 000 în celulele districtelor de poliție din capitala statului şi din interior. Ei reprezintă dublul capacităților de primire în instituții[113]. Această populație aparține sau este legată, aproape în totalitate, de PCC. Pentru a comanda la distanță această dezvoltare, unul din conducătorii PCC, „Cesinha” a profitat de telefonia mobilă, creând primele „centrale” telefonice ale organizației criminale. În întregul stat există 1 500 de stfel de centrale, funcționând 24 de ore din 24, destul de sofisticate pentru a organiza teleconferințe între „militanții” închişi şi cei din exterior.

Măsurile luate de guvern pentru a evita noi revolte s-au dovedit dezastroase. Repartizând şefii între mai multe penitenciare, i-a transformat în loc să îi slăbească, în propagandişti ai „avantajelor” obținute de prizonierii aparținând PCC. Se estimează că numărul membrilor PCC este de aproximativ 50 000.

Totuşi, lupta legitină împotriva opresiunii în interiorul sistemului paulist serveşte şi ca paravan unui comerț mai lucrativ : cel al traficului de stupefiante, estimat, doar pentru „piața” din São Paulo , la 300 de milioane de dolari pe an. Pentru a-şi gestiona, din închisori, partea sa, PCC a împărțit statul în regiuni pe care le-a încredințat „piloților stradali”. Aceştia negocuază cu o rețea de traficanți din eşalonul intermediar, acționând pentru „gestionarii” stăpânilor *bisiness*-ului, „patronii”.

Pe lângă confruntarea sa cu autoritățile, PCC duce o luptă contra unui grup rival, *Comandoul roşu*. Cele două organizații îşi dispută atât controlul închisorior, cât şi cel al activităților delicvente, în principal traficul de droguri la São Paulo.

[113] Vezi Maro Sava, *La situation explosive des prisons du Brésil,* Info Sud Genève, 17 iulie 2006; www.infosud.org. , *Les prisons sont ocupée à 132% de leur capacité*, El Pais, Madrid, 30 septembrie 2006, apud João de Barros, *op. cit.,* p. 15.

„*Aceşti patroni* – constată comisarul Cosmos Stikovitz Filho, de la Departamentul de anchete privind spupefiantele – *acţionează precum şefii mafioţi din filme. Ei dau doar ordine, fără a se implica direct. Sunt persoane cu o poziţie socială înaltă, care circulă cu BMW şi Mercedes, personalităţi aflate în afara oricărei bănuieli*".

Comerţul cu droguri se practică şi în interiorul încchisorilor. Întîlnit în penitenciarul din Hortolandia, un deţinut explică : „*Orice director ştie că maconha (canabis) este marele sedativ al prizonierului ; îi permite să «călătorească» şi să construiască nenumărate castele în Spania. Când îi lipseşte, violenţa creşte. Din cauza asta, folosirea sa este tolerată*". Un alt deţinut face elogiul PCC : „*Numărul morţilor a scăzut pentru că este controlat de prizonieri. Nimeni nu ucide fără autorizaţie. Telefoanele mobile şi drogul intră graţie corupţiei şi vizitelor. Şi PCC-ul îi ajută pe cei care au cele mai puţine mijloace : le oferă ce au nevoie, le plăteşte autobuzul vizitatorulor care vin de departe, organizează trageri la sorţi pentru mingi şi biciclete de Ziua copilului. Cine face toate acestea? Doar PCC*".

Ca orice organizaţie criminală de tip mafiot, PCC impune taxele de protecţie pentru toţi cei „afiliaţi". Atît cel care a fost eliberat, cât şi familia celui închis plăteşte o taxă lunară. Pentru cine se sustrage obligaţiei, pedeapsa poate fi moartea. Puţin contează că nu au avut noroc în agresiunile conduse sau în traficul de care s-a ocupat şi că nu a reuţit să adune suma suficientă. „*PCC-ul este omniprezent* – constată procurorul Màrcio Christino. *El comandă în închisori. El organizează evadări. El îşi ucide inamicii sau îi obligă să se sinucidă. El comite atentate cu bomba, el corupe reprezentanţii puterii publice. El sfidează autorităţile*".

În ultimii ani, un nume a devenit deja legendar în lumea crimei organizate, în mediile poliţieneşti şi în media din Brazilia : „Marcola" – poreclă de la Marco Williams Herbas Camacho – hoţ de buzunare care a evoluat la maturitate spre devalizarea băncilor, condamnat la 39 de ani de închisoare, din care a făcut deja mai mult de jumătate. El este bănuit că a plătit moartea unui judecător *corregidor*[114], în 2003. Retras, trecând drept un individ cultivat – legenda spune că ar fi citit mai mult de 2 000 de cărţi -, n-a vorbit niciodată cu presa. Există puţine fotografii ale sale în arhivele ziarelor şi nu se cunoaşte decât ce vrea să spună atunci când, condus la interogatorii, este dispus să răspundă întrebărilor. Atât poliţia cât şi ministerul public îl consideră pe „Marcola" drept creierul organizaţiei. El declară sistematic : „*Nu există vreo dovadă a apartenenţei mele la PCC. Cei care mă arată cu degetul sunt presa şi prozonierii. Eu nu sunt şeful a nimic. Mă bat pentru*

[114] Autoritate judiciară de control a disfuncţiilor poliţieneşti, un fel de ofiţer de protecţie departamentală şi contrainformaţii.

drepturile mele. Dacă masa deţinuţilor se regăseşte în lupta mea, eu nu pot face nimic". Cu sau fără dovezi, „Marcola" trăieşte sub regimul disciplinar special : celulă individuală de şase metri pătraţi, cu o mică lucarnă pentru a se aerisi. Pat din ciment, chiuvetă şi duş cu apă rece. Vara, temperatura depăşeşte 40 de crade. Două ore pe zi de soare şi două ore pentru vizitele săptămânale a două persoane, fără contact fizic, separaţi de bare, draperii sau geamuri. Nici radio, nici televizor, doar lectura le este permisă celor care se „bucură" de acest tratament special. Voci autorizate din rândurile organelor judiciare şi de poliţie din Brazilia, susţin că în ciuda acestui tratament special, ordinele şi planurile de acţine criminale gândite de şefii PCC din sistemul penitenciar sunt tranmise în exterior chiar prin intermediul avocaţilor.

Interogat de deputaţii federali, membri ai Comisiei parlamentare de anchetă, care se ocupă de traficul de arme, „Marcola" a dat următorul răspuns: „*Încercaţi să combateţi traficul aici? Dar el este afară! Mergeţi să combateţi crimele celor cu guler alb. Nu vreau să vă jicnesc, dar eu plătesc pentru ce am făcut şi pentru ce se spune că aş fi făcut. Dar deputaţii, care sug sângele şi sunt remuneraţi şi iertaţi? Politicienii nu sunt niciodată responsabili de erorile lor, de carenţele lor, în timp ce eu trebuie să răspund*".

O realitate tragică. Crima organizată, în Brazilia, a ajuns să penetreze la vârf clasa politică şi instituţiile publice însărcinate cu aplicarea legii, ceea ce-i determină pe unii analişti să vorbească despre un „stat de tip mafiot". Este rezultatul corupţiei la nivel înalt care se extinde acolo unde nu există mijloace eficiente de combatere, dar nici voinţă politică.

CARTELURILE COLUMBIENE

Cartelurile columbiene sunt implicate în special în traficul de cocaină, contribuind la formele de producţie din Columbia, Peru, Brazilia şi Ecuador, unde sunt cultivate circa 40.000 ha, producţia exportată situându-se la 500 t (90% din producţia mondială). În ultima perioadă, s-au implicat şi în traficul de heroină, culturile de opiacee, întinzându-se pe 20.000 ha şi asigurând 45% din producţia mondială.

Organizarea cartelurilor columbiene este asemănătoare: şeful cartelului; grupul oamenilor de încredere; nivelele inferioare, toate realizând o structură modulară, compartimentată şi verticalizată, cu posibilitatea continuării

activității chiar dacă unele componente sunt anihilate de forțele statale sau de grupuri rivale.

Cele mai importante au preluat numele localității unde îşi au sediul central şi au o structură piramidală, formată din mai multe grupuri autonome, care controlează absolut regiunea: Medellin, Cali, Canca.

Caracteristica acestora rezidă din implicarea în economia subterană a regiunii controlate şi exclusivitatea asupra tuturor operațiunilor legale. De asemenea, violența extremă a acestor grupări a făcut ca guvernele din regiune să creeze structuri militare comune de luptă împotriva culturilor de substanțe narcotice cu un important sprijin logistic din partea SUA, care constituie o principală piață de desfacere alături de Canada, Mexic şi Țările de Jos.

CRIMA ORGANIZATĂ RUSĂ

Crima organizată rusă are o structură complexă: pe plan intern similară unei organizații de tip mafiot, iar în străinătate are trăsături specifice rețelei de crimă organizată transfrontalieră specializată pe diverse tipuri de infracțiuni. S-a format după anii ’90, în contextul destrămării sistemului socialist de organizare socială, de proprietate şi de economie, cu scopul obținerii unor relații speciale cu reprezentanții puterii şi cu funcționarii care gestionau întreprinderile şi sistemul financiar. S-a ajuns ca, prin diverse „inginerii financiare” să acumuleze proprietăți importante, să patroneze economia subterană, să maximizeze profitul în detrimentul populației care a ajuns la o pauperizare continuă şi accentuată.

Se apreciază că pe teritoriul fostei URSS funcționează 5.800 angajați, circa 200 având ramificații internaționale, cu activități ilegale axate pe: trafic de droguri, trafic ilegal de arme, materiale radioactive şi unele materiale cu dublă utilizare, migrația ilegală de bunuri şi persoane, trafic de organe umane, trafic de femei exploatate pentru prostituție în Europa, Israel şi Orientul mijlociu, crimă la comandă, spălarea banilor, implicarea în activități legale prin cumpărarea de imobile în toată Europa de Vest, investiții imobiliare pe piețe aflate la început, asumarea rolului de investitori srategici pentru firme controlate etc.

Pe teritoriul Comunității Statelor Independente nu există o structură mafiotă de tip piramidal şi centralizată sub o conducere unică (tip Mafia italiană), însă organizarea pe criterii etnice, care controlează absolut un teritoriu, o apropie de aceasta. Astfel, armenii sunt specializați în taxe de protecție în domeniul comercial; daghestanii în trafic de arme, droguri, valută; azerii – controlul comerțului cu fructe la Moscova şi trafic ilegal de

droguri, mai ales droguri sintetice; cecenii – acțiuni violente tip racket, prostituție, trafic de droguri, acte de corupție; ucrainienii dezvoltă traficul cu droguri ușoare, cu autoturisme de lux furate, iar rușii traficul de cocaină, prostituția, traficul de materiale strategice și de arme.

Diverse clanuri invizibile, aflate într-o concurență feroce, domină sectoare importante ale economiei, ceea ce a creat în Rusia o anumită stare de anomie, în care legea servește doar ca un camuflaj pentru reglări de conturi. Ucigași cu simbrie execută la ordin personalități ale vieții publice devenite incomode. Uciderea, cu câțiva ani în urmă, a Galinei Sarovoitova, cunoscută militantă democrată, ulterior a lui Paul Klebnikov, șeful biroului din Moscova al publicației americane "Forbes", reprezintă exemplele cele mai elocvente privind legăturile crimei organizate cu unele cercuri politice de vârf.

CRIMA ORGANIZATA CHINEZA

Crima organizată chineză reprezintă un fenomen vechi și diversificat. Cele mai cunoscute organizații criminale constituite pe principiul sindicatului crimei sunt: Triadele, Grupul 14 K, Uniunea Bamboo, Born to kill, Dai huen jai, Flying Dragons etc. *Triadele* (care conferă și titulatura crimei organizate chineze) datează din secolul al XVII-lea și în prezent s-au răspândit și funcționează în toată lumea, activitatea lor fiind înlesnită de masiva migrație chineză și actele de corupție practicate pe scară largă. Au o structură tip plasă, speculând organizarea în comunități, adevărate locații în orașele care le-au adoptat, dominate de legi proprii, penetrarea lor de către autorități fiind practic nulă. Sunt implicate în traficul ilegal de droguri, jocurile de noroc, prostituție, trafic ilegal de persoane, evaziune fiscală, spălarea banilor.

Organizarea rețelelor are o ierarhie cu mai multe nivele de conducere, fiecare rang definit de un titlu și un număr, conferite în baza unui ritual. Liderul, „șeful Dragon" are 489; „ofițerii susținători" au numărul 438; „soldații" au numărul 49. Relațiile dintre ei au la bază legătura dintre „fratele mai mic" și „fratele mai mare" în cadrul căreia, primii sunt datori să ofere loialitate, ajutor și bani în schimbul protecției și sfaturilor. Se apreciază la 80 000 numărul membrilor Triadelor, cele mai cunoscute fiind „Wo" și „14K", implicate în traficul mondial de droguri, cu control total în Hong-Kong, Taiwan și Singapore.

CRIMA ORGANIZATA JAPONEZA

Yacuza japoneză, cel mai mare sindicat al crimei organizate, îşi are originile în secolul al XIV-lea, caracterul secret şi activitățile desfăşurate îndepărtând-o de la țelul inițial: protecția proscrişilor de pe proprietățile feudale. Cuvântul Yacuza înseamnă cifrele 8-9-3. „Ya" este 8, „ku" este 9, iar „za" este 3. Această asociere de cifre provine de la o variantă japoneză a jocului Black Jack, Oicho-Kabu. Diferența dintre cele două jocuri este că la Oicho-Kabu numărul câştigător este 19, în timp ce la Black Jack este 21. Astfel, suma dintre 8,9 şi 3 este 20 – cifră care nu are nici o valoare la acest joc. De aici numele – Yacuza – care înseamnă fără valoare pentru socuitate, ceea ce nu are aici sensul de fără utilitate, ci vrea să ilustreze că membrii Yacuza sunt oameni care – într-un sens sau altul – nu se „potrivesc" cu societatea, inadaptabili, nişte paria[115].

Rețele crimei organizate japoneze au o structură piramidală rigidă: părintele (şeful) – oyaban; câțiva discipoli, succesori, copii (kobun); membrii familiei (gumi).

Cea mai importantă familie – *Yamaguchi-gumi* – are circa 40.000 de membri numai în Kobe. Din informațiile deținute rezultă că Yacuza ora compusă la un moment dat din 150 de familii cu 220.000 membri şi-şi exercită influența în multe domenii de activitate prin acte de violență şi/sau acte de corupție. Este prezentă în jocuri de noroc, camătă, taxe de protecție, trafic de droguri. În străinătate acționează pe coasta de vest a SUA, în Hawaii, Hong-Kong, Thailanda (Bangkok), Coreea de Sud (Seul), Africa de Sud-Est, Australia, fiind implicată în reciclarea fluxurilor de capital obținut ilegal, utilizarea firmelor fantomă din diverse activități pentru obținerea creditelor care nu vor mai fi niciodată returnate. Acestea sunt posibile prin atragerea unor importanți oficiali prin acte de corupție, prin lacunele legislative oferite.

În iulie 2005, Kenichi Shinoda a fost declarat a fi noul şef (oyaban) al Yamaguchi-gumi. De când a ajuns la putere, acesta a impus un stil mai sobru celor din subordinea sa. El a cerut ca imaginea distinctivă a membrilor Yacuza să dispară în favoarea discreției. El nu era de acord cu frizura distinctivă, tatuajele elaborate şi nici cu cel mai faimos semn distinctiv al acestor gangsteri : degetul mic tăiat (în general simbol al nesupunerii sau lipsei de loialitate față de autoritățile statului).

Shinoda are o reputație de om violent. A fost condamnat în 1969, la 13 ani închisoare, după ce a ucis un rival cu o sabie de samurai. Se pare că în timp ce era eliberat pe cauțiune, el a apucat să formeze o alianță cu o bandă din Tokyo, ca mişcare preliminară în extinderea influenței şi puterii sale. În decembrie 2005, Shinoda a început să-şi ispăşească o nouă condamnare, şase

[115] Vezi pe larg în „Ziua", 7 decembrie 2005, p.16.

ani de închisoare, pentru deținere de arme. Acum, Yamaguci-gumi este nevoită să învețe să supraviețuiască atât sub presiunea poliției, cât şi în lipsa liderului său, mai ales că se aşteaptă declanşarea unui adevărat război. Informatorii din interiorul Yacuza au prevenit autoritățile că aceste mişcări ar putea însemna că se va declanşa un conflict periculos între Yamaguci-gumi şi alte bande din Tokyo. O dată cu intrarea în închisoare a lui Shimoda, rivalii ar putea căpăta curaj să încerce să preia frâiele puterii.

Legea anti-crimă organizată introdusă în Japonia în 1992, cuplată cu o perioadă lungă de recesiune, a provocat destrămarea multor organizații Yacuza mai mici. Însă aceste incidente nu au făcut altceva decât să ducă la o concentrare a puterii organizației Yamaguci-gumi, care a adoptat şi bandele mai mici[116].

În ultimii ani emisari ai crimei organizate japoneze şi-au făcut apariția şi pe teritoriul României. Structurile specializate din România au reuşit, în martie 2007, să-l neutralizeze pe şeful unei grupări nipone, care desfăşura activități de cămătărie şi recuperări de bani. Acesta fusese dat în urmărire internațională prin Interpol, încă din 2004. Mafiotul a fost extrădat şi predat autorităților japoneje[117].

Globalizarea implică şi reprofesionalizarea crimei organizate, dar şi a terorismului. Rețelele se folosesc de ultimele cuceriri în materie de tehnologie şi comerț pentru a-şi extinde şi perfecționa activitățile ilegale, dovedind o maximă eficiență şi dispunând de resursele financiare necesare pentru a garanta orice tip de acces la tehnologia modernă de care au nevoie. Acestea nu se rezumă doar la informatică, ci includ în egală măsură telecomunicațiile şi tot ceea ce conține o valoare materială. „Este clar că în prezent, criminalitatea organizată e în măsură să utilizeze cu eficiență cele mai moderne mijloace tehnologice de gestionare economică", afirma Jean Claude Monet, comisar al Poliției franceze[118].

[116] Ibidem.
[117] Postul de radio „Romînia actualități", din 18 martie 2007, ora 16,00, Redacția, Emisiunea Ştiri.
[118] *Criminalité Organisée*. INESI, doc.franc., 1996, p. 8.

TERORISMUL INTERNATIONAL - FORME DE MANIFESTARE SI MODALITATI DE COMBATERE

Ca formă a violenței în planul relațiilor social-politice, terorismul este la fel de vechi ca şi istoria umanității. În decursul vremurilor şi sub o formă sau alta, terorismul şi-a făcut simțită prezența în râdurile majorității popoarelor. S-a manifestat prin acte de violență, care au trezit în conştiința oamenilor revoltă şi indignare, având de regulă, consecințe negative asupra dezvoltării normale a relațiilor sociale. Ca fenomen s-a impus în epoca modernă.

„Teroarea revoluționară" inițiată de dictatura iacobină în timpul revoluției franceze (1793-1794), precum şi „teroarea roşie", prin care s-a impus partidul bolşevic din Rusia după preluarea puterii în urma loviturii de palat

din octombrie 1917, au avut ca principal obiectiv intimidarea sau lichidarea fizică a adversarilor politici. Iată de ce, până la sfârşitul primului război mondial, terorismul a fost considerat ca fenomen de stânga. În perioada interbelică, acțiunile teroriste au fost inițiate în principal de grupuri separatiste de dreapta, aşa cum a fost de exemplu, cel al ustaşilor care doreau independența Croației.

Până în 1945 nu au existat acțiuni teroriste sistematice în Europa, deşi în unele state s-au manifestat destul de riguros, cum a fost în Rusia sovietică, Croația, Spania şi România. Proporțiile violenței au avut ca principală consecință vătămarea stabilității relațiilor normale de convieţuire paşnică, a legăturilor diplomatice, culturale şi economice, desfăşurate în conformitate cu normele şi principiile dreptului intenațional.

Conceptul de terorism

Până în prezent nu există o definiție unanim acceptată a terorismului, în pofida numeroşilor specialişti din cele mai diferite domenii (jurişti, politologi, psihologi, sociologi etc.) care s-au aplecat asupra studierii acestui fenomen deosebit de complex. Principalul motiv al acestei stări de fapt îl constituie conținutul extrem de vast al conceptului, care include o mare varietate de forme de manifestare având însă drept trăsătură comună scopul final urmărit: provocarea unor sentimente acute de teamă, spaimă, nesiguranță.

Walter Laquer, istoric şi comentator de politică externă americană, menționa într-o erudită lucrare consacrată acestui fenomen că între 1936 şi 1981 s-au dat 109 definiții terorismului, dar nici una dintre ele nu este suficient de cuprinzătoare[119].

Prima încercare a aparținut Convenției internaționale pentru prevenirea şi reprimarea terorismului, semnată la Geneva în 1937: „Prin terorism se înțeleg faptele criminale îndreptate împotriva unui stat, al cărui scop sau natură este de a provoca teroarea împotriva unor personalități marcante, a unor grupuri de persoane sau în public". Există şi alte încercări mai recente de a defini fenomenul[120].

[119] Walter Laquer, *The Age of Terrorism*, Little Brown, 1987, p.11/12.

[120] Terorismul este folosirea fortei sau a amenintarii cu forta în scopul obtinerii unui câstig politic" (*Brian Jenkins)*; „Terorismul înseamna folosirea ilegitima a fortei pentru a atinge obiective politice, în conditiile în care viata unor oameni nevinovati este pusa în pericol" (*Walter Laquerur);* „Terorismul înseamna uciderea, lovirea sau amenintarea deliberata si sistematica a unor oameni nevinovati pentru a crea teama si a intimida, în scopul de a obtine un câstig politic sau tactic, de obicei pentru a impresiona opinia publica" (*James M. Poland);* „Terorismul înseamna folosirea ilegala a fortei sau a amenintarii cu forta la adresa unor persoane sau a unor proprietati pentru a atinge scopuri politice sau sociale. În special, are ca scop sa intimideze sau sa oblige un guvern, indivizi sau un grup de oameni sa-si modifice comportamentul sau linia

Doi cercetători olandezi de la Universitatea din Leiden, au strâns tot 109 definiții academice ale terorismului şi le-au analizat principalele elemente. În urma studiului au ajuns la concluzia că elementul de violență era prezent în 83% dintre ele, țelurile politice în 65%, în vreme ce 51% puneau accentul pe elementul inducerii sentimentelor de frică şi teroare. Doar 21% din definiții menționau arbitrariul şi caracterul nondiscriminatoriu al țintelor alese şi numai 17,5% cuprindeau victimizarea civililor, a noncombatanților, a elementelor neutre sau din afară[121].

Istoria secolului XX evidențiază că terorismul internațional este susținut de diferite forțe, de la terorismul sponsorizat de anumite state contra altora până la colaborarea între diferite grupuri teroriste din colțuri îndepărtate ale lumii. Acestea sunt şi motivele pentru care terorismul a fost şi a rămas un factor perturbator al relațiilor interstatale şi interetnice.

Terorismul reprezintă, în esență, un pericol social deosebit de grav pentru structura, coeziunea socială şi securitatea indivizilor şi a statelor. Aşa cum îl cunoaştem astăzi - mai bine organizat, cu cei care îl practică mai bine educați şi pregătiți, având la dispoziție rețele de case conspirative şi structuri secrete proprii, care să le asigure identități false, mijloace de transport, informații, arme şi o gamă variată de legături şi contacte sigure în străinătate[122]- terorismul a apărut abia după terminarea celui de al doilea război mondial. Sprijinitoarea principală a terorismului modern a fost Uniunea Sovietică. Abia după prăbuşirea „imperiului roşu" condus de la Kremlin, a devenit mai bine cunoscut câți bani şi cât efort au investit comuniştii sovietici pentru pregătirea teroriştilor profesionişti. Sovieticii au conceput tehnici eficiente de producere a voluntarilor, apoi de îndoctrinare şi pregătire a lor. Sprijinul sovietic pentru terorismul internațional a fost considerat de către liderii de la Moscova doar „o altă tactică a războiului rece"[123]. Totuşi, în ciuda zecilor de mii de terorişti care au fost antrenați şi echipați în perioada războiului rece, doar o mică parte a acestora a intrat în acțiune. Fiecare act terorist de succes a avut efectul dorit, adică de a îngrozi

---

politica" (*Vice - Presidents Task Force –1986);* „Terorismul înseamna folosirea ilegala a fortei sau a amenintarii cu forta la adresa unor persoane sau a unor proprietati pentru a intimida sau a obliga un guvern, populatia civila sau o parte a acesteia în scopul de a atinge obiectivele de ordin politic sau social" (*Biroul Federal de Investigatii FBI)*, Apud, „*Curentul*", martie- 9 februarie 1999, p.17; „Terorismul constituie savârsirea unei crime sau a unui delict printr-o metoda specifica ce este caracterizata prin violenta si intimidare" (Alerta", joi, 9 noiembrie 2000, p. 9).

[121] Alex P. Schmid, Albert J. Jongman, *Political Terrorism,* Amsterdam, North Holland Publising Company, 1988,, apud *Terorismul,. Istoric, forma, combatere,* Culegere de studii, Bucureşti, Editura Omega, 2001, p. 29.

[122] Wilhelm von Angeldorf, *Secolul XX-secol al minciunii dirijate,* Editura Samizdat, 2000, p. 209.

[123] *Ibidem.*

mulți oameni doar la gândul posibilității de repetare în viitor a unor asemenea acte politice de cruzime.

Recrudescența terorismului internațional a determinat Adunarea Generală a ONU să adopte la a 2114-a şedință plenară, din 18 octombrie 1972, Rezoluția nr. 3034, intitulată „Măsuri vizând prevenirea terorismului internațional care pune în pericol sau nimiceşte vieți omeneşti nevinovate ori compromite libertățile fundamentale ale omului". Acest document are în centrul atenției studierea cauzelor subiacente ale formelor terorismului şi actelor de violență ce îşi au originea în decepții, subjugare ori disperare şi care îndeamnă anumite persoane să sacrifice vieți omeneşti, inclusiv a lor, pentru a încerca să aducă comunității schimbări radicale. Necesitatea creşterii rolului ONU în direcția reprimării terorismului a fost continuată şi prin rezoluțiile 3166, din 14 decembrie 1973 şi 31/102, din 15 decembrie 1976. La 13 decembrie 1979, prin Rezoluția nr. 34/819, Adunarea Generală a ONU a recomandat statelor membre semnarea „Convenției internaționale împotriva luării de ostateci".

Terorismul internațional

Terorismul a devenit *„inamicul public nr. 1"* al stării de siguranță al statelor lumii. Groaznicele atentate din 11 septembrie 2001 din SUA, cele din 11 martie 2004 din Spania, ori acțiunile teroriste din alte puncte ale lumii (Oklahoma, Moscova, Nairobi, Istanbul, Khobar, Beslan, Londra, Damasc etc.) ne-au demonstrat cât de devastatoare pot fi consecințele acestui fenomen. Prin posibila utilizare a unor arme de distrugere în masă (nucleare, chimice sau biologice), terorismul este cel mai periculos fenomen pentru securitatea națiunilor.

În ultimii ani, unele cercuri de reflecție consideră că terorismul a devenit accesibil oricărei persoane care are o nemulțumire, un plan, un scop sau o combinație a tuturor acestor motivații, nefiind doar apanajul grupurilor teroriste organizate. Pe baza manualelor sau îndrumătoarelor care se găsesc în comerț despre fabricarea bombelor, teroristul amator poate fi la fel de periculos şi chiar mai dificil de identificat, decât teroristul de profesie. Teroriştii amatori îşi pot alătura uneori acțiunile, la motivația şi îndeplinirea obiectivelor teroriste ale unei rețele profesioniste, fiind astfel mult mai periculoşi. Absența unei autorități centrale de comandă înseamnă mai puține constrângeri pentru teroriştii amatori, în alegerea țintelor şi modalitatea de executare a operațiunilor, mai puține inhibiții în ceea ce priveşte victimele, mai ales când există motive religioase, ceea ce duce la săvârşirea unor acte

deosebit de violente şi spectaculoase, în scopul captării atenţiei mass-media şi a cuceririi unei celebrităţi temporare.

O definiţie interesantă a terorismului este prezentată de Maricel Antipa[124]: "ansamblul acţiunilor şi ameninţărilor credibile ca acţiuni ilegale, determinate strict de manifestările umane violente şi care influenţează, în modalităţile dorite de protagonişti, cursul evenimentelor şi prin aceasta, autorităţile statului". Desigur, autorul dezvoltă şi conceptele de *măsuri antiteroriste* (de prevenire) şi *măsuri contrateroriste* (de ripostă). Extinzând discuţia la ceea ce înseamnă gradualitatea apariţiei ameninţării la adresa securităţii, cele două tipuri de măsuri reprezintă ante- şi post-infracţiunea la adresa securităţii unui stat.

Terorismul motivat total sau parţial de imperative religioase a dus deseori la acte mult mai dramatice, cu o intensitate a violenţei, a instaurării terorii şi a producerii unui număr mai mare de victime, decât terorismul laic.

Acest lucru poate fi explicat prin prisma sistemelor de valori radical diferite, a mecanismelor de legitimare şi justificare a conceptelor moralităţii, care afectează direct „motivaţia terorismului sfânt". Pentru teroristul religios, violenţa este un act sacru sau o datorie divină, executat direct din ordine teologice şi justificate de scriptură. De aceea, religia funcţionează ca o forţă de legitimizare, sancţionând în mod special violenţa pe scară largă împotriva unei categorii nelimitate de opozanţi (de exemplu oameni care nu aparţin religiei sau cultului teroriştilor).

Realitatea dură a zilelor noastre, când suntem martorii exacerbării actelor teroriste, îndeamnă la reconsiderarea acestui fenomen, care constituie un important factor de risc şi ameninţare la adresa securităţii internaţionale şi care, iată, se poate transforma intempestiv în agresiune. Această percepţie a stat, probabil, la baza unei aprecieri – devenită azi de mare actualitate – făcută de fostul secretar de stat american, doamna Madeline Albright, care afirma în urmă cu doar câţiva ani: „Războiul împotriva terorismului este războiul viitorului".

Pe bună dreptate, Hans Blix, fostul inspector pentru dezarmarea Irakului, spunea că "fără Saddam, lumea e mai bună, dar nu este mai sigură", declarând că "războiul din Irak a stimulat terorismul"[13].

În acelaşi context, raportul anual al Institutului Internaţional de Studii Strategice (IISS) de la Londra dat publicităţii în octombrie 2004 afirma că intervenţia militară în Irak a crescut riscul atacurilor teroriste împotriva

[124] Col. dr. Maricel Antipa, *Securitatea şi terorismul. Tendinţe şi perspective la început de mileniu*, Editura Celsius, Bucureşti, 2004, p. 249.

[13] "Ziua", 14 octombrie 2004, p. 5.

statelor occidentale, luând în considerare efectele războiului[14]. Concluzia IISS este că, pe termen scurt, recrutările din rândul arabilor în vederea susținerii Jihad-ului vor lua amploare, iar rețeaua Al-Qaida va fi şi mai motivată pentru desfăşurarea de operațiuni teroriste. Măsurile luate de către statele occidentale în ceea ce priveşte posibilele atacuri teroriste au condus la prevenirea acestora, cu excepția atentatelor de la Madrid din 11 martie 2004. Dar nu acelaşi lucru se poate spune despre situația din Indonezia, Pakistan, Arabia Saudită sau Kenya, unde s-au dezvoltat adevărate rețele locale de terorism, aflate, conform experților în domeniu, sub comanda Al-Qaida. Şi toate acestea, susține raportul IISS, cu costuri reduse pentru teroriști: circa 500.000 de dolari pentru atentatele de la 11 septembrie 2001 şi 35.000 de euro pentru cele din insula indoneziană Bali[15].

Aşadar, se poate accepta ideea unui terorism nou, *neoterorism*, care îşi păstrează rădăcinile vechi, dar care s-a adaptat perfect vremurilor moderne. Şi aceasta deoarece, în prezent, comparativ cu secolele trecute, mijloacele şi metodele de acțiune teroristă se pot obține neîngrădit. Terorismul a devenit accesibil oricui, cu condiția să dispună de un plan, de un scop sau de combinația celor două, depistarea şi prevenirea acțiunilor acestuia devenind tot mai dificile.

Superterorismul se particularizează pregnant de formele clasice de terorism. Atentatele punctuale au fost înlocuite cu politici de distrugere sistematică. Superteroriştii nu mai vor să oblige autoritățile să negocieze. Sunt interesați doar de numărul de victime. Acest lucru are o dublă explicație. Prima constă în saturarea opiniei publice cu acte de violență motivată politic. Cea de a doua explicație pentru apetența superteroriştilor pentru supraucidere, o constituie lipsa unui scop tactic precis. Lipsa unor succese politice este compensată prin provocarea de sute de victime din rândul „duşmanului".

Imaginea *superterorismului* nu ar fi completă dacă nu am ține cont de mijloacele potențiale care stau la baza suprauciderii: folosirea tehnologiilor de vârf şi a armelor de distrugere în masă.

Este cert că majoritatea statelor lumii dispun de potențialul economico-militar care să le permită achiziționarea sau fabricarea de arme de distrugere în masă iar apetența folosirii acestora a fost probată de nenumărate ori pe parcursul istoriei. Din acest motiv folosirea acestor arme de către facțiuni sau organizații teroriste nu mai reprezintă decât coborârea de la palierul statal la cel substatal a unor arsenale cu care societatea omenească este deja

[14] "Adevărul", 21 octombrie 2004, p. 8.
[15] *Ibidem.*

obişnuită. În astfel de situaţii avem de-a face cu *megaterorismul* în speţă "terorism prin folosirea mijloacelor de distrugere în masă"[16].

Partenerii minori au găsit soluţia de a-şi achiziţiona asemenea tipuri de arme, recurgând la factori biologici, chimici sau radiologici. Astăzi, inclusiv pe piaţă se găseşte o gamă vastă de agenţi chimici şi biologici susceptibili de a cauza moartea: diverse insecticide, produse chimice industriale sau toxine puternice. Alt loc de achiziţie îl constituie stocurile militare din ţări aflate în criză aşa cum sunt cele din spaţiul ex-sovietic. Teroriştii au folosit deja agenţi biologici şi chimici dar cu rezultate limitate (gaz sarin – Japonia, bacili cu antrax – SUA). În ce priveşte *terorismul radiologic* există un caz clasic în Federaţia Rusă. Un scurt comentariu se impune de la sine. Războiul Rece a trecut, dar silozurile au rămas. În anumite zone, există tendinţe de scădere a vigilenţei asupra stării de securitate, cu precădere industrială şi fizică (de obiectiv), fie datorită unui sistem legislativ caduc, fie unor politici locale inadecvate. Pur retoric, ne întrebăm : "Ce este mai periculos? Existenţa imensului arsenal de arme de distrugere în masă ex-sovietic sau scăparea de sub control al acestuia?". Frontiera este permisibilă spre terorism.

Accesul nelimitat la informaţii, considerat altădată mult prea strategic pentru a fi exploatat de publicul larg, permite acum dezvoltarea proiectelor paramilitare cu o viteză mai mare decât ritmul în care experţii în antiterorism pot prevede noile tendinţe. Viruşii care împânzesc reţelele de calculatoare pot fi oricând o armă extrem de sigură menită să anihileze un adversar sau chiar un partener recalcitrant. Cu cât o ţară este mai dezvoltată din punct de vedere al tehnologiei informaţionale, cu atât devine mai vulnerabilă. *Cyberterorismul* sau *cyberinsurgenţa* se bazează pe costuri relativ scăzute. Nu are spectaculozitatea bombelor dar poate crea haos. Sunt posibile multe ţinte: telecomunicaţiile, sistemul de electricitate, transporturile, serviciile de urgenţă, bănci şi structuri financiare, conducte de petrol şi gaze. Atuurile sunt majore: costuri mici, asigură anonimatul agresorilor, acţiune rapidă şi surprinzătoare, risc minim de localizare, zonă mare de acţiune depăşind frontierele naţionale.

Terorismul unimotivaţional care se referă, de regulă, la actele de piraterie (aeriană, navală, terestră) a renăscut la sfârşitul secolului al XX-lea. Piraţii moderni sunt fie grupări locale care încearcă să scape de sărăcie prin obţinerea uşoară şi rapidă de mijloace financiare, fie piraţi comerciali al căror scop este capturarea navelor de transport, nave vândute ulterior cu tot cu marfă, fie grupări dizidente în căutare de finanţare pentru echipament şi

[16] Concepţia Centrului de Coordonare Operativă Antiteroristă

armament. Piraţii nu se bazează doar pe sprijinul comunităţilor din zonele în care operează. Există suspiciuni că există o strânsă relaţie între piraţi şi oficialităţile portuare.

„Mişcarea Verde" promovată de activiştii ecologişti radicali poate risca să derapeze în *ecovandalism* sau *ecoterorism*, pentru a-şi impune revendicările. În ultimii 15 ani, în lumea occidentală s-a constatat o creştere îngrijorătoare a actelor teroriste comise în numele protejării mediului înconjurător. Grupările ecoteroriste urmăresc un scop bine determinat, un anume segment al vieţii politice sau sociale – degradarea mediului înconjurător. Totuşi nu pot fi numiţi terorişti, intenţia lor nu este de a intimida guverne sau companii ci doar să avertizeze şi să deştepte interesul faţă de asemenea probleme.

Terorismul comis în numele drepturilor animalelor a apărut în urma mişcărilor antibraconaj. Apoi campania împotriva sporturilor sângeroase s-a extins până la a include eliberarea animalelor folosite în laboratoare şi atacarea companiilor farmaceutice sau a abatoarelor. Ei atribuie animalelor aceleaşi drepturi ca şi oamenilor, mişcările violente fiind organizate preponderent în Marea Britanie.

Conceptul de *terorism rezidual* acoperă fenomenul de încurajare a unor grupări naţionaliste sau extremiste existente în teritoriile ocupate de forţe armate străine. Aceste elemente erau destinate iniţial uzării forţelor de ocupaţie şi perpetuării unui război de gherilă. Odată cu retragerea armatelor de ocupaţie şi încetarea războiului, aceste forţe de gherilă urmau a fi dezafectate. Însă, au dovedit o importantă capacitate de autoreglare îndreptându-şi ostilitatea împotriva foştilor sponsori (Franţa, Anglia, Statele Unite).

Nu în ultimul rând putem ataca problema violenţei stradale, care, în anumite condiţii de spaţiu, de timp şi forţe, pot fi conexate unor acte de terorism. Conferinţele internaţionale privind globalizarea economiei şi finanţelor, întâlniri pe teme ecologice sau ale drepturilor omului, au fost supuse unor presiuni stradale din ce în ce mai accentuate, materializate prin demonstraţii violente şi revolte. Mişcarea antiglobalizare apărută în anii '90, a reprezentat matricea de emergenţă a acestor noi forme de violenţă motivată a activiştilor stradali. Summit-urile din domeniile de referinţă ale politicii mondiale reprezintă o platformă preferată pentru mediatizarea ideilor grupărilor şi facţiunilor antiglobalizare. Violenţele stradale sunt rezultatul unei planificări meticuloase şi materializate de agitatori specializaţi şi instructori profesionişti.

Forme şi procedee folosite de teroriști

Aproape zilnic omenirea se confruntă cu acțiuni extremist-teroriste care generează insecuritate şi tulbură profund viața normală a societății, sfidând ordinea de drept internă şi internațională. Prin amploarea şi diversiunea formelor sale terorismul a dobândit în ultimele decenii un caracter global, constituind o amenințare gravă pentru securitatea şi pacea mondială.

Ca forme de manifestare a terorismului se pot enumera: pirateria aeriană, navală sau terestră, luarea de ostatici, răpirea unor persoane ale vieții politice, militare, economice, sociale, culturale etc.

Majoritatea teoreticienilor clasifică actele teroriste în funcție de elementul subiectiv al infracțiunii (intenția), distingând astfel un terorism de drept comun şi un terorism social. Prin *terorism de drept comun* s-ar înțelege acele infracțiuni care cad sub incidența legii penale, agravată însă de metode de execuție prin teroare. De regulă, acest gen de infracțiuni au ca obiect un interes personal ca de exemplu: obținerea unei sume de bani, încercări de şantaj, taxele de protecție, practicile gangsteriale (Mafia, sub toate aspectele ei) ori ale bandelor de tâlhari. În schimb, *terorismul social* ar fi acea formă de infracțiune care urmăreşte impunerea unei ideologii sau doctrine sociale, economice ori distrugerea unei orânduiri sociale .

Actele teroriste se pot clasifica în terorism *intern* şi *internațional.* Primul poate fi la rândul lui, *terorism de stat* (regim de teroare), terorism de stânga sau de dreapta (deci motivat *ideologic*), naționalist sau separatist (motivat de *idealuri naționale*). Scopurile lor sunt total opuse. Terorismul intern vizează, din punctul de vedere al inițiatorilor, întărirea statului, iar cel internațional distrugerea sau compromiterea instituțiilor statale.

După cum au demonstrat atentatele comise la 11 septembrie 2001 pe teritoriul Statelor Unite ale Americii, terorismul a depăşit stadiul unor simple asasinate şi atentate cu bombe. În prezent unele organizații teroriste au capacitatea tactică de a ucide mii de persoane dintr-o singură acțiune şi de a amenința comunități întregi în timp de pace.

Pentru atingerea obiectivelor propuse organizațiile şi grupările teroriste apelează la o mare varietate de *forme* şi *procedee de acțiune*:

1. Acțiunea directă constă în atacul deschis, armat, asupra obiectivului vizat, în scopul ocupării acestuia şi luării de ostatici; distrugerii, capturării sau răpirii unor persoane; creării de panică, derută şi groază în rândul personalului obiectivului sau al populației din zonă. În funcție de natura obiectivului vizat, vulnerabilitățile acestuia, posibilitățile de acțiune, scopul imediat şi îndepărtat urmărit, în cadrul acțiunii directe pot fi utilizate mai multe procedee:

a. Atentatul. Se adoptă în scopul suprimării fizice a unor personalități marcante din diferite domenii (şefi de stat şi de guverne, miniştri, şefi de partide, diplomați, comandanți militari, magistrați, oameni de afaceri) care în activitatea lor au afectat interesele organizației teroriste respective. Ca modalități concrete de acțiune asupra persoanelor vizate, teroriştii folosesc: asasinatul; răpirea de persoane; sechestrarea de persoane sau luarea de ostatici; atentatul executat prin atac armat în forță, rapid şi prin surprindere; atentatul executat printr-un atac armat izolat; atacul executat prin acțiune armată specială (atacul nominal)[17].

b. Atacul obiectivelor fixe vizează ocuparea unor obiective militare sau civile la care dacă se produc distrugeri însoțite de victime omeneşti sunt afectate relațiile dintre state, economia, se generează panică în rândul populației. Printre modalitățile de acțiune cele mai răspândite în cadrul acestui procedeu se numără:

- atacul simultan pe mai multe direcții care constă în desfăşurarea rapidă a grupului terorist, pătrunderea acestuia în obiectiv, anihilarea dispozitivului de pază şi apărare, ocuparea obiectivului, luarea de ostatici şi declanşarea de negocieri pentru satisfacerea revendicărilor;

- atacul pe o direcție favorabilă, precedat de o acțiune demonstrativă pe o altă direcție;

- atacul legendat, care constă în pătrunderea în obiectiv cu o acoperire credibilă (prin folosirea unor substituiri de persoane, utilizarea unor documente sustrase sau contrafăcute), urmată de sechestrarea personalului sub amenințarea armelor.

c. Atacul obiectivelor mobile sau **deturnarea** este un act premeditat de capturare a unui mijloc de transport (rutier, feroviar, navă sau aeronavă), urmată de sechestrarea sau uciderea personalului tehnic şi călătorilor în diverse scopuri: obținerea de fonduri, eliberarea unor membri ai organizației aflați în închisoare, crearea unei publicități deosebite a organizației prin mass media etc.

[17] Acest procedeu se utilizează în baza unor informații sigure cu privire la persoana vizată şi programul zilnic al aceasteia. Urmăreşte asasinarea fără zgomot a obiectivului, utilizând arme de foc cu amortizor sau arme albe.

2. **Acțiunea acoperită** include asasinarea unor persoane, distrugerea sau incendierea unor obiective prin folosirea unor încărcături explozive, toxice, bacteriologice sau nucleare, plasate în locuri şi medii frecventate de persoanele vizate sau prin lovirea țintelor de la distanță. Dintre procedeele utilizate cel mai frecvent, menționăm:

- expedierea sau înmânarea de obiecte explozive (plicuri, colete, buchete de flori, cadouri) prin poştă sau curieri, care se pot declanşa în momentul deschiderii sau cu întârziere;
- plasarea obiectelor explozive în interiorul imobilului vizat, prin pătrunderi legendate sau cu ajutorul unor persoane corupte care îşi desfăşoară activitatea în locul respectiv;
- abandonarea de autovehicule pline cu exploziv în apropierea obiectivului vizat şi declanşarea exploziei prin telecomandă;
- lovirea obiectivului de la distanță cu ajutorul unor mijloace tehnice reactive.

3. **Acțiunea indirectă (psihologică)** vizează distrugerea sau slăbirea capacității de rezistență psihică a unor persoane, grupuri sau națiuni țintă. Procedeele cel mai frecvent uzitate în astfel de acțiuni sunt:

- amenințările sau cererile adresate prin telefon sau scrisori anonime diferitelor personalități, direct sau indirect (membrilor de familie);
- lansarea de alarme false prin telefoane anonime sau prin mass media care anunță iminența producerii unui act terorist;
- preocupări pentru procurarea şi folosirea de armament chimic, bacteriologic şi nuclear.

Atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 au adus în atenția opiniei publice internaționale un nou tip de terorişti: piloții sinucigaşi. Ca şi pentru temuții kamikaze japonezi din ultima parte a celui de al doilea război mondial, care se năpusteau pilotând avioane încărcate cu bombe asupra vaselor de război americane, pierzându-şi viața, pentru această categorie de terorişti a muri pentru ceea ce cred ei a fi cauza poporului lor este o chestiune de onoare.

O formă aparte de terorism o constituie **terorismul de stat**. Acesta urmăreşte eliminarea unor adversari sau opozanți politici, suprimarea sau răsturnarea unor personalități politice şi guverne străine etc.

Combaterea terorismului

Iată de ce, combaterea fenomenului terorist a devenit o problemă de maximă importanță pentru țările țintă. Combaterea terorismului implică

două tipuri de acțiuni: *antiteroriste* (măsuri defensive) şi *contrateroriste* (măsuri ofensive). *Antiterorismul* este definit ca un ansamblu al măsurilor defensive folosite pentru reducerea vulnerabilității indivizilor sau proprietății la atacurile teroriste, cu o implicare minimă a forțelor militare locale. *Contraterorismul* reprezintă ansamblul măsurilor ofensive luate pentru a preveni, opri şi a da lovituri terorismului[18].

O activitate bine organizată de informații şi contrainformații, dublată de eficiența muncii polițieneşti în țările ce au constituit ținta atacurilor teroriste au fost cele mai la îndemână mijloace de apărare şi capturare a teroriştilor. Majoritatea specialiştilor consideră că din punct de vedere al relațiilor cu publicul, măsurile antiteroriste au fost şi sunt greu de susținut. Statele țintă nu pot arăta ceea ce fac pentru combaterea terorismului, întrucât teroriştii ar vedea ce trebuie să evite când se strecoară în țările vizate şi îşi desfăşoară actele teroriste. Dar războiul împotriva teroriştilor se consumă în cea mai mare parte în umbră, unde se muşamalizează o mulțime de afaceri care nu sunt scoase niciodată la lumină. Ceea ce se vede la televizor, se aude la radio sau se citeşte în media scrisă despre actele teroriste este doar o mică parte a tranzacțiilor care se fac în acest domeniu. Şi toate acestea pentru că terorismul secolului XX a folosit la maximum propaganda şi mijloacele de informare în masă. Chiar şi eşecurile actelor teroriste au fost mediatizate excesiv pentru a putea fi apoi caracterizate ca nişte lovituri eroice împotriva inamicului de către „martirii" cauzei respective. Practic, fără mass-media efectul terorismului asupra mentalului colectiv e aproape nul.

Combaterea terorismului este un termen generic care reuneşte totalitatea măsurilor şi acțiunilor întreprinse de către un stat pentru a contracara pericolul terorismului.

Majoritatea programelor guvernamentale elaborate în diverse state pentru combaterea terorismului cuprind patru obiective:

1. Prevenirea (*prevention*) se realizează prin măsuri în plan politic şi diplomatic în interiorul țării, precum şi prin inițiative internaționale.

2. Previziunea (*prediction*) acțiunilor teroriste se realizează prin intermediul măsurilor informative şi contrainformative întreprinse de către structurile specializate ale statelor. Printre măsurile cel mai frecvent utilizate în acest scop se numără: culegerea de informații, schimbul de informații cu structuri specializate similare din alte state sau cu organisme internaționale; instituirea unor baze de date pe profil, alimentate de toate structurile cu atribuții în domeniul combaterii terorismului.

[18] Serviciul Român de Informatii, *Manual de pregatire pe profil antiterorist*, Bucuresti, 1999, p.18

3. Descurajarea (*dettering*) se realizează prin măsuri de ordin legislativ şi prin instituirea unor dispozitive de protecție a principalelor categorii de obiective pretabile a face obiectul unor acțiuni teroriste (clădiri guvernamentale, ambasade, reşedințe, aeroporturi, instalații strategice etc.).

4. Reacția (*reaction*) la o acțiune cu caracter terorist vizează modul de acțiune al forțelor specializate în situația producerii unor acte teroriste pe teritoriul propriu sau îndreptate împotriva unor cetățeni ai statului respectiv aflați în străinătate. Toate statele dispun de structuri special antrenate şi înzestrate pentru a desfăşura astfel de misiuni, ele fiind subordonate, de la caz la caz, forțelor armate sau organelor de ordine publică şi securitate.

În literatura de specialitate se vorbeşte de trei nivele de combatere a terorismului:

I. **Nivelul unu** - politic şi diplomatic
   - Negocieri
   - Schimburi în relațiile diplomatice
   - Sancțiuni
   - Opțiuni militare

II. **Nivelul doi** – abordarea antiteroristă
   - Analiza pericolului
     - Culegerea de informații
     - Studierea părților vulnerabile
   - Protecția obiectivelor şi demnitarilor
     - Siguranța acțiunilor
     - Siguranța personalului
     - Siguranța fizică

III. **Nivelul trei** – Reacții tactice
   - acțiuni contrateroriste
   - acțiuni de răspuns
     - Reacții tactice
     - Negocieri în problema ostaticilor
     - Lovituri de răspuns

În cadrul *primului nivel* calea politică se referă la metodele folosite de diferitele state pentru a face față terorismului intern sau terorismului internațional care acționează în interiorul propriilor granițe iar calea diplomatică vizează demersurile făcute în plan internațional pentru soluționarea problemei terorismului.

Calea politică cuprinde o mare varietate de poziții posibile, de la cele moderate (de tipul invitării organizației teroriste să participe la procesul electoral sau oferirii unor pedepse mai uşoare teroriştilor care cooperează cu autoritățile) la poziții extrem de dure (instituirea în secret a unor echipe

speciale care să acționeze împotriva organizațiilor teroriste cu mijloace similare celor practicate de acestea).

Calea diplomatică se poate manifesta de la înțelegeri diplomatice (de genul acordurilor de extrădare), până la sancțiuni economice, ruperea relațiilor diplomatice (în 1986 Marea Britanie a rupt relațiile diplomatice cu Libia după ce o polițistă britanică a fost împuşcată din interiorul Biroului Popular al Libiei la Londra) sau acțiuni militare (bombardarea Libiei în aprilie 1986 de către Statele Unite în urma unui atentat cu bombă produs în discoteca La Belle din Berlin, în care şi-a pierdut viața un ofițer american sau lansarea de rachete de croazieră de către Statele Unite asupra unor ținte din Afganistan şi Sudan pe 20 august 1998, la numai câteva zile după atentatele cu bombă asupra ambasadelor americane din Kenya şi Tanzania; cele două state erau suspectate că servesc drept baze pentru teorişti de origine saudită).

Nivelul doi constă în desfăşurarea unor măsuri strategice de prevenire, cum ar fi: culegerea de informații cu privire la organizațiile care ar putea acționa împotriva intereselor statului respectiv, identificarea propriilor vulnerabilități ce ar putea fi speculate de astfel de organizații şi elaborarea măsurilor de protecție necesare. Protejarea persoanelor şi obiectivelor vizate de amenințări teroriste este menită să împiedice sau să îngreuneze considerabil comiterea unor acte cu caracter terorist. Pentru a fi eficiente, măsurile de nivel doi trebuie să țină în permanență seama de evoluția riscurilor şi amenințărilor în domeniu.

Nivelul trei cuprinde reacții tactice – măsurile contrateroriste inițiate ca răspuns la un act terorist. În această categorie sunt incluse planificarea acțiunilor în situații de criză (modalități de alarmare, măsuri de control al căilor de acces, variante posibile de acțiune), negocierile în cazul luării de ostatici, loviturile de răspuns şi de la caz la caz, acțiuni postcriză (anchetarea teroriştilor capturați, distrugerea bazelor teroriştilor cunoscuți pentru a îi împiedica să comită noi acțiuni în viitor etc.).

În practica internațională riposta contrateoristă cuprinde de regulă cinci faze:

1. Stabilirea autenticității şi veridicității informațiilor cu privire la actul terorist, pentru a nu fi vorba de o alarmă falsă, diversiune etc.

2. Blocarea – ansamblu de măsuri care vizează izolarea zonei în care s-a produs atacul terorist, organizarea de filtre pe arterele adiacente, limitarea atacului şi stabilizarea situației;

3. Negocierea – are drept obiective principale: evitarea confruntării directe şi determinarea teroriştilor să renunțe la intențiile propuse; eliberarea

ostaticilor; câştigarea timpului necesar pentru pregătirea intervenţiei antiteroriste, deplasarea la faţa locului a unor forţe suplimentare etc.

În cazul în care metodele de negociere sunt ineficiente, pot fi utilizate unele mijloace speciale de neutralizare a acestora (substanţe chimice sau medicamentoase), ce pot fi utilizate fie prin intermediul alimentelor sau apei potabile, fie sub formă de vapori prin reţeaua de aerisire, orificii special practicate etc.

De la caz la caz, forţele speciale pot apela şi la unele măsuri de intimidare (întreruperea curentului electric, provocarea unor explozii sau incendii, demonstraţii de forţă) care urmăresc să creeze teroriştilor stări de nesiguranţă, nelinişte, teamă, oboseală psihică, de natură să-i determine să renunţe la acţiune şi să se predea.

4. Acţiunea în forţă constă în capturarea sau lichidarea fizică a teroriştilor. Ea se poate realiza în mai multe variante:

- ambuscada interioară – pătrunderea în secret a luptătorilor în interiorul obiectivului, în locuri în care teroriştii s-ar putea deplasa (holuri, grupuri sanitare, centrale telefonice), existând posibilitatea capturării succesive şi fără zgomot a acestora;

- asaltul simultan pe mai multe direcţii. Acest procedeu presupune cunoaşterea detaliată a topografiei obiectivului, precum şi a unor informaţii cât mai complete despre terorişti (număr, dotare, loc de dispunere). De regulă e precedat de utilizarea unor modalităţi de distragere a atenţiei teroriştilor, pentru a le diminua capacitatea de reacţie (declanşarea simultană de încărcături explozive, folosirea de grenade fumigene, lacrimogene, etc.);

- asaltul pe o direcţie favorabilă, concomitent cu acţiunea demonstrativă pe o direcţie secundară;

- acceptarea formală a cererilor teroriştilor pentru scoaterea lor din obiectiv şi capturarea lor prin ambuscade pe itinerariul de deplasare. Ambuscada se realizează într-un loc favorabil de acţiune a forţelor speciale, care să ofere o bună vizibilitate şi posibilităţi de atac asupra mijlocului de transport utilizat de terorişti. De regulă, acţiunea echipelor de intervenţie în acest caz e precedată de declanşarea unor încărcături explozive menite să determine oprirea autovehiculului.

5. **Restabilirea ordinii** la obiectivul unde a avut loc intervenţia şi în jurul acestuia, anchetarea ostaticilor şi a persoanelor neutre din zonă pentru a identifica eventualii terorişti diseminaţi în rândul acestora, controlul tehnic al obiectivului pentru înlăturarea eventualelor încărcături explozive etc.

Confruntate cu ameninţarea terorismului, diferitele state ale lumii au adoptat soluţii diferite de ţinere a acestuia sub control.

Regimurile totalitar-represive au apelat la o gamă largă de pârghii de control şi coerciţie: controlul constant al identităţii, ocupaţiei şi rezidenţei, al deplasărilor şi comunicaţiilor; controlul strict al fabricării, stocării şi circulaţiei oricăror materiale pretabile a fi utilizate în acţiuni teroriste (armament, explozivi, muniţii) etc. Alte state, cum ar fi Israelul, au apelat la *contrateroare* ca principal demers de combatere a terorismului. Conducându-se după principiul „ochi pentru ochi, dinte pentru dinte", ele au recurs la atacuri aeriene, bombardamente de artilerie, utilizarea unor comandouri de pedepsire pentru a răzbuna victimele atentatelor comise contra cetăţenilor lor.

Ţări precum Franţa au adoptat în problema terorismului aşa-numita *doctrină „de sanctuar"*. În conformitate cu aceasta, teroriştii şi organizaţiile teoriste erau tolerate atâta timp cât propriul teritoriu şi interesele franceze nu sunt atacate sau ameninţate. Evident, o astfel de neutralitate nu poate fi declarată, întrucât ar stârni reacţii vehemente din partea comunităţii internaţionale.

Marea majoritate a ţărilor lumii au adoptat poziţia intervenţiei ferme şi noncompromisului în demersul antiterorist. Un astfel de demers presupune luarea de măsuri drastice de eliminare a organizaţiilor teroriste, a reţelelor de susţinere logistică a acestora, cu scopul de a le convinge că în nici o împrejurare nu vor putea avea beneficii directe sau indirecte ca urmare a comiterii unor acte cu caracter terorist. Se consideră că orice dovadă de slăbiciune sau acceptare a compromisului poate genera o escaladare a acţiunilor cu caracter terorist.

Până în prezent, majoritatea încercărilor de contracarare a terorismului au constat în adoptarea unor norme juridice pentru reprimarea fenomenului şi în încercări de a-l controla şi suprima prin forţă. Acestea nu constituie însă nici pe departe soluţiile decisive şi eficiente care să împiedice escaladarea terorismului. *Principalele eforturi internaţionale ar trebui să vizeze identificarea şi înlăturarea cauzelor generatoare şi a factorilor favorizanţi ai apariţiei şi proliferării fenomenului terorist*. Până la atingerea acestui deziderat, principalele măsuri propuse de comunitatea internaţională vizează:

- revizuirea legislaţiilor interne şi internaţionale privind combaterea terorismului;
- adoptarea de legi privind prevenirea traficului internaţional de arme, explozibil, materiale nucleare, chimice sau bacteriologice;
- întărirea cooperării internaţionale pentru identificarea membrilor organizaţiilor teroriste;

- supravegherea strictă a persoanelor fizice sau juridice suspectate că finanțează acțiuni teroriste;
- îmbunătățirea măsurilor de protecție a transporturilor publice, îndeosebi a aeronavelor de pasageri;
- intensificarea supravegherii rețelelor de comunicații, inclusiv a comunicațiilor pe INTERNET, utilizate tot mai frecvent de membrii organizațiilor teroriste;
- sporirea bugetelor alocate structurilor de ordine publică şi siguranță națională, pentru a se asigura o mai bună dotare şi instruire a forțelor specializate în combaterea terorismului.

Opțiuni tehnologice în lupta împotriva terorismului

Una din opțiunile tehnologice în lupta împotriva terorismului o constituie *biometria* – măsurarea caracteristicilor biologice ale unei persoane. În această categorie sunt incluse amprentele, geometria mâinii dar şi scanarea irusului şi recunoaşterea facială. Deoarece parametrii biometrici nu pot fi pierduți, uitați sau transferați de la o persoană la alta, ei sunt deja utilizați pe scară largă ca măsuri de securitate.

Sistemele biometrice vizează două scopuri principale. Unul este identificarea (cine este persoana), prin care identitatea unui subiect este determinată comparând un parametru biometric măsurat cu o bază de date existentă. Cel de al doilea este verificarea (este această persoană cine pretinde că este?), în cadrul căreia un parametru biometric măsurat este comparat cu cel aparținând unei anumite persoane. Toți parametrii biometrici pot fi utilizați pentru verificare dar numai cei unici – îndeosebi amprentele, scanarea irisului şi recunoaşterea facială – pot fi utilizați pentru identificare.

Parametrii biometrici sunt pe larg utilizați pentru controlul accesului, cu scopul de a te asigura că într-o anumită clădire sau încăpere intră numai persoanele autorizate. Sistemele bazate pe geometria mâinii, care măsoară forma, mărimea şi alte caracteristici ale palmelor, sunt folosite pentru a controla accesul şi verifica identitatea persoanelor la aeroporturi, birouri, uzine, şcoli, spitale, instituții guvernamentale. Deoarece geometria mâinii este o tehnică de verificare şi nu de identificare, utilizatorilor li se cere să indice cine sunt – de exemplu introducând o cartelă înaintea scanării. Parametrii biometrici ai persoanei sunt comparați apoi cu cei scanați.

Extinderea tehnologiei de control acces este în prezent pe deplin justificată. În testele de securitate realizate în 2001 de Autoritatea Aviatică

Federală (*America's Federal Aviation Authorithy*) încercările de a pătrunde în zone de securitate au avut succes în 31% din cazuri iar inspectorii au reuşit să verifice („boarded") 82 de avioane.

O altă tehnică biometrică care a început să fie utilizată cu succes în aeroporturi este *scanarea irisului*. Aceasta a dat deja bune rezultate în zeci de închisori americane pentru a identifica deținuții, personalul şi vizitatorii. De asemenea, scanări ale irisului au fost testate de către bănci pentru a-i identifica pe utilizatorii bancomatelor. Cu ajutorul lor clienții nu mai trebuie să introducă un card sau să rețină un număr personal de identificare.

Recunoaşterea facială este singura tehnică biometrică ce poate fi utilizată în mod pasiv, prin compararea imaginii unei figuri cu o bază de date cu persoane suspecte, fără ca subiectul acestei verificări să realizeze acest lucru. Astfel de sisteme, conectate la o rețea de televiziune cu circuit închis, sunt deja folosite pe stadioanele din Marea Britanie, pentru a-i identifica pe vestiții „*hooligans*".

Directorul unei firme americane specializate în acest domeniu a declarat că verificarea amprentelor şi scanarea irisului nu ar fi dat rezultate în cazul piraților aerului din 11 septembrie, dar recunoaşterea facială ar fi fost eficientă. „Ceea ce trebuie să facem este **să constituim o bază de date antiteroristă internațională**, cu fotografii şi amprente ale tuturor persoanelor suspectate de astfel de acte". Apoi tuturor pasagerilor li s-ar solicita în momentul pătrunderii în aeroport să se supună unei scanări faciale, „exact cum cartea dvs. de credit este verificată atunci când cumpărați ceva cu o carte de credit". Mulți dintre piratii aerului nu sunt însă cunoscuți ca membri ai unor organizații teroriste şi din acest motiv datele lor nu ar figura într-o astfel de bază de date.

O altă tehnologie care se bucură de un interes crescut este cea a *scanerelor tridimensionale* sau a scanerelor cu „proiecția imaginii amenințării" (*threat image projection - TIP).* Principiul scanerelor TIP este de a proiecta în mod aleator asupra bagajelor imaginea unei amenințări (cuțit, pistol, componentă de bombă). Când scanerul identifică un obiect asemănător, se aprinde un led de avertizare iar bagajul poate fi reținut pentru un control amănunțit. Teroriştii din 11 septembrie au utilizat însă drept arme obiecte pe care astfel de scanere nu le-ar fi semnalat ca amenințări.

În fața unor teroriști care nu poartă arme şi călătoresc sub propria identitate, o altă tehnologie eficientă ar putea fi cea a verificării asistate de calculator a pasagerilor (computer – *assisted passengers screening*), experimentată în 1998 de câteva companii aeriene americane. Acest sistem utilizează informații din sistemul de rezervări şi istoricul călătoriilor

efectuate anterior de o persoană pentru a identifica eventuali suspecți care să fie supuşi unor proceduri de securitate adiționale.

Dacă identificarea teoriştilor la sol este atât de dificilă, ce s-ar putea face pentru ca avioanele să fie mai greu de deturnat în aer? Fostul preşedinte al British Airlines, Robert Ayling, a sugerat că pe avioanele de transport pasageri ar putea fi montat un sistem care să permită controlul acestora de la sol în situația în care ar fi deturnate. Un astfel de sistem de telecomandă la distanță poate fi însă penetrat şi folosit şi de către hackeri angajați de teroriști. O altă sugestie este aceea de a modifica actualul sistem de evitare automată a unei coliziuni, astfel încât să fie împiedicată posibilitatea unui impact deliberat. Oricât de avansată ar fi însă tehnologia utilizată, ea ar trebui manipulată de un personal instruit. Iar factorul uman este imposibil de controlat. Realitatea este că **amenințarea teroristă nu poate fi înlăturată cu ajutorul tehnologiei.**

În zilele de după atacul din 11 septembrie politicienii şi autoritățile au realizat cât de puține lucruri cunosc despre inițiatorii acestuia şi motivațiile lor. Cărțile referitoare la acest subiect nu au lipsit însă, majoritatea fiind disponibile în librării sau pe Internet. Războiul din Afganistan, spirijinul american acordat mujahedinilor şi instaurarea regimului taliban sunt prezentate pe larg în lucrările *Taliban* (M.J. Gohari, Oxford University Press) şi *Unholy Wars* (John Cooley, Pluto Press, London). Cea de a doua, scrisă de un reporter american de televiziune, acuză SUA de rezultatele a ceea ce unii numesc Jihad-ul CIA din anii ‘80.

În *Taliban* (Yale University Press), Ahmed Rashid, un jurnalist pakistanez, abordează politica petrolului în Asia Centrală. Eric Margoil, în lucrarea *War at the Top of the World* (Routledge), descrie tensiunile din Tibet şi disputa dintre India şi Pakistan cu privire la Kashmir. Utlizarea terorii şi modalitățile de apărare împotriva acesteia sunt abordate de Paul Pillar în *Terrorism and U.S. Foreign Politics* (Brooking Institution, Washington), autorul susținând că utilizarea forței militare împotriva terorismului este mult mai puțin eficientă decât culegerea de informații şi cooperarea cu alte state. O lucrare clasică despre islam este *Faith and Power: The Politics of Islam* (Random House) a lui Edward Mortimer. Cartea lui Fred Halliday, *Nation and Religion in the Middle East*, include eseuri cu privire la fundamentalism şi la terorism din perspectivă istorică. Dintre lucrările de referință referitoare la lumea islamică şi Orientul Mijlociu menționăm: Gilles Kepel – *Jihad: The Rise and Fall of Islamic Extremist*, Oliver Roy – *Failure of Political Islam*, Francois Burgat – *Face to Face with Political Islam*. În luna noiembrie 2002, urmează să apară: Peter Bergen – *Holy War Inc*. (Free Pres), Elaine Landau – *Osama Bin Laden: A War*

Against the West (Twenty First Century Books, New York), Simon Reeve – *The New Jackals* şi Yonah Alexander şi Michael Swetnam – *Usama bin Laden,s Al-Qaida* (Transnational, New York).

Pe 30 octombrie 2001 preşedintele Statelor Unite a anunţat crearea unei celule de criză intitulată „Forţa de urmărire a teroriştilor străini" („*Foreign Terrorist Tracking Task Force*"), o dată cu introducerea unor măsuri mai restrictive în ceea ce priveşte verificarea şi acordarea de vize imigranţilor.

În atacul din 11 septembrie au murit mai mulţi americani decât au fost ucişi în întreaga Revoluţie americană, sau la Pearl Harbour, sau în ziua „Z" (ziua debarcării aliaţilor în Normandia), sau într-un an de război în Vietnam. Iar aceştia au fost soldaţi. Războiul a devenit în ultimele decenii pentru americani un concept tot mai abstract, un fenomen pe care îl puteau vedea în filme sau la televizor, în timp ce ştirile de seară prezentau rachetele de croazieră care loveau Bagdadul. Acum aceeaşi americani se află în război. Şi nu pe post de spectatori, ci ca posibile ţinte. Dacă scopul oricărui act terorist este de a genera teroare în rândul unor mase cât mai mari ale populaţiei ţării ţintă, putem afirma că cei care au organizat atentatele din 11 septembrie şi l-au atins pe deplin: mult timp de acum înainte nici un american nu se va simţi la adăpost în faţa ameninţării terorismului.

Combaterea terorismului - atribuţie fundamentală a serviciilor secrete

Majoritatea analiştilor sunt de părere că atacurile teroriste din SUA au avut loc pe fondul lipsei grave de profesionalism din partea principalelor servicii secrete americane – CIA şi FBI, având ca efect probabil un veritabil cutremur la vârful acestora. Pasivitatea acestora este cu atât mai greu de explicat cu cât au apărut deja semnalări publice referitoare la faptul că serviciile secrete israeliene, egiptene şi ruse (potrivit relatărilor directorului Serviciului Federal de Securitate al Federaţiei Ruse, Nicolai Patruşev) avertizaseră cu suficient timp înainte asupra pericolului unui posibil atentat pe teritoriul american. Fostul preşedinte american Bill Clinton a solicitat iniţierea unei anchete care să identifice greşelile serviciilor de informaţii în depistarea la timp a atacurilor din 11 septembrie.

La Washington au avut loc discuţii cu privire la o reformă de anvergură a serviciilor secrete, concomitent cu reevaluarea cadrului legislativ care reglementează activitatea de combatere a terorismului. Vicepreşedintele SUA, Dick Cheney, a promis o revizuire riguroasă a tuturor resurselor şi operaţiunilor serviciilor secrete. Una din măsurile luate în calcul este cea a unificării tuturor agenţiilor de securitate americane sub un singur şef.

Secretarul Departamentului de Justiție, John Ashcroft, a solicitat o „relaxare" a reglementărilor care ar putea îngreuna lupta împotriva terorismului, în special în domeniul interceptării comunicațiilor.

Senatul a aprobat extinderea competențelor serviciilor secrete de a obține de la furnizorii de servicii INTERNET informații despre e-mail-urile pe care abonații lor le trimit sau primesc. Cu o supraveghere judiciară minimă pot fi, de asemenea, interceptate telefoanele, faxurile, se pot obține mesaje vocale, pot fi monitorizate calculatoarele sau se pot obține informații de pe cărțile de credit ale cumpărătorilor.

Pe 30 octombrie 2001 preşedintele Statelor Unite a anunțat crearea unei celule de criză intitulată "Forța de urmărire a teroriştilor străini" ("*Foreign Terrorist Tracking Task Force*"), o dată cu introducerea unor măsuri mai restrictive în ceea ce priveşte verificarea şi acordarea de vize imigranților. Serviciul pentru Imigrări şi Naturalizări a primit dreptul de a-i reține pe imigranții suspecți de terorism pe o perioadă nedeterminată. Pe baza deciziei unor tribunale speciale, aceştia pot fi deportați, fără a fi informați cu privire la probele existente împotriva lor.

Autoritățile americane au anunțat reintroducerea ofițerilor în civil pe cursele aeriene pentru a asigura siguranța zborurilor, instituirea unui sistem național de identificare bazat pe amprente personale şi fotografii digitale, înființarea unui nou organism specializat în combaterea terorismului, cu atribuții la nivel național, care să beneficieze de informațiile tuturor celorlalte agenții de informații americane[19] şi acordarea de atribuții sporite în domeniu CIA. Fostul preşedinte George Bush, director al CIA în timpul Administrației Ford, a vorbit imediat după atentat de „necesitatea de a elibera sistemul american de informații de o parte dintre constrângerile care îl apasă". La rândul său Ted Price, fost şef al Directoratului Operații al CIA, a declarat: „Până acum nu a existat niciodată voința politică de a privi terorismul ca pe un inamic real. Acum însă, suntem în război". În acest sens, agenții CIA au primit aprobarea să utilizeze toate mijloacele posibile în războiul împotriva terorismului. Agenția şi-a propus să modifice reglementările interne adoptate în 1995, conform cărora agenții operativi trebuie să obțină aprobare de la cel mai înalt nivel înainte de a apela la serviciile unor informatori care au desfăşurat activități ilegale, inclusiv abuzuri în domeniul drepturilor omului. Astfel de reglementări împiedică, potrivit responsabililor CIA, recrutarea unor surse importante, uneori indispensabile, în rândul organizațiilor şi grupărilor teroriste.

[19] Numit *Office of Homeland Security* - Biroul pentru Securitate Internă, noul organism este condus de Tom Ridge, fost guvernator al statului Pennsylvania.

S-a vehiculat chiar informația că președintele George W. Bush intenționează să ridice restricția de asasinare a liderilor politici ai altor țări, care se află în vigoare din 1976, când președintele Gerald Ford a aflat că CIA plănuise uciderea lui Fidel Castro. Potrivit unui sondaj de opinie realizat de *New York Times* și postul de televiziune *CBS*, 65% din cei chestionați s-au arătat de acord ca serviciile secrete americane să primească dreptul de a asasina cetățeni străini care comit acte teroriste împotriva SUA.

Cea mai importantă schimbare la nivelul serviciilor secrete o va constitui, probabil, deplasarea accentului de la culegerea de informații prin mijloace tehnice la obținerea de informații prin surse umane infiltrate în interiorul organizațiilor și grupărilor care ar putea desfășura activități împotriva intereselor americane. Renunțarea la tehnicile consacrate folosite de spionajul clasic în favoarea unor tehnologii sofisticate, de ultimă generație, s-a dovedit a fi o greșeală în ceea ce privește monitorizarea activității grupărilor teroriste. Acest lucru a fost recunoscut chiar și de senatorul Bob Graham, președintele Comisiei pentru Probleme de Informații a Senatului: „trebuie să reevaluăm importanța spionilor capabili să se infiltreze în aceste celule teroriste și să afle care le sunt intențiile și capabilitățile". Iar această modificare a metodelor de acțiune trebuie cât mai repede pusă în practică de către serviciile secrete, chiar dacă, așa cum declara Robert Gates, fostul director al CIA, „este foarte greu să pătrunzi într-un grup gen clan sau familie, unde testul de inițiere constă tocmai în uciderea unor oameni nevinovați".

Un fost ofițer GRU (*Glavnoe Razvedivatelnoe Upravlenie* - serviciul rus de informații militare), Vitali Shlikov, declara în acest context: „Într-o anumită măsură, problema spionaj uman versus spionaj tehnologic este lipsită de sens. Ambele pot da rezultate bune; adevăratele probleme sunt provocate de modul în care sunt interpretate și folosite informațiile furnizate de aceste forme de spionaj".

Analiza actelor teroriste comise în ultimii ani scoate în evidență apariția unui „nou" terorism mai divers în ceea ce privește motivațiile, sponsorizarea și consecințele pe care le are pentru securitate, global ca întindere și mult mai letal. Pe măsură ce formele de organizare integrată, constituite din celule semiindependente, lipsite de o ierarhie de comandă unică iau locul ierarhiilor teroriste cunoscute și finanțarea grupărilor teroriste este tot mai subtilă și mai greu de identificat, mare parte din experiența acumulată în domeniul contracarării terorismului își pierde relevanța.

Dacă în anii '70 și '80 predomina terorismul motivat politic, în prezent forma predilectă o constituie terorismul de factură religioasă, care are adesea și conotații politice, iar în cadrul acestuia terorismul de factură

fundamentalist-islamică. Perfecționarea armamentului şi dezvoltarea rapidă a tehnologiilor în domeniul informațional va conduce inevitabil la sporirea capacității de acțiune a grupărilor teroriste şi la o mult mai bună pregătire a acțiunilor. Fluidizarea traficului internațional va permite deplasarea mult mai rapidă a persoanelor şi drept urmare membrii organizațiilor teroriste vor fi mai greu de identificat. Actele violente comise de astfel de grupări vor avea un caracter tot mai spectaculos, pe de o parte pentru a stârni teamă la nivelul factorilor de putere vizați, iar pe de altă parte pentru a capta atenția şi a se impune în fața membrilor comunităților pe care susțin că le reprezintă (aşa-numita nevoie de publicitate de care vorbesc specialiştii în domeniu). Iar actele comise pe teritoriul SUA demonstrează fără echivoc că grupările teroriste ale începutului de mileniu nu duc lipsă nici de hotărâre, nici de finanțare, nici de informații şi nici de resurse umane care să le transpună în practică planurile.

Pentru a avea sorți de izbândă în confruntarea cu un astfel de inamic, statele s-au văzut nevoite să apeleze din ce în ce mai des la singurele instituții care par să dispună de cunoştințele şi resursele necesare pentru a combate terorismul: serviciile secrete. Semnificativ în acest sens este următorul fragment din raportul prezentat în Congresul Statelor Unite ale Americii de general-locotenent Patrick M.Hughes, Directorul Agenției de Informații a Departamentului Apărării – DIA, în septembrie 1999: „Caracteristicile celor mai eficiente organizații teroriste - o planificare strict compartimentată a operațiunilor, acoperire şi securitate bune, suspectarea la maximum a celor din afara organizației şi cruzimea lor - fac din ele obiective de prim ordin ale activității serviciilor de informații".

Cert este că 11 septembrie 2001 a marcat sfârşitul unei epoci şi începutul alteia nu doar pentru comunitatea informativă a Statelor Unite ci pentru serviciile de informații din întreaga lume[20].

SUA – măsuri de prevenire şi combatere a terorismului şi crimei organizate transfromtaliere

USA Patriot Act (*Uniting and Strenghthening of America by Providing Appropriate Tools Required to Interpret and Obstruct Terrorism*) este un act normativ de referință pentru sistemul legislativ american modificat după atentatele teroriste din 11 septembrie 2001.

[20] Cristian Troncotă, Horațiu Blidaru, *Careul de aşi. Serviciile secrete ale Marii Britanii, S.U.A., Rusiei, Israielului*. Editura Elion, Bucureşti, 2003, p. 139, 149-150.

Legea „Patriot” reglementează printre altele interceptarea convorbirilor telefonice şi ţinerea sub observaţie a imigranţilor consideraţi suspecţi.

Demne de menţionat sunt următoarele prevederi ale acestei legi:

- autorizarea ascultării pe scară largă a telefoanelor, inclusiv a celor mobile, a mesajelor scrise sau vocale, pentru ca instituţiile cu atribuţii în domeniu să poată cunoaşte conţinutul convorbirilor efectuate de o persoană suspectată de săvârşirea unor acte de terorism, fără a fi necesară, ca în cazul legislaţiei precedente, o autorizaţie specială dată de organele abilitate pentru fiecare număr de telefon în parte;

- ridicarea parţială a restricţiilor privind schimbul de informaţii între instituţiile cu atribuţii de combatere a terorismului, cu privire la persoanele suspecte de comiterea unor astfel de acte;

- stabilirea unor pedepse mai severe pentru cei care adăpostesc, protejează, găzduiesc sau facilitează activităţile teroriştilor sau cele care au ca obiect spălarea banilor sau deplasarea sumelor prin intermediul unor operaţiuni financiare sofisticate între bănci;

- impunerea obligaţiei ce revine băncilor americane, de a păstra o evidenţă exactă a informaţiilor despre clienţii străini şi a interdicţiei de a avea legături cu instituţii bancare din străinătate, despre care nu au date şi informaţii suficiente, referitoare la credibilitatea şi corectitudinea operaţiunilor şi tranzacţiilor pe care le întreprind;

- stabilirea, în favoarea autorităţilor federale, a posibilităţii de a reţine pe o durată de până la şapte zile pe cetăţenii străini asupra cărora planează suspiciuni de comitere sau pregătire a unor atacuri teroriste;

- autorizarea instituţiilor specializate de a supraveghea şi intercepta corespondenţa pe e-mail, precum şi a paginilor web accesate de persoanele suspectate de comiterea sau pregătirea unor acţiuni ilicite de natură teroristă, prin monitorizarea Internet-ului.

Legea „Patriot” a înlăturat barierele care împiedicau schimbul de informaţii dintre serviciile de informaţii şi agenţiile de aplicare a legii şi a mărit substanţial prerogativele organelor guvernamentale în ceea ce priveşte utilizarea mijloacelor tehnice de supraveghere a persoanelor pe parcursul investigaţiilor cu privire la securitatea naţională, anchete ce pot avea ca efect restrângerea temporară a exerciţiului unor drepturi şi libertăţi cetăţeneşti.

Printre măsurile luate de autoritatile americane, imediat după dezastrul din 11 septembrie 2001, se numără:

-extinderea competenţelor serviciilor secrete de a culege informaţii şi date „sensibile” de la furnizorii de servicii INTERNET;

-înfiinţarea la puţin timp după atentate a Biroului de Influenţă Strategică („*Office of Strategic Influence*”- OSI), în cadrul Pentagonului,

pentru a sensibiliza pozitiv modul de percepere a politicii Washingtonului de către opinia publică[23];

-crearea la 30 octombrie 2001 a Centrului de monitorizare a țintelor teroriste străine(„*Foreign Terrorist Asset Tracking Center*") ce are ca obiect de activitate, printre altele, verificările efectuate, în contextul măsurilor restrictive de acordare de vize imigranților şi reținerea acestora pe o perioada nedeterminată, de către Serviciul pentru Imigrări şi Naturalizări, a celor suspectați de implicarea în acte teroriste;

-decembrie 2001, demararea „Operațiunii Scutul Americii" („*Operation Shield America*") de către Serviciul Vămilor (Custom Service) pentru a contracara posibilitatea teroriştilor de a achiziționa bunuri şi tehnologii sensibile, produse în SUA;

-întărirea colaborării între FBI şi CIA prin înființarea Biroului de Informații („*Office of Intelligence*" – OI);

-decembrie 2002, constituirea Departamentului Securității Interne (*Department of Homeland Security* - DHS) cu competențe în domeniile securității transporturilor şi frontierelor, organizării reacției în situații de urgență, luării contramăsurilor în cazul unor atacuri chimice, biologice sau nucleare, precum şi atribuții de protejare a structurilor de securitate[24].

Totodată ar fi util ca şi la nivel european să se înființeze un organism specializat în domeniul antiterorist, după modelul american al Centrului Integrat pentru Amenințarea Teroristă (*Terrorist Threat Integration Center* – TTIC) înființat în luna ianuarie 2003 şi devenit funcțional cinci luni mai târziu, la 1 mai 2003.

Centrul are competența de a analiza informațiile referitoare la amenințări teroriste obținute de la toate structurile cu atribuții în domeniul culegerii de informații si din afara SUA, este condus de un director, numit de şeful CIA, iar personalul este format din 180 000 de angajați din care 300 sunt agenți şi experți în antiterorism, ce provin de la toate agențiile de spionaj (indiferent de departamentul cărora li se subordonează sau de mijloacele utilizate pentru obținerea informațiilor de interes strategic) şi au acces la toate informațiile aflate la dispoziția guvernului, de la simple rapoarte de teren la evaluări analitice complexe[25].

Atributele speciale ale acestei structuri de securitate se referă la:

---

[23] Oficiul a fost desființat la 26 februarie 2002 ca urmare a reacției mediatice negative fată de legalitatea acțiunilor de transmitere a unor ştiri sau trimiteri de e-mailuri, favorabile americanilor, adresate presei sau unor înalți oficiali.

[24] President Unveils new antiterrorist strategy "Jane's Terrorism & Security Monitor, sept.2002, p.15.

[25] *USA centralises terror theaat assessments*, în "Jane's Intelligence Review", march , 2003, p.4.

-întocmirea unei hărți zilnice („*dailly threat matrix*”) în care sunt analizate şi evaluate ameninţările teroriste pentru uzul Preşedintelui şi a altor factori de decizie din agenţiile de informaţii sau cu competenţe în domeniu, principalul beneficiar fiind Departamentul Securităţii Interne (Department of Homeland Security- DHS);

-constituirea unei baze de date actualizată permanent, referitoare la terorişti şi persoanele suspectate de a fi implicate în astfel de acte, accesibilă tuturor persoanelor cu atribuţii în domeniul realizării siguranţei.

Un alt demers american ce se impune a fi amintit este Centrul de Monitorizare a Terorismului (*Terrorist Screening Center* – TSC), înfiinţat la 1 decembrie 2003, printr-o directivă prezidenţială, exemplu ce ar putea fi urmat de asemenea şi la nivel european. Centrul este de fapt o mega - agenţie, controlată de Congres şi administrată de FBI, care reuneşte bazele de date referitoare la teroriştii actuali şi potenţiali din cadrul Departamentul Justiţiei, Departamentul de Stat, Departamentul Securităţii Interne şi a celorlalte structuri informative sau cu atribuţii de securitate.

Această performantă bază de date este destinată concentrării informaţiilor despre terorişti aflate în deţinerea tuturor agenţiilor de informaţii şi de aplicare a legii şi permite accesul federal al utilizatorilor abilitaţi. Iniţiativele americane amintite sunt justificate ţinând cont de eşecul înregistrat de structurile de securitate americane la 11 septembrie 2001.

Prin urmare, SUA, acordă prioritate măsurilor de protecţie faţă de atacurile teroriste, informatice şi de spionaj, precum şi combaterii eficiente a infracţiunilor bazate pe violenţă sau înaltă tehnologie, corupţiei, spălării de bani sau altor forme de manifestare a crimei organizate, paralel cu dotarea modernă a agenţiilor de aplicare a legii şi întărirea cooperării la nivel internaţional, federal, statal şi local.

Măsuri iniţiate pe plan internaţional de prevenire şi combatere a terorismului

Un pas extrem de important în lupta împotriva terorismului e reprezentat de hotărârea guvernelor de a trata ameninţările fenomenului terorist şi de a consacra iniţiativele instituţiilor internaţionale pe plan legislativ .

Printre elementele reacţiei la nivel global pot fi amintite:

-eforturile pentru prevenirea şi eliminarea acţiunilor teroriste, atacurile cu bombe, terorismul aerian şi luările de ostateci;

-combaterea acţiunilor teroriste din domeniul financiar pentru procurarea şi diseminarea armelor de distrugere în masă;

-urmărirea, prinderea, extrădarea sau judecarea teroriştilor şi detenţia lor în siguranţă şi cu respectarea reglementarilor adoptate la nivel internaţional;

-implementarea Rezoluţiei nr. 1373 a ONU adoptată la 28 septembrie 2001 şi adaptarea legislaţiei interne din fiecare ţară la standardele internaţionale privind lupta împotriva terorismului;

-implementarea Convenţiei ONU împotriva terorismului;

-adoptarea Convenţiei Internaţionale cu privire la combaterea actelor de terorism nuclear;

-descoperirea şi eliminarea surselor de finanţare a mijloacelor de comunicaţii ale structurilor de organizare teroristă (firme, ONG-uri etc.);

-adoptarea unor măsuri de control al circulaţiei persoanelor şi reducerea fenomenelor de emigraţie ilegală;

-susţinerea Organizaţiei Internaţionale a Aviaţiei Civile pentru implementarea unor măsuri sporite de asigurare a securităţii zborurilor şi a securităţii pe aeroporturi.

Ultimele evoluţii din domeniul relaţiilor transatlantice şi al raporturilor dintre principalele organizaţii responsabile pentru securitatea europeană – NATO şi Uniunea Europeană – semnalizează o perioadă de mari transformări şi renegocieri ale principalelor aranjamente de securitate pentru spaţiul euroatlantic.

Lărgirea NATO înseamnă şi intrarea „de facto", cu drepturi şi îndatoriri în marea coaliţie a forţelor combatante pe frontul contra terorismului mondial, în general a ameninţărilor transfrontaliere. Numai că noii aliaţi vor contribui la activitatea Alianţei atât cu punctele lor forte cât şi cu propriile vulnerabilităţi ce pot atrage atenţia teroriştilor.

Necesitatea redefinirii parteneriatului dintre America şi Europa în contextul generat de intervenţia în Irak şi demersurile europenilor (mai ales după atentatul de la Madrid din martie 2004) de edificare a dimensiunilor comune de apărare a devenit subiectul principal pe agenda experţilor în domeniul securităţii internaţionale.

În general politica de securitate are o accepţiune publică ce poate fi vizualizată „ca o reţea de decizii legate între ele prin alegerea obiectivelor, a mijloacelor şi resurselor alocate pentru atingerea lor în situaţii specifice"[32].

Un exemplu concludent în acest sens îl constituie desfăşurarea la 19 martie 2004 a Consiliului Extraordinar JAI dedicat combaterii terorismului urmat de summitul de la Bruxelles, organizat în perioada 22-23 martie 2004,

[32] Marian Zulean, *Armata şi Societatea în tranziţie*, Editura Tritonic, Bucuresti, 2003, p.121.

la nivelul miniştrilor de externe din Uniunea Europeană ce au finalizat proiectul de declarație finală, dedicată impulsionării demersurilor contrateroriste.

Miniştrii de interne şi justiție ai statelor membre UE şi în curs de aderare au dezbătut şi adoptat un set de propuneri, de măsuri specifice ce au fost supuse aprobării Consiliului European de la Bruxelles, reunit în perioada 25-26 martie 2004. În acest sens s-a decis luarea unor măsuri ferme de anihilare a terorismului internațional, ce sprijină terorismul intern sau confruntări politice, ideologice sau religioase, prin:

-limitarea accesului teroriştilor la sursele de finanțare şi identificarea deținătorilor, destinatarilor şi beneficiarilor conturilor de finanțare a actelor teroriste;

-depistarea, prevenirea atentatelor şi destructurarea rețelelor şi grupurilor teroriste;

-diminuarea şi înlăturarea condițiilor şi factorilor care facilitează atât sprijinul cât şi recrutarea noilor membri sau simpatizanți ai teroriştilor, un rol important în îndeplinirea acestor obiective revenind societății civile şi mass-mediei;

-punerea în aplicare sau consolidarea instrumentelor juridice existente la nivel european şi internațional alături de îmbunătățirea activității tuturor componentelor şi structurilor specializate de securitate care trebuie să acționeze mai ferm şi să coopereze mai eficient, inclusiv în derularea schimbului de informații;

-asigurarea unui control riguros al frontierelor inclusiv prin introducerea monitorizării electronice a datelor de identificare a persoanelor.

Măsurile concrete contrateroriste ce au făcut obiectul dezbaterilor menționate (printre care şi adoptarea „*clauzei de solidaritate*”)[21] sunt menite să aplice strategia europeană de securitate, în primul rând a componentei de combatere a terorismului, pornind de la cauzele care-l generează şi în doilea rând pentru eficientizarea Planului de acțiune pentru combaterea terorismului adoptat în 2001.

Nu ar fi lipsit de interes, însă, preluarea în spațiul european a modelului Legii „Patriot”, adoptată de Congresul SUA la 25 octombrie 2001, de introducere a elementelor biometrice de identificare a persoanelor în documentele de identitate şi crearea unei baze de date cu regim special de acces.

Şocul produs de atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, executate asupra unor obiective din SUA, precum şi evoluțiile asociate campaniei

[21] „*Atentatele pun Europa în mişcare*” în „Evenimentul zilei” nr. 3683, din 25 martie 2004, p.11.

antiteroriste internaţionale au determinat nu numai modificări ale legislaţiei americane, dar şi:

-reevaluarea periculozităţii fenomenului terorist în planul stabilităţii şi securităţii internaţionale în condiţiile convergenţei cu crima organizată;

-reconfigurarea raporturilor dintre state şi organizaţii;

-reconsiderarea priorităţilor şi mecanismelor de securitate ale statelor, precum şi a dinamicii organizaţiilor politico-militare si politico- economice internaţionale;

-izolarea pe scena mondială şi sancţionarea mult mai severă a statelor care sprijină financiar sau favorizează terorismul, respectiv, marginalizarea celor care nu contribuie la eforturile comunităţii internaţionale de prevenire si combatere a fenomenului[22].

Ţările europene, şi în special cele care au trimis trupe în Irak, se confruntă acum cu teama că ar putea deveni următoarele ţinte ale atentatelor teroriste puse la cale de militanţi islamişti sens în care îşi reevaluează politicile de securitate şi vulnerabilităţile în domeniile ce pot afecta securitatea naţională, prin efectele interdependente, difuze, multidirecţionale bazate pe mobilitate, diversitate, coerenţă şi complementaritate atât în spaţiul intern cât şi internaţional.

Într-un context internaţional adesea schimbător NATO deţine în prezent un rol politic esenţial în întărirea securităţii euroatlantice, îndeosebi după adoptarea la summitul de la Washington din 1999, a unui nou concept strategic al Alianţei, semnificative fiind şi documentele adoptate după evenimentele teroriste din 11 septembrie 2001, precum: Declaraţia Adunării Consiliului Nord-Altantic (12 septembrie 2001); Declaraţia privind lupta împotriva terorismului, Adunarea Parlamentului NATO (23 octombrie 2001).

La rândul său Uniunea Europeană a adoptat decizii importante şi a dat un nou impuls eforturilor sale de întărire a securităţii şi dimensiunii de apărare. Dezvoltarea unei politici externe şi de securitate comună, include şi definirea progresivă a politicii de apărare preconizată de Tratatul de la Amsterdam, compatibilă cu politica de securitate şi de apărare instituită prin Tratatul de la Washington. Totodată Uniunea Europeană este preocupată de finalizarea propriilor reforme instituţionale interne, precum şi de eficienţa dezbaterilor declanşate pe tema viitorului Europei, a construcţiei politice pe continent.

[22] Monica Şerbănescu, Ilie Botoş, Dumitru Zamfir, *Low & Crime. Net*, Editura Tritonic, Bucureşti, 2003, p. 88.

În acest context devine tot mai evident faptul că interesele şi obiectivele de securitate ale statelor pot fi realizate doar prin cooperare internațională care să se manifeste nu numai în situații limită ci şi în tot contextul problematic – economic, social, financiar ale lumii de azi.

Această nouă resolidarizare a statelor lumii se poate exprima în toate aceste domenii prin stabilirea unor forme de acțiune conjugată a tuturor națiunilor care împărtăşesc interese şi valori comune.

STRATEGII ŞI POLITICI DE SECURITATE

STRATEGIA ŞI POLITICA DE SECURITATE A SUA ÎN TIMPUL ADMINISTRAȚIEI G.W. BUSH

„*Națiunile mari fac ceea ce doresc,*
pe când națiunile mici acceptă ceea
ce trebuie”.
(Tucidide)

Fiecare centru de putere îşi proiectează politica de securitate în funcție de propriile interese față de fenomenul globalizării şi a amenințărilor provocate de acest fenomen. Încă de la începutul administrației preşedintelui George W. Bush s-a conturat cu claritate viziunea SUA în domeniul politicii şi strategiei de securitate. SUA sunt principala putere militară a NATO, fiind prima putere mondială care s-a globalizat şi care impune globalizarea. SUA nu acceptă globalizarea multipolară. SUA vede globalizarea ca fiind unipolară. Prin urmare nici o altă putere mondială, grup de state sau grupuri de state din anumite continente ori regiuni, nu-şi permit

elaborarea strategiilor naționale, regionale, continentale, ca să nu mai vorbim de participarea la arhitectura de securitate globală, fără a ține cont de viziunea stategică a SUA.

Viziunea neoconservatoare şi dreptul SUA la securitatea absolută

Vizunea americană rezultă din documentul intitulat „Rebuilding American's Defence: Strategy, Forces and Resources for a New Century" *(Edificarea sistemului dea apărarea american: strategie, forțe şi resurse pentru noul secol*), care a fost redactat în septembrie 2000 de către gruparea neoconservatoare din jurul preşedintelui George W. Bush. Printre autori se numără Dick Cheney (vicepreşedintele SUA), Donald Runsfeld (la acea dată secretarul Apărării), Paul Wolfowitz (adjunctul lui Runsfeld), Jeb Bush (fratele preşedintelui George W. Bush), Lewis Libby (şeful de personal al lui Cheney) şi William Kristol (celebru neoconservator).

Obiectivul strategic al SUA este de a „descuraja concurența națiunilor avansate industrial şi chiar aspirațiile acestora de a juca un rol mai important regional sau global". Documentul face referire la aliații strategici, cum ar fi Marea Britanie, ca la „instrumentele cele mai eficiente pentru a exercita conducerea globală". Susține că misiunile de menținere a păcii „necesită conducerea politică a Statelor Unite, mai degrabă decât pe acea a ONU".

De asemenea, documentul face referire şi la necesitatea creării unor „forțe spațiale americane", care să domine spațiul cosmic, precum şi controlul total al spațiului cibernetic, pentru a împiedica „inamicii" să utilizeze Internetul împotriva SUA. Se mai sugerează că SUA ar putea lua în considerare dezvoltarea unor arme biologice „capabile să vizeze anumite genotipuri".

Interesantă este şi politica SUA în Orient, care vizează controlul militar asupra Golfului Persic. În document se arată: „deşi conflictul nerezolvat cu Irakul furnizează justificarea imediată, necesitatea prezenței unei forțe americane substanțiale în Golf transcede problema regimului lui Saddam Hussein". În cazul în care „Saddam ar ieşi din scenă", bazele americane din Arabia Saudită şi Kuweit vor fi menținute permanent, întrucât „Iranul s-ar putea dovedi o amenințare la fel de mare ca şi Irakul la adresa intereselor SUA", se argumenta la acea vreme. Documentul se referă şi la China pentru „o schimbare de regim", afirmând că este timpul să „sporim prezența forțelor americane în Asia de Sud-Est".

Redactat cu un an înainte de tragedia de la 11 septembrie, documentul identifică Siria, Coreea de Nord şi Iranul drept „regimuri primejdioase" şi

afirmă că existența lor justifică crearea unui „sistem global de comandă şi control”[125].

Politologii se întreabă cu justificare ce reprezintă în realitate acest document: un proiect pentru dominația americană asupra lumii sau o soluție pentru securitatea globală. Alții apreciază că această viziune strategică americană nu este nouă. Ea şi-ar găsi rădăcinile în anii ’70 ai secolului trecut, atunci când şi-a făcut apariția pe scena politică noua coaliție de ultranaționaliști şi neoconservatori, ca o consecință a „sindromului Vietnamului”, şi când cercetătorii americani au elaborat „teoria stabilității hegemonice” în scopul restaurării puterii americane şi „resuscitării dorinței de victorie” a SUA[126].

Istoricul american David M. Kennedy, profesor la Universitatea Stanford (California) şi laureat al Premiului Pulitzer pe 2000 pentru lucrarea *Freedom from Fear: The American People in depression and War, 1929-1945,* a elaborat, pe baza unor argumente istorice, noțiunea de *securitate absolută.* Autorul citat susține că „istoria americană presupune că securitatea absolută este un drept natural şi fundamental”[127].

Pentru acest drept fundamental, poporul american a devenit, în anumite conjuncturi istorice bine determinate, foarte agresiv, dorind să-şi recâştige acest drept prin forță, dar şi prin renunțarea la anumite drepturi şi libertăți fundamentale. În acest sens istoricul David M. Kennedy precizează: „Atunci când comentatorii străini se întreabă cum am devenit noi aşa de <<agresivi>>, ei ignoră contextul acestui drept la securitate absolută în care crede poporul american, considerat ca o cucerire pe parcursul a opt generații. Nici o altă societate modernă nu a avut o istorie care să autorizeze acest tip de credință. Eu cred că acest factor distinge reacția americană (față de atentatele din 11 septembrie) de cea a restului lumii. Aceasta este explicația nerăbdării americanilor în raport cu măsurile diplomatice, a intoleranței lor față de ambiguitate şi insecuritate, a dorinței lor de a restabili cât mai repede securitatea absolută”[128].

Într-adevăr, din punct de vedere istoric, SUA a aşteptat întotdeauna ca inamicul să fie cel care trage primul. Cel mai bun exemplu în acest sens îl constituie atacul japonez asupra bazei americane de la Pearl Harbour. Or, astăzi America a rupt cu această tradiție. Reacția psihologică a americanilor față de atentatele de la 11 septembrie 2001 a oferit administrației Bush un

[125] Vezi pe larg Miruna Munteanu, *Pax Americana şi războaiele lui Bush,* în „Dosare ultrasecrete”, 13 septembrie 2003, p. I şi IV.
[126] Vezi pe larg Philip S. Galub, *Statele Unite, traumatizate de sfârşitul imperiului,* în „Le monde diplomatique”, octombrie 2007, ediția în limba română, p. 8-9.
[127] “Lumea magazin”, nr. 10, 2003, p. 26.
[128] *Ibidem.*

spațiu enorm pentru a răspunde crizei, o mare libertate în a defini cine este inamicul şi cum trebuie reacționat. Această reacție este cea care a legitimat administrația Bush şi care explică de ce publicul a susținut, până în prezent, operațiuni brutale de tipul războaielor din Afganistan şi Irak.

Mai mult, pentru credința lor în dreptul fundamental la securitate absolută, cetățenii SUA au acceptat cu foarte mare uşurință *Patriot Act* votat de Congres, la 25 octombrie 2001. Este o lege care suprimă numeroase garanții juridice şi libertăți individuale, în numele luptei împotriva terorismului mondial. Numai că acest lucru nu este o noutate pentru istoria americană, ci dimpotrivă, reproduce unele antecedente. De exemplu, în timpul primului război mondial, Congresul a adoptat *Espionage Act,* care autoriza suspendarea tipăririi de publicații în limbi străine, expulzarea unor revoluționari şi urmărirea în justiție a pacifiştilor. În timpul celui de-al doilea război mondial au fost internați în lagăre cetățeni americani numai pentru că erau de origine japoneză şi ar fi putut spiona în favoarea inamicului. Ulterior, când s-a revenit la normalitate, adică americanii şi-au recăpătat "securitatea absolută", s-au făcut şi reparații pentru cei lezați. Preşedintele Ronald Reagan le-a cerut scuze oficiale în numele poporului american şi au fost despăgubiți cetățenii americani de origine japoneză care au avut de suferit, prin internarea în lagăre, în timpul celui de-al doilea război mondial. Prin urmare, atunci când conflictul se încheie, SUA îşi reafirmă angajamentul față de valorile tradiționale: libertatea, drepturile individuale, libertatea cuvântului etc. Am putea spune că este o chestiune ce ține de tradiția democrației americane.

„Agresivitatea" poporului american trebuie înțeleasă atât prin prisma tradiției istorice, dar mai ales prin trauma creată de tragicele evenimente din 11 septembrie 2001. Un sondaj făcut de *CNN-USA Today-Gallup* în preajma celei de-a doua comemorări a evenimentelor din 11 septembrie 2001 dezvăluie că patru americani din cinci consideră că teroriştii dispun de mijloace necesare pentru a comite un atentat major în orice moment şi că în următorii ani țara lor va trebui să ducă războaie în lume, aşa cum a făcut în Afganistan şi Irak. În plus, aproape 54 % din persoanele chestionate cred că, în viitorul apropiat, pe teritoriul SUA vor avea loc acte teroriste, iar 90% se aşteaptă, în următorul deceniu, la atentate sinucigaşe în locuri publice. Două treimi din americani se tem de atacuri chimice şi biologice, iar o treime se gândeşte chiar la un atac nuclear[129].

Iată şi paradoxul „noii tragedii americane". Statul american, afirmat în istorie prin democrație este nevoit să suspende temporar drepturile şi

[129] Vezi "Lumea magazin", nr. 10, 2003, p.6.

libertățile propriilor cetățeni pentru a lupta cu sorți de izbândă în apărarea democrației.

Noua hartă a Pentagonului

„Noua hartă a Pentagonului" presupune o nouă „teorie operațională asupra lumii şi o strategie militară care să o însoțească". Autorul acestei noi viziuni, care şi-a făcut-o publică în revista americană „Esquire", este un nume avizat: Thomas P.M. Barnett, care se prezintă, modest, „de la Colegiul Naval de Război al SUA". În realitate, universitarul militar a fost după 11 septembrie 2001 consilier la Biroul secretarului de stat al Apărării, funcție ce i-a permis o colaborare strânsă atât cu Pentagonul cât şi cu comunitatea informativă a SUA.

Cu puțin timp înainte de a începe războiul din Irak, universitarul şi analistul militar, Thomas Barnett, defineşte adevăratul scop al acestei operațiuni: *nu este vorba despre rezolvarea unor probleme mai vechi, nu despre lichidarea armelor de distrugere în masă ale regimului de la Bagdad, nu despre combaterea terorismului. Ci inaugurarea unui moment istoric: cel în care Washingtonul îşi asumă „proprietatea asupra securității strategice în era globalizării".*

Altfel spus, consacrarea printr-o acțiune concretă a statutului de superputere unică şi absolută al Americii. Un statut pe care Barnett îl mai definise anterior ca „bodyguard al globalizării" sau „administrator al globalizării".

Înainte de a explica în ce constau aceste noi roluri mondiale ce revin SUA, Barnett prezintă o nouă viziune asupra configurației geostrategice a planetei, cea de după războiul rece, când lumea era împărțită net între Vest şi Est (eventual şi lumea a treia). În acest moment lumea se împarte în două. Există un miez funcțional (*Functioning Core*), definit printr-o rețea a globalizării, tranzacții financiare, fluxuri ale presei liberale şi securitate colectivă. Există aici guverne stabile, standarde de viață ridicate şi mai multe sinucideri decât asasinate. Şi mai există o Prăpastie neintegrată (*Non Integrating Gap*), unde globalizarea este slabă sau inexactă, sărăcia şi bolile predomină, asasinatele în masă sunt frecvente şi, cel mai important, conflictele cronice nasc viitoarea generație de terorişti globali. Această zonă, Prăpastia, este deconectată de fenomenul globalizării. Pentru Barnett, paradigma noii securități este: „Lipsa de conectare defineşte pericolul".

În miez, acolo unde „funcționează globalizarea", sunt incluse America de Nord, o mare parte din America de Sud, Uniunea Europeană, Rusia lui Putin, Japonia şi „economiile emergente" din Asia (îndeosebi China şi

India), Australia şi Noua Zeelandă, regiuni care însumează circa patru miliarde din cele şase cât reprezintă populaţia planetei.

În Prăpastia neinclusă în globalizare fac parte regiunea Caraibilor, Caucazul, Asia Centrală, Orientul Mijlociu, Asia de Sud-Vest şi o mare parte din Asia de Sud-Est. În acest „brâu al vulnerabiliăţilor", cum apare el grafic pe planiglob, trăiesc circa două miliarde de oameni, în general cu mulţi tineri şi venituri reduse.

Astăzi, marele pericol pentru America şi pentru securitatea mondială – nu mai vine de la mari puteri, ca fosta uniune Sovietică în timpul războiului rece. Astăzi, marile preocupări nu mai vin din Europa unită, Japonia puternică pe plan intern sau China care se ridică. Ca dovadă că la 11 septembrie, America nu a fost atacată de către un stat sau o armată, ci de un grup de „indivizi superputernici" care sunt hotărâţi să moară pentru cauza lor. „Marţea neagră" a provocat o perturbare de sistem care continuă să remodeleze administraţia (noul Departament pentru securitate internă), economia (taxa de securitate plătită de contribuabili) şi chiar societatea americană (tot mai monitorizată).

Bin Laden şi Saddam Hussein sunt produse ale Prăpastiei, iar Al-Qaeda s-a instalat în ţări dintre cele mai sărace şi mai „deconectate", ca Arabia Saudită, Afganistan, Sudan, Pakistanul de nord-vest, Somalia, Yemen.

Între Miez şi Prăpastie se găsesc aşa numitele „state de la cusătură" (*Sea States*), aflate la „frontierele sângeroase ale Prăpastiei": Mexic, Brazilia, Africa de Sud, Filipine, Indonezia. Acestor state le revine misiunea de a stăvili pătrunderea în Miez a reţelelor teroriste.

Strategia de securitate naţională a SUA trebuie să includă următoarele obiective: (1) Creşterea capacităţilor sistemului imun al Miezului de a răspunde la perturbări de sistem de genul celei de la 11 septembrie; (2) Colaborarea cu statele de la „cusătură" pentru a apropia Miezul de exporturile nocive ale Prăpastiei, cum sunt terorismul, drogurile, epidemiile; (3) Restrângerea Prăpastiei, ceea ce înseamnă nu doar îndiguirea înaintării sale, ci şi diminuarea şi slăbirea acesteia. Barnett denunţă opinia celor care după 11 septembrie spuneau: „Să scăpăm de dependenţa faţă de petrolul străin şi nu vom mai avea treabă cu ei". Pentru că ar fi naiv să crezi că reducerea legăturilor Prăpastiei cu Miezul ar reduce şi pericolele. „A aduce Orientul Mijlociu la situaţia Africii Centrale nu ar însemna o lume mai bună pentru copiii mei", spune Barnett.

America trebuie să exporte în Prăpastie securitate. Multe state, chiar mari puteri, observă el, exportă arme, dar numai Statele Unite pot exporta securitate. „Această ţară a exportat cu succes securitate pentru globalizarea vechiului miez (Europa Occidentală, Asia de Nord-Est) timp de o jumătate

de secol şi clădeşte Noul Miez (Asia care se dezvoltă) în sfertul de secol care a trecut de la acțiunea greşită din Vietnam. Dar eforturile noastre în Orientul Mijlociu au fost inconsistente, iar în Africa aproape inexistente".

A ignora Prăpastia - conchide Barnett - sporeşte pericolul, pentru că o adevărată globalizare nu poate fi decât una globală[130].

Noua hartă a Pentagonului nu poate să facă decât să producă fiori în rândurile celor care sunt plasați în „frontierele sângeroase".

România este inclusă în Prăpastie, alături de statele ex-iugoslave (cu excepția Sloveniei) şi Albania. Grecia are privilegiul de a fi înglobată în Miez, dar Turcia nu. În Miez sunt incluse şi Ucraina şi Belarus, nu însă şi Republica Moldova, care rămâne în Prăpastie.

Totuşi se pot aduce unele critici. Bunăoară, pe cât de precisă e harta, pe atât de neclare sunt criteriile de delimitare a statelor în cele două categorii. De altfel, chiar textele lui Barnett o confirmă. Pentru el, "statele de la cusătură" dintre cele două lumi se află de ambele părți ale frontierei – şi în Miez, şi în Prăpastie. România şi Turcia, din Prăpastie sunt alături de Grecia şi țările din maghreb printre statele care au misiunea de a stăvili pătrunderea în Miez a rețelelor teroriste cu întregul lor cortegiu de nenorociri, „exporturi nocive", cum le numeşte analistul.

Numai că viziunea lui Barnett este confirmată şi de alți analişti. De exemplu, Jim Lobe, analist politic, scrie în ziarul „Asia Times" că în „arcul instabilității", care încinge ca un brâu globul pământesc, planificatorii Pentagonului intenționează să distribuie forțele şi echipamentele militare ale SUA, stabilind baze semipermanente şi permanente în Djibuti şi Yemen, Algeria şi Maroc, Senegal, Ghana şi Mali, precum şi în nordul Australiei, Thailanda, Singapore, Filipine, Kenya, Georgia, Azerbaidjan, Asia Centrală, Polonia, România, Bulgaria, Qatar, Vietnam şi Irak. Prin tehnologii militare avansate instalate de-a lungul „arcului instabilității" – explică autorul citat – Washingtonul poate amplasa echipament şi personal militar care să-i permită să intervină cu o forță covârşitoare în cazul izbucnirii unei crize.

Strategia de Securitate Națională a SUA (septembrie 2002)

Noua Strategie de Securitate Națională a SUA acordă o importanță deosebită modelării mediului internațional de securitate în concordanță cu interesele vitale americane şi executării acțiunilor armate preventive pentru apărarea acestora, unilateral sau în cadrul unor coaliții „ad-hoc".

[130] Corneliu Vlad*, O altă viziune şi o altă strategie a SUA asupra lumii. Noua hartă a Pentagonului,* în "Lumea magazin", nr. 8/2003, p.32-33.

Conştientă că mijloacele de care dispune sunt totuşi limitate, SUA atrag la colaborare şi la cooperare activă statele loiale interesate şi pe cele care au o poziție geostrategică favorabilă proiectării intereselor ei în anumite zone. În contextul actual, una din prioritățile politicii externe americane este *Orientul Mijlociu, cu extensie către Asia Centrală şi zona caucaziano-caspică.* Pentru controlul şi gestionarea prezentă şi viitoare a acestor zone, SUA solicită o implicare mai semnificativă a NATO şi propune redizlocarea unor forțe, baze şi facilități militare către Est, pentru a-şi asigura proiectarea strategiilor proprii de securitate, în special în zona Mării Negre şi Orientului Mijlociu, unde au interese economice foarte mari, acum şi în perspectivă, în zona securității energetice şi a asigurării libertății de utilizare a căilor de comunicații terestre, aeriene şi navale.

Este de presupus că în viitor acțiunile politico-militare americane şi aliate în spațiul afro-asiatic se vor desfăşura într-o concepție unică şi în etape succesive, urmărindu-se, pe termen lung, rezolvarea problemelor din Irak, Afganistan, Iran, Siria, Pakistan-India, Arabia Saudită şi statele din Asia Centrală. Conştiente de ostilitatea unei părți a lumii islamice față de americani şi față de valorile occidentale în general, SUA vor căuta prin toate mijloacele să împiedice realizarea unei coaliții regionale în Orientul Mijlociu.

Desigur, va exista reacție din partea unor centre de putere, opoziție din partea unor state arabe şi chiar a unor structuri internaționale, dar se pare că există interesul deosebit şi fermitatea necesară pentru implementarea în zonă a unui asemenea scenariu, care, o dată soluționat, va fi avantajos nu numai pentru SUA, ci şi pentru toate celelalte centre de putere. Raporturile SUA cu Rusia se vor îmbunătăți şi dezvolta, urmărindu-se implicarea acesteia în unele inițiative euroatlantice, în special în lupta împotriva terorismului internațional.

Noua Strategie de Securitate Națională abandonează conceptul anterior al descurajării, în favoarea *strategiei loviturilor preventive* împotriva statelor ostile şi grupărilor teroriste care amenință sau ar putea amenința securitatea sau interesele SUA oriunde în lume. În acest scop se prevede crearea unor „forțe de luptă rapide". Documentul prevede, de asemenea, că SUA poate declanşa acțiuni militare „atunci când este necesar", pentru prevenirea unui eventual atac la adresa țării. „Date fiind scopurile statelor rebele şi teroriste, Statele Unite nu se mai pot baza pe o poziție de reacție, aşa cum am făcut-o în trecut (…). Nu le putem permite inamicilor noştri să lovească primii", sublinia preşedintele George W. Bush în prezentarea făcută „Strategiei Naționale de Securitate" a Statelor Unite ale Americii. „Riscul de a rămâne pasivi este mai mare şi argumentul în favoarea acțiunilor preventive pentru a

ne apăra este mai puternic, chiar dacă există incertitudini asupra momentului şi locului atacurilor inamice", se menţiona în documentul de la Casa Albă. Pentru a contracara şi impiedica „asemenea acte de ostilitate din partea adversarilor", America va acţiona „în caz de necesitate, în mod preventiv", mai preciza preşedintele american[131].

Acelaşi document defineşte extinderea sprijinului pentru dezvoltare şi comerţ liber, promovarea democraţiei şi lupta împotriva maladiilor, ca elemente esenţiale ale strategiei de securitate americane.

Scopurile operaţionale ale Forţelor Armate ale SUA au fost definite în documentul mai sus-menţionat, după cum urmează: (1) protecţia teritoriului SUA şi apărarea împotriva armelor de distrugere în masă şi mijloacelor de transport şi lovire a acestora; (2) proiectarea şi susţinerea puterii la mare distanţă; (3) împiedicarea existenţei „sanctuarelor inamice", prin dezvoltarea capabilităţilor pentru supravegherea permanentă, descoperirea şi lovirea rapidă a acestora; (4) dezvoltarea tehnologiilor şi a conceptelor războiului centrat pe reţea, pentru a fi racordate acţiunilor forţelor întrunite; (5) protecţia sistemelor informaţionale la atacurile adversarilor; (6) menţinerea acesului liber a spaţiului şi protecţia capabilităţilor spaţiale ale SUA, faţă de atacul inamic.

SUA vor continua să-şi asume marile decizii politice şi militare, cu riscurile pe care le presupune o economie puternică şi flexibilă, dar încă dependentă de resursele strategice repartizate inegal pe glob. Scopul declarat al americanilor nu mai este în prezent „*de a găsi putere pentru realizarea apărării, ci de a găsi angajamente pentru folosirea acestei puteri*".

Nu a trecut mult timp şi Statele Unite utilizau în premieră această strategie, devenită oficială, declanşând invazia Irakului.

Interesante sunt şi reacţiile, opiniile şi comentariile critice din partea unor analişti de renume şi personalităţi americane faţă de „Strategia Naţională de Securitate" a SUA, ori a consecinţelor ei. John Ikenberry (specialist în probleme internaţionale) alături de elitele din domeniul politicii externe americane, formulează următoarele aprecieri: „Strategie grandioasă care începe cu angajamentul fundamental de a menţine o lume unipolară în care SUA nu au nici un concurent pe potrivă, condiţie care trebuie să fie permanentă, astfel încât nici un stat sau coaliţie să nu poată contesta rolul de lider, protector şi constrângător global deţinut de SUA"; „Abordarea declarată lasă normele internaţionale de autoapărare – statuate prin Art.51 din Carta ONU – aproape fără nici o noimă"; „Doctrina respinge dreptul şi instituţiile internaţionale ca fiind de mică valoare"; „Noua mare strategie imperială prezintă Statele Unite ca pe un stat revizionist care caută să-şi

[131] Vezi pe larg George Coman, *Dezlegare la război,* în "Ziua", 9 septembrie 2004, p.3.

amplifice avantajele de moment într-o ordine mondială în care trage sforile, determinându-i pe alții să caute căi de a ieşi de sub puterea Statelor Unite, de a o submina şi îndigui şi de a riposta împotriva ei"; „Strategia amenință să transforme lumea într-un loc mai periculos şi mai divizat – şi să reducă securitatea Statelor Unite"; „Marea strategie imperială afirmă dreptul SUA de a declanşa după bunul plac războiul preventiv"; „Războiul preventiv se încadrează în categoria crimelor de război".

La rândul său, Arthur Schlesinger (istoric şi fost consilier a lui J.F. Kennedy) evaluează consecințele Stategiei de Securitate Națională a SUA în felul următor: „Valul global de simpatie care a copleşit Statele Unite după 11 septembrie a făcut loc unui val de global de ură față de aroganța şi militarismul american, şi chiar şi în țările prietene opinia publică îl consideră pe Bush o amenințare la adresa păcii, mai mare decât Saddam Hussein".

La fel de tranşant se exprimă şi analistul politic David North: „Strategia SUA acreditează dreptul Americii de a recurge la forță, împotriva oricărui alt stat despre care Washingtonul consideră că ar reprezenta o amenințare la adresa sa. Nici o altă țară din epoca modernă nu şi-a afirmat mai clar intenția de dominare mondială".

Dar cel care pune degetul pe rană este Richard Falk, specialist în drept internațional: „Este de netăgăduit că războiul din Irak a constituit o crimă contra Păcii de tipul celor pentru care liderii germani au fost inculpați, judecați şi pedepsiți la procesele de la Nürmberg".

Armata națională a SUA şi noua armată privată

„SUA a împărțit lumea în şase regiuni militare, ai căror comandanți au devenit mai puternici decât generalii de la Pentagon" este teza susținută de Dana Priest, comentator la *Washimgton Post.* Comandanții din teren răspund de toate forțele americane dintr-o anumită regiune. Dana Priest vede în aceşti generali „proconsulii imperiului" (american) şi arată cât sunt de independenți, influenți şi importanți. Secretarul de stat este, de pildă, singurul diplomat american care are la dispoziție un avion. (Ceilalți funcționari folosesc liniile comerciale sau transporturile militare). În schimb, „Pentagonul a acordat fiecărui comandant-şef un avion de cursă lungă şi o flotilă de elicoptere pentru zborurile pe distanțe scurte. Aparatele de alimentare în zbor pot interveni pentru deplasări pe distanțe foarte lungi. Unii comandanți-şefi călătoresc cu o suită de 35 de ofițeri", arată autoarea citată. Aceştia trăiesc în „palate particulare, apărate 24 de ore din 24 de rețele de supraveghere electronică şi de mici armate de gardieni". Ei sunt în număr de şase şi îşi împart lumea după cum urmează.

„US Northcom" („Northern Command" - **Comandamentul Nordic**), a fost creat în 2002 pentru a acoperi teritoriul național american şi este responsabilul bazelor militare pe spatiul SUA şi al restului Americii de Nord, Mexic şi Canada. Centrul de commandă se afla la „Peterson Air Force Base", din Colorado.

„US Southcom" („Southern Command" - **Comandamentul Sudic**) răspunde de spațiul militar şi bazele din 32 de țări din America Latină. Centrul de comandă se găseşte la Miami (Florida).

„US Eucom" („European Command" – **Comandamentul European**) controlează spațiul vast al Eurasiei: Europa, Rusia, o mare parte din Africa, Turcia şi Israel. Centrul de comandă se află la baza Vaihingen (Stuttgart, Germania). Comandantul acestui Centru este şi şeful militar suprem al Alianței Nord-Atlantice. În 2003, NATO şi SUA dispuneau în Europa de 30 de baze militare, altele noi fiind în construcție sau în curs de reabilitare şi modernizare. Cele mai importante baze NATO din Europa sunt considerate: Lakenheatt şi Mildenhall (Marea Britanie); Eindhoven (Olanda); Brugge, Gleihenkirchen, Landsberg, Ramstein, Spangdahlem, Rhein-Main (Germania); Istres şi Avord (Franța); Moron şi Rota (Spania); Brescia, Vicenza, Piacenza, Aviano, Istrana, Trapani, Ancona, Pratica di Mare, Amendola, Sigonella, Gioia dell Colle, Grazzanise şi Brindisi (Italia); Tirana (Albania); Incirlik (Turcia); Bondsteel (Kosovo).

„US Centcom" („Central Command" - **Comandamentul Central**) are în supraveghere o zonă tulbure care cuprinde o mare parte a Africii de Est (din Kenya până în Egipt), Orientul Apropiat, Orientul Mijlociu (cu excepția Israelului) şi noile republici din Asia Centrală. Centrul de comandă se află la „MacDill Air Force Base" din Florida.

„US Pacom" („Pacific Command"- **Comandamentul Pacific**) are în raza sa de acțiune spațiul Pacificului şi restul Asiei, din India până în Hawaii. Centrul de comandă se află la Honolulu (Hawaii).

„US Africom" („African Command"- **Comandamentul African**) creat în februarie 2007 pentru a controla vasta zonă a sud-vestului continentului african: Africa de Sud, Nigeria, Etiopia, Ghana, Senegal şi Kenya). Crearea „Africom" - se datorează descoperirii unor vaste rezerve de petrol pe continentul negru, ca şi concurenței dure dintre SUA şi China pentru controlul acestor rezerve. Africa de Vest, inclusiv Nigeria, asigură actualmente 12% din petrolul importat de Statele Unite. Se estimează, însă, că, până în 2015, circa 25 la sută din petrolul care va aproviziona piața americană ar putea veni din Africa. Crearea noului comandament strategic -

„US Africom" - confirmă că expansiunea bazelor americane nu este dictată numai de raţiuni pur militare, ci şi de interese economice[132].

Pe langă aceste centre strategice regionale de comandă, Pentagonul mai are la dispoziţie alte câteva centre de comandă globală. Astfel, „Joint Forces Command" (cu cartierul general la Norfolk, în Virginia), „Special Operation Command" (cu acelaşi centru de comandă ca şi „Centcom", la „MacDill Air Force" Base, Florida), „Transportation Command" („Scott Air Force Base", Illinois), şi „Strategie Command" („Offutt Air Force Base", Nebraska) - completează desfăşurarea globală a forţelor SUA.

După 11 septembrie 2001, Departamentul Apărării a recunoscut că în afara teritoriului SUA există cel puţin 725 de baze militare. „În realitate – spune Chalmers Johson, un reputat analist american – sunt mult mai multe, întrucât unele baze fiinţează ca urmare a unor terenuri închiriate, acorduri neoficiale sau deghizate în diverse forme"[133].

Potrivit documentelor Pentagonului, după 11 septembrie 2001, Statele Unite au încheiat astfel de acorduri secrete, cu nu mai putin de 93 de ţări. La nivelul anului 2007, se pare că peste 60 de mii de militari americani efectuează operaţiuni temporare şi exerciţii în peste 100 de state. Potrivit noului model operaţional, militarii din trupele de infanterie petrec, în medie 135 de zile pe an, departe de ţara lor, cei din Forţele navale 170 de zile, iar cei din Forţele Aeriene 176 de zile. Fiecare soldat din infanterie se deplasează peste hotare o data la 14 săptămâni.

Totalul personalului militar american este de 1 400 000 de oameni. Dintre aceştia, 1 168 195 se află pe teritoriul SUA, iar 325 000 în afara graniţelor naţionale, în locaţii dispuse pe o reţea care urmăreşte cu acurateţe marile trasee energetice ale planetei. Dispunerea militarilor americani pe continente şi ţări, conform datelor Wikipedia, este urmatoarea: 800 (Africa); 97 000 (Asia incluzând Orientul Mijlociu şi Asia Centrală); 40 258 (Coreea de Sud); 40 045 (Japonia); 491 (la baza de pe insula Diego Garcia, din Oceanul Indian); 100 (Filipine); 196 (Singapore); 113 (Thailanda). În Europa sunt 116 000 de militari americani, incluzându-i aici şi pe cei 75 603 staţionaţi în Germania. În Asia Centrală, circa 1000 de militari americani se află la baza aeriana Ganci (Manas) din Kirgizstan, iar 38 de experţi se găsesc la baza Kritsanisi (Georgia), cu misiunea de a antrena militarii georgieni.

În Orientul Mijlociu - exceptându-i pe militarii americani din Irak şi Afganistan - sunt 6000, dintre care 3432 în Qatar şi 1496 în Bahrein. În

[132] Vezi pe larg Vladimir Alexe, *Reţeaua globală a bazelor militare americane*, în „Dosare ultrasecrete", 28 iulie 2007.

[133] Chalmers Johnson, *Gustul amar al imperiului. Militarism, secretomanie şi sfârşitul republicii,* Editura ANTET, Bucureşti, 2005, p.11.

emisfera vestică - exceptând teritoriul SUA - sunt 700 de militari americani la Guantanamo, 413 în Honduras, 147 în Canada. Pe regiuni, dispunerea obişnuită este: SUA (1 139 034 de militari); Europa (116 000); 682 (Africa Subsahariană); 4274 (Orientul Apropiat, fără Irak şi Afganistan); 143 (republici ex-sovietice); 89 846 în zona Pacificului.

Dispunerea bazelor militare americane indică aşezarea pe glob, văzut ca un uriaş câmp de luptă, patrulat şi supervizat în permanenţă de armata SUA. „Funcția bazelor este una mai degrabă politică, decât militară. De fapt, ele transmit tuturor un mesaj. America este cu ochii pe voi! ” - Paul Wolfowitz, secretarul adjunct al apărării SUA.

Politica de expansiune militară fără precedent are însă şi reversurile ei. Bazele militare din străinătate riscă să devină ținte pentru teroriști. Pentagonul cheltuieşte anual miliarde de dolari pentru a-i plăti pe cei 45 de mii de agenți de securitate, care protejează personalul american deplasat peste granițe. Şi mai există un pericol potențial, avertizează Mark Vicenzino, analist politic la Washington: „Acela de a nu-ți mai cunoaşte limitele, de a te extinde mult prea mult. E suficient să ne uităm la lecția istoriei, la lecția imperiilor care au murit de «indigestie»”.

Pentru a avea o imagine mai bine conturată asupra a ceea ce înseamnă structurile militare ale SUA implicate în majoritatea conflictelor de securitate globală este necesar să ne referim şi la eforturile neoconservatorilor de a revizui strategia militară şi de a teoretiza războiul modern. Inițiativa a aparținut lui Dick Cheney, încă din 1993, pe vremea când era secretar al Apărării. El a comandat fimei Halliburton, pe care ulterior a şi condus-o, un studiu asupra mijloacelor de privatizare rapidă a „birocrației militare”. La 10 septembrie 2001, ideea a fost reluată de Donald Ramsfeld, secretar al Apărării sub Administrația George W. Bush, când a ținut un discurs la Pentagon, chemând la luptă împotriva unui „adversar ce reprezintă o serioasă amenințare la adresa securității SUA: birocrația Pentagonului”[134]. Un an mai târziu, Donald Ramsfeld a publicat un articol în „Foreign Affairs”, în care a dezvoltat ideea „folosirii pe scară largă a agențiilor private în toate aspectele războiului, inclusiv în luptă”[135].

Printre primele agenții private care au beneficiat de această nouă viziune strategică privind modernizarea armatei a fost Blackwater. Aceasta reprezintă o companie care dispune de 2 300 de mercenari activi, desfăşurați în nouă țări (inclusiv în SAU) şi de o bază de date ce cuprinde 21 000 de foşti membri ai forțelor speciale (soldați, polițişti, agenți CIA etc) pe care îi

[134] Ionel Bucuroiu, *Privatizarea armatei SUA,* în „Dosare ultrasecrete” (idem în „Pulsul geostrategic”), 1/2 martie 2008.
[135] *Ibidem.*

poate chema oricând, fără preaviz. De asemenea, Blackwater are o flotilă de peste 20 de avioane, inclusiv elicoptere de luptă, fapt ce-i dă posibilitatea, aşa cum observa un congresman american, „să schimbe numeroase guverne din lume". Agenţia antrenează zeci de mii de agenţi ai forţelor de ordine, dintre care unii provin din „ţări prietene" şi a început deschiderea de noi succursale în SUA (California şi Illinois), cât şi în Filipine. Este condusă de Erik Prince, un multimilionar de 37 de ani, fost membru al forţelor speciale americane.

Împreună cu alte societăţi private, Blackwater beneficiază de un contract cu guvernul american în valoare de 571 de milioane de dolari anual. Principala misiune a acestor firme private este protecţia diplomaţilor americani, a conducătorilor locali şi a jurnaliştilor străini în Irak, Afganistan, Israel şi din alte ţări bântuite de „pericolul terorismului mondial". Proliferarea acestor societăţi de securitate private s-a înregistrat după invazia americană în Irak (martie 2003). Potrivit autorităţilor irakiene, 180 de societăţi de securitate private, în special americane şi europene, operează în Irak, cu un număr de angajaţi estimate între 25 000 şi 48 000 de personane.

Principala problemă aflată în atenţia Congresului american dar şi a opiniei publice se referă la responsabilitatea şi legalitatea activităţii acestor firme private de securitate, întrucât agenţii lor beneficiază de imunitate. Există deja două opinii exprimate. Robert Gates, ministrul american al Apărării, optează pentru o lege mai restrictivă care să reglementeze activitatea agenţilor sub contract, în sensul ca aceştia să se supună aceloraşi norme cu cele ale militarilor armatei americane[136]. În schimb, Departamentul de Stat se împotriveşte ideii de a pune sub control aceste firme private, pe considerentul că ele nu fac altceva decât să asigure protecţia diplomaţilor, a oficialităţilor locale irakiene şi a jurnaliştilor aflaţi la Bagdad.

În present situaţia a rămas încă neclarificată, în legătură cu legalitatea implicării acestor agenţii private în aproblemele militare. Numeroase anchete efectuate de jurnalişti de investigaţii, dar şi cele oficiale ale FBI-ului, ori ale altor agenţii specializate, au scos la iveală o serie de probleme intrinsece legate nu numai de privatizarea războiului, ci şi de existenţa unei armate paralele, care acţionează independent de armata regulată şi care urmează un program politico-religios bine precizat.

Un lucru rămâne cert, şi anume, totalitatea agenţiilor particulare formează împreună o adevărată armată de mercenari. Acest lucru a fost sesizat şi

[136] Într-un Raport al Congresului American, publicat în octombrie 2007, se menţionează că din 2005, societatea privată Blackwater a fost implicată în 195 de incidente în Irak, iar angajaţii acesteia au deschis focul primii în 84% din cazuri, ceea ce contravine contractului încheiat cu Departamentul de Stat american, conform căruia firma poate face uz de armă numai în situaţii defensive.

comentat pe larg în literatura de specialitate. Noam Chomsky oferă şi o explicație istorică a diferenței între armata cetățenească şi armata de mercenari: „O armată de cetățeni are legături cu o cultură cetățenească. […] De aceea, nici o armată imperială nu a mai folosit armata de cetățeni pentru a duce un război imperial. Dacă vă uitați la britanici în India, la francezi în Africa de Vest, sau la sud-africani în Angola, ei s-au bazat mai eles pe mercenari, ceea ce are sens. Mercenarii sunt ucigaşi pregătiți, dar oamenii care sunt prea aproape de societatea civililor nu vor fi prea buni la ucis alți oameni”[137].

Pacea americană şi complicațiile războiului din Irak

Pe coperta a patra a cărții sale *Marele eşicher,* Zbigniew Brzezinski, fost consilier al Casei Albe pentru probleme de securitate națională, scria încă din momentul apariției volumului, acum câțiva ani buni: „Politica Statelor Unite este cheia ordinii mondiale”. O ordine dominată de Washington şi destinată să răspundă „scopurilor strategice” ale acestuia. Cum arăta atunci această ordine?

Izbucnirea războiului din Irak, aprilie 2003, a dat răspuns multor semne de întrebare legate de orientările politicii externe a administrației Bush. „Irakul este doar un test, această țară fiind percepută la Washington drept o țintă uşoară, explică Noam Chomsky, profesor la Massachusetts Institute of Tehnology, autor al unor lucrări de referință despre rolul marilor puteri pe plan mondial. După aceea americanii vor trece la cazuri mai grele. Prin respectivul test, vor să stabilească o <<nouă normă>> în relațiile internaționale: războiul preventiv. Această doctrină semnifică faptul că SUA şi numai SUA au dreptul de a ataca orice stat considerat a fi un rival”.

Pentru ideologii neoconservatori ai politicii externe americane, prăbuşirea regimului lui Saddam Hussein constituie o bornă în istorie. Ea însemană, după înfrângerea talibanilor din Afganistan, prima mare bătălie – victorioasă – a „celui de-al patrulea război mondial”. Cel pe care America l-a proclamat ca fiind împotriva răului. America definită la Washington, dar nu numai, drept imperiul timpurilor moderne, reprezentanta Binelui, cum declara şeful Casei Albe, modelul de democrație bun de implantat în alte zone ale globului. O hegemonie care, arată neoconservatorii, se manifestă ca atare în mod necesar: fără asumarea, de către Statele Unite, a responsabilităților privind securitatea internațională, lumea ar cădea pradă anarhiei şi haosului. De aceea, susțin doi dintre ideologii admiratori fervenți ai preşedintelui George W. Bush, „Washingtonul trebuie să fie liber în a-şi exercita puterea

[137] Noam Chomsky, *Ambiții imperiale,* Editura ANTET, Bucureşti, 2005, p. 89.

oricând consideră necesar". Probabil că de aici, în paranteză fie spus, alergarea la tratate, primul semnal fiind refuzul de a semna protocolul de la Kyoto. Cât de mare poate fi susceptibilitatea oficială – şi nivelul presiunilor – a arătat-o apoi decizia Washingtonului de a suspenda ajutorul militar pentru statele care nu au vrut să încheie acorduri bilaterale privind imunitatea soldaților americani ce ar fi aduşi în fața Curții Penale Internaționale, însărcinată să judece crime de război.

Noua politică americană de securitate globală a stârnit teamă şi a creat un front larg de opoziție. În doar două luni, coaliția internațională împotriva terorismului s-a văzut minată de „războiul preventiv" din Irak, în care SUA s-au implicat în mod deliberat şi unilateral, fără girul Națiunilor Unite. Dreptul forței a prevalat asupra forței dreptului. În acel moment, relațiile transatlantice au intrat într-una din crizele cele mai grave cunoscute până acum. Franța şi Germania, cărora li s-a alăturat Rusia, au format „axa păcii", la care s-a raliat apoi China. Dar şi alți importanți actori de calibru regional, ca şi multe state arabe şi musulmane, care au condamnat războiul împotriva Irakului. Un număr de țări, mult mai puține, au sprijinit poziția americană: Marea Britanie, aliatul fidel al SUA, câteva state europene, între care Spania şi Italia, cei mai mulți dintre candidații la UE, între care România, apoi Australia, Pakistan etc. Şi într-un caz, şi într-altul, atitudinea adoptată a avut motivații total diferite, dictate de interesele proprii. Care, în mare parte, sunt deja cunoscute.

Dar au existat pentru Statele Unite şi surprizele: Turcia, aliatul până atunci foarte loial. Parlamentul de la Ankara a refuzat să-şi dea acordul pentru tranzitarea pe teritoriul turc a trupelor americane implicate în războiul din Irak. Tot țară aliată (şi tot musulmană), Arabia Saudită a evitat o angajare militară alături de Washington, mai ales după ce a constatat că nu era privită chiar cu ochi buni, ca în trecut. Un val de antiamericanism a cuprins întreg globul, anihilând simpatia manifestată după atentatele de la 11 septembrie şi provocând probleme pe plan intern guvernelor proamericane. „Se pun câteva întrebări-cheie, comentează istoricul londonez Eric Hobsbaum. Ce vor face în continuare americanii şi cum vor reacționa celelalte țări? Vor sprijini unele, ca Marea Britanie, tot ceea ce plănuiesc Statele Unite? Guvernele lor ar trebui să spună Washingtonului că există limite. Cum au procedat turcii, exemplul cel mai pozitiv. Ei au arătat că sunt lucruri pe care nu sunt pregătiți să le facă, chiar dacă vor trebui să plătească pentru asta".

Raportul Institutului Internațional de Studii Strategice de la Londra, dat publicității la 19 octombrie 2004, atrage atenția nu asupra cauzelor intervenției în Irak, ci asupra efectelor războiului şi a greşelilor făcute de

către administrația americană în teatrul de luptă[138]. Sursa citată este de părere că „modificările intervenite în cadrul alianțelor tradiționale, împreună cu formarea unor coaliții temporare, de cele mai multe ori alcătuite din state foarte diferite, reprezintă o provocare în ceea ce privește *compatibilitatea şi interoperabilitatea* acestora. Spre exemplu, Statele Unite se confruntă în Irak cu probleme de interoperabilitate cu anumiți aliați, deoarece accentul pe care îl pune Washingtonul pe misiunile combatante nu se împacă bine cu termenul de operațiune de menținere a păcii. Coaliției din Irak îi lipsește coeziunea". O concluzie interesantă, care agită şi mai mult apele, deja tulburi, în lumea analiştilor independenți.

Conştiente că nu pot egala puterea militară americană, că nu au cum apela la ceea ce specialiştii numesc *hard balancing* – reechilibrarea prin forță (cursă a înarmărilor, alianțe războinice etc.) -, statele care s-au opus intervenției americane în Irak au trecut la apărarea intereselor lor prin alte mijloace: recurgerea la instituțiile internaționale, presiuni economice, manevre diplomatice. Este ceea ce Robert A. Pape, profesor de ştiințe politice la Universitatea din Chicago, numeşte *soft balancing* – reechilibrarea prin alte măsuri decât cele de forță. Măsuri paşnice, „blânde", aplicate fără bruschețe. De pildă, europenii amenință economia americană prin perspectiva achiziționării petrolului în euro şi mai puțin în dolari. Ar putea, totodată, pune în pericol securitatea Americii prin facilitarea construirii de reactoare nucleare în Iran (ceea ce Rusia face deja) şi în alte zone ale lumii. Un mijloc de reechilibrare paşnică l-au constituit, de asemenea, inspecțiile ONU de dezarmare a Irakului: printr-o serie de manevre diplomatice, statele aflate în opoziție cu SUA au reuşit să întârzie planurile de război ale Washingtonului. Pe de altă parte, pentru a putea ridica, după încheierea războiului, sancțiunile impuse Bagdadului de Națiunile Unite, America a fost obligată să recurgă la cadrul organizației internaționale, iar aici să negocieze cu o adversară din „tabăra păcii".

Evoluțiile postconflict de la Bagdad au dus lucrurile şi mai departe. „Washingtonul trebuie să facă mai mult pentru redresarea Irakului. Ceea ce va necesita mai multă atenție din partea Casei Albe, mai mulți bani din partea Congresului şi un punct final costisitoarei rezistențe a Americii față de un rol mai mare al ONU". Această sugestie de direcționare politică inițiată de prestigiosul *New York Times* a găsit ecou în Senatul American, atât printre republicani, cât şi printre democrați. Toți au sesizat, practic recunoscut, unde se află punctul nevralgic: „Avem nevoie de o oarecare legitimitate pentru acțiunile americane din Irak. Ceea ce înseamnă o mai mare implicare a Națiunilor Unite şi a țărilor arabe", a declarat, pentru

[138] "Adevărul", 21 octombrie 2004, p. 8.

canalul CNN, senatorul republican Chuk Hagel. Şi el, şi colegul lui democrat Joseph Biden, principalul reprezentant al partidului său în Comisia pentru politică externă a Senatului, sunt de părere că, fiind pierderile de vieţi omeneşti şi dificultăţile întâmpinate, coaliţia prorăzboi va fi obligată să apeleze la sprijinul unor ţări de la marginea sau din afara ei. „Vreau să văd ecusoane franceze, germane şi turceşti pe braţul celor ce patrulează pe străzile Bagdadului. Este o modalitate de a transmite irakienilor că noi (americanii) nu ne aflăm acolo ca ocupanţi. Membrii comunităţii internaţionale se află acolo în calitate de eliberatori", a declarat la *fox news,* senatorul Biden.

După ce au încercat fără succes să obţină girul Naţiunilor Unite pentru a interveni în Irak, SUA sunt acum în căutare de legitimitate internaţională pentru a cuceri pacea. Cei doi senatori au făcut declaraţiile de mai sus după o călătorie la Bagdad, care i-a convins că artileria grea nu este suficientă: cei 146.000 de soldaţi americani sunt luaţi drept ţintă de trăgătorii irakieni din cauza ecusoanelor lor simbolizând o armată de ocupaţie. Totodată, remarcând că sondajele de opinie indică o serioasă erodare a sprijinului popular american faţă de politica Washingtonului în Irak, preşedintele majorităţii republicane din Senat, Bill Frist, s-a declarat favorabil „unei mai mari implicări a lumii, a globului, pentru că este vorba de libertate, nu numai a Statelor Unite, nu numai a Irakului, ci şi a populaţiei de pe întreaga planetă". Tot el a vorbit despre participarea NATO, „deschisă tuturor celor care au capacitatea şi voinţa s-o facă". Richard Boucher, purtător de cuvânt al Departamentului de Stat, a confirmat că, la Bruxelles, continuă discuţiile pe marginea rolului semnificativ pe care ar trebui să-l aibă Alianţa în reconstrucţia Irakului. Va fi însă o participare sub stindardul NATO ca entitate sau una pe bază de voluntariat, fiecare ţară venind sub drapelul propriu? Până în prezent, 15 state s-au angajat să trimită trupe pentru constituirea unei forţe multinaţionale de 9.200 de soldaţi plasaţi sub conducerea Poloniei, ca forţe de sprijin pentru americani şi cei 12.000 de militari britanici. Se vor număra însă, printre participanţi, Franţa şi Germania sau, aşa cum a dat de înţeles Donald Rumsfeld, ministrul american al apărării, cele două reprezentante ale „vechii Europe" vor fi lăsate deoparte?

Oricare vor fi evoluţiile, fapt este că Washingtonul s-a văzut nevoit să reevalueze situaţia din Irak: „Am avut un plan, declară Paul Bremer, administratorul civil american, dar constatăm că este extrem de greu de aplicat". Aşa este şi în Afganistan, aşa va fi, probabil, şi în Liberia, unde americanii au fost chemaţi să calmeze tensiunile interne. Concluzia o trage redactorul-şef al ediţiei internaţionale a revistei *News Week,* Fareed Zaharia: „Suntem imbatabili în război, dar neîndemânatici când este vorba de pace".

Puțin numeroşi, dar foarte influenți la Casa Albă, ideologii neoconservatori văd instituindu-se pe mapamond un fel de pace – pacea americană. Statele Unite au, potrivit lor, o „misiune universală"; valorile americane sunt de asemenea universale, bune pentru întreaga planetă; regimurile care amenință lumea „civilizată" trebuie, în consecință, schimbate. „O adevărată revoluție strategică, conchid ei. Căreia omenirea încă nu i-a măsurat toate efectele"[139].

Dacă în lucrarea „Marele eşichier", Zbigniew Brzezinski afirma că SUA nu ar trebui să se implice foarte mult pe scena Orientului Mijlociu, iată că, în ultima sa carte „*SUA: Dominație mondială sau lider global*", analistul susține contrariul[140]. Conform recenziei promovată de către Agenția „Rusia la zi", una dintre marile probleme actuale este: „Ce trebuie să facă SUA atunci când poți face orice?". Greu răspunsul pentru dilema „Ce va deveni Washingtonul într-o lume globalizată: stăpân sau lider?" În opinia autorului, SUA nu ar trebui să aibă nici un fel de parteneri, cu referire directă la Rusia, China, India, Israel, implicit anumiți lideri regionali. Două sunt afinitățile acestuia: Europa (inclusiv extinderea est-europeană în spațiul ex-sovietic) şi Japonia. Oare aşa va fi?

Unele clarificări în ceea ce priveşte coordonatele politicii de securitate a SUA în perioada celui de-al doilea mandat prezidențial al lui George W. Bush au fost deja conturate de grupul neoconservatorilor de la „Projet for New American Century" (PNAC). Frank Gaffney – fondator şi preşedinte al "Centre for Security Policy" (CSP , Centrul pentru politica de Securitate) a publicat pe 5 noiembrie 2004 o listă de „ținte" ale actualei politici americane. Sintetizate, aceste obiective duc mai departe imperativele Noii Ordini Mondiale, la începutul secolului XXI: (1) distrugerea oraşului Fallujah şi a altor centre de rezistență regională islamică, care vor permite astfel organizarea unor alegeri în Irak şi „democratizarea" țării, în perspectivă; (2) „schimbarea de regim" într-un fel sau altul – în Iran şi Coreea de Nord, state care, potrivit SUA, prezintă mari riscuri nucleare; (3) menținerea unei strânse alianțe cu Israelul şi distrugerea inamicilor comuni (Iran şi Siria), în primul rând), mentalitatea fiind „cine vrea să distrugă Israelul vrea să distrugă mai întâi Statele Unite", lansată de PNAC; (4) „îngrădirea" influenței Franței şi Germaniei, care au angajat UE într-o competiție mondială cu Statele Unite având drept aliați Rusia şi China; (5) aplicarea unor strategii față de comerțul şi forța militară în mare ascensiune a Chinei, precum şi față de atitudinea autoritară şi agresivă a lui Vladimir Putin față de fostele republici sovietice (mai ales cele bogate în petrol); (6) o

[139] "Lumea magazin", nr. 8 2003, p.13-14.
[140] "Ziua", 9 noiembrie 2004, p. 8.

nouă strategie a SUA față de America Latină, unde s-au manifestat atitudini anti-americane în primul mandat Bush; (7) eliminarea influenței mondiale a „islamo-fascismului" (termen complex nou în politologia americană, lansată de PNAC, care desemnează ideologia statelor arabe ostile SUA şi Israel)[141].

Cine a urmărit cu atenție evenimentele internaționale, şi-a putut da seama că Administrația Bush a urmărit pas cu pas acest proiect ambițios, a făcut mari eforturi financiare, diplomatice şi militare, dar mare lucru nu a realizat. În schimb, SUA, ca superputere mondială, fără rival, nu a cunoscut niciodată o imagine mai proastă şi o contestare atât de vehementă din partea opiniei publice mondiale[142]. Elocvent în acest sens este şi studiul efectuat de Julia E. Sweig, bazat pe un consistent demers istoric, în care se menționează, printre altele: „Fenomenul anti-America în rândul aliaților tradiționali ai SUA este cel cu care trebuie să ne luptăm, cu cauzele, interne sau externe, ale extraordinarului val de amărăciune şi neîncredere ferm instalate în rândul guvernelor, elitelor şi ale unor părți din opinia publică"[143]. La rândul său, Immanuel Wallerstein, analizând politicile Administrației G.W. Bush în domeniul economic, social, militar şi al securității, conchide că acestea nu au făcut altltceva decât să accentueze sentimentul antiamerican să să-l răspândească „în grupuri care erau considerate până acum rezistente la contaminare – prietenii şi aliații noştri, pe care s-ar putea să-i numim în curând foştii noştri prieteni şi aliați"[144].

Coordonate ale politicii de apărare a SUA şi de securitate globală

La 31 decembrie 2001, preşedintele SUA George W. Bush a anunțat că SUA abandonează în mod unilateral „Tratatul ABM", (The Anti-ballistic Missile Treaty) încheiat cu Rusia. Cu acelaşi prilej preşedintele Bush a mai anunțat că SUA vor investi circa opt miliarde de dolari, în 2002, pentru un sistem numit „National Missle Defence".

Cele mai importante decizii ale Administrației G.W. Bush în domenul politicii de securitate sunt cele care au vizat reforma legislativă şi instituțională în domeniul combaterii terorismului. Astfel, La 1 decembrie 2003 a început să funcționeze Centrul de Monitorizare a Terorismului

[141] Apud Vladimir Alexe, *Urmează Iranul,* în "Dosare ultrasecrete", 27 noiembrie 2004.

[142] Cetățenii europeni apreciază că Statele Unite reprezintă cea mai mare amenințare la adresa stabilității mondiale, relevă un sondaj comandat şi dat publicității de cotidianul britanic „Financial Times". Concluzie alarmantă a unui sondaj Harris Interactive, realizat în Europa, în 2006.

[143] Julia E. Sweig, *Secolul aniamerican. Mai mulți duşmani, mai puțini prieteni pentru SUA,* Editura Tritonic, Bucureşti, 2006 p. 11.

[144] Immanuel Wallertein, *Declinul puterii americane. Statele Unite într-o lume haotică*, Editura INCITATUS, Bucureşti, 2005, p.10.

(*Terrorist Screening Center* - TSC)**,** conceput ca un centru multi-agenție, administrat de către FBI, care reunește bazele
de date referitoare la terorişti şi potențiali terorişti ale Departamentului Justiției, Departamentului de Stat, Departamentului Securității Interne şi celorlalte componente ale comunității informative.

În mai 2004, preşedintele George W. Bush a semnat „National Security Presidential Directive 35" (NSPD), intitulată „Nuclear Weapons Deployment Autorization". Prin acest document a fost autorizată folosirea controversatei mini-bombe nucleare, de mare penetrație, „B 61-11". The Federationa of American Scientists (FAS), consideră că folosirea acestei bombe atomice întreține „ilizia că armele nucleare pot fi utilizate pentru a minimaliza pierderile colaterale, devenind astfel arme acceptabile, asemeni armelor convenționale"[145].

La 8 decembrie 2004 a intrat în vigoare Legea privind reforma sistemului informativ şi prevenirea terorismului - *Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act of 2004* (Public Law 108 - 458). În baza acestei legi a luat ființă Directoratul Informațiilor Naționale (*Director of National Intelligence* - DNI). Şeful acestei noi structuri este numit de către preşedintele Statele Unite, cu acordul Senatului, având misiunea de a coordona activitatea tuturor celor 15 agenții americane de informații, care au un efectiv total de 200.000 de angajați şi dispun de un buget de peste 40 de miliarde de dolari. Directorul Informațiilor Naționale are ca principale responsabilități: este principalul consilier pe probleme de informații al preşedintelui; conduce comunitatea informativă; emite comenzi de informații; stabileşte standardele comune pentru întreg personalul comunității informative; stabileşte bugetele anuale. Beneficiarii fluxului de informații al comunității informative sunt: Preşedintele SUA; şefii departamentelor Executivului; preşedintele Comitetului Şefilor de State Majore şi alți înalți responsabili militari; Senatul şi Camera Reprezentanților; precum şi comisiile speciale pentru informații ale celor două Camere ale Congresului SUA. Ca structură, Directorul Informațiilor Naționale are în subordine: Biroul Directorului Informațiilor Naționale (*Office of National Intelligence Director*- ONID); Comitetul pentru Ştiință şi Tehnologie; Responsabilul Național pentru Activitatea de Contrainformații; Centrul Național pentru Combaterea Terorismului; Centrul Național pentru Combaterea Proliferării; Consiliul Comun al Comunității Informative (*Joint Intelligence Community Council*).

[145] Apud Vladimir Alexe, *Marea realiniere globală a secolului al XXI-lea*, în „Dosare ultrasecrete, 24/25 martie, 2007, p. 2-3".

Despre acest nou cadru legislativ şi instituţional, preşedintele George W. Bush considera că este menit „să ofere garanţia că angajaţii guvernului responsabili cu apărarea Americii dispun de cele mai bune informaţii necesare pentru a lua cele mai bune decizii. Bărbaţii şi femeile din comunitatea noastră informativă oferă Americii tot ce au mai bun în fiecare zi şi în schimb trebuie să le oferim întregul nostru suport. Pe măsură ce vom continua să reformăm şi să întărim comunitatea noastră informativă, le vom oferi tot ce este necesar pentru a proteja naţiunea pe care o servesc".

La 15 martie 2005, Pentagonul a elaborat „Doctrina pentru operaţiuni nucleare comune". Conform acestui document armata americană trebuie *să se pregătească* pentru folosirea efectivă a armelor nucleare; se recomanda comandamentelor americane din întreaga lume *să realizeze programe pentru utilizarea armelor nucleare* în zonele lor de acţiune şi *să elaboreze scenarii* care să justifice solicitarea acordului preşedintelui pentru lansarea unui atac nuclear preventiv. Un astfel de scenariu se poate referi *la situaţia în care un adversar foloseşte sau intenţionează să folosească arme de distrugere în masă* împotriva forţelor americane sau aliate ori împotriva populaţiei civile. Sunt prevăzute şi alte situaţii în care SUA ar putea recurge la atacuri nucleare preventive: pentru distrugerea unui arsenal de arme biologice în cazul în care acesta nu poate fi distrus cu arme convenţionale sau dacă se dovedeşte că inmicul se pregăteşte să lanseze un atac biologic; în scopul distrugerii forţelor convenţionale ale unui inamic redutabil, pentru a asigura victoria rapidă a forţelor americane.

Noua viziune americană privind reînarmarea nucleară a căpătat cu rapiditate aplicarea practică. Pentagonul a înlocuit rachetele balistice vechi de pe submarinele nucleare cu rachete de ultimă oră, „Trident II D-5". Rachetele „MX" au fost deja înlocuite în 2005, cu altele mult mai performante şi de sistemul „Minutem ICBM".

La 28 martie 2005, Preşedintele SUA a aprobat prima Strategie Naţională de Contraspionaj. Acest document are în vedere abordarea unei atitudini proactive de combatere a spionajului de către un stat străin sau grupare teroristă, ceea ce reprezintă în opinia unor analişti o schimbare substanţială la nivelul atitudinii serviciilor americane de contraspionaj. Decretul 12 333, elaborat şi intrat în vigoare cu mulţi ani în urmă, încă de pe vremea războiului rece, privind interzicerea asasinatului de către serviciile comunităţii informative a SUA rămâne valabil, dar ofiţerii nu vor stopa utilizarea forţei în cazurile de autoapărare, de exemplu împotriva membrilor Al-Qaeda.

La fel de important pentru viziunea politicii americane în domeniul apărării şi securităţii îl reprezintă documentul intitulat Quadrennial Defens

Review (QDR) publicat la 2 februarie 2006, ce cuprinde 92 de pagini. Este de fapt prognoza întocmită, de regulă la patru ani, de către Deparetamentul Apărării la cererea Congresului SUA. Este prima analiză întocmită după 9 septembrie 2001 menită să schimbe fundamental scena politică şi militară la scara întregului glob. Introduce sintagma de „război iregular de lungă durată" ce semnifică războiul global împotriva extremismului islamic, care ar putea contrapune SUA zeci de state musulmane şi ar putea dura multe decenii. Se ia în calcul un conflict pe fronturi multiple, nelimitat în timp şi spaţiu, iar aria viitoarelor operaţiuni militare s-ar putea extinde din Orientul Mijlociu până la Cornul Africii şi din Asia Centrală şi de sud-est până în nordul Caucazului. Accentul nu se va mai pune ca până acum pe acţiuni militare convenţionale de anvergură, ci pe defăşurarea rapidă a unor forţe antiteroriste extrem de mobile şi acţionând deseori în secret. Pentru susţinerea unui astfel de război se impun cu necesitate următoarele măsuri: creşterea cu 15% a efectivului forţelor speciale; dublarea numărului de avioane fără pilot; conversiunea rachetelor nucleare *Trident* lansate de pe submarine pentru a putea fi folosite în vederea unor lovituri convenţionale de extremă precizie; noi capacităţi navale de mare viteză, care să acţioneze în apropierea coastelor; o nouă generaţie de bombardiere cu rază lungă de acţiune şi crearea unor echipe speciale care să detecteze cu rapiditate şi să facă inofensive armele nucleare în orice punct al globului.

Noul concept al Pentagonului privind războiul iregular de lungă durată identifică patru priorităţi pentru strategiile militare: este prestat împotriva inamicilor nonstatali, terorişti sau insurgenţi; apără teritoriul naţional; împiedică proliferarea armelor de distrugere în masă; modelează deciziile acelor ţări aflate, din punct de vedere strategic în faţa unor răscruci.

Generalul Peter Pace, şeful Statului Major Reunit al armatei americane aprecia că: „Ne aflăm într-un moment critic al istoriei marii noastre ţări, avem de făcut faţă unor sfidări fără precedent. Suntem confruntaţi cu un viitor incert şi un inamic implacabil, hotărât să ne distrugă modul nostru de viaţă. Războiul pe termen lung va influenţa soarta planetei o perioadă îndelungată. Noul concept se bizuie pe un grad de integrare mult mai ridicat cu aliaţii NATO, precum şi pe antrenarea unui număr sporit de guverne regionale prin mijloace economice, politice şi militare".

În ceea ce priveşte lovitura preventivă în cadrul războiului iregular de lungă durată, se are în vedere trei etape, în care fiecare structură din comunitatea informativă îşi are un rol bine precizat. Astfel, în prima etapă, rolul revine *intelligemce*-ului, CIA şi FBI prin metode criminalistice identifică structurile, bazele de antrenament şi logistica teroriştilor. În a doua etapă, intervine rolul *millitary intelligence*, care are menirea de a stabili cel

mai eficient mod de atac. În a treia etapă intervine *Forţa militară convenţională* pentru lovirea ţintelor (dronele Predator şi rachetele Helfire).

Reacţiile faţă de această nouă viziune a Pentagonului, privind caracteristicile războiului iregular, nu au întârziat să apară. Vom oferi doar două exemple.

Analiza Streford despre prognozele QDR (Quadrennial Defance Revaiw) relevă faptul că se mută accentul de la nave, puşti, tancuri şi avioane pentru a se concentra pe informaţie, cunoaştere şi intelligence în timp real, ceea ce ar reprezenta o reformă de substanţă în rolul informaţiilor militare, de la protejarea exclusivă a propriilor servicii şi interese, la protecţia unor interese naţionale mult mai largi. Noua viziune a Pentagonului ar solicita o sporire a capabilităţilor militare în domeniul colectării de informaţii din surse umane (humint). Prin aceasta, strategia antiteroristă s-ar îndepărta de abordarea informativă, apropiindu-se de cea militară. În concluzie, Streford apreciază că QDR ar înlocui principiul *arestează şi interzice* cu *vânează şi ucide*.

Contidinul britanic „Guardian" publică un articol de fond în care se apreciază că prognoza Pentagonului deschide perspectiva unei exacerbări a *ciocnirii civilizaţiilor* şi ridică serioase probleme în ceea ce priveşte respectul legalităţii internaţionale şi al drepturilor omului. Acest plan va fi primit cu satisfacţie de fabricanţii de armament. Luptei împotriva fascismului şi apoi a comunismului, care a dominat o bună parte a secolului XX, îi va succeda lupta împotriva terorismului transnaţional. „Osama Bin Laden şi tovarăşii săi vor fi puşi pe acelaşi plan cu Hitler şi Stalin ?", se întreabă cu îndreptăţire semnatarii acestui articol. Dar, fără să ofere un răspuns tranşant, se sugerează că „ridicarea terorismului la rang de ideologie riscă să exagereze influenţa grupărilor teroriste şi a modului lor specific de a acţiona", iar „*războiul pe termen lung* riscă să se transforme într-un război perpetuu".

Necesitatea schimbării strategiei globale

Un studiu elaborat de Heritage Fundation, referitor la noul context al securităţii mondiale, subliniază că regândirea prezenţei militare americane în lume este o necesitate de ordin strategic, pentru asigurarea securităţii Statelor Unite. Autorii studiului apreciază că, după conflictul din Irak, a devenit evident că locaţiile actuale ale forţelor americane din lume, în principal din Europa, nu mai răspund pe deplin noilor provocări ale secolului XXI. Ei citează în acest sens declaraţiile consilierului prezidenţial pentru securitate naţională Condolezza Rice, desemnată, în cel de al doilea mandat

prezidențial pentru George W. Bush, în locul demisionarului Powell[146], care a atras atenția că 11 septembrie 2001 a reprezentat un eveniment de cotitură ce a determinat modificări esențiale în politica internațională.

Prin urmare, potrivit analiştilor de la Heritage Fundation, Statele Unite trebuie să-şi regândească prezența militară în lume sau în Europa pe baza a patru principii: (1) realizarea obiectivelor strategice; (2) creşterea abilității de a răspunde actualelor amenințări şi transformarea capacităților militare de aşa manieră încât să poată face față pericolelor neprevăzute ale viitorului; (3) adaptarea la noile realități politice ale secolului XXI; (4) limitarea costurilor economice ale dispozitivelor militare.

Potrivit Heritage Fundation, cele mai probabile zone de conflict, de gradul 0, par a fi Caucazul, Irakul, Orientul Mijlociu, Africa de Nord, ceea ce face ca bazele americane din Germania în sine să nu mai folosească intereselor strategice ale Statelor Unite. În plus, în prezent Statele Unite sunt prea dependente de un număr restrâns de state europene, printre care Turcia, care este supusă unor presiuni intense atât pe plan intern, cât şi internațional.

Din acest punct de vedere, amplasarea unor baze militare în România şi Bulgaria ar permite Statelor Unite să se apropie de potențialele amenințări, fără să mai oblige Turcia, un aliat important al Washingtonului, să sprijine o acțiune care ar părea strict în interesul americanilor (aluzie directă la refuzul intervenției militare din partea Turciei în Irak, teatrul propriu de acțiune acoperind numai Kurdistanul). Crearea unor baze în România şi Bulgaria ar presupune şi un alt avantaj militar. Spre deosebire de Germania, unde legislația de protecție a mediului este destul de strictă, făcând imposibile anumite exerciții ale trupelor, în țările est-europene forțele militare americane s-ar putea antrena fără restricții, menținându-şi astfel nivelul de pregătire necesar unei angajări imediate în conflict.

Totuşi, analiştii citați insistă asupra faptului că bazele nu vor trebui să fie asemănătoare celor din Europa Occidentală ci, mai degrabă celor din Coreea de Sud, unde militarii sunt găzduiți prin rotație, pentru perioade de şase luni – un an, evitându-se costurile întreținerii familiilor acestora. În final, un argument deloc de neglijat, potrivit Heritage Fundation, ar putea fi cel al sporirii nivelului de colaborare dintre Armatele Alianței Nord-Atlantice şi crearea unui climat de stabilitate şi încredere între populațiile din partea de est a continentului european şi forțele americane, ceea ce ar duce la o dezvoltare politică şi economică a zonei pe model occidental.

[146] Colin Luther Powell, ns. la New York în 1937, este general al armatei americane. În anul 1987 a fost numit consilier militar pentru afacerile de securitate națională în administrația Reagan. În perioada 1989-1993, a fost numit, de către George Bush, preşedintele Comitetului Şefilor de Stat Major ai armatei americane, fiind considerat primul negru care a avut comanda supremă militară în SUA. Între 2000 şi 2004 a deținut funcția de secretar de stat (ministru de externe) în administrația George W. Bush.

Plasarea americanilor în România le conferă şi un alt avantaj geostrategic: accesul direct la noile rute de petrol şi gaze stabilite deja după ocuparea Ceceniei, Afganistanului şi Irakului, motiv de rivalitate între Rusia şi Statele Unite[147].

La 16 martie 2006, Casa Albă a publicat Noua Strategie de securitate Națională (*The National Security Strategy of The United States of America NSS*), care preia în întregime coordonatele Strategiei din 2002, dar vine cu o serie de noutăți ce-şi propun să expliciteze modul de acțiune în fața marilor provocări ale contextului global. Prin acest document SUA îşi propune „*să fie pregătită să acționeze de una singură, în caz de necesitate*", dar recunoaşte şi rolul cooperării. Astfel, în scrisoarea de prezentare a NSS de către preşedintele Bush se menționează: *„Eforturile multinaționale eficiente sunt esențiale pentru rezolvarea problemelor. Şi, totuşi, istoria a demonstrat că ceilalți vor reacționa numai după ce ne vom face datoria. America trebuie să fie în continuare o deschizătoare de drumuri"*[148].

Documentul sintetizează politica pe care administrația americană a anunțat-o, în ultimii ani, prin avertismentele diplomaților, sau prin discursurile despre Starea Națiunii, ale preşedintelui George W. Bush. Washingtonul îşi propune explicit să pună capăt regimurilor tiranice, caracterizate printr-o combinație de brutalitate, săracie, instabilitate, corupție şi despotism. Sunt identificate cel puțin şapte state care se înscriu în această paradigmă: *Coreea de Nord, Iran, Siria, Belarus, Cuba, Burma şi Zimbabwe.*

Noua Strategie a SUA identifică terorismul ca pe o „crimă contra umanității", iar Strategia antiteroristă se va menține pe principiul prevenirii, şi al atitudinii proactive. În „războiul împotriva terorismului", Casa Alba va acționa, în continuare, pentru: a împiedica „statele nesigure" şi grupările teroriste să intre în posesia armelor de distrugere în masă; a impiedica grupările teroriste să-şi formeze baze pe teritoriul unui stat sau să controleze acel stat. Washingtonul vede războiul contra terorismului drept o confruntare de idei şi de arme, şi nu drept o confruntare între religii. Astfel, „terorismul ia naştere din alienare politică, din percepția asupra unui fapt considerat nedrept, din conspirație, dezinformare sau ideologie care justifică sacrificiul". SUA vor acționa, în continuare, pentru a împiedica „statele nesigure" şi grupările teroriste să intre în posesia armelor de distrugere în masă. Iranul este considerat drept „cea mai mare provocare" SUA îşi propun să împiedice Iranul să obțină arme nucleare şi, în general, să schimbe caracterul regimului de la Teheran.

[147] „Ziua", 1 mai, 2003, p.3.
[148] *The National Security Strategy of The United States of America,* 16 March, 2006, p. 37.

Vicepreşedintele Dick Cheney a anunţat agenda militară a SUA pe mai multe decenii: „Este vorba de un conflict existenţial. Acest gen de conflict va domina politica şi guvernele noastre în următorii 20 sau 30 ori 40 de ani. Nu contează. În final trebuie sa câştigăm". Avem acum mai limpede cererea făcută de preşdintele SUA, la începutul lui 2007, de a mai solicita o altă suplimentare cu 53 de miliarde de dolari, cheltuielile, pentru următorii cinci ani, în domeniul nuclear.

Generalul de brigadă Patrick J. O'Reilly, adjunct al „Missile Defence Agency" din cadrul Pentagonului, a făcut publice, la 29 ianuarie 2007, planurile SUA de a desfăşura rachete antibalistice în Europa, până în 2011. Noul sistem de rachete ar avea ca sarcină protejarea instalaţiilor militare ale SUA şi NATO din Europa împotriva unor atacuri lansate din Orientul Mijlociu[149].

Spectaculoasă se dovedeşte creşterea bugetului militar al SUA şi repoziţionarea strategică a dispozitivului militar pentru menţinerea supremaţiei strategice. Potrivit „Center for Arms Control and Non Proliferation", bugetul militar al SUA a crescut de la 404 miliarde de dolari în 2001 la 625 miliarde dolari în 2007, pentru ca în anul următor, ultimul din al doilea mandat al Administraţiei G.W.Bush, să ajungă la 640 miliarde dolari.

[149] „Dosare ultrasecrete", an XI, nr. 451, 10 martie 2007, p.2-3.

NOUA STRATEGIE DE SECURITATE NATIONALĂ A RUSIEI

În privinta asigurarii securității militare a Rusiei, o variabilă importantă este poziția geopolitică a țării. În ciuda câtorva similarități cu poziția geopolitică a fostei URSS, situația s-a shimbat radical datorită prăbuşirii Organizației Tratatului de la Varsovia şi a însăşi URSS-ului, şi a formării noilor state independente pe teritoriul fostei Uniuni Sovietice şi ale Europei Centrale şi de Est.

Rusia se situează la răspântia dintre Europa şi Asia, îşi păstrează ieşirea la trei oceane şi are granițe comune cu lumea creştină, musulmană şi confucianistă. Este aşezată între două din cele mai dezvoltate trei regiuni economice ale lumii (Europa Occidentală şi Japonia). La sud de ea se află în regiunea cea mai bogată în resurse energetice din lume (Orientul Mijlociu şi Apropiat) şi țara cu cea mai numeroasă populație din lume (China). Rusia este, de asemenea, înconjurată de state posesoare de rachete nucleare. Cealaltă trăsatură geopolitică importantă a sa este dată de populația numeroasă şi diversitatea etnică, resurse importante de materii prime (în special energetice) şi un teritoriu limitat pentru producția agricolă eficientă.

Țara încă deține un teritoriu enorm, dar dimensiunile sale s-au redus la o serie de frontiere care amintesc de cele ale Rusiei din secolul al XVII-lea. Cea mai importantă diminuare s-a produs în partea europeană a Rusiei, cu frontierele occidentale aflate acum cu 500-800 de km mai spre est. Drept urmare, Rusia se găseşte acum izolată de Europa Occidentală nu numai de țările Europei Centrale şi de Est, dar şi de o a doua "centură", constând în republicile baltice, Bielorusia, Ucraina şi Moldova. Pe de o parte, această dezvoltare a redus semnificativ gravitatea amenințării militare din vest şi, pe de alta parte, comunicațiile navale şi terestre ale Rusiei traversau aceste teritorii, şi sistemul de alertă imediată al Rusiei pentru apărarea antirachetă şi antiaeriană, şi cele mai multe din forțele sale terestre operaționale fuseseră desfăşurate acolo. Accesul Rusiei la Marea Baltică şi la Marea Neagră, precum şi la bazele sale navale de acolo s-a diminuat brusc.

Proiectul Malinov

Generalul Valery Malinov este nu numai un recunoscut iniţiator de politici şi strategii cât şi un apreciat universitar militar. Fost secretar general al Consiliului de Securitate al Federaţiei Ruse, iar în momentul elaborării eseului său privind *Strategia de securitate naţională a Rusiei*[150] (1997) îndeplinea funcţia de prim-locţiitor al şefului Statului Major al Forţelor Armate Ruse. În această lucrare întâlnim „cele mai interesante încercări ale unui oficial rus de frunte de a statua în mod explicit interesele naţionale ruseşti, de a identifica aria ameninţărilor cu care se confruntă Rusia în perioada post-Razboiul Rece şi de a prescrie un set de politici care să le armonizeze”[151]. Lucrarea lui Malinov este structurată în trei secţiuni.

Secţiunea I este teoretică şi autoanalitică. Se distinge între valorile naţionale, interesele naţionale şi obiectivele naţionale, apoi se transpune situaţa contemporană a Rusiei în acest cadru. Autorul descrie valorile naţionale ca “normele fundamentale morale şi etice care definesc poziţia fiecărei persoane în viaţa, atitudinea lor faţă de trecutul, prezentul şi viitorul ţării lor, şi responsabilitatea lor pentru soarta sa şi pentru păstrarea şi sporirea patrimoniului lor naţional”. Generalul Manilov identifică valorile fundamentale ale ruşilor ca fiind: dragostea pentru Rusia, unitatea publică, familia, libertatea individuală, democraţia, egalitatea în drepturi, abnegaţia în apararea Rusiei, integritatea teritorială, colectivismul, perseverenţa, munca cinstită, dreptatea socială, o cultură şi o spiritualitate multinaţionale.

Manilov descrie interesele naţionale drept “interese obiective oficial exprimate şi conştiente ale individului, societăţii şi statului”. El identifică trei categorii de interese naţionale. ”Interesele vitale”, care include întărirea unităţii publice, asigurarea integrităţii şi inviolabilităţii teritoriului rusesc şi respingerea şi curmarea oricărei agresiuni împotriva Rusiei şi aliaţilor ei. ”Interesele importante” se referă la realizarea şi apărarea drepturilor şi libertăţilor omului, la conservarea componentelor importante ale patrimoniului material şi spiritual al Rusiei şi la garantarea securităţii şi stabilităţii internaşionale. Alte “interese” include asigurarea condiţiilor favorabile progresului social-economic şi spiritual constant, protecţia mediului, apărarea păcii şi armoniei sociale şi realizarea justiţiei sociale.

În cele din urmă, autorul identifică obiectivele naţionale ca fiind „determinate, formate şi realizate în cursul urmăririi intereselor naţionale şi

---

150 Richard Weitz cercetator ştiintific post-doctoral la BCSIA a tradus, compilat şi editat această monografie din câteva manuscrise în limba rusă asupra securităţii naţionale a Rusiei, ale generalului Manilov. Această monografie este a treia dintr-o serie de articole ale proiectului ”Rusia încotro?” organizat de *Proiectul pentru Consolidarea Instituţiilor Democratice* cu sediul la Robert&Renee Belfer Center for Science and International Affairs al Şcolii de Ştiinţe Politice John F. Kennedy a Universităţii Harvard.

151 Graham Allison, director al BCSIA, *Introducere la monografia generalului Valery Malinov,* serocopie în limba engleză, în posesia autorului, p.3-4.

luând în calcul situația internă şi internațională. Obiectivele naționale sunt punctele de referință fundamentale ale activităților statului, societății şi cetățenilor pentru realizarea şi, dacă este necesar, pentru apărarea intereselor naționale" ale țării lor. El ajunge la concluzia ca în prezent obiectivele naționale fundamentale ale Rusiei include garantarea suveranității şi integrității statului, reforma economică, precum şi participarea liberă şi de pe poziții de egalitate a țării la formarea şi funcționarea piețelor globale şi regionale.

Sectiunea a II-a analizează amenințările, concentrându-se asupra securității militare a Rusiei, a climatului său politic, a naturii schimbîtoare a relațiilor economice globale şi a tendințelor demografice şi ecologice globale amenințătoare. Ea scoate în evidență două direcții divergente de dezvoltare pe care orice strategie de securitate trebuie să le gestioneze: creşterea integrării economice combinată cu creşterea naționalismului etnic divizant. Autorul analizează apoi, din persectiva geografică, amenințările cu care se confruntă Rusia, încheind cu o discuție asupra problemelor interne ale Rusiei.

În *Sectiunea a III-a*, Manilov contureaza o strategie şi o politică de securitate națională a Rusiei. El descrie strategia de securitate națională drept "un program de acțiune pe termen lung în vederea realizării şi apărării intereselor naționale ale Rusiei, coordonate în conformitate cu obiectivele, sarcinile, condițiile, poziția, timpul, mijloacele şi resursele". Politica de securitate națională este definită drept "un complex de măsuri curente şi pe termen mediu determinate în funcție de sarcinile concrete ale strategiei şi direcționate spre atingerea obiectivelor naționale ale Rusiei". El trasează apoi un plan de promovare a intereselor subregionale, regionale şi globale ale Rusiei, cu un accent special asupra relațiilor sale cu SUA, Europa şi regiunea Asia-Pacific.

Interesante sunt şi concluziile lui Malinov. „În stadiul contemporan, extrem de complicat al evoluției lumii, cheia pentru garantarea stabilității şi eficacității sistemului securității naționale constă în utilizarea mijloacelor politico-militare, economice, informaționale şi a altor mijloace nonmilitare pentru a calma confruntările şi interesele antagonice, pentru a găsi şi exploata domeniile de interes comun şi să dezvolte interese reciproce adânci şi integrate care să coincidă. Aici este alfa şi omega concepției de securitate națională a noii Rusii democratice şi a strategiei şi politicii bazate pe ea. Concepția intereselor naționale decurge dintr-o renunțare la ambițiile hegemonice, la obstrucționările şi convențiile ideologice, la lipsa de încredere, la suspiciuni şi la dușmănie. În locul lor, se accentuează legăturile

de egalitate, avantaj reciproc, respect şi cooperare. Reprezintă un bun material de construcție pentru noua eră în care a intrat umanitatea".

Coordonate ale strategiei de apărare a Rusie

Obiectivele actuale ale dezvoltării forțelor armate ale Federației Ruse este o broşură elaborată de Ministerul Apărării Federației Ruse în care se prezintă pentru mass-media noua doctrină miliatră. Prezentarea ei s-a realizat sub forma unei conferințe de presă la care au participat: preşedintele Vladimir Putin, membrii guvernului, şeful FSB Nikolai Patruşev, precum şi înalți comandanți militari ruşi. Principalele capitole ale noii doctrine militare se referă la: Rusia în sistemul relațiilor politico-militare în lume, evaluarea amenințărilor, caracterul actualelor războaie şi conflicte armate, obiective, priorități de bază, principii după care vor fi conduse în luptă, în caz de necesitate, forțele armate ale Rusiei.

Ministrul Apărării, Serghei Ivanov, făcând o succintă prezentare a situației internaționale, a exprimat ceea ce pare a fi nucleul noii doctrine militare: "Amestecul altor state sau grupări în afacerile interne ale Federației Ruse sunt considerate ca fiind noua amenințare la adresa securității țării".

La rândul său, preşedintele Vladimir Putin, dorind să întărească spusele ministrului Apărării, a adăugat: "Rusia dispune de un număr suficient de rachete plasate în bazele subterane, de tipul UR-100N UTTX, care, în ceea ce priveşte performanțele, sunt deasupra concurenței"[152]. Prin urmare, în strategia de apărare, Rusia mizează pe descurajarea atomică.

Potrivit noii doctrine, reforma la nivelul forțelor terestre ruseşti a fost încheiată. Armata rusă are acum 1,16 milioane de militari. Până în 2010, vor fi întreprinse măsuri pentru perfecționarea actualei structuri a forțelor armate. Nucleul forței militare a Rusiei va fi constituit din armele strategice - aparținând triadei terestru-aerian-maritim -, care vor fi folosite pentru descurajarea atomică.

Trupele de rachete cu destinație strategică vor fi organizate în 10 divizii, care vor fi dotate cu noile complexe terestre mobile de tipul RC-12M2 „Topol M". Va fi continuată experimentarea complexului subteran RC-12M1"Topol M" şi se vor începe testele cu noua rachetă balistică intercontinentală "Bulava".

În marina militară rusă accentul va fi pus pe construirea de crucişătoare dotate cu rachete strategice. Pe primul dintre ele, va fi experimentat, din 2004, complexul de rachete D-19M ce va avea în dotare noua rachetă

[152] Vezi *Rusia mizează pe descurajarea atomică,* în "Ziua", 16 octombrie 2003, p.10.

“Bulava”. După efectuarea testelor, noul complex va intra în dotarea a încă trei crucişătoare, care vor fi date în exploatare în 2005, 2008 şi, respectiv, 2010.

Baza aviației militare ruse o vor constitui cele 80 bombardiere strategice de tipul TU-160 şi TU-95MC capabile să transporte până la 500 de încărcături nucleare. Bombardierul TU-160 va fi modernizat, în vederea transformării lui într-unul multifuncțional, apt să desfăşoare misiuni de supraveghere aeriană şi să transporte rachete de mare precizie cu încărcătură convențională şi nucleară. Până în 2013, numărul încărcăturilor nucleare aflate în dotarea aviației ruseşti va fi de 1700-2200.

Noua doctrină militară mai prevede că, în general, forțele armate ale Federației Ruse trebuie să fie apte să participe la conflicte locale, regionale sau războaie la scară mare. Printre altele, armata rusă trebuie să fie capabilă să respingă orice tip de amenințare aeriană sau cosmică şi, în acelaşi timp, să-şi îndeplinească misiunile în două conflicte locale.

Pentru atingerea acestor obiective, va fi sporită capacitatea combativă a aşa-numitelor “forțe cu destinație universală”, printr-o temeinică şi constantă pregătire militară pe timp de pace.

Forțele cu destinație specială vor fi concentrate în zona Asiei Centrale, considerată ca fiind de potențial pericol. De aici, în caz de necesitate, ele pot fi transferate în cel mai scurt timp atât spre Vest, cât şi în Extremul Orient.

Până în 2015, trupele terestre vor fi înzestrate cu armament şi tehnică nouă în proporție de 45%, iar până în 2025 s-a stabilit ca procesul să fie încheiat.

Caracteristicile noii armate ruse sunt mobilitatea şi capacitățile de reacție sporite. Cei din Ministerul Apărării de la Moscova au înțeles, se pare, că vremea conflictelor de tip clasic şi a armatelor cu efective mari a trecut.

La numai câteva zile după tragicele evenimente teroriste din Beslan, din Osetia de Nord, încheiate cu un cutremurător carnagiu – 338 de morți, 400 de răniți şi 150 dispăruți – autoritățile de la Kremlin au făcut public faptul că îşi modifică strategia politică şi militară externă. Conducerea Armatei Rusiei a anunțat că va adopta de acum încolo aşa numita strategie a “loviturilor preventive” şi că îşi acordă dreptul să lovească în orice regiune a lumii unde Moscova consideră că se află terorişti.

Practic, această nouă doctrină adoptată de Federația Rusă oferă liderilor de la Kremlin posibilitatea pentru a acționa militar, sub acoperirea eufemismului „combaterea terorismului”, în toate locațiile unde Rusia are interese strategice, în special în zona granițelor fostului URSS. De altfel, în primul său discurs de după atentatul de la Beslan, preşedintele Vladimir

Putin anticipa această nouă doctrină, menționând că „în foarte scurt timp va fi elaborat un pachet de măsuri de consolidare a unității țării".

Şeful Statului Major general al Armatei Federației Ruse, generalul Iuri Baluievski, a declarat că: "În ceea ce priveşte atacurile preventive împotriva bazelor teroriste, vom face tot posibilul pentru a lichida taberele teroriste din toate regiunile lumii". Alegerea „mijloacelor de atac va fi determinată de situația concretă din fiecare zonă a lumii; acest lucru nu înseamnă că Rusia va promova operațiuni nucleare"[153].

Această nouă strategie a Rusiei seamănă izbitor cu cea anunțată de preşedintele George W. Bush în urma atentatelor de la 11 septembrie 2001 şi înainte de invadarea Irakului[154].

Prin urmare, cele două superputeri care s-au confruntat în timpul războiului rece, SUA şi Rusia, aflate acum pe aceeaşi baricadă a luptei contra terorismului mondial, au strategiile de securitate bazate pe doctrina „loviturilor preventive", mai numite de unii analişti şi „doctrine ucigaşe", întrucât principiul non-violenței este înlocuit cu principiul intervenției.

Rusia şi Europa în epoca post război rece

„Cealaltă Europă", cum denumea Fernand Braudel Rusia în lucrările sale[155], cu o evoluție de peste 1000 de ani de istorie, se găseşte astăzi întinsă pe două continente – Europa şi Asia - şi înglobează cel mai mare teritoriu din lume, un stat de dimensiuni planetare, chiar şi după transformările suferite la începutul deceniului al nouălea din secolul al XX-lea.

Pe lângă fondul mongol, Rusia s-a considerat pe de altă parte moştenitoarea de drept a Imperiului Bizantin, Moscova fiind, în viziunea prinților ruşi, întruchiparea celei de-a treia Rome. De la Bizanț a fost preluată ideea cezaro-papistă, țarul devenind astfel reprezentantul lui Dumnezeu pe pământ. Biserica şi statul se contopesc, țarul *pantokrator*[156] devenind împărat universal. Toate acestea se manifestă pe un fond în care regii Europei Occidentale încearcă tot mai mult să se distanțeze de modelul roman de supremație. Această stare a generat, în opinia lui Fernand Braudel,

[153] Declarația a fost făcută în ziua de 8 septembrie 2004, cu ocazia întrevederii de la Kremlin cu generalul american James Jones, comandantul suprem al forțelor Alianței Nord-Atlantice pentru Europa, "Ziua", 9 septembrie 2004, p. 9.

[154] Vezi pe larg în "Ziua", 9 septembrie 2004, p. 9.

[155] Braudel Fernand, Gramatica Civilizațiilor, vol.II, Editura Meridiane, Bucureşti, 1994, p. 229.

[156] Murawiec Laurent, L'esprit des nations, Editions Edile Jakob, Paris, 2002, p. 241.

distincția dintre Europa de Vest şi Europa de Est şi a avut efecte în apariția dihotomiei Europa-Rusia (ale cărei ecouri le simțim şi astăzi). În Europa Occidentală, creştinismul a avut un caracter ecumenic şi îşi asumă inclusiv sarcini politice, depăşind societățile şi statele. Creştinismul oriental (bizantin) este mai degrabă unul supus statului şi conducerii politice. Biserica devine o instituție a statului, care rezolvă problemele spirituale ale supuşilor şi nu se implică în problemele politice. Ea doreşte doar să implanteze tradiția spirituală aşa cum i-a fost transmisă de gândirea greacă.[157]

Melanjul mongolo-bizantin a impus şi o organizare a statului de sus în jos, în virtutea unei concepții care se fixează pe creşterea societății în interesul celor de la putere. S-a instituit astfel un tip special de relație între stat şi societate. „*Drjavnost*"[158] este conceptul rus care exprimă, într-un mod cu totul original, relația care are în centrul său premisa că Rusia este o mare putere, în care statul este un mecanism destinat doar să conducă, să supună societatea şi nicidecum să-i servească acesteia. În schimb, societatea trebuia să servească în mod necondiționat statul. Această concepție reprezintă o marcă identitară care şi-a pus amprenta asupra întregii istorii ruse.

Această relație a generat şi cristalizarea unei concepții speciale asupra statului. Nicolae Iorga arată că statul rus este unul de *suprapunere*[159], artificial şi non organic. Acesta s-a alcătuit de sus în jos în virtutea unei concepții ce se fixează asupra unui teritoriu şi a creşterii societății în interesul celor de la putere. Ideea centrală a acestui tip de stat este mesianismul sau îndeplinirea unei misiuni culturalizatoare, politice etc. atitudine prezentă ulterior şi în construirea mentală a raportării la Europa.

În timpul războiului rece, conducerea sovietică şi-a dorit permanent exercitarea unei influențe sporite în Europa. În 1973, Malcolm Mackintosh[160] sublinia că „Ruşii se percep pe ei înşişi a fi nu doar cel mai numeros, dar şi cel mai mare dintre popoarele europene. Ei cred, pe aceste baze, dar şi din considerente ideologice că Uniunea Sovietică are dreptul la o influență mai mare în afacerile europene decât are în prezent". Pe atunci, realizarea aceastei dorințe era împiedicată de angajamentul de securitate al SUA față de Europa Occidentală, manifestat prin intermediul NATO. Ca urmare,

[157] Braudel Fernand, op.cit., p. 237.
[158] Murawiec Laurent, op.cit., p 240.
[159] Marele istoric român consideră că există două tipuri de imperii/state: state organice şi state de suprapunere; primele sunt formate în baza unui proces natural şi se dezvoltă între "hotarele" normale în care conviețuieşte poporul; statele de suprapunere sunt state cu o dinamică cuceritoare care îşi bazează bunăstarea pe asuprirea altor popoare. Iorga consideră că state de suprapunere au fost: Imperiul Țarist, Imperiul Mongol, etc.
[160] Malcolm Mackintosh, 'Moscow's view of the balance of power', The World Today, 29, 1973, p111, apud Smith, Mark, Contemporary Russian , Perceptions of Euro-Atlanticism, februarie 2002, p 3.

Uniunea Sovietică promova percepția potrivit căreia prezența SUA în Europa era nelegitimă, iar obiectivul politic de prim rang era să „decupleze" Europa de Vest de SUA. În februarie 1990, sovieticii admiteau că „până recent, scopul nostru a fost să-i scoatem pe americani cu orice preț din Europa"[161].

URSS a încercat să promoveze acest obiectiv prin lansarea ideii unei *„Europe a europenilor"*, aspect ilustrativ în apelurile pe care le lansau, în anii '60 conducătorii sovietici de a organiza o conferință asupra securității pe continent fără participarea SUA, precum şi pentru dizolvarea sistemelor de alianțe ale NATO şi Tratatului de la Varşovia. Mai târziu, în 1981, preşedintele sovietic Leonid Brejnev[162] făcea referire la „casa noastră comună – Europa".

Conceptul unei Europe văzute ca o casă comună urmează o evoluție semnificativă la sfârşitul anilor '80, când a fost reactivat de Mihail Gorbaciov. Inițial, i-a imprimat un înțeles anti-american, când, în raportul său la cel de-al XXVII-lea congres al PCUS (1986), lansa critici tăioase la adresa SUA, spre deosebire de discursul referitor la Europa Occidentală. Totuşi, la sfârşitul anilor '80, atitudinea sa s-a schimbat. Cu prilejul vizitei sale în Germania Federală, din iunie 1989, făcea referire la Casa Comună Europeană ca una din care SUA face intregral parte, lăsând să se înțeleagă că URSS accepta existența unor legături transatlantice strânse.

Prăbuşirea URSS şi apariția unei politici externe ruse de sine stătătoare a condus, inițial, la continuarea acestei percepții. Totuşi, termenul „Casa Comună Europeană" a fost eliminat din vocabularul politic rus, întrucât era văzut ca un termen gorbaciovist, lucru care îl irita pe Elțîn. În mod esențial, abordarea s-a schimbat prin numirea în fruntea diplomației ruse a lui Evgheni Primakov, care a dus la apariția conceptului de politică externă a *multipolarității*, şi a opoziției ruse față de un sistem politic global unipolar, dominat de SUA.

În consecință, această percepție a dus la şi o mai mare ostilitate referitoare la prezența SUA şi, în mod subsecvent, la adresa NATO (care ar trebui „abolit şi transformat"), Rusia argumentând că ar fi preferabilă o organizație care să asigure securitatea tuturor țărilor europene, menționând, adesea, importanța creşterii rolului OSCE în această direcție. În septembrie 1997, preşedintele Elțîn afirma că SUA exercită „o mare influență asupra problemelor europene prin NATO". Aceste sentimente readuc pe tapet

[161] Şevardnadze Eduard, All is changing in the world at a dizzy pace, Izvestia, 19 februarie 1990.

[162] Vezi Cuvântarea lui L I Brezhnev cu prilejul vizitei în Republica Federală German", în „Pravda", 24 noiembrie 1981.

concepția sovietică conform căreia „Europa este pentru europeni”. Sentimentul continuă şi conține în sine ideea că, în cazul îndepărtării influenței SUA de pe continent, ar creşte cea a Rusiei, chiar şi în situația în care Rusia se afa într-o relativă stare de slăbiciune.

În paralel a fost resuscitată şi doctrina *eurasiatismului*, o viziune modernistă prin care se încerca găsirea unor răspunsuri la ce este Rusia şi care este adevărata ei misiune în lume. Eurasiatismul a apărut pentru prima dată în secolul al XIX-lea şi a ieşit la suprafață în ultima parte a secolului al XX-lea ca o alternativă la comunismul sovietic, pe de o parte, şi ca reacție la capitalismul occidental care a distrus Rusia, pe de altă parte. Eurasiatismul s-a dezvoltat în momentul în care a existat conştiința că prăbuşirea URSS va duce la dezintegrarea fostului mare imperiu rus şi trebuia găsită o cale prin care să se salveze acest lucru[163].

Această doctrină porneşte de la ideea că, geopolitic şi cultural, Rusia nu este întru totul nici europeană, nici asiatică şi că, în fapt, are o identitate proprie, eurasiatică. Această identitate asigură Rusiei misiunea legitimă de a domina teritoriul dintre Europa Centrală şi Oceanul Pacific, în fapt moştenirea măreției imperiale a Moscovei de mai bine de 300 de ani. Prin asimilarea treptată a unor teritorii şi populații, Rusia şi-a creat o personalitate culturală şi politică eurasiatică. Fernand Braudel susține că Rusia este un fel de stat tampon între Europa şi Asia: „*Teritoriul rus se supune astfel destinului său, cel al unei enorme zone de frontieră între Europa, pe care o protejează, şi Asia, ale cărei lovituri întotdeauna violente, le va amortiza*”[164]. S-a acreditat astfel ideea că Rusia este un fel de pod între Europa şi Asia, iar cine domină acest spațiu domină de fapt lumea.

N. S. Trubeţkoi, un susținător de seamă al eurasiatismului, menționa că: „*... de fapt comunismul a fost o versiune marcată a europenismului, care a distrus temeliile spirituale şi unicitatea națională a vieții ruse, a propagat în Rusia sistemul materialist de referință care domină efectiv atât Europa cât şi America […] Sarcina noastră este să creăm o cultură cu desăvârşire nouă, propria noastră cultură, care nu se va asemăna cu cultura europeană… când Rusia va înceta să fie reflectarea distorsionată a civilizației europene[…] când va deveni din nou ea însăşi: Rusia-Eurasia, continuatoarea conştientă a marii moşteniri a lui Genghis Han*”[165].

Eurasiatismul are de asemenea o conotație mesianică. Ghenadii Ziuganov, liderul Partidului Comunist din Rusia în perioada lui Boris Elțîn,,

[163] Brzezinski Zbigniew, Marea tablă de şah, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2000, p. 125.

[164] Braudel Fernand, op.cit., p. 231.

[165] Brzezinski Zbigniew, op. cit., p. 126.

a insistat pe rolul special, misionar al poporului rus şi pe vocația sa ancestrală de a domina Eurasia, pe unicitatea culturală rusă, pe atuurile geopolitice extraordinare de exercitare a supremației mondiale.

În termeni oficiali, retorica Bruxelles-ului menționează că principalele interese ale Uniunii Europene sunt: asigurarea stabilității economice şi politice a Rusiei; să contribuie la întărirea rolului legii în dezvoltarea eficientă a instituțiilor, precum şi a sistemelor legislativ, executiv şi judiciar; susținerea măsurilor pentru crearea unui climat investițional mai bun, sporirea armonizării legislative cu uniunea Europeană, cooperarea în combaterea amenințărilor „soft" (neproliferare, trafic de droguri, de persoane, etc.) la adresa securității, în domeniile justiției, afacerilor interne, mediului şi securității nucleare.

Baza legală pentru relațiile Rusia-UE este Acordul de Cooperare şi Parteneriat (*Partnership and Cooperation Agrement*, decembrie 1997) încheiat pentru o perioadă inițială de zece ani. Acesta stabileşte cadrul instituțional pentru relațiile bilaterale, fixează principalele obiective comune şi stimulează activitățile şi dialogul în câteva domenii politice.

În primul rând se are în vedere cooperare în domeniul economic şi cel al comerțului: liberalizarea comerțului bazat pe clauza națiuni celei mai favorizate şi eliminarea restricțiilor cantitative; armonizarea legislației; asigurarea activității companiilor, serviciilor, plăților curente şi mişcărilor de capital, concurenței şi propietății intelectuale, etc.

În al doilea rand se acordă atenție cooperarării în domeniile: tehnico-ştiințific, energiei, mediului, transportului, spațial şi alte sectoare civile;

Nu este neglijat dialogul politic asupra problemelor internaționale de interes reciproc, bazat pe respectul principiior democratice şi al drepturlor omului.

Justiția şi afacerile interne reprezintă domenii în care se are în vedere: cooperare pentru prevenirea activităților ilegale, traficului de droguri, spălării banilor şi criminalității organizate. *Planul de Acțiune* pentru combaterea crimei organizate (iunie 2000) a fost destinat întăririi cooperării în acest domeniu.

La sfârşitul lunii aprilie 2004, a fost semnat un protocol (ratificat de Duma de Stat rusă în octombrie 2004) la acest acord, care extinde înțelegerea la alte zece țări noi membre ale UE. În ceea ce priveşte asistența tehnică, se menționează că în cadrul Programului TACIS, mai mult de 2,6 miliarde euro au fost alocați, din 1991, Rusiei, pentru promovarea tranziției către economia de piață şi democrație.

În fiecare an, sunt organizate două summit-uri la cel mai înalt nivel. La reuniunea de la St. Petersburg (mai 2003) s-a decis întărirea *Consiliului de*

Cooperare, care a devenit *Consiliul de Parteneriat Permanent*. Mai există un *Comitet de Cooperare* (pentru nivel de reprezentare *Senior*), un *Comitet de Cooperare Parlamentară* şi nouă sub-comitete pe diverse probleme tehnice.

La summit-ul de la St. Petersburg s-a decis crearea, pe termen lung, a patru spații comune de cooperare, a căror foaie de parcurs (*road-map*) a fost definită la reuniunea de la Moscova, în mai 2005. Aceste patru spații sunt: cooperare economică prin crearea unei piețe integrate; libertate, securitate şi justiție, incluzând problematica securizării frontierelor, a migrației şi cea a vizelor; securitate externă, cooperarea în cadrul organzațiilor internaționale bazată pe multilateralism, securitate şi gestionarea crizelor; cercetare, ştiință şi educație, prin contacte *people-to-people*, programe de schimburi educaționale şi ştiințifice (de exemplu Programul Erasmus Mundus).

Cu prilejul ultimului summit[166] organizat la începutul lunii octombrie 2005 la Londra, s-a convenit, cu comun acord „al ambelor părți" extinderea dialogului în domeniul energetic (demarat în octombrie 2000), în vederea creşterii securității energetice. În context, s-a menționat dependența mare a țărilor UE-25 de Rusia în ceea ce priveşte importurile de gaz şi țiței. Tony Blair, gazda reuniunii, sublinia după discuțiile cu Putin *„importanța acestei relații pentru propriul viitor economic şi al securității"*. La rândul său, preşedintele rus „nega" posibilitatea ca Rusia să utilizeze dependența UE de „carburantul" rus ca un instrument de presiune politică, susținând că noile evoluții în industria petro-gazeiferă implică drept jucători atât Rusia, cât şi UE.

Într-un articol dedicate sammit-ului Rusia UE de la Londra, Dmitri Suslov, vicedirector al Consiliului de politică externă şi apărare consemna în „Nezavisimaia Gazeta", la miezul problemei: *„Pentru Moscova a sosit timpul să înceteze să mai fie un outsider în dialogul privind soarta Europei. Boala relațiilor ruso-europene constă de multe ori în graba cu care Moscova este dispusă sa facă anumite concesii în fața birocrației europene pentru a crea imaginea unui progres şi al dinamismului în relațiile bilaterale. Acum, se pare, partea europeană, şi în primul rând Comisia Europeană, a declarat clar că nu vor mai fi concesii, iar strategia «ascunsului dupa deget» nu va mai funcționa"*. La rândul lui, preşedintele Putin a explicat că *„mai avem multe de făcut pentru aceasta"* dar, o dată ce se va avea încredere în noi, vom răspunde la fel.

166 Vezi pe larg la *Press release russia summit* oct 2005 – www.ue.eu.int/Newsroom

Care sunt, totuşi, dincolo de retorici şi zâmbete oficiale realităţile pragmatice ale acestei cooperări, inclusiv la nivelul percepţiei relaţiilor în domeniul securităţii, de ambele părţi?

O sumară trecere în revistă[167] relevă faptul că au fost dezvoltate mecanisme de cooperare pe probleme de securitate, la nivel practic, acestea rămân punctuale, fragmentare şi inconsistente. Multe dintre interesele, aparent convergente, sunt mai degrabă competitive sau conflictuale decât cooperante.

Creşterea nivelurilor de dezamăgire a forţat ambele părţi să-şi re-examineze relaţiile. Acuzele de ambele părţi abundă, iar încrederea este rară. Oficialii şi analiştii din UE sunt critici asupra progreselor înregistrate şi devin pesimişti asupra perspectivelor de dezvoltare a cooperării. Totodată, sunt formulate în mod constant critici asupra situaţiei interne a Rusiei.

În Rusia există foarte multă sensibilitate cu privire la criticile exprimate de UE pentru regimul drepturilor omului şi problemele legate de democraţie, ori libertatea mass-media. Totodată, există dezamăgire pentru faptul că europenii „nu ascultă" opiniile ruse. UE are alte priorităţi, incluzând cele de extindere şi probleme interne, iar Rusia nu este atât de importantă pe agenda ei, pe cât crede Moscova că ar trebui să fie.

Pe de altă parte, UE nu mai este considerat un partener în probleme de securitate, iar impresia, într-o anumită parte a elitei ruse este că UE ar putea reprezenta o ameninţare potenţială mai mare decât este NATO în aparenţă. Documentele Comisiei şi Consiliului UE din 2004, care evaluează critic stadiul relaţiilor: Serghei Karaganov aprecia că documentele „*au fost elaborate pe un ton aspru şi provocator... nu găsesc cele mai mici evoluţii reciproce care să ia în considerare interesele Rusiei, nu aşa cum le vede UE, ci aşa cum Rusia le percepe...*"[168].

Cooperarea Rusia-UE în plan militar a început în 1994 prin cooperarea între Rusia şi UEO, fiind mai degrabă discretă în comparaţie cu relaţia Rusia-OSCE. Summit-ul din octombrie 2001 anunţa Declaraţia Comună cu privire la Dezvoltarea Cooperării asupra Problemelor Politice şi de Securitate (prevedea întâlniri lunare Rusia-Comitetul Politic şi de Securitate al UE)[169].

---

[167] Monaghan Andrew, Conflict Studies Research Centre, Russian Perspectives of Russian-EU Security Relations, August 2005, www.csrc.com

[168] Serghei Karganov, Pericolele presiunii asupra Moscovei: Bruxelles vs Moscova, în „The International Herald Tribune", 25 februarie 2004.

[169] În mai 2002, s-a luat decizia de a trimite un reprezentant al Ministerului Apărării rus la Bruxelles pentru a menţine „comunicări operative" între Rusia şi UE. La summit-ul din noiembrie 2002 s-a făcut o declaraţie comună de luptă împotriva terorismului;

Totuşi, puține cooperări au avut loc. Potrivit analiştilor militari ruşi, există o lipsă de încredere între Europa şi Rusia care le determină să rămână la stadiul de retorică. Pe lângă problemele de buget şi legislative, analiştii ruşi vorbesc şi de un motiv care subminează cooperarea datorat unei asimetrii fundamentale: UE percepe Rusia ca o sursă a amenințărilor de acest fel, în special a traficului de droguri şi imigrației clandestine. Rusia se vede ca o victimă, fiind o rută de tranzit pentru droguri şi imigranți ilegali mai degrabă decât o sursă primară a amenințărilor de acest gen. Ele emană mai degrabă din sudul şi sud-estul Rusiei ca surse primare.

Analistul Serghei Kortunov aprecia că Europa ar trebui *"să decidă [...] dacă Rusia este un partener, sau o sursă a unei potențiale amenințări.."*. Alții susțin că UE generează resentimente asupra unei părți a guvernului şi politicienilor ruşi arătându-le cu degetul că Rusia este sursă de criminalitate. Politicienii ruşi văd în obsesia europeană legată de mafia rusă ca o strategie menită să submineze imaginea internațională a Rusiei, să o distanțeze față de Europa şi să paseze vina eşecurilor politicilor europene în ceea ce priveşte reducerea consumului de droguri.

Interesele comune din sfera luptei împotriva terorismului – îndeosebi a contracarării celui de origine fundamentalist-islamică, dar şi a criminalității organizate transfrontaliere – impun identificarea unor modalități de ripostă, îndeosebi printr-o politică comună şi eficientă de gestionare a surselor de insecuritate pe acest segment.

Mai multe probleme trebuie abordate pentru a realiza transformarea unei retorici a parteneriatului strategic în cooperare activă. Pe ansamblu planuri există, însă puține au substanță în plan real. Cooperarea a fost problematică şi redusă. În ciuda existenței unui cadru instituționalizat de cooperare, înțelegerile şi planurile au fost adesea grăbite, ducând la compromisuri nesatisfăcătoare şi eclipsând proiectele. Din perspectivă rusă, relațiile nu sunt nici strategice (nu au obiective coerente pe termen lung), nici parteneriale (UE nu tratează Rusia ca pe un partener egal, ci ca pe o sursă de amenințări).

Presiunea continuă a nevoii unei strategii pe termen lung pentru a reflecta schimbările care au loc în Europa şi în relațiile internaționale, a determinat UE şi Rusia să conceapă cele *Patru Spații Comune de Cooperare* şi *Foaia de Parcurs*. Însă acestea nu sunt o soluție: Rusia şi UE nu şi-au formulat încă obiectivele strategice pentru „parteneriatul lor strategic". Mult dorita semnare a Foii de Parcurs a celor Patru Spații de Cooperare a făcut puțin să îmbunătățească situația din perspectiva rusă. Oficiali ruşi de rang înalt apreciau că Uniunea Europeană *„încă nu ştie ce să facă cu Rusia"*. Analiştii ruşi, de asemenea, apreciau că elaborarea celor Patru Spații Comune a creat

o falsă impresie a unui progres în relațiile bilaterale, fapt ce subminează stimulii pentru crearea şi implementarea unor proiecte specifice.

Există diferențe fundamentale în abordarea atât a relațiilor, cât şi a problemelor de securitate. Pe scurt, concepția UE asupra relaționării încearcă să aducă Rusia aproape de Europa, prin îmbunătățirea nivelului şi calității cooperării impunând Rusiei logica extinderii şi integrării europene bazate pe standardele UE. Moscova are o perspectivă diferită, bazată pe apropiere mutuală şi luând în considerare interesele fiecăreia dintre părți. Importanța valorilor comune într-o relație este, de altfel, clară: valorile furnizează liantul care țin legate relațiile atunci când interesele nu coincid. Rusia şi UE, în ciuda tuturor vorbelor frumoase, nu împărtăşesc valori comune.

În realitate, Rusia şi UE împărtăşesc puține interese similare, atât în domeniul militar, cât şi în cel al securității „soft". Potrivit experților ruşi, relația nu este dezvoltată ca un parteneriat între egali: Ruisa este tratată ca o sursă a amenințărilor de securitate (în proliferarea nucleară ori crima organizată, de exemplu) sau ca un partener de importanță redusă (în cazul managementului de criză). Interesele sunt adesea îndeplinite de alți parteneri, ori reprezintă obiective comune la un nivel superficial.

Sunt de notat, în context, sentimentele de satisfacție exprimate în mass-media rusă cu prilejul eşecului adoptării Constituției europene în Franța, văzută ca răbufnire a unei crize structurale, ba chiar a unui „deficit de democrație"[170] care face din UE „victima propriului succes". Momentul este văzut ca un eşec al ideologiei „*euro-atlantiste*" şi o şansă pentru cea a „*euro-continentalismului*" (conceptul cuprinde ideea că Europa unificată nu este gândită ca satelit al SUA, ci ca subiect geopolitic şi istoric independent care „refuză logica războiului rece" şi anti-eurasiatismul"[171]).

Managementul crizelor este un exemplu în care aparentele interese convergente sunt, în fapt, mai degrabă potențial competitive decât de cooperare, de vreme ce în spațiul ex-sovietic Rusia şi UE sunt mai degrabă rivali decât parteneri. Rusia doreşte ca UE să renunțe la orice implicare în Moldova, Cecenia sau Georgia, însă UE doreşte să devină tot mai implicată şi mai activă. Majoritatea analiştilor ruşi importanți subliniază că toate segmentele lanțului decizional rus – Preşedinte, Guvern, Apărare, Legislativ – consideră teritoriul fostei Uniuni Sovietice ca fiind o arie exclusivă de influență rusă şi nu văd ca pozitivă o intervenție a unor militari străini.

---

[170] Karaganov Serghei, Rusia şi viitorul în cătare îndepărtată, Rossiskaia Gazeta, 2 octombrie 2005. www.rusialazi.ro

[171] Dughin Alexandr, Eşecul Constituției europene – o şansă pentru Rusia, Rossiiskaia Gazeta, 16 iunie 2005, www.rusialazi.ro

Divergența valorilor şi lipsa unor interese substanțiale comune devine şi mai problematică prin faptul că foarte puțini, de ambele părți, sunt în mod activ interesați în stabilirea cooperării. Principala directivă către stabilirea unor relații vine din partea Preşedintelui şi Administrației Prezidențiale (rămâne una dintre prioritățile cheie ale politicii lui Putin). Elemente semnificative ale elitelor ambelor părți nu sunt interesate în stabilirea unor relații active de parteneriat, chiar se opun (ceea ce face situația şi mai dificilă). La nivelul ministerelor ruse de resort (de externe, al apărării) implicate, atitudinea este conservatoare, iar dezvoltarea relațiilor depinde de imboldurile date de Administrația Prezidențială.

Sunt de notat, în context, apariția şi evoluția ascendentă a unor schimbări de atitudine la nivelul opiniei publice europene, în special la nivelul „noii stângi" – anti-americane şi anti-globaliste – care favorizează dezvoltarea unui spațiu ideologic comun, ce poate fundamenta o mai mare apropiere de Rusia.

Prin intensificarea implicării în arena europeană, Moscova încearcă să taie legăturile transatlantice şi să formeze un „pol strategic"[172] ruso-european vizavi de SUA. Astfel, trio[173]-ul european format din Germania, Franța şi Rusia (chiar quartet, pe fondul schimbării de atitudine a Spaniei în urma retragerii trupelor din Irak) este perceput în Rusia ca un club informal anti-american, prin care Bătrâna Europă îşi exprimă îngrijorarea față de doctrina „mesianică" a lui Bush şi încearcă – prin unirea forțelor cu Rusia – o contrabalansare politică la ambițiile globale ale SUA. Vladimir Putin şi-a crescut eforturile de a juca rolul unui *integraționist european* în relațiile cu oficialii UE.

Relații neintrate încă în normalitate se înregistrează între Rusia şi foste state-satelit din estul Europei. Kremlinul declară în dreapta şi în stânga că aceste state „îi subminează relațiile cu Bruxelles-ul". O astfel de atitudine, de altfel puternic motivată, s-ar datora nu numai unor resentimente istorice ci în primul rând „intereselor americane". Paradoxal, Rusia are relații mult mai cordiale cu Europa occidentală decât cu foştii „frați din lagărul comunist", deveniți în ultimii ani membri cu drepturi depline în NATO şi în UE.

Cele mai mari probleme le are din partea Poloniei. În 2006 Varşovia a reuşit să blocheze, exercitându-şi dreptul de veto, noul Acord de cooperare şi

172 Bugajski Janusz, Putin's doctrine in the new East Europe, CSIS, Budapest Foreign Policy Club, February 19, 2004, p. 2 , www.Budapestanalyses.hu

173 Simonov Vladimir (commentator politic) The quartet in Paris: searching for a counterbalance to America? RIA Novosti, 17 Martie 2005 www.rusialazi.ro

parteneriat al UE cu Rusia. Mai mult, la 19 februarie 2007, şefii guvernelor de la Varşovia şi Praga au declarat, în cadrul unei conferinţe de presă commune, că ţările lor sunt gata să găzduiască scutul anti-rachetă dorit de americani. Deşi premierul Jaroslaw Kaczynski şi omologul său ceh, Mirek Topolanek, şi-au exprimat convingerea că scutul American ar putea fi utilizat doar în folosul apărării pasive a statelor NATO, şi nu va constitui o ameninţare la adresa Rusiei, la Moscova lucrurile se percep cu totul diferit. Kremlinul a declarat în repetate rânduri că amplasarea noilor sisteme balistice americane în Polonia, atât de aproape de graniţele sale este ceva inacceptabil. Evgheni Miasnikov, expert al Centrului de studiu al problemelor de dezarmare din cadrul Fondului Internaţional de Tehnologie şi Investiţii s-a exprimat concis: „*Desfăşurarea acestor arme nu se justifică din punct de vedere militar*”[174]. La rândul lui, generalul Nikolai Solovtov, comandantul Trupelor de rachete strategice ruseşti (RVSN), a avertizat că Rusia ar putea denunţa Tratatul din 1987 pentru eliminarea rachetrlor cu rază scurtă şi medie de acţiune, şi că RVSN ar putea primi rachete cu rază medie de acţiune în 5-6 ani[175].

Semne îngrijorătoare vin şi din partea ţărilor baltice ori din România. Decizia guvernului de la Talin de a desfiinţa cimitirele soldaţilor sovietici căzuţi în al-doilea război mondial, ori hotărârea unui tribulal de la Bucureşti de a-l reabilita pe mareşalul Ion Antonescu, nu pot decât să stârnească iritare în rândurile oficialilor din Rusia.

Rusofobia ţărilor est-europene este interpretată de unii comentatori politici de la Moscova ca o „boală psihică”. Mihail Marghelov, şeful Comisiei pentru afaceri internaţionale din Consiliul Federaţiei Ruse, a explicat: „*După ce unui om i s-a imputat o mână, el continuă să aibă senzaţia că îl doare. Este aşa numita durere fantomă. Aşa şi ţările est-europene, suferă de această durere fantomă. URSS nu mai există de mult, dar ei se tem oricum. Această teamă este o afecţiune psihică. Ce trebuie să facem noi ? Să privim calmi, precum psihiatrii. Desigur, înainte ca ţările să se vindece de această boală, vor trece câteva generaţii, iar dezvoltarea acestor ţări va avea de suferit. Dar asta nu mai e problema noastră, e problema Uniunii Europene. Dacă va fi nevoie de un răspuns din partea noastră, el trebuie să fie prudent şi delicat, precum o intervenţie neurochirurgicală* ”[176].

---

[174] „Dosare ultrasecrete”, 24 februarie 2007.

[175] *Ibidem.*

[176] „Dosare ultrasecrete”, 24 februarie 2007.

Mai în miezul problemei, Alexandr Rahr, membru al Consiliului german pentru politica externă, oferă o explicație interesantă în legătură cu acest bocaj „psihic" al țărilor est-europene în relațiile cu Rusia: „*În țările est-europene există o ură față de Rusia, pentru că ele au fost ținute sub papucul Moscovei aproape o jumătate de veac, şi, ca urmare, nu au avut nimic de câştigat de pe urma planului Marchall, realizat de americani în anii 50 în Europa occidentală. Plan care a ajutat foarte mult țările vest-europene să se refacă după cel de-al doilea război mondial. Nu trebuie uitat nici de memoria colectivă a poarelor*"[177].

Departe de a fi în situația de a formula o concluzie tranşantă față de evoluția relațiilor dintre Rusia şi UE, în baza celor prezentate, se poate spune cu certitudine că Rusia, deşi de află la începutul unei perioade de avânt economic, după achitarea datoriei față de Clubul de la Roma dar cu mari probleme de ordin social, pretențiile de a juca un rol de mare actor pe arena mondială sunt deja conturate. Rusia doreşte relații de normalitate cu Europa, numai că Europa, deşi se confruntă în opinia publică cu un val de anti-americanism, ca urmare a eşecurilor implementării democrației în Irak, caută să țină cont de advertismentele Waschintonului, în sensul de a găsi noi posibilități de a-şi procura hidrocaorburile pentru a nu depinde de toanele Kremlinului. Cât despre memoria colectivă a popoarelor est-europene, aceasta reprezintă un handicap pe care, în timp, noile generații de politicieni atât din est cât şi din vest le-ar putea depăşi înainte de a se ajunge la confruntare.

[177] *Ibidem.*

STRATEGIA ŞI POLITICA DE SECURITATE A CHINEI ÎNTRE TRADIȚIE ŞI MODERNITATE

Din punct de vedere strict istoric, China este cea mai veche civilizație a lumii, cu peste 3500 de ani de istorie scrisă. Contribuția Chinei la îmbogățirea tezaurului culturii universale este cunoscută, recunoscută şi impresionantă. De-a lungul istoriei sale, China a cunoscut perioade de mare ascensiune, dar şi de decădere. La jumătatea secolului al XIX-lea, dinastia conducătoare Qing s-a prăbuşit, lăsând locul rebeliunii şi intervenției externe. Sfârşitul celei de-a doua mari conflagrații mondiale, surprinde guvernul naționalist slăbit, după un deceniu de lupe crâncene împotriva Japoniei. A urmat imediat războiul civil soldat cu victoria Partidului Comunist Chinez. Majoritatea chinezilor au sperat că liderii comunişti, în frunte cu Mao Zedong, vor reuşi să readucă vechea glorie a Chinei, dar speranțele lor s-au lăsat aşteptate. După câteva „salturi înapoi", ceea ce a marcat viața a circa 30 de milioane de țărani chinezi, morți de foamete în perioada de recesiune de la începutul anilor '60, la care se mai pot adăuga încă 10 milioane de morți în campaniile ideologice „ale marii revoluții culturale", s-au ivit zorile unor noi perspective. În decembrie 1978, devenit lider al Partidului Comunist Chinez, după o îndelungată detenție în timpul căreia a fost supus la autocritică, bătrânul Deng Xiaoping a reintrodus reformele economice, călăuzite de principiul „o țară două sisteme", care aveau să transforme China, în mai bine de două decenii, într-un hibrid interesant - „o economie de piață socialistă – în esență un stat comunist care foloseşte principiile concurențiale de piață"[178].

Coordonate ale dezvoltării şi intereselor chineze

Principala fază a schimbărilor a fost orientată, în mod accentuat, în anii 90, spre transformările proprietății publice, extinderea sectorului privat,

[178] Virginia Mircea, *Hegemonia Chinei,* în „Cadran politic. Revistă de analiză şi informare politică", an III, nr. 32-33, decembrie 2005-ianuarie 2006, p.4.

deschiderea către comerțuil mondial şi recursul la investiții străine directe, ca şi la mecanisme şi instituții de piață[179].

În prezent China este un stat multinațional, o țară aflată în plină expansiune economică şi capabilă să devină, într-un viitor nu prea îndepărtat, o superputere. Forța de lucru ieftină şi în acelaşi timp o piață de desfacere de 1,3 miliarde de consumatori, atrag cele mai mari firme multinaționale. Potrivit unor estimări, China are cea de-a şasea economie din lume şi al treile buget de apărare.

Politica de deschidere în fața tehnologiei şi a investițiilor străine, impuse, începând cu 1979, de către Deng Xiaoping a fost spectaculoasă[180]. Strategia lui Deng constă în retragerea partidului din zonele economice în care avea influență, păstrând în acelaşi timp controlul asupra restului.

În ciuda implementării încă din anii ’80 a reformelor economice, China a devenit o reală forță economică abia după accederea, în 2001, la Organizația Mondială a Comerțului (OMC). După deschiderea economică, China a devenit mult mai puternică, atractivă pentru investitorii străini, tentați de profiturile mari. Datorită sporirii rapide a exporturilor şi cererii interne, economia a atins, în 2004, o cotă de creştere de 9% (pentru 2005 creşterea estimată a fost de circa 7,5%).

Pe plan mondial, economia Chinei se situează pe locul patru, înregistrând o creştere anuală de 9,3%. Surplusul comercial a atins 90,8 miliarde dolari în primele 11 luni ale anului 2005. Ceea ce înseamnă de trei ori mai mult decât nivelul atins în 2004. China rămâne prima destinație a investițiilor străine directe între țările aşa-zis emergente (62 miliarde în 2004)[181].

China nu posedă, însă, resurse proprii de petrol şi gaze naturale. Iar necesitățile sale energetice sunt în creştere exponențială. În 2003, China a depăşit Japonia, devenind al doilea consumator mondial de petrol, după Statele Unite. În condițiile în care accesul la resursele din Orientul Mijlociu sunt sever restrictionate de marile interese petroliere ale Statelor Unite, Beijingul s-a orientat către Rusia, Bazinul Caspic, America de Sud (în primul rând Venezuela), Marea Chinei de Est şi Africa[182].

Conform Agenției Internaționale pentru Energie, importurile de petrol ale Chinei vor atinge 8 milioane de barili/zi în 2010 şi 10 milioane în 2030[183].

---

[179] Vezi *De la Mao Zedong la „socialismul de piață”,* în „Le Monde diplomatique”, Atlas, 2007, p.194-195.
[180] Vezi pe larg în „Dosare ultrasecrete”, 13 noiembrie 2004.
[181] *Marea revenire a Orientului,* în „Le Monde diplomatique”, Atlas, 2007, p.192.
[182] „Dosare ultrasecrete”, 25 noiembrie 2006.
[183] Vezi *Marea revenire a Orientului,*în „Le Monde diplomatique”, Atlas, 2007, p.193.

Totuşi, redresarea economică a Chinei nu poate fi susţinută atâta timp cât se confruntă cu probleme structurare, şomaj, poluare şi există un echilibru al ratelor de schimb ale principalelor monede ale ţărilor asiatice. De asemenea, sporirea accelerată a consumului de resurse energetice necesară menţinerii acestei creşteri economice accelerate, impune implicarea în lupta pentru accesul la resurse (numeroase proiecte cu Rusia şi ţările Asiei Centrale) şi mai ales crearea unei rezerve strategice de petrol (pentru a face faţă volatilităţii preţurilor). China încearcă să-şi încetinească rata creşterii economice, pentru a evita pericolul unei descreşteri bruşte care ar avea repercursiuni grave asupra economiei asiatice (9,8% în primul trimestru, 9,6% în al doilea şi 9,1% în al treilea trimestru).

Nu în ultimul rând, ratele înalte ale creşterii economice provoacă în interiorul societăţii chineze disfuncţionalităţi de natură socială şi ecologică ce impun măsuri deosebite de gestionare a acestora. Consecinţa principală a inegalităţilor în creştere este multiplicarea conflictelor în ţară. Conform mai multor analişti, China cunoaşte „o perioadă de exasperare socială mai importantă ca în 1989, atunci când regimul a înăbuşit în sânge revendicările democratice ale unei părţi a tineretului chinez”[184].

China fabrică astăzi jumătate din producţia de îmbrăcăminte a lumii şi o treime din producţia de telefoane mobile. În acelaşi timp, nevoia de importuri a crescut vertiginos, astfel încât China este cel mai mare consumator din lume de cupru, aluminiu şi ciment, şi al doilea importator de petrol. Pentru a-şi suplini lipsa de energie, China va construi 40 de centrale nucleare, devenind astfel cel mai important deţinător de centrale nucleare din lume[185].

Deşi China este cel mai mare producător de oţel (mai mult decât SUA şi Japonia luate împreună), ea a trebuit să importe 40 de milioane tone pentru a-şi satisface necesarul intern. Aceiaşi situaţie în domeniul cărbunelui, unde China, în calitate de cel mai mare producător de cărbune, ar putea deveni în viitor, un important importator.

Două treimi din populaţia Chinei (888 milioane de locuitori) trăieşte în zonele rurale, guvernul sperând să mute 400 de milioane în oraşe, în viitorii 25 de ani[186].

După un studiu OCDE, China cu 60 de miliarde de dolari investiţi în 2003, se clasează de acum înainte pe locul al treilea după SUA şi Japonia, în materie de cheltuieli cu cercetarea şi dezvoltarea. Mai multe dificultăţi

[184] Vezi pe larg *Invertitudinile sistemului economic chinez,* în „Le Monde diplomatique”, Atlas, 2007, p.196-197.
[185] The Associated Press, 6 aprilie 2005.
[186] *Ibidem.*

încetinesc totuşi creşterea acestui sector: limitele nedefinite între cercetarea academică şi cea comercială, respectul relativ al proprietăţii intelectuale şi lipsa de personal competent, experienţa muncii în echipă, un element esenţial pentru cercetare[187].

Statutul Chinei de membru al Organizaţiei Mondiale a Comerţului (OMC), ar putea duce, în opinia unor experţi, „la o masivă importare a produselor industriale şi agricole din străinătate, dar şi la scăderea nivelului de dezvoltare ori la scăderea nivelului de trai"[188].

Statistica oficială informează despre creşterea progresivă a numărului de utilizatori ai Internetului în China. În prezent se evaluează că există aproximativ circa 56,6 milioane de utilizatori chinezi, cu media de vârstă între 18-35 de ani, ceea ce face să depăşească Japonia în acest domeniu[189].

China este membră a Consiliului de Securitate al ONU, al Grupului celor 77 de state în curs de dezvoltare şi al Grupului de Cooperare Economică Asia-Pacific. Are de asemenea statut de observator în cadrul organizaţiei Statelor Americane. Mai mult, China dispune de importante capacităţi militare, de putere nucleară, terestră, aeriană, maritimă şi cosmică.

Din 1990 până în 2005, China a crescut bugetul militar anulual cu 15,36%, ceea ce reprezintă 1,4% din Produsul Naţional Brut. Cheltuielile militare ale Chinei s-au ridicat la 21 de miliarde de dolari, în 2001, şi a alocat 1,6% din PIB. „Congresul Naţional al Poporului" a votat pentru 2007 un buget militar de 44,94 miliarde de dolari, ceea ce înseamnă o creştere cu 17,8% faţă de anul 2006[190].

După ce şi-a recuperat Hong Kongul şi Macao, în 1999, China este aţintită cu ochii asupra Taiwanului şi intenţionează să-şi vasalizeze vecinii, în special Coreea de Sud şi Japonia, aliatele fidele ale SUA.

Strategia de apărare şi securitate a Chinei

Dacă anterior China se afla izolată, în prezent ea joacă un rol-cheie în geopolitica Asiei şi aspiră, fără îndoială, să facă la fel şi în alte regiuni. Cu toate acestea, doctrina care stă la baza Strategiei de Apărare şi securitate a Chinei este foarte concisă, dar extrem de interesantă prin profunzimea şi tradiţionalismul ei.

Carta Albă a Chinei, din octombrie 2000, identifică SUA ca o ameninţare globală şi regională pentru interesele Chinei, şi formulează direcţii de

[187] *Ibidem.*
[188] Vezi pe larg în „Newsweek", „The Washington Post" şi Internet, martie, 2003.
[189] „Jane's Intelligence Review", iunie, 2003.
[190] Vezi Vladimir Alexe, *China şi globalizarea,* în „Dosare ultrasecrete", 17-18 martie 2007, p. 2-3.

modernizare a Forţelor Armate chineze[191]. Acest document fundamental aproape că nu se abate de la principiile enunţate de anticul Sun Tzî, cu mai bine de două milenii şi jumătate în urmă, în celebra sa lucrare, *Arta războiului.* China a aplicat aceste principii – care sunt în general principii ale strategiei indirecte – în toate războaiele la care a participat. Cultura strategică chineză este veche de mii de ani şi de-a lungul mileniilor nu s-a schimbat ci doar s-a modernizat. De aceea se spune că în China „tot cee se vede poate fi înşelător". Carta Albă a Apărării Chinei nu are aproape nici o legătură cu realitatea. China este ţara cu cea mai numeroasă populaţie şi cu cea mai veche cultură, iar sistemele ei de valori au un loc distinct şi discret în cultura universală. Aportul chinez la civilizaţia planetei, în pofida specificităţii filosofiei chineze (care se prezintă ca o filosofie a sinelui) este imensă.

De aceea, ameninţarea chineză – dacă există aşa-ceva – nu este una de tip militar expansionist. Chinezii nu s-au dotat cu rachete nucleare pentru a înspăimânta lumea, iar atitudinea lor faţă de sistemele antirachetă americane şi ruseşti a fost, şi în 2004, ponderată.

În concepţia chineză asupra războiului, se menţine preceptul lui Sun Tzî şi anume acela „de a obţine victoria fără luptă". Este vorba despre o victorie politică. Chinezii inversează conceptul clausewitzian asupra războiului. Pentru ei nu războiul este continuarea prin mijloace militare a politicii, ci invers, politica este o continuare a războiului, mai exact, modul cel mai eficient de ducere a războiului prin mijloace non-violente, deci politice.

Potrivit acestei concepţii, războiul este permanent, pentru că permanentă este şi confruntarea (economică, politică etc.), iar bătălia armată trebuie evitată pentru că ea nu construieşte, ci distruge. Acesta este primul fundament al strategiei militare chineze. Şi el vine de la Sun Tzî.

De fapt, această atitudine scoate în evidenţă o Chină mai reticentă faţă de prezenţa şi influenţa tot mai mare pe care SUA le au în regiune. China percepe prezenţa americană în Asia Centrală şi în Coreea de Sud ca pe o ameninţare. De altfel, SUA reprezintă în viziunea chineză singura putere din lume care dispune de mijloace care-i permit să blocheze ambiţiile zonale ale Chinei.

Priorităţile doctrinei chineze de apărare sunt: cristalizarea puterii prin reunificarea paşnică a teritoriului; interzicerea amestecului altor puteri care ar contesta statutul central al puterii chineze; consolidarea statutului de mare putere în Asia, îndeosebi prin dezvoltarea economică şi excluderea puterilor exterioare care ar putea contracara sau limita acest proces, îndeosebi a amestecului SUA şi chiar al Rusiei.

[191] Strategia de Apărare Naţională a Chinei, 2000.

Pentru China „orice țară vecină care dispune de capacitatea potențială de a contesta ambițiile de putere chineze constituie o amenințare”[192]. În acelaşi timp, China are interese economice reciproce cu SUA. Astfel, SUA este cea mai mare piață pentru exporturile chinezeşti, în vreme ce China cu cei 1,3 miliarde de locuitori ai săi reprezintă, la rândul ei, o uriaşă piață pentru America.

La sfârşitul lui decembrie 2006, China a publicat raportul „National Defence in 2006” care cuprinde reacția Beijingului la creşterea rivalității marilor puteri ale lumii.

În primul capitol al raportului – consacrat „securității” mediului înconjurător – China avertizează în legătură cu „practica unui grup mic de state, care şi-au intensificat alianțele militare, amenință cu forța sau recurg la forță în rezolvarea afacerilor internaționale”. Capitolul menționează SUA şi Japonia pentru politica dusă în Asia: „Statele Unite şi Japonia şi-au întărit alianța militară în vederea unei integrări internaționale a acestei alianțe. Japonia o să-şi revizuiască în curând Constituția pentru a deveni compatibilă cu rolul militar extern pe care urmează să-l joace. Coreea de Noed a executat teste pentru lansarea rachetelor balistice precum şi un test nuclear. Astfel, situația militară din Peninsula Coreeană şi din Asia de Nord-Est a devenit mult mai complexă şi se află într-un echilibru precar”. China, se arată în raport, este adânc preocupată de încurajările SUA adresate Japoniei să joace un rol militar activ în Asia de Nord-Est. La Beijing se crede că testul nuclear executat de Coreea de Nord ca oferi cel mai bun pretext pentru ca Japonia să treacă la fabricarea armelor atomice.

Cel mai mare pericol pentru securitatea şi integritatea teritorială chineză – menționat în raport – este declarația de independență a Taiwanului, susținut de Administrația Busc. Beijingul crede că această declarație urmăreşte, de fapt, stimularea mişcărilor separatiste din China. Washingtonul a cerut Japoniei să se implice militar în cazul oricărei acțiuni a Chinei asupra Taiwanului.

Statele Unite au încheiat alianțe militare ori înțelegeri strategice cu mulți dintre vecinii de graniță ai Chinei, afirmă raportul, citând Coreea de Sud, Japonia, Taiwanul. Pakistanul, Nepalul şi Afganistanul, cât şi cu o serie de țări din Asia Centrală.

În domeniul apărării, raportul menționează reducerile de efective militare. În urma măsurilor din 1983 şi 1997 efectivele chineze s-au redus cu 1.5 milioane de militari. O altă reducere – a treia – a urmat în perioada 2003-2005, tatalizând 200 000 de militari. Cu toate acestea, „Armata de eliberare a Poporului” – denumirea oficială a armatei chineze - a rămas cea mai

[192] *Ibidem.*

numeroasă din lume. În plus, China dispune de 600 000 de polițiști militari – formând „People's Armed Police Force" – utilizați la menținerea ordinii interne. Raportul mai dezvăluie că Beijingul are un plan militar pe termen lung – pînă în 2050 – care urmăreşte informatizarea totală a armatei chineze, proces început după Războiul din Golf, din 1991.

Cu toate acestea, armata chineză încă nu este în întregime mecanizată. Abia a intrat în aplicare un proiect privind construirea submarinelor nucleare. Oficial, Bejingul a anunțat că are în construcție cinci submarine atomice, care vor fi dotate cu rachete nucleare de ultimă generație JL-2, şi cel puțin un portavion. Acestă informație a fost confirmată şi de „Office of Naval Intelligence" (ONI) – structură specializată din cadrul comunității informative a SUA[193].

Interesele Chinei în realțiile cu SUA

Imediat după tragicele evenimente de la 11 septembrie 2001, preşedintele SUA, George W. Bush, încercând să fie conciliant, probabil în speranța îndreptățită că va putea obține concursul Chinei în ceea cel al numea „războiul împotriva terorismului", a dat o definiție realistă a relațiilor sino-americane, spunând că „au valori diferite, dar şi interese comune". În realitate, lucrurile sunt puțin mai complicate.

Creşterea continuă a cererii de energie din partea Chinei, creează o dinamică foarte competitivă, potențial periculoasă între Beijing şi Washington pentru controlul pieților de materii prime, în special de hidrocarburi.

Deşi China a devenit al doilea partener comercial al SUA, după Canada, ea sfidează influența SUA de câte ori îi stă în puteri. În opinia unor analişti, în curând, China „va avea mai multe submarine de atac decât Statele Unite, o dată cu adăugarea a patru submarine ruseşti din clasa Kilo şi a noilor vase diesel-elecrice echipate cu tehnologia care le permite să navigheze mai silențios decât submarinele nucleare"[194]. Mai mult, în 1999 a izbucnit în massmedia americană un scandal de spionaj, în centrul atenției fiind diabolicele servicii secrete chineze. Spionajul chinez era acuzat că ar fi sustras proiecte de tehnologie nucleară americană de ultimă oră care ar fi costat SUA decenii de eforturi, sute de milioane de dolari şi efectuarea a numeroase teste nucleare. La vremea respectică, experții americani estimau că pe baza informațiilor sustrase, cu o cheltuială de doar 1,3 miliarde dolari, China va putea să-şi transforme arsenalul nuclear într-o modernă maşină de

[193] Vezi „Dosare ultrasecrete", 17-18 martie 2007, p.2-3.
[194] Virginia Mircea, *op. cit*. , p. 4.

război, care ar putea ameninţa direct SUA[195]. Iată şi motivul pentru care, fostul ambasador american la Beijing, James Lilly, afirma că „există câteva certitudini: chinezii desfăşoară ample operaţiuni de informaţii împotriva noastră, fac afirmaţii deschise împotriva noastră, documentele de nivel înalt indică faptul că nu sunt prietenii noştri”[196].

China a respins în repetate rânduri acuzaţiile de spionaj aduse de Washington, pe care le-a calificat drept „pure speculaţii”. Potrivit ambasadorului Chinei la Washington, „…raportul aparţine unor oameni rămaşi cu mentalitatea Războiului Rece. Ei nu se simt bine într-o lume fără duşmani, după prăbuşirea Uniunii Sovietice şi îşi caută alt adversar”[197].

Strategia de Securitate Naţională a SUA, septembrie 2002, evaluează relaţiile Statelor Unite cu China ca „o parte importantă a strategiei noastre de a promova o regiune Asia-Pacific puternică, stabilă şi prosperă. Salutăm formarea unei Chine puternice, paşnice şi prospere. Dezvoltarea democratică a Chinei este esenţială pentru un astfel de viitor. Totuşi, la un sfert de veac de la începutul procesului de eliminare a moştenirilor celor mai nocive ale comunismului, liderii Chinei nu s-au pronunţat încă asupra opţiunilor fundamentale cu privire la statul lor. Acumulând capacităţi militare ce pot periclita vecinii din regiunea Asia-Pacific, China urmează o cale depăşită care, în cel din urmă, va pune piedici propriilor încercări de a avea o mare naţiune. În timp, China va constata că libertatea socială şi politică constituie singura cale a acestei măreţii”[198].

Faptul că SUA se teme de China rezultă şi din priorităţile deja fixate de grupul neoconservator din jurul preşedintelui George W. Bush, pentru agenda celui de-al doile mandat prezidenţial, în următoarea formulare: „aplicarea unor strategii faţă de comerţul şi forţa militară în mare ascensiune a Chinei…”[199], obiectiv ce ar trebui realizat până în 2008.

La rândul ei, noua strategie regională a Chinei se orientează în principal în jurul opoziţiei China/Statele Unite. „China încearcă să înlocuiască Statele Unite, ca putere dominantă în Asia”[200]. Prin urmare, documentele militare chineze promovează proiecţiile de putere şi descriu politicile SUA ca „hegemonism şi politici de putere”.

Chestiunea Taiwanului este punctul nevralgic principal al relaţiilor Chinei cu SUA. Pentru SUA, Taiwanul reprezintă o miză clară la fel de

---

[195] „Ziua”, 29 iunie 1999.
[196] Virginia Mircea, *op. cit*. , p. 5.
[197] „Cotidianul”, 27 mai 1999.
[198] *The National security Strategy of the United states of America*, The Wite House Washington, september, 2002, p.27.
[199] Apud Vladimir Alexe, *urmează Iranul,* în „Dosare ultrasecret”, 27 noiembrie 2004.
[200] Richard Berstein, H. Ross Munro, *The Coming Conflict with China,* New York, 1997, p.41.

importantă precum era Kuweitul – nu doar din cauza mediului de afaceri foarte prosper a insulei, ori a rezervelor sale monetare, dar şi pentru că, dacă al lăsa Beijingul să o cucerească prin forță, America şi-ar „pierde pentru totdeauna pretenția de-a mai fi marea putere care garantează stabilitatea în regiunea Asia-Pacific”[201].

Mijloacele de bază prin care China îşi propune să realizeze obiectivul aducerii Taiwanului acasă sunt cele politice.

De asemenea, China percepe ca amenințare atitudinea politică a Japoniei în zonă, parteneriatul americano-nipon (care este privit ca o continuare a războiului rece), precum şi parteneriatul stategic între India şi SUA. Deşi China are un parteneriat srategic cu Rusia, strategii chinezi nu privesc cu ochi buni străduința lui Vladimir Putin de a spori rolul Rusiei în Asia, în parteneriat cu Statele Unite ale Americii şi cu Uniunea Europeană. Totuşi, China, Japonia, Coreea de Sud şi Rusia alcătuiesc Forumul Asia de Nord-Est, care vizează, între altele, realizarea unei rezerve strategice de petrol prin exploatarea hidrocarburilor din Siberia orientală şi din extremul Orient. Țările din Asia de Sud-Est nu constituie sub nici o formă o amenințare pentru China.

Taiwanul este considerat o insulă chineză rebelă, care amenință doar ideologic China, prin regimul democratic din insulă. Din punct de vedere militar, amenințarea taiwaneză este una indirectă, în sensul că, sub protecție americană, obligă China la o poziție ambiguă de avertizare, dar nu şi de intervenție armată. China nu-şi poate asuma riscul de a interveni militar, dar nici nu renunță la această eventualitate. Strategia chineză cu privire la Taiwan rămâne una indirectă, predominant politică, nu însă şi ideologică. China se confruntă, desigur şi cu alte amenințări, cum ar fi, spre exemplu, tendințele separatiste ale diferitelor provincii (îndeosebi ale uigurilor – musulmani suniți – din Xianjiang), conflictele interne şi cele de interese, etc. Dar acestea nu sunt exprimate în mod oficial în doctrina de apărare şi securitate a Chinei. În esență, securitatea pentru chinezi înseamnă mai mult menținerea ordinii interne decât asigurarea stabilității zonale, consolidarea relațiilor frontaliere şi a siguranței persoanei, proprietății, instituțiilor şi națiunii. Aceste amenințări obligă China la o atitudine defensivă activă, care înseamnă, descifrând simbolistica strategiei indirecte specifice chineze, achiziționarea de capacități moderne, care sunt însă, în esența lor, ofensive. Ca şi alte mari puteri ale lumii, China consideră capacitățile militare ca mijloace de presiune diplomatică. Unii dintre analiştii occidentali consideră că Republica Populară Chineză, în pofida a ceea ce se spune şi se scrie,

[201] *Ibidem*, p. 19.

aspiră la refacerea puterii imperiale de odinioară, tulburată cândva de intervenția perturbatoare a Occidentului[202].

Evaluările stategilor americani privind pericolul chinez

Unii analişti afimă că Pentagonul „umflă" în mod deliberat pericolul militar chinez – aşa cum „umfla" pericolul sovietic în epoca războiului rece – pentru a obține un buget cât mai mare de la Congresul american. Aceasta este şi concluzia unui studiu intitulat „Chinese Nuclear Forces and U.S. Nuclear War Planning" (Forțle nucleare chineze şi planificarea pentru războiul nuclear al Statelor Unite), publicat în noiembrie 2006 de „Federation of American Scientists and Natural resources Defence Council". Documentul esplică:

„Unii, în Statele Unite, susțin că statul chinez este următorul «pericol» şi, ca atare, ne trebuie fonduri cît mai mari pentru noi arme şi tehnologii. Alții, în China, susțin că războaiele purtate de SUA, modernizarea militară americană, strategiile ca şi ambiția cîştigării hegemoniei mondiale de către SUA, obligă la modernizarea armamentului chinez. Şi unii şi alții au investit sume fabuloase pentru a se pregăti corespunzător pentru război, şi orice conflict SUA-China se va putea declanşa de acum încolo din escaladarea cursei armelor nucleare"[203].

În continuare, studiul arată că Statele Unite dețin 10 000 de focoase nucleare, în timp ce China are în jur de 200. Beijingul deține – potrivit studiului amintit – 20 de rachete balistice intercontinentale (ICMB), capabile să lovească SUA. În timp ce Statele Unite au 830 de rachete – cele mai multe cu capete multiple . care pot lovi oricând China. Statele Unite dețin un avantaj clar în materie de tehnologie nucleară, submarine startegice care pot lansa rachete nucleare şi capacități aeriene nucleare.

Chiar şi în cazul unui conflict militar limitat între SUA şi China, studiul estimează că pierderile umane ar fi uriaşe. Un atac nuclear american asupra celor 20 de silozuri cu rachete de tip ICMB din China ar produce circa 26 de milioane de morți sau răniți. Un atac chinez cu toate cele 20 de rachete ICMB, de care dispune Beijingul, ar putea produce în SUA circa 40 de milioane de victime.

Pentagonul a publicat în 2006 un amplu Raport intitulat „Military Power of the People's Republic of China", care prezintă China ca pe un rival de temut al SUA, şi care, pe termen lung, amenință interesele geostrategice globale ale Washingtonului.

---

[202] *Ibidem,* p. 33.

[203] Apud „Dosare ultrasecrete", 17-18 martie 2007, p.2-3.

Documentul Pentagonului precizează: „Astăzi capacitatea Chinei de a susține un conflict militar la distanță apare limitată. Dar, aşa cum subliniază «Quaternnial Defence Review Report - 2006», China are cel mai mare potențial ca să concureze militar, în următorii ani, cu Statele Unite".

În momentul de față, capacitatea de a lovi a Chinei este limitată la Insulele Mariane din Pacific, şi la bombardarea Flotei a 7-a din Japonia şi Guam, afirmă raportul. Dacă acest aspect nu îngrijorează foarte tare, un altul este demn să fie luat în considerație. Felul în care China îşi desfăşoară forțele va duce, pe termen scurt, la interzicerea pătrunderii Flotei a 7-a pe largi secțiuni din Pacificul de Vest, creând situații de conflict militar. Din acest punct de vedere, situația care se creează acum în Pacificul de Vest – prin mişcarea flotei militare chineze şi modernizarea accelerată a acesteia – nu poate decât să stârnească o vie preocupare la Pentagon.

Considerată a treia putere militară a lumii, China are un buget militar declarat de 44,94 de miliarde de dolari pentru 2007. În realitate, raportul Pentagonului consideră că bugetul militar al Chinei este de trei ori mai mare decât cel declarat oficial şi s-ar cifra la 105 miliarde de dolari. Oricum, este mult mai mic decât bugetul militar american pe 2007, cifrat la 420 miliarde de dolari.

Principala forță, care conferă SUA supremația militară absolută pe glob, este dominarea maritimă şi aeriană a celor 12 portavioane cu flotilele lor de însoțire, care cuprind toate capitolele de nave militare, plus submarine.

„STRATFOR" şi „International Institute for Strategic Studies" au avertizat, însă, asipra strategiei actuale, subtile, a Chinei din Pacificul de Vest, pe care Pentagonul şi-a însuşit-o şi o menționează în raport.

Astfe, China s-a concentrat mai puțin pe dezvoltarea unei mari flotile navale, cît pe speculare slăbiciunilor lui „U.S. Navy". Statele Unite au dezvoltat o flotă ofensivă absolut impresionantă, formată din cele 12 portavioane şi flotilele de însoțire, doar pentru două tipuri de operațiuni: intervenția militară şi blocada economică. Dar nu s-a preocupat şi de problema protejării lor. China nu poate concura cu aceastsă forță gigantică, dar poate face altceva extrem de periculos: să implice pătrunderea Flotei a 7-a pe cea mai mare parte a Pacificului de Vest – regiunea în dispută – prin amenințarea cu rachete moderne de suprafață, prin utilizarea anti-aerienei şi a capacităților electronice de război.

China a testat acest stil de liptă destul de recent, iar Pentagonul susține în raportul său că protejarea portavioanelor este mult mai scumpă. Iar achiziționarea unor rachete de tipul celor celor chinezeşti mult mai economică decât fabricarea unor sisteme eficace pentru protejarea

portavioanelor. Costul distrugerii unor portavioane atinge sume mult mai mici decât cel al construirii unora noi.

Pentru a contra-ataca acest pericol major, submarinele americane au fost dotate recent cu rachete „Trident II ISBM" cu focoase convenționale, care pot penetra eficient sistemul defensiv al Chinei.

Obiectivul este concurența aprigă China-SUA pentru accesul la resursele energetice din zona Pacificului de Vest şi pentru recâştigarea Taiwanului. China are 700 dr rachete de croazieră în dreptul Strâmtorii Taiwan, la care se adaugă, anual, câte o sută de alte noi rachete. Pe termen mediu şi lung, China se poate dovedi pentru SUA un adversar geostrategic mult mai puternic decât îşi imaginează unii.

Interesele geopolitice ale Chinei în Sud-Estul Asiei

Tensiunea strategică între China şi Japonia este agravată de faptul că amândouă depind de importul de hidrocarburi. În spatele contenciosului care le opune, având drept subiect insulele Senkaku/Diaozu, cinci insule de coral în Marea Chinei Orientale, se profilează chestiunea potențialului petrolifer al zonelor economice exclusive din jurul acestor insule. Datorită amplasării strategice a insulelor, China ar fi capabilă să controleze căile maritime vitale pentru importurile japoneze de hidrocarburi, ca şi pentru traficul maritim regional, intraregional şi intercontinental în general, ca şi pentru circulația navelor maritime, în principal celor ale SUA[204].

Analiştii occidentali apreciază că influența Chinei în Asia de sud-est se află în creştere. Dar mai este bine cunoscut faptul că acelaşi scop şi l-a propus India – o altă putere a Asiei, care are cu China unele neînțelegeri la frontierele comune.

India constituie pentru China duşmanul asiatic prin excelență. India constituie contraponderea demografică, geopolitică şi politico-intelectuală a Chinei.

Datorită bazelor sale în Birmania, Beijingul dispune deja de o deschidere la Oceanul Indian, unde India are interese geopolitice.

Competiția între aceşti „doi mari giganți asiatici" se află într-o continuă căutare de aliați. Spre exemplu, relațiile între India şi Israel, în ultimii ani s-au apropiat. Delli speră ca prin această apropiere să-şi poată moderniza forțele sale militare. În plus există informații potrivit cărora forțele israeliano-indiene fac antrenamente militare, şi despre viitoarea posibilă dislocare a unei baze militare israeliene pe teritoriul Indiei, încercând practic

[204] Vezi pe larg Gilbert Achcar, *Noul Război Rece,* Editura Corint, Bucureşti, 2002, p. 45-52.

să se apropie de partea SUA, luând în vedere parteneriatul strategic israeliano-americam[205].

China încearcă să-şi fortifice relaţiile cu Pakistanul[206], susţinând poziţia pakistaneză în regiunea Kashimir şi Djamu. China se foloseşte astfel de interesul pakistanez aparte pentru tehnologia modernă nucleară chineză în scopul îmbunătăţirii viitoare a puterii sale nucleare. La toate acestea se mai poate adăuga contractele comune, cu un curs pozitiv, de-a fi adoptate de partea pakistaneză în sfera economico-militară. În viitor, Pakistanul ar putea începe, cu ajutorul Chinei, construirea unui port strategico-militar foarte important, care ar oferi Chinei dislocarea forţelor maritime chiar la ieşirea în Golful Persic.

China a accelerat construcţia portului după intervenţia americană în regiune, în 2001. Costul total estimat este de 1,16 miliarde de dolari. Până în prezent, China a contribuit cu aproape 400 milioane de dolari, care acoperă costul instalaţiilor portuare şi a unei şosele între port şi Karaki, cel mai mare oraş pakistanez, port la Marea Arabiei. O a doua fază a proiectului va fi, de asemenea, finanţată de China, care a furnizat deja consultanţă şi personal de înaltă calificare, trimiţând 450 de ingineri şi alţi specialişti.

Pentru Pakistan, Gwadar va reprezenta o mină de aur: 40% din traficul naval petrolier trece prin zonă, iar legăturile rutiere şi de căi ferate în curs de finalizare îl vor conecta cu restul ţării, Afganistanul şi Asia Centrală. Un alt avantaj este distanţa faţă de inamicul său tradiţional, India.

Pentru China, portul va fi un terminal de tranzit pentru ţiţeiul importat din Iran şi Africa, către provincia Xinjian. Din punct de vedere strategic, China încearcă să micşoreze influenţa americană în regiune[207].

O asemenea perspectivă, după opinia mai multor experţi, ar putea oferi mari influenţe asupra balansului militar, nu numai în zona de sud, dar şi în Sud-Estul Asiei.

Un alt arc de influenţă este Marea Chinei de Sud, asupra căreia pretinde deplină suveranitate din cauza bogatelor resurse energetice din zonă. Marina chineză nu are nici un rival în zonă. Acest pivot maritim ar permite chinei controlul asupra strâmtorii cruciale pentru comerţul mondial, în special strâmtoarea Malacca. În ambele cazuri, obstacolul principal îl constituie Statele Unite.

În dispută apare importantă miza rezervelor de petrol şi gaze din Marea Chinei de Est. Regiunea vizată este un vechi motiv de fricţiuni între Tokyo şi Beijing, ambele considerând că aceasta se află în zona lor exclusivă de

[205] http://www.globalizare.com/globalizare /stiri/geopolitica.htm
[206] http://www:adevarulonline.
[207] Asia Times Online, 23 octombrie 1999.

interese economice. După 40 de ani de ezitări, Tokyo a considerat că momentul de tensiune este potrivit pentru a pune piciorul în prag în această chestiune. Pentru Beijing, decizia Japoniei de a acorda unor companii dreptul de exploatare în zona disputată este „o provocare serioasă la adresa drepturilor Chinei”[208].

Pe plan politic, sprijinul acordat Chinei în problema Taiwanului, de către țările Americii Latine contribuie la menținerea unor relații netensionate, deschise colaborării economice.

În acelaşi timp, China şi-a îmbunătățit relațiile cu organizațiile regionale din America de Sud, precum Forumul Latino American, Piața Comună Sud Americană, Comunitatea Andina. Dacă în 1975 volumul total al comerțului dintre China şi Americade Sud era de 2000 milioane de dolari, în 1988 el ajunsese la 2,8 miliarde. Dar între 1993 – 2003 acesta a crescut cu 60%, ajungând în 2003 la 26,8 miliarde de dolari. Recordul fiind atins între ianuarie-noiembrie 2004, când s-au atins 36,4 miliarde de dolari.

China are relații apropiate de cooperare cu Cuba – pentru care China a devenit al treilea partener comercial al Cubei (după Venezuela şi spania). SINOPEC o companie petrolieră chinezească şi una din cele mai mari din lume va începe prospecțiuni în zona marină vecină Cubei[209].

În Argentina s-au anunțat 20 de miliarde de dolari în investiții în căi ferate, petrol şi exploatarea gazelor naturale, construcții şi comunicații prin satelit. China va importa cobalt argentinian necesar în industrie.

După ce Republica Dominicană a rupt relațiile cu Taiwanul, China a acordat ajutor de 112 milioane de dolari.

Înantigua sau promis 23 de milioane de dolari pentru un nou stadion de fotbal.

Brazilia încearcă să joace cartea chineză pentru a se îndepărta de influența şi dominația americană. Mai mult, au circulat zvonuri referitoare la o aşa zisă „alinață strategică” cu China. Preşedintele brazilian de stânga, Luiz Ignatio Lula da Silva, însoțit de o numeroasă delegație de 500 oameni de afaceri btazilieni a vizitst deja China, ocazie cu care s-a arătat satisfăcut de relkațiile cu China pe care le vede şi mai strânse în viitor. Brazilia este partenerul comercial ce mai important al chinei în regiune, printre parteneriatele deja în derulare se numără cele în domeniul sateliților. China în căutare de surse de energie este interesată de uraniul brazilian.

Țara cea mai interesantă pentru China rămâne Venezuela, un important exportator de petrol al pieței americane. Investițiile chinei în această țară preocupă politicienii de la Washington îngrijorați de acțiunile preşedintelui

[208] „Adevărul”, 16 aprilie, 2005.
[209] http://www.globalizare.com/globalizare-ştiri-geopolitica.htm.

venezuelean Chavez, aflat pe lista dizgrațiaților. China exploatează două câmpuri petrolifere în Venezuela, dar are în vedere încă 15 în viitor. Investițiile se vor efectua în construcția de uzine de producere a combustibilului.

În ianuarie 2005, cu ocazia vizitei în Peru a vice-preşedintelui chinez, s-au semnat 8 tratate şi acorduri în domeniul economic, juridic, tehnologic, turism, de investiții şi energie.

China a negociat cu Chile importul de cupru chilian şi finanțarea de proiecte comune pentru exploatarea zăcămintelor de cupru.

Mexicul se află într-o poziție dezavantajată în ceea ce priveşte comerțul cu China. Altădată un exportator de textile şi electronice spre SUA, Mexicul a pierdut această poziție de invidiat în favoarea Chinei, iar deficitul comercial cu această țară creşte anual. China este al doilea mare partener comercial al Mexicului. China doreşte să importe minereu de fier din Mexic şi să folosească tehnologia mexicană în domeniul mineritului. Alte opțiuni de cooperare rămân a fi studiate de Mexic, deoarece se manifestă o rămânere în urmă față de Argentina şi Brazilia, care profită din plin de relațiile cu China.

Neliniştită din pricina rezistenței regimului autonomis din Tibet, a revizionismului uigur şi a influenței panternice în Asia Centrală, China priveşte cu teamă întoarcerea țărilor ex-sovietice din regiune spre Washington, spre aliații SUA şi spre Parteneriatul pentru Pace, atitudine pe care o receptează ca fiind o prelungire a NATO.

Evenimentele de la 11 septembrie 2001 au impus şi Chinei să sprijine campania antiteroristă cu două condiții: riposte la atentatele antiamericane să fie făcute prin intermediul ONU şi să existe o reciprocitate a sprijinului în lupta împotriva „terorismului islamic" din Xinjiang, respectiv asupra separatismului taiwanez.

Interesele stratecice ale Chinei în Africa

În ultimul deceniu, China a reuşit să pătrundă pe piețele țărilor africane, acolo unde SUA şi fostele puteri se impuneau cu uşurință. În 2006 China a devenit al treilea partener pentru statele africane, după SUA şi Franța. Între anii 1995 şi 2006, comerțul Chinei cu țările africane a crescut vertiginos de la 3 miliarde de dolari la aproape 10 miliarde. Principalul obiectiv al Chinei pe continentul african îl reprezintă, în primul rând, rezervele energetice, pentru realizarea căruia este dispusă să facă uriaşe investiții dar şi compromisuri. Principial, China nu impune condiții de natură politică, cu excepția nerecunoaşterii independenței Taiwanului, problemă asupra căreia

nu se negociază, ba chiar este dispusă să piardă bani pe termen scurt pentru a obține mari avantaje pe termen lung. Un exemplu elocvent îl constituie faptul că în 2006 Beijingul a anulat taxele vamale la 190 de produse importate din cele mai sărace țări ale Africii şi le-a sters acestor state datorii în valoare de 1,2 miliarde de dolari.

La sammitul China-Africa de la Beijing, din 2006, la care au participat reprezentanți la vârf din 48 din cele 53 de state africane, preşedintele Hu Jintao a declarat că: „în următorii trei ani, China va oferi statelor africane împrumuturi în valoare de 3 miliarde de dolari, plus alte două miliarde în credite preferențiale", prevestind că până în 2009, ajutorul chinez pentru țările africane se va dubla[210].

Principalele proiecte chineze pe continentul negru vizează: construirea unei fabrici de aluminiu în Egipt (300 milioame de dolari), o uzină pentru prelucrarea aramei în Zambia (200 de milioane de dolari) şi o autostradă în Nigeria (300 de milioane de dolari). Până în 2009, China se aşteaptă să-şi mărească cifra de comerț exterior cu Africa, de la 40 de miliarde de dolari în 2006, la 1000 miliarde.

Africa deține 10% din totalul rezervelor mondiale de petrol, circa 7% fiind concentrate pe coasta de vest a continentului, în zona Golfului Guineei, zona care începe în Coasta de Fildeş şi se termină în Angola. La nivelul anului 2006 continentul negru furniza un sfert din necesarul energetic al Chinei. Anual, China cumpără din Sudan petrol în valoare de 2 miliarde de dolari. Din Nigeria, importă de 2,7 miliarde de dolari pe an. Iar Angola - care a căpătat acces la un credit chinez de 2 miliarde de dolari - a devenit cel mai mare furnizor de petrol al Chinei, depăşind Arabia Saudită. Beijingul mai are interese petroliere mari şi în Guinea Ecuatorială, Congo şi Gabon.

Dar petrolul nu este, însă, unicul punct de interes al relațiilor comerciale dintre China şi Africa. Acestea sunt mult mai complexe şi, se pare, reciproc avantajoase.

Astfel, China importă şi materii prime din continentul negru: bumbac din Africa de Vest, cobalt şi aramă din Zambia, cherestea din Gabon, Camerun şi Congo. La rândul său, Beijingul face mari investiții în Africa, în proiecte de infrastructură. A reconstruit liniile ferate din Angola, a dezvoltat proiecte de hidrocentrale în Zambia, Sudan, Congo şi Etiopia. Peste tot, China a cladit spitale noi, şoli şi laboratoare.

În plus, China a găsit în țările africane o excelentă piață de desfacere pentru produsele sale. Primul ministru al guvernului Etiopiei, Meles Zenawi, remarca faptul că, în țara
sa, 90 la sută dintre produsele de pe piață provin din China.

[210]„ Dosare ultrasecrete", 25 noiembrie 2006.

De asemenea, China a trimis în Africa mană de lucru şi expertiză tehnică; a lansat burse pentru studenţii africani, care se vor pregăti la universităţi din China; a pregătit oameni în domeniul afacerilor; a încurajat mediul de afaceri din China să investească masiv în statele africane, considerate un fel de nou „El Dorado". China a investit masiv şi în infrastructura Africii: căi ferate, autostrăzi, cartiere de locuit, electricitate, telefonie mobilă, minerit şi în producţia de petrol.

În acelaşi timp, China vinde masiv armament şi are militari în trupele ONU de menţinere a păcii în Republica Democrată Congo şi Libia, precum şi observatori electorali în Etiopia.

Oameni de afaceri şi personal chinez s-au implantat masiv în Africa. Potrivit cotidianului „New York Times", circa 80 000 de chinezi trăiesc şi muncesc pe continentul negru. Un departament pentru limba chineză a fost înfiinţat la „Universitatea Harare" din Zimbabwe. La nivelul anului 2006, aproximativ 700 de firme chinezeşti operau în 49 de state africane. Potrivit „Fondului Monetar Internaţional", în 2006, se aşteaptă o creştere economică generală în Africa de 5,8%, cea mai ridicată din ultimii 30 de ani. La această creştere economică, dinamismul comerţului cu China a jucat, se pare, un rol important.

Această veritabilă ofensivă economică şi diplomatică a Chinei în Africa nu putea să lase indiferente marile puteri concurente. O politică ignorată prea multa vreme de marile capitale occidentale, dar cu importante implicatii pe termen lung. Banca Mondiala constata, în 2006, că Beijingul îi zadarniceşte strategiile, acordând credite mult mai ieftine şi în condiţii mult mai avantajoase ţărilor africane. Şi, mai ales, fară să impună condiţii de natură politică. Procedând astfel, China ar încălca „Principiile Ecuatoriale"[211].

Se poate menţiona, însă, că şi SUA au practicat, timp de decenii, exact aceeaşi politică financiară faţă de aliaţii săi, pe tot parcursul războiului rece. Campania din mass-media occidentală faţă de ofensiva chineză din Africa dovedeşte însă că Beijingul a încalcat pe continentul negru o serie de interese mari ale celorlalte puteri mondiale.

Potrivit unui raport al „Council on Foreign Relation" (CFR)- marea organizaţie a „Noii Ordini Mondiale" -, între 1998 şi 2000, China a vândut armament în valoare de 1 miliard de dolari în cursul conflictului de la graniţa

[211] Într-un editorial intitulat *Lupii din Africa,* „Financial Times", din 25 octombrie 2006, oferă următoarea explicaţie asupra acestei chestiuni: „Principiile ecuatoriale" sunt un set de criterii care reglementează finanţarea statelor în curs de dezvoltare. Criterii sociale, economice, ecologice.adoptate voluntar de zeci de banci internaţionale, care sunt ignorate de Beijing. Iar împotriva Chinei, Banca Mondială nu prea are parghii de presiune. Riscă, însă, să le piardă şi pe cele din lumea a treia, care descoperă acum un creditor mult mai interesant în inima Asiei.

dintre Etiopia şi Eritreea. (Comparabile ca cifre, cu armele vândute de Statele Unite ambelor tabere beligerante, în războiul dintre Irak şi Iran.) Elicoptere chinezeşti de luptă au ajuns în Mali şi Africa. Alte vânzări de arme chinezeşti s-au îndreptat spre Namibia, Sierra Leone, iar uniforme militare au fost livrate Mozambicului.

Shanghai Cooperation Organization (SCO)

Alianța strategică între China şi Rusia s-a realizat în iunie 2001 prin aşa-numita organizație Shanghai Five, redenumită ulterior Shanghai Cooperation Organization. În prezent membrii acestei organizații sunt în număr de şase: Rusia, China, Kazahstan, Tadjikistan şi Uzbekistan. Alte patru țări au statut de observtori: India, Pakistanul, Mongolia şi Iranul.

Scopul organizației este acela de a facilita: securitatea regională, „cooperarea în politică, economie, comerț, pe plan militar, ştiințifico-tehnic, cultural şi educațional, ca şi în energie, transporturi, turism şi protecția mediului”[212]. SCO a devenit un bloc energetico-financiar din centrul Asiei care reunește interesele sino-ruse. Este o organizație internațională, întrucât are reprezntare juridică pe baza dreptului internațional privind dezvoltarea cooperării pe diferite domenii. SCO a primit statutul de observator în cadrul Adunării Generale a ONU. Din punct de vedere politico-militar şi economic, analiştii consideră că SCO este cea mai mare contrapondere față de interesele globale americane. Preşedintele Rusiei, Vladimir Putin, a declarat în mai 2006 că SCO reprezintă o contrapondere la NATO şi UE luate la un loc. Surprins de amploarea pe care a căpătat-o SCO, liderul de la Kremlin a menționat într-o declarație acordată cotidianului „Financial Times”, că nu ar dori ca această organizație să se transforme într-un boc politico-militar[213].

La sammitul din 5 iulie 2005 s-a hotărât obligativitatea țărilor NATO să indice termene concrete de retragere a bazelor militare de pe teritoriul țărilor membre SCO şi s-au fixat obiectivele parteneriatului strategic: limitarea influenței SUA în Asia Centrală; exploatarea în comun a uriaşelor resurse de petrol şi gaze naturale din zona Asiei Centrale; obligativitatea pentru SUA de a prezenta un calendar de retragere a trupelor din Afganistan.

La sammitul din 15 iunie 2006 s-a instituit postul de secretar general al organizației, pe care-l va ocupa în perioada 2007-2009 reprezentantul Kazahstanului[214]. De asemenea, s-a adoptat un plan general unic de luptă

[212] Vladimir Alexe, *Washington contra „Axei Moscova-Beijing”,* în „Dosare ultraasecrete”, 19 august 2066, p. II-III.
[213] Vezi declarația pubşicată de „Financial times”, din 10 septembrie 2006 în „Ziua”, din 23 septembrie 2006, p.3.
[214] Summit aniversar al Organizatiei de Colaborare de la Shanghai, în Agenția „Rusia la zi”, 14 iunie 2006.

antiteroristă. Acest sammit a reținut atenția opiniei publice mondiale şi printr-un alt aspect. Invitat să țină un discurs, liderul iranian Mahmud Ahmadinejad a propus Rusiei şi Chinei ca țări cu drepturi depline în SCO, precum şi Indiei şi Pakistanului, state cu statut de observatori la fel ca şi Iranul, o colaborare pentru exploatarea bogatelor lor resurse energetice. Vladimir Putin a reacționat imediat, propunând crearea „unui club energetic" în cadrul SCO, un fel de „OPEC al gazelor naturale[215]". O astfel de organizație ar putea face cu gazul cum face OPEC cu petrolul: orice reducere a producției înseamnă automat o creştere a prețurilor. Prin urmare, dacă o astfel de idee va reuşi, având în vedere că Rusia şi Iranul controlează cele mai mari rezerve de gaze din lume, înseamnă că un viitor cartel ruso-iranian al combustibililor ar putea determina o schimbare substanțială a repartizării globale de forțe pe arena internațională. Moscova şi Teheranul vor putea ajunge în situația de a dicta împreună prețul mondial la gaze naturale, şi, ca urmare, vor putea acționa geostrategic – folosind „arma energetică" – în diferite zone importante ale lumii. Un precedent deja a fost creat; este vorba despre criza gazului natural de la începutul anului 2006, provocată de Rusia, şi consecințele acesteia.

Sammitul SCO din 15 iulie 2006 a însemnat indiscutabil o veritabilă provocare pentru SUA[216]. Rusia se mişcă repede, demonstrând că alături de China, axa Moscova-Beijing, dispune de strategii geopolitice bine fundamentate. Rusia a anunțat vânzarea către Iran a unor rachete sol-aer TOR-1-M pentru apărarea reactorului nuclear de la Buşer şi a industriei sale nucleare în plină dezvoltare chiar în contextul profilării unor posibile atacuri aeriene americane sau/şi israeliene. Mai mult, interesele Moscovei în zonă mai sunt legate şi de dezvoltarea vânzărilor de reactoare nucleare, iar China a semnat acorduri cu Rusia privind importuri de gaze naturale de peste 100 miliarde de dolari în următorii 30 de ani.

Ca cel mai puternic actor mondial, cu responsabilități față de securitatea globală, SUA nu-şi pot permite să asiste pasiv la această ascensiune a blocului eurasiatic. Orice mutare neinspirată, după doctrina loviturii preventive, care înseamnă o continuare a politicii agresive, după modelul Irakului şi Afganistanului, ar putea compromite pe termen lung interesele SUA în zonă, sau altfel spus, naşterea unui nou centru de putere mondială[217].

---

[215] Vezi pe larg Ariel Cohen, ***Troika de la Shanghai***. *Pe întinderile Eurasiei se duce un nou „Mare joc*", în „Kommersant", 21 iunie 2006.

[216] Vezi pe larg studiul extrem de interesant a lui Krassimir Petrov, *SUA şi provocarea sammitului de la Sanghai,* în „Cadran politic", nr. 39-40, iulie-august 2006, p.14-15.

[217] Vladimir Alexe, *Implicațiile globale ale războiului cu Iranul,* în „Dosare ultrasecrete", 23 decembrie 2006, p.2-3.

Instituții internaționale de securitate

Un rol important în asigurarea securității globale, regionale şi zonale, precum şi în prevenirea conflictelor de orice fel între state, gestionarea crizelor ori restabilirea siuației de normalitate după producerea unui eveniment cu consecințe grave asupra securității statelor şi, nu în ultimul rând, supravegherea respectării drepturilor şi libertăților fundamentale ale cetățenilor îl joacă, sau ar trebui să-l joace, instituțiille cu caracter internațional: Organizația Națiunilor Unite (ONU), Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO), Uniunea Europeană (UE), Organizația pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE), alături de alte organizații cu caracter regional sau zonal, cum sunt de exemplu Inițiativa de Cooperare Sud-Est Europeană (SECI) şi Forța Multinațională de Pace din Sud-Estul Europei (MPFSEE). Toate acestea sunt creații ale diplomației secolului trecut, consecințe ale unor evenimente ce au zguduit omenirea prin tragismul lor, războaie, calamități naturale, atacuri teroriste, acțiuni ale crimei organizate, epurări pe criterii etnice ori religioase sau crime contra umanității datorate unor politici nefaste ale regimurilor totalitariste.

Despre toate aceste instituții vom face referire în continuare, pe următoarele coordonate: evoluția istorică, elementele de structură, principalele responsabilități, eforturile de restructurare ce vizează adaptarea la amenințările şi riscurile noului mediu de securitate produs de ritmul galopant al globalizării.

Organizația Națiunilor Unite

După al doilea război mondial şi în urma decolonizării, înmulțirea numărului de organizații internaționale demonstrează faptul că popoarele lumii au devenit conştiente de interesele comune. Organizația Națiunilor Unite (ONU), care reuneşte aproape toate statele lumii, înlocuieşte fosta Societate a Națiunilor în opera de garantare a păcii; creşte numărul organizațiilor care grupează state din aceeaşi regiune sau chiar aceeaşi arie culturală; tot mai multe persoane se alătură organizațiilor internaționale private (neguvernamentale–ONG) care au ca obiectiv reducerea dezechilibrelor de pe planetă.

Crearea acestor noi instituţii internaţionale trebuie plasată în contextul euforiei, idealismului şi marilor aşteptări ale popoarelor lumii în 1945, anul victoriei, al sfârşitului celui mai sinistru coşmar din istoria omenirii, care durase aproape şase ani. Un martor ocular din acea vreme spunea: „Cu Europa în ruine, cu mizeria populaţiilor răvăşite de război, oamenilor nu le mai rămâneau decât speranţele". ONU împreună cu celelalte instituţii internaţionale şi alături de organizaţiile neguvernamentale au fost o parte importantă a acestui vis, a acestor speranţe şi idealuri.

Încă din timpul celui de-al doilea război mondial, Marea Britanie, Statele Unite şi URSS se consultă pe tema metodelor ce ar putea contribui la evitarea pe viitor a unui nou război. Astfel, în octombrie 1943, la Conferinţa de la Moscova, ele decid să creeze o nouă organizaţie internaţională în locul Societăţii Naţiunilor. Noua organizaţie trebuia să funcţioneze pe baza principiului egalităţii suverane a tuturor statelor pacifiste, să fie deschisă tuturor statelor mari şi mici, această formulă amintind de punctul 14 al mesajului preşedintelui american Thomas Woordow Wilson[218].

Punerea în practică a acestor principii a fost încredinţată unui grup de jurişti care s-au reunit, în toamna anului 1944, în SUA, la Dumbarton Oaks şi care proveneau din Marile Puteri ale Naţiunilor Unite. Aşa au apărut „Propunerile de la Dumbarton Oaks", care păreau a fi o transpunere fidelă a soluţiilor Pactului Societăţii Naţiunilor.

Conferinţa de la Ialta, din februarie 1945, a analizat aceste proiecte, le-a completat, în special procedura de vot în sânul Consiliului, numit restrâns *Consiliul de Securitate*. Aceeaşi reuniune a decis să convoace o conferinţă a Naţiunilor Unite, care s-a reunit la 25 aprilie 1945, în SUA. Puterile desemnate prin punctul I al „Declaraţiei de la Ialta" au fost SUA, Marea Britanie, URSS, China şi Guvernul provizoriu al Republicii Franceze.

Conferinţa prevăzută la Ialta a avut loc la San Francisco. După o reuniune preliminară (9-20 aprilie 1945), în cursul căreia s-a pregătit statutul noii Curţi de Justiţie – acesta era identic cu cel al Curţii Permanente de Justiţie Internaţională care funcţionase în cadrul Societăţii Naţiunilor -, reuniunea din oraşul american a început la 25 aprilie şi s-a terminat la 26 iunie 1945, când s-a semnat *Carta fondatoare a Organizaţiei Naţiunilor Unite*. Atunci când aceasta a intrat în vigoare, la 24 octombrie 1945, s-au depus instrumentele de ratificare de către membrii permanenţi ai Consiliului de Securitate şi a fost semnată la San Francisco de 50 de state[219].

[218] Preşedinte al SUA între 1912 şi 1920, Premiul Nobel pentru Pace în 1919, creatorul Societăţii Naţiunilor.
[219] În fiecare an la 24 octombrie este marcată ziua Naţiunilor Unite.

S-a născut, astfel, o nouă instituție internațională, care succeda Societatea Națiunilor, a cărei dizolvare a devenit efectivă la 31 iulie 1947. Ulterior s-au adăugat noi membri: țările din Asia şi Africa care îşi dobândesc independența, foştii aliați ai Germaniei (1955-1956), apoi China comunistă (1971), cele două Germanii (1973) şi mai recent statele care au apărut în urma răsturnărilor petrecute în Europa de Est şi în fosta URSS.

ONU, care la jumătatea anilor ’90 reunea 188 de state membre, are drept sarcină asigurarea menținerii păcii, favorizarea cooperării între popoare şi apărarea drepturilor omului în lume. Pentru îndeplinirea acestor obiective, ONU intervine îndeosebi prin Consiliul de securitate, pe de o parte pentru a reglementa diferendele într-o manieră pacifistă, iar pe de alta pentru a lua măsuri coercitive. Toate evenimentele internaționale de după 1945 se reflectă în viața ONU.

ONU, al cărui sediu permanent se află, din 1952, la New York, îşi bazează activitatea pe cinci organe centrale.

Adunarea Generală, alcătuită din toate statele membre ale organizației, care dispun fiecare de un vot. Ea îşi desfăşoară activitatea – în afară de sesiunile extraordinare – într-o sesiune prelungită din septembrie până în decembrie. Ea poate înscrie pe ordinea de zi orice chestiune cu excepția celor aflate în dezbaterea Consiliului de Securitate ONU şi nu poate emite decât „recomandări”.

Consiliul de Securitate, alcătuit în 1996 din unsprezece membri: cinci sunt membri permanenți (Statele Unite, URSS – în prezent Rusia -, Marea Britanie, Franța şi Republica Populară Chineză), iar şase sunt aleşi pentru o perioadă de doi ani de Adunarea Generală. Consiliul de Securitate este cel care decide, cu o majoritate calificată (7 voturi din 11), sancțiunile morale, economice şi chiar militare (în acest caz țările membre pun la dispoziția ONU forțele armate necesare ce urmează să fie impuse unui stat agresor), dar vetoul unuia dintre cei cinci membri permanenți este suficient pentru a interzice executarea uneia dintre „rezoluțiile” sale.

Secretariatul General, ales pe o perioadă de cinci ani de Adunarea Generală – la propunerea Consiliului de Securitate – se află în fruntea întregului sistem; el reprezintă organizația şi propune adesea „bunele sale oficii” pentru a ajuta la rezolvarea conflictelor.

Curtea Internațională de Justiție, cu sediul la Haga, arbitrează conflictele între state.

Consiliul Economic şi Social care este însărcinat să coordoneze activitățile organizațiilor specializate dependente de ONU.

Bugetul ONU şi contribuțiile membrilor săi sunt fixate anual în funcție de resursele acestora.

În afară de menținerea păcii, o altă sarcină importantă a ONU este să încerce să amelioreze situația popoarelor sărace, ceea ce cade în responsabilitățile organizațiilor dependente, în speță:

Organizația pentru Alimentație şi Agricultură (FAO – 1945) care se ocupă de problemele agricole şi alimentare;

Organizația Mondială a Sănătății (OMS) care se ocupă de problemele medicale şi sanitare;

Organizația Internațională a Muncii (OIT -1946) care se ocupă de problemele sociale;

Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Ştiință şi Cultură (UNESCO –1946) care se ocupă de aspectele culturale;

Fondul Monetar Internațional (FMI) şi **Banca Internațională pentru Reconstrucție şi Dezvoltare (BIRD -1946),** controlate de „grupul celor Cinci" (Statele Unite, Marea Britanie, Germania, Franța, Japonia) care le finanțează în mare parte şi care au deci votul hotărâtor, au ca obiectiv principal, de la sfârşitul anilor '70, acordarea unui ajutor statelor membre aflate într-o situație grea, de criză, (în special țărilor sărace); acestor state le sunt impuse în schimb severe asanări financiare.

Din 1964, **Comisia Națiunilor Unite pentru Comerț şi Dezvoltare (UNCTAD –** *United Nations Commission on Trade and Development)* reuneşte statele membre ale ONU la fiecare patru ani, pentru a găsi răspunsuri la problemele dezvoltării. În urma declarației Adunării extraordinare a ONU, de la 1 mai 1974, ea încearcă să instaureze o „nouă ordine economică internațională", care trebuie să se bazeze în special pe creşterea prețului materiilor prime exportate de Lumea a Treia.

Încă de la crearea sa, ONU se preocupă de redactarea unui text în care să fie precizate drepturile omului. Nu este vorba numai de a defini libertățile fundamentale (libertatea de a se întruni, libertatea de a se deplasa, libertatea presei, etc), aşa cum au fost ele stabilite în „Declarația Drepturilor Omului şi ale Cetățeanului" adoptată în 1789 de către membrii Adunării Naționale Constituante franceze. Se apreciază că aceste condiții care permit oamenilor să fie cu adevărat liberi fac parte din drepturile omului şi, din acest motiv, cei care au redactat acest text (dintre care francezul René Cassin) se străduiesc să acorde un spațiu amplu drepturilor economice şi sociale.

Textul este supus la 10 decembrie 1948 votului delegaților a 56 de țări reunite în Palatul Chaillot din Paris. Această Declarație Universală a Drepturilor Omului a fost aprobată de atunci de către numeroase state, dar aplicarea ei rămâne la bunul plac al Guvernelor. ONU nu le poate

constrânge să o respecte. Declarația rămâne un text de referință pentru toți acei care acționează, în lume, în favoarea drepturilor omului.

Formarea celor două blocuri şi începutul Războiului Rece vor pune la grea încercare funcționarea ONU. Acțiunile ONU în sfera securității internaționale vor fi în mod constant blocate de *veto*-ul uneia sau alteia dintre superputeri în Consiliul de Securitate (din 1946 până în 1964, URSS şi-a folosit de 103 ori dreptul de veto).

Analiza evenimentelor petrecute în prima perioadă a războiului rece (1947-1962) demonstrează incapacitatea ONU de a acționa în spiritul Cartei în spațiul geopolitic central al sistemului internațional – Europa, America de Nord, Asia Nordică -, cu alte cuvinte, în sfera de dominație directă a celor două superputeri. Rolul ONU a fost acela de secondant al superputerilor, acționând doar în spațiile marginale de decizie şi doar în urma unui acord direct dintre SUA şi URSS, cazul crizei Suezului (1956), fiind cel mai semnificativ în acest sens.

În spațiul geopolitic central, fie că a fost vorba de Berlin (1953), Ungaria (1956) sau Cuba (1960), rolul ONU a fost minor, neglijabil, în comparație cu prerogativele avute în virtutea Cartei. Singurele acțiuni notabile ale ONU se înregistrează în cazul crizei coreene, când decizia Consiliului de Securitate (URSS fiind absentă) punea în mişcare o primă coaliție a Națiunilor Unite împotriva unui stat agresor, precum şi în cazul înființării statului Israel şi a evenimentelor ce au urmat acestuia.

Ceea ce a salvat ONU de la destinul nefericit al Societății Națiunilor a fost implicarea sa, prin agențiile specializate, în problemele Lumii a Treia. Coordonarea programelor alimentare, a programelor pentru refugiații generați de conflicte sau catastrofe naturale, educației şi protecției Drepturilor Omului au menținut vie prezența ONU în spațiul internațional, chiar dacă rolul său principal, acela de prevenire şi soluționare paşnică a conflictelor, a fost şters. Implicarea ONU în problemele Lumii a Treia a reprezentat balonul de oxigen necesar supraviețuirii organizației, şi – o dată cu producerea destinderii relative a conflictului dintre cele două blocuri, în perioada următoare crizei cubaneze – a repropulsat ONU ca actor esențial pe scena politicii internaționale.

Politica adoptată de secretarul general al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, Mihail Gorbaciov, începând din 1985, apoi dispariția comunismului din Europa şi de pe teritoriul fostei Uniuni Sovietice după 1989, pun capăt paraliziei Consiliului de Securitate: el poate de acum beneficia de consens. În 1991, ONU condamnă invadarea Kuweitului şi aprobă intervenția forțelor armate ale țărilor membre împotriva agresorului irakian; în 1993, ONU decide o intervenție în Somalia pentru a reduce pacea

civilă (dar nu reuşeşte totuşi să rezolve conflictul); au loc numeroase operaţiuni de menţinere a păcii şi de observaţie militară (în fosta Iugoslavie, dar şi în ţări din Africa, Asia şi America). Statele Unite, a căror poziţie de lider internaţional este de acum de necontestat, sunt principalul actor al acestor noi intervenţii.

ONU a declarat că obiective ale sale - *menţinerea păcii şi securităţii pe plan internaţional, promovarea cooperării internaţionale pentru atingerea unor scopuri comune* -, stipulate de altfel în Carta ONU, stau la baza „diplomaţiei multilaterale"[220] şi reprezintă un instrument fundamental în comunicarea politică, economică, militară, juridică, socială şi culturală dintre state. Pe lângă acest instrument de lucru, ONU utilizează şi „diplomaţia bilaterală", care o completează pe prima. Întrepătrunderea acestor două tehnici de lucru este dinamica şi natura activităţii ONU, al carei rol este de a crea consensul prin negocieri multilaterale sau bilaterale. Sistemul ONU, creat după 1945, şi-a bazat structura instituţională şi procedurală pe valorile culturale şi ideologice ale Marilor Puteri occidentale ce au inspirat standardele şi normele care funcţionează şi în prezent.

După încheierea războiului rece, acest tip de relaţii internaţionale standardizate şi coordonate coerent cunosc o nouă etapă a cărei caracteristică este „neowilsonismul". Succese ale ONU pot fi considerate operaţiunea militară din Golful Persic, Cambodgia, Haiti, Rwanda, Somalia, Timor, Bosnia, Kosovo. Sublinierea virtuţilor diplomaţiei multilaterale în cadrul ONU, prin succesele repurtate, a susţinut rolul şi autoritatea organizaţiei în sistemul internaţional care a încurajat negocierea şi în cadrul unor conferinţe ad-hoc sau globale. Există şi critici la adresa sistemului ONU – maşinăria ONU a devenit greoaie, birocratizată, extrem de complexă, efectuând acţiuni sterile -, însă acestea nu îşi au rostul deocamdată, deoarece, ONU a fost la baza rezolvării majorităţii conflictelor şi problemelor cu grad ridicat de complexitate şi gravitate la nivel internaţional.

În anii '90, funcţionarea Consiliului de Securitate este, la rândul ei, controversată; anumite ţări revendică titlul de membri permanenţi: Japonia şi Germania, dar şi marii giganţi demografici din Sud (India, Indonezia, Nigeria, Brazilia).

ONU şi organizaţiile mondiale şi regionale competente trebuie să ajute statele să pună la punct modele şi directive practice în materie de drept penal şi drept procesual penal, să examineze şi să evalueze legislaţia în domeniu, să planifice şi să întreprindă reforme ţinând cont de realităţile, specificul şi

[220] Din punct de vedere diplomatic prin „diplomaţie multilaterală" se înţelege „poziţiile exprimate de diferite ţări în temele de discuţie şi procesul de punere de acord în aceste procese".

tradițiile culturale, juridice şi sociale existente în fiecare țară şi să intensifice activitatea instituțiilor de cooperare internațională.

Embargoul – sancțiune a Consiliului de Securitate

Embargoul a intrat în uzanța internațională încă din secolul al XIX-lea, însă a devenit o sancțiune des folosită după instaurarea ONU ca for suprem internațional. În general, măsura embargoului se aplică pentru nerespectarea tratatelor internaționale sau pentru violări flagrante ale drepturilor omului.

La 6 august 1990 ONU a impus sancțiuni economice Irakului, inclusiv un embargou total asupra comerțului, excluse fiind doar hrana şi produsele medicale, alături de ajutoarele umanitare, însă acestea trebuiau aprobate mai întâi de Comitetul pentru Sancțiuni al Consiliului de Securitate. Embargoul ONU împotriva Irakului a fost determinat de decizia lui Saddam Hussein de a ocupa Kuweitul. După încheierea ostilităților Războiului din Golf, Consiliul de Securitate al ONU a decis ca acest embargou să rămână în vigoare. Abia pe 19 septembrie 1991 ONU a permis o ridicare parțială a embargoului, care permitea Irakului exportul de petrol în schimbul hranei şi medicamentelor. ONU mai avea şi dreptul de a monitoriza strict exporturile de petrol irakiene. Embatgoul împotriva Irakului a fost ridicat abia pe 23 aprilie 2003, după căderea regimului Saddam Hussein în urma atacului SUA.

Pe 25 mai 1992 Consiliul de securitate al ONU a impus Republicii Federale Iugoslavia (alcătuită din Serbia şi Muntenegru) sancțiuni economice, inclusiv un embargou total asupra comerțului, inclusiv interzicerea participării Iugoslaviei la competițiile sportive. Aceste sancțiuni au fost ridicate abia pe 22 noiembrie 1995, sub amenințarea că sancțiunile vor putea fi respinse în cazul în care Iugoslavia nu şi-ar fi respectat obligațiile asumate. Embatgoul ONU împotriva Iugoslaviei a fost reintrodus în 1998 datorită operațiunilor de purificare etnică din provincia Kosovo. Sancțiunile împotriva Iugoslaviei au fost ridicate abia pe 10 septembrie 2001.

Un alt exemplu de folosire a embargoului este cel împotriva Rwandei, adoptate de ONU pe 17 mai 1994. În Rwanda se desfăşura la acea dată un adevărat genocid împotriva populației hutu. Drept replică, comunitatea internațională a interzis orice fel de vânzare de arme către Rwanda. Sancțiunile au fost ridicate pe 16 august 1995, după încheierea ostilităților.

Pe 18 septembrie 2004, Consiliul de Securitate a adoptat o rezoluție, avertizând Sudanul că va fi obiectul unor sancțiuni petroliere dacă nu-şi

îndeplineşte angajamentul de a restaura securitatea în provincia Darfur. Rezoluția – care s-a votat în prezența secretarului general al ONU, Kofi Annan – a întrunit 11 sufragii din 15, cu patru abțineri (China, Rusia, Algeria şi Pachistan).

În cazul în care guvernul sudanez nu-şi respectă promisiunea de a proteja populația din Darfur, ONU va aplica sancțiuni industriei petroliere a Sudanului, după ce se va consulta cu Uniunea Africană, informează Rezoluția nr. 1564. Ea îl invită pe secretarul general ONU, Kofi Annan să înființeze o comisie internațională care să ancheteze informațiile cu privire la violările dreptului internațional umanitar în Darfur. Această comisie va trebui să stabilească dacă în provincie au fost comise acte de genocid[221].

Rezoluția mult dezbătută în Consiliul de securitate analizează doar acuzația extrem de gravă de genocid, respinsă vehement de autoritățile de la Khartoum. Însă atacurile milițiilor arabe Jamjaweed asupra africanilor sedentari din triburile Fur, Massalit şi Zaghava au dus la crearea unui val de circa 1.200.000 de refugiați şi 50.000 de victime. În această situație era imperios necesară intervenția comunității internaționale.

Scurt istoric al evoluției ideii de unitate europeană

Ideea unității europene a fost lansată încă de *Revoluția franceză,* dar, în timp, s-a dovedit a fi o "utopie", istoria continentului european fiind o istorie marcată de frământări, războaie şi rivalități, într-o măsură mai mare decât în oricare parte a lumii. Idealurile revoluției franceze – libertatea, egalitatea, fraternitatea generalizate la scara întregii lumi – au fost preluate, şi duse spre o primă împlinire de **Napoleon**, pentru care "Europa unită", nu era nimic mai mult decât o formulă de a impune Europei supremația Franței, încununând astfel opera seculară a monarhiei. Reacția la versiunea napoleoniană nu s-a lăsat nici ea aşteptată: o nouă "Europă unită", a **Sfintei Alianțe** a fost creată în căutarea unui imposibil echilibru de interese.

Tentative de unificare paşnică a Europei au existat şi în perioada interbelică, însă acestea s-au ciocnit de spiritul naționalist şi imperialist încă foarte puternic în epocă. Este suficient să amintim eforturile contelui austriac Coudenhove Kalergi, care în 1923 a fondat o organizație numită "Mişcarea Europeană", a cărei doctrină cerea crearea "Statelor Unite ale Europei" având drept element de referință unificarea Elveției în 1648, fondarea Reichului german în 1871 şi, mai ales, apariția Statelor Unite ale Americii în 1776.

[221] Vezi "Ziua", 20 septembrie 2004, p. 4.

Şase ani mai târziu, ministrul francez de externe Aristide Brian a lansat o nouă inițiativă. Susținut de omologul său german, Gustav Stressemann, el a propus guvernelor europene, într-un celebru discurs rostit la 5 septembrie 1929 în fața Societății Națiunilor la Geneva, crearea unei "Uniuni Europene" în cadrul Societății Națiunilor.

Mai putem aminti aici şi eforturile marelui diplomat român, Nicolae Titulescu, în calitatea sa de preşedinte al Societății Națiunilor, pe linia îndepărtării pericolului unui nou conflict mondial şi a unificării europene.

În 1934, din România pornea un apel esperando pentru Statele Unite ale Europei care, prin clarviziunea lui, depăşeşte frontierele imaginației:

"Europeni!

1. Cu toată opoziția şi contra tuturor, aveți încredere în Uniunea Europeană.
2. Cu ocazia alegerilor naționale, nu votați decât pentru un partid care militează în vafoarea creării unei zone economice europene unificate.
3. Difuzați pe lângă parlamentele naționale europene ideea instituirii unui parlament comun.
4. Cereți constituirea unei armate europene comune şi introducerea unei monede europene unice.
5. Cereți un statut autonom pentru state, regimuri şi oraşe în cadrul Statelor Unite ale Europei.
6. Să se studieze într-un spirit european.
7. Respectați celelalte naționalități.
8. Luptați pentru a elibera economia de povara birocrației.
9. Luptați pentru legi şi instituții care permit dezvoltarea socială.
10. Cine se bate pentru uniunea Europeană favorizează pacea mondială"[222].

În 1942, în romanul "Omul de mâine" editorul şi scriitorul Petre Georgescu-Delafras, director al cunoscutei edituri "Cugetarea", scria cu o certitudine care, astăzi, ne copleşeşte: "Primul rezultat va fi organizarea Europei într-un mare stat federal, cu o singură conducere politică şi economică. Națiunile îşi vor păstra şi mai departe specificul lor etnic, cât vor mai avea şi vor mai putea să şi-l păstreze, dar pentru îngelegerea dintre ele vor folosi o singură limbă (internațională) care se va învăța obligatoriu în toate statele federale. Barierele economice dintre state vor dispare, mărfurile putând circula în voie de la o margine la alta a Europei. Va fi o singură monedă europeană".

A fost necesar ca Europa să fie încă o dată devastată de război pentru ca oamenii politici ai vremii să devină conştienți de consecințele nefaste ale

[222] Apud Andrei Popescu, Ion Jinga, *Organizații europene şi euroatlantice*, Lumina Lex, 2001, p. 4-5.

rivalităților permanente dintre țările lor. A trebuit să se ajungă la starea de ruină totală a continentului şi la declinul politic al statelor europene cu structurile lor naționale arhaice pentru a fi create condițiile înnoirii şi organizării Europei.

Imediat după al doilea război mondial, un număr de personalități (printre care Winston Churchill, într-un discurs la Universitatea din Zürich, pe 19 septembrie 1946) relansează ideea Europei unite, născută în anii 1920 odată cu Coudenhove, Kalergi şi Aristide Briand. Divizate în federaliste şi unioniste, numeroase organizații paneuropene care se conturează remarcă faptul că mişcarea europeană se vede rapid restrânsă de „cortina de fier", unii văzând de altfel în realizarea unității Europei occidentale cea mai bună apărare împotriva extinderii comunismului.

Pe 5 iunie 1947, generalul american George Marshall[223] ține la Universitatea Harvard un discurs prin care propune un ajutor suplimentar pentru Europa, în scopul de a evita „grave frământări economice, sociale şi politice", cu condiția ca europenii să repartizeze acest ajutor ei înşişi.

Propunerea Marshall se adresa întregii Europe, în ciuda unei uşoare rezerve în formulare: „Programul va trebui să fie agreat de majoritatea, dacă nu de totalitatea națiunilor europene". O primă conferință reuneşte la Paris, între 27 iunie – 2 iulie 1947, miniştrii de externe ai Marii Britanii, Franței şi URSS. În timp ce Bevin şi Bidaut primesc „cu cea mai mare satisfacție" propunerea americană, Molotov estimează că ea aduce atingere suveranității statelor şi o respinge, antrenând în refuzul său şi țările Europei de Est. Însă 16 țări europene occidentale, în timpul celei de a doua conferințe de la Paris, între 12-15 iulie, decid să-i dea urmare şi se regrupează într-o „Organizație europeană de cooperare economică".

La 16 aprilie 1948, în cadrul celei de a treia Conferințe de la Paris a celor 16 state occidentale – membre ale comitetului consultativ al Pactului de la Bruxeles – şi reprezentanților zonelor occidentale de ocupație din Germania a fost creată **Organizația Europeană de Cooperare Economică (OECE)** menită să ducă la înfăptuirea obiectivelor „Planului Marshall". OECE începe să funcționeze la 28 iulie 1948. Derulat pe o perioadă de peste trei ani, acesta va fi de peste 10 miliarde de dolari, principalii beneficiari fiind Marea Britanie (26%), Franța (20%), Germania de Vest (11%) şi Italia (10%). Dacă planul Marshall a contribuit puternic la renaşterea economică a numeroase țări, el a accentuat de asemenea ruptura Europei în două.

La 15 mai 1949, are loc semnarea statutului **Consiliului Europei**, organizație politică vizând integrarea occidentală, creată inițial de zece state

[223] Generalul George Marshall a fost şef al statului-major american din 1939 până în 1945, apoi ambasador al SUA în China, i-a succedat lui Byrnes în funcția de secretar de stat.

(Anglia, Belgia, Danemarca, Franța, Irlanda, Italia, Luxemburg, Norvegia, Olanda, Suedia), cărora li se adaugă începând cu 8 august acelaşi an alte trei (Grecia, Islanda şi Turcia). Statutul precizează că scopul acestei organizații îl constituie realizarea unei mai mari unități între țările membre în promovarea intereselor lor comune. Structura organizatorică prevede *Comitetul miniştrilor* – alcătuit din miniştrii de externe al tuturor statelor membre -, *Adunarea consultativă* – formată din reprezentanții parlamentari desemnați de parlamentele naționale, în număr proporțional cu mărimea populației țărilor respective (18 membri pentru Anglia, Franța, Italia, 6 pentru Olanda şi Suedia, 4 pentru Belgia, Danemarca, Irlanda, Norvegia şi 3 Luxemburg), comisii tehnice şi consultative. În prezent organizația reuneşte peste 20 de membri. Deciziile sunt luate în unanimitate. Prima reuniune a Comitetului de miniştri a avut loc la 8 august 1949, iar la 10 august s-a întrunit Adunarea consultativă. Sediul Consiliului Europei este la Strasbourg.

Această nouă instituție nu va reuşi să joace rolul politic pe care îl sperau partizanii unității Europei. În fața reticențelor britanice mai ales, ea nu va depăşi stadiul de tribună interparlamentară europenă, exercitând esențialul activităților sale în domeniile juridic şi cultural.

Inițial, Consiliul Europei trebuia să realizeze o unitate din ce în ce mai strânsă între europeni, în toate domeniile (politic, cultural, economic, social). În realitate, Consiliul Europei nu a reuşit să joace vreun rol important decât în recunoaşterea şi apărarea drepturilor omului. În 1950, Consiliul elaborează „Convenția Europeană a Drepturilor Omului şi a Libertăților Fundamentale", intrată în vigoare în 1953. Orice stat care a semnat această Convenție trebuie să respecte principiile şi să accepte judecățile emise împotriva lui de o Curte Europeană a Drepturilor Omului, dacă aceasta consideră că statul respectiv încalcă prevederile Convenției.

De asemenea, în 1950, căutarea unei unități a Europei occidentale va urma o altă cale, mai restrânsă dar mai eficientă, care porneşte inițial de la problema raporturilor franco-germane. În ciuda agravării războiului rece, care face ca principalul pericol să devină înainte de toate expansiunea sovietică, numeroşi francezi rămân neliniştiți în fața renaşterii politice şi economice a unei noi Germanii. În egală măsură pentru a veni în întâmpinarea acestei reticențe, un europenist convins, Jean Monnet, concepu ideea creării unui organism suprastatal însărcinat cu controlul producției franco-germane de oțel şi cărbune, proiect supus aprobării guvernului francez.

Conceput cu prioritate pentru două țări şi într-un domeniu economic foarte restrâns, „Planul Schuman[224]" va fi prima etapă a unei comunități mai largi.

Acest proiect de „cartel (*pool*) al cărbunelui şi oțelului" este rapid acceptat nu numai de RFG, ci şi de alte patru țări (Italia, Belgia, Olanda şi Luxemburg), care semnează cu Franța, pe 18 aprilie 1951, tratatul de la Paris, creând Comunitatea europeană a cărbunelui şi oțelului (CECO). Britanicii, ostili oricărei idei de supranaționalitate, rămân pe dinafara organizației. Instituțiile CECO (Înalta Autoritate, Consiliul de Miniştri, Adunarea şi Curtea de Justiție) care vor servi drept bază acelora ale viitoarei Piețe Comune, sunt puse la punct în 1952, permițând demararea efectivă a Europei celor Şase, pe 10 februarie 1953.

Reuşita CECO incită pe unii europeni să „ardă" etapele. Problema participării Germaniei federale la apărarea Europei occidentale punându-se cu acuitate din vara lui 1950, ca urmare a situației internaționale (războiul din Coreea) se are în vedere autorizarea reînarmării Germaniei, integrându-i efectivele unei armate europene. Aceasta ar urma să fie plasată sub controlul unei autorități supranaționale care ar imita-o pe cea a CECO.

Semnată pe 27 mai 1952 de guvernele celor şase țări din CECO, *Comunitatea europeană de apărare (CEA)* nu va fi ratificată de Parlamentul francez (după mai mult de doi ani de tergiversări) şi va rămâne literă moartă. Articolul 38 al statutului său prevedea chiar crearea unei „structuri federale sau confederale" pentru cele şase țări. O comisie va elabora în martie 1953 un proiect de Comunitate politică europeană, pe care eşecul CEA îl va face caduc. După un început strălucit, ideea europeană părea a se afla în impas.

La 25 martie 1957, prin Tratatul de la Roma este creată **Comunitatea Economică Europeană (CEE),** care reuneşte inițial şase state. Ea este înainte de toate o piață comună, dar membrii ei elaborează în egală măsură politici comune în anumite domenii, cum ar fi agricultura. CEE se bucură de un mare succes: organizația se lărgeşte încetul cu încetul, extinde domeniile politicii comune şi evoluează spre integrare. După Tratatul de la Maastricht (1992), devine **Uniunea Europeană**.

Consiliul Europei

Fondat în 1949, Consiliul Europei este o **organizație politică interguvernamentală continentală** care reuneşte – la ora actuală 41 de

[224] Robert Schuman (1886 – 1963), om politic francez, preşedinte al Parlamentului Europei (1958 – 1960), este considerat unul dintre "părinții Europei".

state[225], activitatea sa răsfrângându-se – direct sau indirect – asupra a 800 de milioane de locuitori cât însumează populația acestor țări.

Potrivit statutului, Consiliul Europei acționează pentru realizarea unității europene prin apărarea şi întărirea democrațiilor pluraliste şi a drepturilor omului, prin definirea unor soluții comune în problemele cu care se confruntă societatea contemporană şi prin accentuarea conştiinței şi valorilor identității culturale europene. Practic, Consiliul Europei este forumul în care se dezbat preocupările, speranțele şi aspirațiile popoarelor şi persoanelor care trăiesc în spațiul ce se întinde de la Atlantic pînă la frontiera extrem-orientală a Rusiei.

Consiliul Europei are următoarele structuri:

Comitetul Miniştrilor este principala instanță de decizie. Fiecare stat membru este reprezentat în Comitet de ministrul de externe sau de reprezentatul permanent al guvernului (delegații miniştrilor). Comitetul studiază urmările care se dau recomandărilor Adunării Parlamentare şi Congresului puterilor locale şi regionale ale Europei, ale preocupărilor diverselor comitete interguvernamentale şi ale conferințelor miniştrilor specializați. Adoptă programul de activități şi bugetul Consiliului Europei. Discuțiile în cadrul Comitetului Miniştrilor privesc toate subiectele de interes comun, cu excepția problemelor de apărare: aspectele politice ale integrării europene, dezvoltarea cooperării, apărarea instituțiilor democratice şi protecția drepturilor omului, altfel spus toate problemele care necesită identificarea unor soluții de nivel european. Deciziile Comitetului Miniştrilor sunt transmise guvernelor sub formă de **recomandări,** obligatorii din punct de vedere juridic pentru statele care le-au ratificat. Comitetul Miniştrilor adoptă, de asemenea, **declarații sau rezoluții** privind problemele politice de actualitate.

Adunarea parlamentară a Consiliului Europei a fost prima adunare europeană creată în istoria continentului nostru. Constituită din delegații a 41 de parlamente naționale, ea rămâne una dintre cele mai importante adunări europene.

Adunarea abordează subiecte de actualitate şi teme cu caracter prospectiv care au legătură îndeosebi cu problemele societății şi chestiunile de politică internațională. Deliberările sale joacă un rol important în **orientarea activităților Comitetului Miniştrilor.** În plus, ele reverberează prin

[225] Cele 41 de state membre sunt: Albania, Andora, Austria, Belgia, Bulgaria, Croația, Cipru, Republica Cehă, Danemarca, Elveția, Estonia, Finlanda, Franța, Georgia, Germania, Grecia, Islanda, Irlanda, Italia, Letonia, Liechtenstein, Lituania, Luxemburg, Malta, Macedonia, Marea Britanie, Moldova, Olanda, Norvegia, Polonia, Portugalia, România, Federația Rusă, Slovacia, Slovenia, Spania, Suedia, Turcia, Ucraina, Ungaria.

intermediul parlamentarilor în parlamentele naționale şi exercită astfel o influență asupra guvernelor naționale.

Congresul Autorităților Locale şi Regionale ale Europei este compus din reprezentanți ai tuturor statelor membre şi care formează Camera autorităților locale şi, respectiv, Camera regiunilor. El îşi desfăşoară lucrările într-o singură sesiune plenară anuală la Strasbourg. Rațiunea constituirii sale a fost de a consolida, în acest mod, structurile democratice de bază, îndeosebi în noile democrații.

Secretariatul general este alcătuit din circa 1300 de funcționari europeni şi are menirea de a asista tehnic toate organele şi organismele ce se reunesc sub egida Consiliului Europei. El utilizează cele două limbi oficiale ale Organizației, engleza şi franceza, şi dispune de un buget de aproximativ 222.300.000 de euro (1999).

Sintetizând realizările concrete ale Consiliului Europei, distingem din punct de vedere metodologic, patru mari domenii:

a) elaborarea a peste **170 de convenții şi acorduri europene** dintre care, multe, deschise spre ratificare şi statelor care fac parte din această organizație;

b) adoptarea a numeroase **recomandări** adresate statelor membre, definind orientări în marile probleme cu care se confruntă societatea contemporană şi care preocupă guvernele statelor membre. Sintetic, Consiliul Europei este uneori denumit "laborator de idei". Recomandările sale nu pot fi neglijate, ele jalonând direcții de acțiune ale organizației, asigură deschiderea în materie şi, frecvent, pot fi transformate în convenții sau coduri;

c) Instituirea, în baza Convenției europene a drepturilor omului şi libertăților fundamentale, a unui **sistem de protecție şi control al respectării acestor drepturi** prin intermediul Curții Europene a Drepturilor Omului. Pentru juriştii începutului secolului XX, aceste mecanisme de control ar putea părea o adevărată revoluție a dreptului internațional clasic;

d) Susținerea unor **campanii publice europene** pentru protecția vieții naturale, a mediului înconjurător, a patrimoniului arheologic şi arhitectural etc.

Cele peste 170 de convenții şi acorduri încheiate sub egida Consiliului Europei acoperă, spre exemplu, ceea ce ar fi trebuit să reglementeze peste 40.000 de tratate bilaterale. În esență, Consiliul Europei este o organizație interguvernamentală continentală care a contribuit, în mare măsură, la **simplificarea raporturilor juridice dintre statele europene.**

Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO)

În toamna anului 1945, după încheierea celui de-al doilea război mondial pe toate fronturile, vestul Europei era epuizat din punct de vedere economic şi suferea din cauza moralului zdruncinat şi a slăbiciunii manifestate de guvernele acestor țări în gestionarea consecințelor conflagrației. Amenințarea ce se profila din partea extinderii comunismului, a presiunilor exercitate de puternicele partide comuniste din Franța şi Italia se completa cu slăbirea puterii armate, întrucât aliații din timpul războiului (SUA, Marea Britanie şi Franța) îşi reduseseră rapid şi drastic armatele imediat după încheierea conflictului.

Prin contrast, Uniunea Sovietică ieşise din război cu armatele dominând toate statele din Europa Centrală şi de Est. Mai mult, în perioada 1946-1948, partidele comuniste sponsorizate substanțial de Moscova şi-au consolidat controlul asupra guvernelor țărilor respective, suprimând toată activitatea politică necomunistă. „Cortina de fier" se lăsa peste Estul Europei şi staționarea marilor armate sovietice în Europa arunca înspre Vest o umbră mare şi neliniştitoare.

În acest timp, cooperarea care existase în timpul războiului între aliații vestici şi Uniunea Sovietică dispăruse cu desăvârşire şi fiecare din cele două părți îşi organizase sectorul pe care-l ocupase în Germania, în aşa fel încât cele două state germane căpătaseră fiecare o orientare unul înspre Vest, iar celălalt spre Est.

În 1948, SUA au pus în aplicare „Planul Marshall", care a adus infuzii masive de ajutor economic pentru țările din Vestul şi Sudul Europei, cu condiția ca acestea să coopereze şi să se ajute reciproc pentru a-şi grăbi refacerea.

În ceea ce priveşte refacerea militară, în martie 1948, SUA, Franța şi Țările de Jos au încheiat, prin Tratatul de la Bruxelles, o alianță defensivă colectivă. S-a ştiut însă curând că puterile Tratatului de la Bruxelles nu puteau contrapune o putere militară adecvată cu cea a Uniunii Sovietice fără ajutorul şi asistența Statelor Unite. Acest lucru a determinat ca statele semnatare să înceapă imediat - după o lună – negocierile cu SUA şi Canada în vederea unui aranjament defensiv mai larg. Ca urmare, în 1949, Tratatul Nord-Atlantic a fost semnat în Washington D.C. de către membrii fondatori ai NATO.

Prin urmare, NATO este o organizație apărută pentru a aplica Tratatul Nord-Atlantic, semnat pe 4 aprilie 1949 – şi care a intrat în vigoare din 24 august 1949. Organizația încearcă să stabilească o contra-putere militară la cea sovietică, prezentă în Europa estică postbelică.

După fondarea sa, NATO a continuat să existe ca principală alianță defensivă a puterilor vestice, în opoziție cu forțele comuniste europene. Printre membrii ei se numără Belgia, Canada, Danemarca, Franța, Germania (Germania de Vest între 1955 şi 1990), Grecia, Islanda, Italia, Luxemburg, Norvegia, Olanda, Portugalia, Spania, Turcia, Marea Britanie şi Statele Unite ale Americii. Toți aceştia sunt semnatarii originali, cu excepția Greciei şi a Turciei, care s-au alăturat celorlalți în februarie 1952, a Germaniei de Vest, care a aderat în mai 1955 şi a Spaniei, care a devenit membră în mai 1982. Franța s-a retras de la comanda militară a NATO, în 1966, dar a rămas un membru al organizației.

Punctul principal al Tratatului Atlanticului de Nord şi deci al alianței NATO este art. 5 în care membrii semnatari „sunt de acord că în eventualitatea unui atac armat asupra uneia sau mai multor țări membre din Europa şi nordul Americii va fi considerat atac împotriva tuturor şi că în consecință sunt de acord ca fiecare, exercitându-şi dreptul de apărare individuală sau colectivă recunoscut de Carta Națiunilor Unite va ajuta partea sau părțile atacate, luând de îndată, individual şi de comun acord cu celelalte părți, toate măsurile necesare, inclusiv folosirea forțelor armate pentru a restaura şi menține securitatea zonei Nord-Atlantice".

Articolul 6 defineşte domeniul geografic al Tratatului ca acoperind „un atac armat pe teritoriul fiecărei părți din Europa sau America de Nord". Cu articolul 3, ajutorul militar şi orice altă asistență în scop defensiv din partea Statelor Unite – totalizând peste 25 de miliarde de dolari în primii 20 de ani de existență a alianței - a devenit accesibil pentru membrii NATO din Europa. Prin articolul 9 a fost pusă la punct o structură de conducere şi administrativă pentru aliați.

Astfel, după semnarea Tratatului Atlanticului de Nord, SUA au făcut primii paşi în întărirea din punct de vedere militar a Europei, trimițând o primă rată din ajutorul militar dat membrilor NATO în ianuarie 1950, aceasta având o valoare de un miliard de dolari. Îndemnate şi de invazia Coreei de Sud de către Coreea de Nord, în iunie 1950, SUA au acționat din nou pentru a dovedi că vor rezista oricărei expansiuni sau presiuni militare sovietice în Europa.

Generalul Dwight D. Eisenhower, conducătorul forțelor aliate vestice în al doilea război mondial, a fost numit Comandant Suprem al Alianței în Europa (SACEUR) de către Consiliul NATO, în decembrie 1950. El a fost urmat de o serie de alți generali ai SUA.

Consiliul Nord – Atlantic, înființat la scurt timp după intrarea în vigoare a Tratatului, e alcătuit din reprezentanți ai fiecărei țări membre, la nivel de minister şi se întruneşte cel puțin de două ori pe an. **Preşedintele**

Consiliului, ales prin rotație din țările membre, conduce şi **Secretariatul Internațional al NATO,** o organizație civilă, în principiu.

Pentru organizarea militară a NATO a fost stabilit un sistem complet de comandamente spre a fi folosite pe timp de război. Sub **Comitetul Militar,** alcătuit din şefii Statelor Majore a națiunilor membre, s-au instituit trei comandamente principale:

1. **Comandamentul European**, care a fost desemnat oficial drept Cartierul General al Puterilor Unite din Europa (SHAPE) şi care este condus de SACEUR;
2. **Comandamentul Oceanului Atlantic**, al cărui preşedinte este Comandantul Suprem al Alianței pentru Atlantic (SACLANT):
3. **Comandamentul Canalului** (Mânecii), condus de Comandantul suprem pentru Canal (CINCHAN).

Pe timp de pace, rolul acestor trei comandamente nu este acela de a conduce forțele aliate, ci de a planifica strategii de apărare a zonelor de care răspund şi de a supraveghea şi programa exerciții pentru forțele armate ale națiunilor membre.

Mai mult de trei miliarde de dolari au fost alocați din fondurile alianței pentru întărirea infrastructurii, sistemele de conducte, rețelele de comunicații, depozite, etc., toate acestea fiind proiectate, contruite şi finanțate împreună, în primii 20 de ani. Aproximativ o treime din fonduri a venit din partea SUA.

O problemă serioasă cu care s-a confruntat NATO la început şi până la jumătatea anilor ’50 a fost aceea a negocierii participării Germaniei de Vest la alianță. Perspectiva unei Germanii reînarmate a fost întâmpinată, şi e de înțeles, cu neliniştea şi ezitarea din partea țărilor Europei de Vest, dar necesitatea unei Germanii de Vest puternice pentru a contracara puterea sovietică fusese înțeleasă de mult. În acest sens au fost făcute pregătiri pentru o participare „neriscantă «a Germaniei de Vest la alianță», prin *Înțelegerea (Acordul) de la Paris,* din octombrie 1954, care s-a materializat prin ocuparea Germaniei de Vest de către trupele aliate, necesară la timpul respectiv atât pentru limitarea reînarmării Germaniei cât şi pentru accesul acesteia la Tratatul de Bruxelles. În mai 1955, Germania de Vest a devenit membru al NATO. Mai târziu, Germania a contribuit cu multe divizii şi forțe aeriene la alianța NATO, multe dintre acestea fiind staționate chiar în Germania de Vest.

O altă problemă cu care s-a confruntat NATO a fost participarea Franței. După 1958, preşedintele Charles de Gaulle a criticat din ce în ce mai mult dominarea NATO de către SUA şi intruziunea în suveranitatea Franței prin multe activități internaționale ale alianței. El susținea că integrarea expunea

Franța la război „automat”, la decizia unor străini. În iulie 1966, Franța s-a retras oficial din structurile militare de conducere ale NATO şi a cerut forțelor şi cartierelor NATO să părăsească pământul francez. Cu toate acestea, de Gaulle a proclamat adeziunea în continuare a Franței la NATO în cazul unei „agresiuni neprovocate”. Ca răspuns, ceilalți membri ai organizației au mutat sediile NATO din Paris la Bruxelles. Franța a menținut în continuare legătura cu conducerea militară a NATO, a continuat să aibă un loc în Consiliu şi şi-a menținut forțele terestre desfăşurate în Germania de Vest, dar mai mult ca o înțelegere bilaterală cu Germania şi sub jurisdicția NATO.

Obiectivul esențial al NATO este să protejeze libertatea şi securitatea tuturor membrilor săi prin mijloace politice şi militare în conformitate cu principiile Cartei Națiunilor Unite. Alianța a lucrat încă de la debutul său pentru stabilirea unei ordini de pace dreaptă şi de durată în Europa, bazată pe valorile comune ale democrației, drepturile omului şi pe guvernarea legii. Acest obiectiv central al Alianței a căpătat o nouă semnificație de la sfârşitul Războiului Rece pentru că, pentru prima dată în istoria de după război a Europei, perspectiva realizărilor sale a devenit realitate.

Principiul fundamental operant al Alianței este acela al unei angajări comune în sprijinul unei cooperări reciproce între state suverane, bazată pe indivizibilitatea şi securitatea membrilor săi. Solidaritatea în interiorul Alianței asigură faptul că nici o țară membră nu este nevoită să se bazeze doar pe propriile eforturi naționale în abordarea provocărilor fundamentale legate de securitate. Fără a priva statele membre de dreptul şi datoria lor de a-şi asuma responsabilitățile suverane ce le revin în domeniul apărării, Alianța le dă posibilitatea de a-şi realiza obiectivele esențiale de securitate națională prin efort comun. Pe scurt, Alianța este o asociere de state libere, unite prin determinarea lor de a-şi proteja securitatea, prin garanții reciproce şi relații stabile cu alte țări.

Tratatul Atlanticului de Nord din aprile 1949 - care este baza legală şi contractuală a Alianței - a fost creat în baza Articolului 51 al Cartei Națiunilor Unite, care reafirmă dreptul inerent al statelor independente la apărare individuală sau colectivă. Conform preambulului Tratatului, scopul Aliaților este să promoveze relații de pace şi prietenie în zona Atlanticului de Nord. Totuşi, la vremea semnării Tratatului, obiectivul imediat al NATO era să-şi apere membrii împotriva unei potențiale amenințări rezultate în urma politicilor şi a capacității militare ale fostei Uniuni Sovietice.

Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) oferă structura care permite implementarea scopurilor Alianței. Este o organizație guvernamentală, în care țările membre îşi păstrează totala suveranitate şi

independență. Organizația oferă forul în care ele se pot consulta asupra oricărei probleme care s-ar putea ivi şi unde pot lua decizii în probleme politice şi militare care le afectează securitatea. Oferă structurile necesare pentru a facilita consultarea şi cooperarea dintre ele, în domeniile politic, militar, economic, dar şi ştiințific şi alte domenii nemilitare.

NATO întrupează legătura transatlantică prin care securitatea Americii de Nord este permanent legată de securitatea Europei. Este expresia practică a efortului colectiv efectiv al membrilor săi pentru sprijinirea intereselor lor comune.

Concluzia care rezultă în urma securității egale între membrii alianței, indiferent de deosebirile circumstanțelor sau a capacităților lor militare, contribuie la o stabilitate generală în Europa. Se crează condițiile care favorizează creşterea cooperării între membrii Alianței ca şi a cooperării dintre membrii Alianței şi alte țări. Pe această bază se dezvoltă noile structuri de cooperare şi dezvoltare pentru a servi intereselor unei Europe ce nu mai este subiectul diviziunii şi care este liberă să-şi urmeze destinul politic, economic, social şi cultural.

Pentru a-şi atinge acest scop esențial, Alianța desfăşoară următoarele acțiuni de securitate fundamentală:

- Oferă o fundație indispensabilă pentru un mediu de securitate stabilă în Europa, bazat pe progresul instituțiilor democratice şi pe angajamentul soluționării în mod paşnic a disputelor. Încearcă să creeze un mediu în care nici o țară nu ar avea posibilitatea să intimideze sau să constrângă nici o națiune europeană sau să-şi impună autoritatea prin amenințare sau forță.

- În conformitate cu al 4-lea Articol al Tratatului Atlanticului de Nord, ea funcționează ca forum transatlantic pentru consultările aliaților în orice problemă care afectează interesele vitale ale membrilor săi, inclusiv schimbările care par a se constitui în riscuri la adresa securității lor. Facilitează coordonarea eforturilor lor în ceea ce priveçte problemele comune.

- Oferă protecție împotriva oricărei forme de agresiune la adresa integrității teritoriale a oricărui stat membru NATO.

- Promovează securitatea şi stabilitatea prin urmărirea cooperării permanente şi active cu toți partenerii prin Parteneriatul pentru Pace şi prin Consiliul Parteneriatului Euro Atlantic şi prin consultare, cooperare şi parteneriat cu Rusia şi Ucraina.

- Promovează înțelegerea factorilor care sunt în relație cu securitatea internațională şi a obiectivelor de cooperare în acest domeniu,

prin programul de informare activă în Alianţă şi în ţările partenere, dar şi prin iniţiative precum Dialogul Mediteranean.

Structurile create în interiorul NATO permit ţărilor membre să-şi coordoneze politicile pentru a îndeplini aceste sarcini complementare. Ele oferă consultare continuă şi cooperare în domeniile politic, economic şi alte domenii non-militare, dar şi formularea unor planuri unite de apărare comună, stabilirea infrastructurii şi a facilităţilor şi echipamentelor de bază necesare pentru a permite forţelor militare să opereze. Totodată, acestea permit şi aranjamente pentru programele comune de pregătire şi exerciţii.

Sprijinirea acestor activităţi înseamnă o structură complexă civilă şi militară care implică personalul administrativ, bugetar şi de planificare, dar şi agenţiile care au fost stabilite de ţările membre ale Alianţei pentru a coordona munca în domenii de specialitate - de exemplu, comunicaţiile necesare pentru a facilita consultarea politică şi comandă, controlul forţelor militare şi suportul logistic necesar susţinerii forţelor militare.

Jaap de Hoop Scheffer, desemnat de Consiliul Atlandicului de Nord să-i urmeze în funcţie lordului Robertson, şi-a prelua atribuţiile în decembrie 2003, într-un moment în care NATO încerca să-şi redefinească rolul şi să atenueze tensiunile apărute între SUA şi Uniunea Europeană în urma războiului din Irak. În acest sens el a declarat presei: „Este o epocă de provocări pentru NATO, care se află într-un proces de transformare radicală, menit a adapta Alianţa la noii termeni de securitate”[226].

Dar iată că s-a desfăşurat summit-ul de la Poiana Braşov, România (12 -17 octombrie 2004). Concluziile prezentate de către secretarul general al NATO, Jaap de Hoop Scheffer, sunt dintre cele mai interesante şi, în acelaşi timp, incitante[227]. Direcţiile de acţiune ale Alianţei vor fi canalizate cu precădere spre (1) combaterea terorismului, flagel înspăimântător la adresa securităţii internaţionale, regionale şi naţionale. Nu trebuie uitat faptul că această hotărâre are la bază imaginile oribile ale violenţei etnice din Kosovo şi, mai ales, ale masacrelor de la Madrid şi Beslan (Oseţia). Să sperăm că nu va fi o reprezentare de tipul A – B – A - ..., oglindă a conflictelor cu izvor etnic, izvor religios, izvor etnic etc.; (2) antrenarea forţelor de securitate în arenele fierbinţi (Irak, Afganistan, Balcani); (3) orientarea tuturor operaţiunilor spre înlăturarea (ţinerea sub control) noilor provocări la adresa securităţii internaţionale; (4) “întărirea legăturii dintre angajamentele politice şi responsabilităţile operaţionale ce rezultă din acestea”, în contextul necesităţii unui sprijin public sporit pentru acţiunile sale militare; (5) dezvoltarea cooperării, pe principiul complementarităţii, între NATO şi

[226] “Lumea magazin”, nr. 10 / 2003, p. 6-7.
[227] Vezi pe larg în “Adevărul” din 14 octombrie 2004, p. 11.

Uniunea Europeană; (6) operaționalizarea, până în 2006, a Forței de Reacție Rapidă a NATO (NATO Response Force – NRF), cu un contingent de 70.000 de oameni, dintre care circa 20.000 imediat operaționali.

Instrumentele de lucru ale alianței Nord-Atlantice

Consiliul Parteneriatului Euroatlantic (EAPC) reprezintă cadrul politico-militar de consultări între Alianță şi partenerii săi. EAPC a realizat un „Plan de acțiune" conform căruia au loc consultări periodice pe următoarele teme: probleme politice şi cele legate de securitate, gestionarea crizelor, probleme regionale, probleme de control al armamentelor, de proliferare a armelor de distrugere în masă, terorism internațional, planificarea apărării, strategia şi politica de apărare şi bugetară, impactul dezvoltării economice asupra securității. Cooperarea practică are loc în cadrul diferitelor comitete de lucru cu partenerii.

Parteneriatul pentru Pace (PfP) este principalul mecanism de realizare în practică a legăturilor pe probleme de securitate între Alianță şi partenerii săi şi de creştere a interoperabilității între parteneri şi NATO. PfP este o inițiativă majoră care sporeşte încrederea între toate națiunile din spațiul euroatlantic şi asigură un cadru propice de cooperare militară în materie de securitate euroatlantică. Aceasta contribuie la adâncirea cooperării politice şi militare, sporirea stabilității şi întărirea păcii. Prin programe detaliate care reflectă capacitățile şi interesele individuale ale partenerilor, aliații şi partenerii conlucrează în scopul promovării transparenței planificării şi asigurării bugetului pentru apărare națională, controlului democratic al forțelor armate, pregătirii pentru dezastrele civile şi alte urgențe, precum şi al dezvoltării capacității de a lucra împreună, inclusiv pentru operații PfP conduse de NATO. Documentul-cadru al PfP, alături de Programul Individual de Parteneriat, Programul de Lucru al Parteneriatului şi Procesul de Planificare şi Analiză al Parteneriatului, lansate în urma summit-ului de la Bruxelles (1994), constituie instrumentele de bază ale Parteneriatului pentru Pace.

La summit-ul de la Washington, din aprilie 1999, a fost aprobat Parteneriatul pentru Pace Operațional care are următoarele componente: Parteneriatul Intensificat şi mai Operațional; Inițiativa NATO pentru Europa de Sud-Est; Planul de Acțiune pentru Aderare; Inițiativa Capabilităților de Apărare.

Parteneriatul Intensificat şi mai Operațional (*Enhanced and More Operational Partenership/EMOP*) este constituit pe următoarele elemente:

noul cadru politico-militar; Procesul de Planificare şi Analiză a Parteneriatului adaptat şi extins; Conceptul Capabilităţilor Operaţionale pentru operaţiuni PfP conduse de NATO; Programul Intensificat de Instruire şi Educare.

Iniţiativa NATO pentru Europa de Sud-Est (*NATO South East Europe Initiative/SEEI*) are drept scop creşterea cooperării în sud-estul Europei, coordonarea asistenţei acordate de NATO partenerilor, promovarea cooperării regionale şi a dezvoltării economice. Cel mai important rezultat al acestei iniţiative este documentul lansat de România şi aprobat în martie 2000 (Budapesta, reuniunea miniştrilor de externe ai NATO) de evaluare a riscurilor la adresa securităţii sud-est europene.

Planul de Acţiune pentru Aderare (*Membership Action Plan/MAP*) lansat cu ocazia summit-ului NATO de la Washington, în aprilie 1999, este destinat aplicării unui program de activităţi care să sprijine ţările aspirante în eforturile de pregătire pentru posibila aderare la NATO. MAP este structurat pe cinci capitole, care vizează următoarele probleme: politico-economice; apărare şi militare; resurse; securitatea informaţiilor; legislaţie. În cadrul fiecărui capitol al MAP sunt identificate mecanismele prin care pot fi promovate pregătirile pentru posibila viitoare aderare. Participarea la MAP, conform principiului autodiferenţierii, nu implică nici un interval de timp precis pentru o decizie de invitare a unui stat aspirant care să înceapă negocierile de aderare cu NATO, nici o garanţie pentru aderare, întrucât MAP nu poate fi considerat o listă a criteriilor de aderare.

Iniţiativa Capabilităţilor de Apărare (*Defance Capabilities Initiative/DCI*) reprezintă un concept nou care a permis ţărilor membre NATO să-şi organizeze forţele. Prin această iniţiativă se urmăreşte mărirea gradului de interoperabilitate a forţelor NATO şi a capacităţii lor de apărare, prin creşterea potenţiatului logistic, de desfăşurare, de angajare efectivă, de comandă şi control.

Un parteneriat special a fost stabilit între NATO şi Rusia, care au convenit să dea substanţă angajamentului comun de a edifica o Europă a păcii, stabilă şi indivizibilă. Aceasta s-a concretizat prin *Actul Fondator NATO-Rusia privind Relaţiile Reciproce, Cooperarea şi Securitatea,* prin care NATO şi Rusia s-au angajat să-şi dezvolte relaţiile pe baza intereselor comune, reciprocităţii şi transparenţei, în vederea realizării unei păci durabile şi cuprinzătoare în zona euroatlantică, bazată pe principiile democraţiei şi securităţii prin cooperare.

Ucraina ocupă un loc special în mediul de securitate euroatlantic, fiind un partener important şi de valoare în promovarea stabilităţii şi a valorilor comune ale democaţiei. Alianţa este puternic angajată în întărirea unui

parteneriat distinct cu Ucraina, bazat pe Carta NATO-Ucraina şi cuprinzând consultări politice pe probleme de interes comun şi o arie largă de activități practice de cooperare.

Mediterana este considerată de NATO o zonă de interes special. Securitatea în Europa este strâns legată de securitatea şi stabilitatea în Mediterana. Procesul Dialogului Mediteranean al NATO este parte integrantă a abordării de către NATO a securității prin cooperare care furnizează cadrul pentru întărirea încrederii, promovarea transparenței şi cooperării în regiune.

Alianța rămâne deschisă pentru noi membri, conform articolului 10 al Tratatului de la Washington. Aceasta presupune lansarea de noi invitații, în anii următori, țărilor dornice şi capabile să-şi asume responsabilitățile şi obligațiile de membru al Alianței, în măsura în care NATO apreciază că includerea de noi membri ar servi intereselor sale politice şi strategice globale, ar întări eficacitatea şi coeziunea sa şi ar întări securitatea şi stabilitatea globală a Europei. În acest scop, NATO a stabilit un program de activități care să acorde asistență țărilor aspirante în cadrul pregătirii acestora în vederea posibilei aderări la Alianță, în contextul unor relații mai extinse cu aceste țări.

Uniunea Europei Occidentale (UEO)

UEO este o organizație internațională în domeniul securității şi apărării care îşi are originile în "Tratatul asupra colaborării economice, sociale şi culturale şi privind apărarea colectivă", semnat la Bruxelles, în martie 1948, de către Belgia, Franța, Luxemburg, Olanda şi Marea Britanie. Odată cu înființarea, în 1949, a Alianței Atlanticului de Nord, exercitarea atribuțiilor militare ale organizației Tratatului de la Bruxelles au fost transferate în competența NATO. În octombrie 1954 au fost semnate, la Paris, acordurile prin care organizația s-a extins prin aderarea Republicii Federale Germania şi Italiei, fiind în acelaşi timp rebotezată cu numele de "Uniunea Europei Occidendale".

UEO dispune de un **Consiliu** şi un **Secretariat**, transferate în ianuarie 1993 de la Londra la Bruxelles, şi de o **Adunare Parlamentară** care se reuneşte la Paris.

Rămasă multă vreme inactivă, UEO a primit în 1984 misiunea de a elabora o **identitate europeană de apărare**, pe baza cooperării între membrii săi în domeniul securității şi de a întări pilonul european al NATO. În acest sens, reunit la Haga, în octombrie 1987, Consiliul UEO alcătuit din miniştrii de externe ai țărilor membre a adoptat o "Platformă a intereselor

europene în materie de securitate" în care îşi afirmau în mod solemn hotărârea de a consolida componenta europeană a Alianței Nord-Atlantice oferind, în acelaşi timp, o dimensiune de securitate şi apărare pentru o Europă integrată.

UEO reuneşte patru tipuri de participare, conform unui sistem cu geometrie variabilă decis la reuniunea ministerială de la Luxemburg, din mai 1994:

- 10 state cu statut de membri activi (membri UEO care sunt, în acelaşi timp, şi membri NATO şi ai UE): Germania, Franța, Marea Britanie, Italia, Belgia, Luxemburg, Grecia, Spania, Portugalia şi Olanda;
- 5 state cu statut de observator (membri ai NATO şi/sau ai UE): Irlanda, Austria, Suedia, Finlanda şi Danemarca;
- 6 state cu statut de membri asociați (țări membre NATO, dar nu şi ale UE): Turcia, Islanda, Norvegia, Polonia, Ungaria şi Republica Cehă;
- 7 state cu statut de parteneri asociați (nu sunt membre în UE): România, Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania, Slovacia şi Slovenia.

Baza activității UEO o constituie cele două declarații politice făcute la Maastricht, la 10 decembrie 1991, de către miniştrii de externe ai țărilor UEO, care stabilesc rolul acestei organizații şi condițiile în care pot fi admişi noi membri, ca şi declarația de la Petersberg (o mică localitate turistică lângă Bonn, în Germania), din 19 iunie 1992, prin care miniştrii de externe şi cei ai apărării au definit competențele militare ale UEO şi situațiile în care aceasta poate utiliza forțele armate convenționale ale statelor membre: "Pe lângă contribuția la apărarea comună, în conformitate cu articolul 5 al Tratatului de la Washington (Tratatul NATO-n.n.) şi articolul 5 al Tratatului de la Bruxelles modificat, unitățile militare ale statelor membre ale UEO, acționând sub autoritatea UEO, pot fi folosite pentru misiuni umanitare şi de salvare, operațiuni de menținere a păcii şi misiuni cu forțe de luptă pentru gestiunea crizelor, inclusiv pentru impunerea păcii". Acest gen de misiuni au primit denumirea de "Misiuni de tip Petersberg".

UEO nu dispune însă de forțe militare proprii, misiunile sale se desfăşoară la cererea Uniunii Europene, iar în cazul în care operațiunile respective presupun utilizarea infrastructurii NATO este nevoie de acordul Consiliului Atlanticului de Nord. În acest scop, au fost puse la punct aranjamente speciale cu NATO care, în situația când nu doreşte să se implice în mod direct, poate pune la dispoziția UEO instrumentele sale militare.

Tratatul de la Amsterdam, intrat în vigoare la 1 mai 1999, prevede în articolul J.7 că "UEO face parte integrantă din dezvoltarea UE, dându-i acesteia acces la capacitatea sa operațională ... UEO asistă UE în definirea aspectelor de politică externă şi de securitate comună ce au legătură cu domeniul apărării ... Uniunea Europeană încurajează stabilirea de relații instituționale tot mai strânse cu UEO în vederea integrării eventuale a acesteia în UE, dacă Consiliul European va decide în acest sens ... UE va face recurs la UEO pentru elaborarea şi aplicarea deciziilor şi acțiunilor UE care au implicații în domeniul aplicării".

Concluziile Consiliului European de la Köln, din 4-5 iunie 1999, menționează hotărârea "celor 15"de a dota Uniunea cu mijloace şi capacități necesare asumării responsabilităților pentru o politică comună în materie de securitate şi apărare, axată prioritar pe prevenirea conflictelor şi gestiunea crizelor în cadrul misiunilor de tip Petersberg.

Consiliul European de la Helsinki, din 10-11 decembrie 1999, a decis că statele membre ale UE vor trebui ca până în 2003 să fie în măsură să desfăşoare, într-un interval de 60 de zile, o Forță de Reacție Rapidă de 60.000 oameni care să poată acționa timp de cel puțin un an în misiuni de tip Petersberg. Tot la acest Consiliu, de la Helsinki, a fost elaborat şi conceptul de "**Politică Europeană de Securitate şi apărare**" (PESA), ceea ce a schimbat în mod radical perspectivele de evoluție ale UEO, în sensul că cea mai mare parte a atribuțiilor sale urmau să fie preluate de către UE după Consiliul European de la Nisa, din 7 – 9 decembrie 2000. Ceea ce s-a şi întâmplat.

UEO s-a dizolvat practic la sfârşitul anului 2001, menținând: Grupul de Armament al Europei Occidentale (WEAG) compus din Franța, Belgia, Olanda, Danemarca, Germania, Grecia, Anglia, Italia, Luxemburg, Norvegia, Portugalia, Spania, Turcia. Adunarea Parlamentară a UEO a rămas un forum de reflecție în materie de securitate la nivel european. Centrul de sateliți de la Torrejon (Spania) precum şi Institutul de Studii de Securitate de la Paris au fost transferate de sub umbrela UEO în cadrul UE.

Organizația pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE)

Organizația pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE) a apărut în anii 70, inițial sub numele de Conferința pentru Securitate şi Cooperare în Europa (CSCE). Cunoscută ulterior drept "procesul de la Helsinki", CSCE a constituit un forum de dialog şi negocieri multilaterale între Est şi Vest. Istoria CSCE se împarte în două perioade. Prima, între anii 1975 – 1990 (începutul şi sfârşitul perioadei sunt marcate de două momente de referință:

semnarea Actului Final de la Helsinki şi, respectiv, a Cartei de la Paris pentru o nouă Europă), în care CSCE a funcționat ca un proces de conferințe şi reuniuni periodice.

Conferința la nivel înalt de la Paris, 19-21 noiembrie 1990, a marcat **începutul instituționalizării CSCE**, reflectând schimbările petrecute în Europa şi noile cerințe ale perioadei post-război rece. Evoluțiile pe planul securității europene au impus schimbări fundamentale atât în ceea ce priveşte structura şi caracterul instituțional al procesului început la Helsinki, cât şi relativ la rolul acestuia. În acest sens, Conferința la nivel înalt de la Budapesta, din 3-5 decembrie 1994, a hotărât schimbarea denumirii în "Organizația pentru Securitate şi Cooperare în Europa" (OSCE).

Originile OSCE au apărut însă mult mai devreme, practic încă din anii 50, o dată cu ideea convocării unei Conferințe general-europene pentru securitate. Eforturile pentru realizarea acestei idei, intensificate într-o perioadă caracterizată drept "destindere în relațiile Est-Vest" când o politică de acomodare între state având interese divergente era preferabilă războiului rece, au cuprins un proces îndelungat şi complex de acțiuni desfăşurate în diferite foruri sau diferite grupuri de țări. Conferința era văzută de unii ca o cale pentru a depăşi divizarea Europei rezultată după al doilea război mondial, iar de alții pentru a consacra status-quo-ul postbelic. Mesajul principal al celor care au acționat pentru convocarea ei a fost "asigurarea securității printr-o politică de deschidere".

Aceste eforturi au dus la convocarea, la 22 noiembrie 1972, la Dipoli (lângă Helsinki), a reprezentanților statelor europene, SUA şi Canadei, pentru consultări în vederea pregătirii Conferinței. Prevăzute inițial să dureze câteva zile, consultările multilaterale pregătitoare s-au prelungit până la 8 iulie 1973, fiind consacrate convenirii regulilor de procedură, modului de organizare şi desfăşurare a Conferinței, obiectivelor şi sarcinilor acesteia.

Rezultatele consultărilor multilaterale au fost cuprinse în "Recomandările finale de la Helsinki" adoptate de către miniştrii de externe ai statelor participante. Acestea au stat la baza negocierilor propriu-zise ale Conferinței pentru Securitate şi Cooperare în Europa, concepută inițial a se desfăşura în trei faze: la nivel de experți, la nivel de ministru de externe şi la nivel înalt.

La 18 septembrie 1973, la Geneva, experții statelor participante au demarat activitatea de elaborare a Actului Final, care a durat până în vara anului 1975.

La 1 august 1975, la Helsinki, a fost semnat, la nivel înalt "Actul Final al Conferinței pentru Securitate şi Cooperare în Europa". Cuprinzând principiile de bază (decalogul de principii) care guvernează relațiile dintre

statele participante şi comportamentul guvernelor respective faţă de cetăţenii lor, precum şi prevederile de cooperare în diferite domenii, Actul Final a pus bazele viitoarei evoluţii a procesului CSCE. Documentul final nu conţine obligaţii juridice, ci politice, împărţite în trei mari categorii ("dimensiuni"): (1) probleme privind aspectele politico-militare ale securităţii în Europa; (2) cooperarea în domeniul economic, tehnico-ştiinţific şi al mediului înconjurător; (3) cooperarea în domeniul umanitar şi în alte domenii.

Un al patrulea capitol – "Urmările CSCE" – se referă la reuniuni şi acţiuni de continuare a procesului. În anii 70 şi 80, asemenea reuniuni au avut loc la Belgrad (1977-1978), Madrid (1980-1983), Stockholm (1983-1986) şi Viena (1986-1989). Ele au fost marcate de evoluţiile sinuoase ale climatului politic internaţional, în special de confruntările ideologice între Est şi Vest, precum şi de raporturile tensionate dintre SUA şi URSS.

La Summit-ul de la Paris (19-21 noiembrie 1990) a fost adoptată „**Carta de la Paris pentru o Nouă Europă"**, care marchează în mod oficial sfârşitul războiului rece şi începutul instituţionalizării CSCE. Documentul schiţează direcţiile principale de dezvoltare a procesului CSCE şi pune bazele instituţionalizării acestuia prin întâlniri periodice la nivel înalt (din doi în doi ani), reuniuni ale miniştrilor de externe şi ale Comitetului Înalţilor Funcţionari. A fost definit obiectivul edificării unei Europe a democraţiei, păcii şi unităţii, prin asigurarea securităţii, dezvoltarea unei cooperări largi între statele participante şi promovarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului.

De asemenea la summit-ul de la Paris a fost semnat Tratatul cu privire la forţele armate convenţionale în Europa (CFE) de către 22 state membre ale CSCE şi s-a stabilit înfiinţarea Biroului pentru Alegeri Libere la Varşovia, mai târziu denumit Biroul pentru Instituţii Democratice şi Drepturile Omului.

La Summit-ul de la Helsinki din 9-10 iulie 1992 a fost adoptat documentul „Declaraţia de la Helsinki", denumit simbolic „Sfidările schimbării". CSCE a fost declarată o instituţie regională de securitate în sensul capitolului VIII din Carta ONU; a fost creată instituţia înaltului comisar pentru minorităţile naţionale însărcinat să se ocupe de tensiunile etnice care pot degenera în conflict; a fost înfiinţat Forumul de Cooperare în Domeniul Securităţii, care se reuneşte la Viena pentru consultări şi negocieri privind măsuri concrete de întărire a securităţii şi stabilităţii în regiunea euroatlantică; a fost înfiinţat şi Forumul Economic. Ca urmare a crizei din Iugoslavia, acest stat a fost suspendat din CSCE. În urma schimbărilor democratice intervenite în octombrie 2000, R.F. Iugoslavia (Serbia şi Muntenegru) şi-a reluat locul în OSCE – în graniţele actuale.

La Summit-ul de la Budapesta (5-6 decembrie 1994) a fost: adoptat documentul intitulat „Spre un parteneriat adevărat într-o nouă eră”; schimbată denumirea CSCE în OSCE, reflectând faptul că CSCE nu mai era pur şi simplu o conferință; lansat “Codul de conduită referitor la aspectele politico-militare ale securității”, conținând principiile ce trebuie să guverneze, rolul şi folosirea forțelor armate în societățile democratice. OSCE a devenit primul instrument pentru alerta timpurie, prevenirea conflictelor şi gestionarea crizelor. Documentul de la Budapesta prevedea, totodată, începerea discuțiilor în cadrul OSCE privind “Modelul comun şi atotcuprinzător de securitate pentru Europa secolului XXI”, bazat pe principiile şi angajamentele OSCE şi materializat în adoptarea la summit-ul de la Istanbul, din noiembrie 1999, a “**Cartei pentru Securitatea Europeană**” care defineşte rolul OSCE în arhitectura europeană, prioritățile, obiectivele şi instrumentele de care dispune pentru a face față sfidărilor noului mileniu.

La Summit-ul de la Lisabona din 2-3 decembrie 1996 a fost adoptată o declarație de politică generală, „Declarația de la Lisabona referitoare la modelul cuprinzător de securitate în Europa în secolul XXI"; de asemenea, a fost aprobat „Cadrul pentru Controlul armamentului şi dezvoltarea unui program al forumului pentru securitate şi cooperare".

Reuniunile pentru trecere în revistă. Aceste reuniuni preced şi pregătesc summit-urile. Aici sunt examinate toate activitățile OSCE, precum şi fazele sau etapele necesare spre a întări organizația. Aceste reuniuni sunt de asemenea utilizate spre a finaliza negocierea unor documente, decizii şi declarații care urmează a fi adoptate la summit-urile ce urmează să aibă loc. Inițial, aceste reuniuni au fost destinate trecerii în revistă a modului în care statele pun în aplicare întreaga gamă a obligațiilor pe care şi le-au asumat. Hotărârile acestor reuniuni au fost reținute sub numele de concluzii, care asigurau noi obligații membrilor. În absența unor structuri permanente ale CSCE, reuniunile pentru trecerea în revistă au reprezentat coloana vertebrală a procesului Helsinki. Datorită unor programe foarte cuprinzătoare şi datorită aplicării regulii consensului, procesul de negociere a devenit foarte încet şi anevoios, făcând ca durata reuniunilor să fie foarte lungă. Reuniunea de la Belgrad a durat între 4 octombrie 1977 şi 9 martie 1978. Cea de la Madrid a durat între 11 noiembrie 1980 şi 9 septembrie 1983, iar cea de la Viena între 4 noiembrie 1988 şi 19 ianuarie 1989.

În „Carta de la Paris pentru o Nouă Europă" adoptată în 1990 s-a hotarât ca reuniunile pentru trecere în revistă să aibă loc din doi în doi ani şi să dureze maximum trei luni.

Toate țările membre OSCE au statut egal, iar regula de bază în adoptarea deciziilor este consensul.

OSCE ocupă un loc unic în sistemul organizațiilor internaționale. Caracteristicile sale principale se referă la numărul de membri (toate statele din spațiul euro-atlantic), elaborarea atotcuprinzătoare a securității, instrumentele şi mecanismele specifice de care dispune pentru prevenirea conflictelor, procesul decizional bazat pe consens, promovarea dialogului politic constant şi deschis, normele şi valorile comune asumate de statele membre prin documentele adoptate precum şi un sistem dezvoltat de contacte şi relații de cooperare cu alte organizații şi instituții internaționale.

Prioritățile acestei organizații sunt, în momentul de față, consolidarea valorilor comune şi asistarea statelor membre în edificarea unor societăți democratice bazate pe statul de drept, prevenirea conflictelor locale, restaurarea stabilității şi păcii în zone de tensiune şi conflict şi evitarea creării de noi diviziuni politice, economice sau sociale, obiective ce se bazează pe promovarea unui sistem de securitate prin cooperare.

Principalele structuri ale OSCE

OSCE a fost şi este în mod tradițional un forum pentru consultare şi negociere între statele membre. El are câteva instituții care negociază deciziile şi obligațiile care sunt apoi impuse statelor prin decizie politică.

Reuniunile la nivel înalt (summit-urile), mai numite şi *Conferințele şefilor de stat sau de guvern ai statelor membre,* se desfăşoară cu participarea şefilor de state ori de guverne ale țărilor participante. Ele stabilesc prioritățile şi asigură orientarea generală la nivel politic. Şefii de state ori de guverne evaluează situația în zona OSCE şi asigură liniile directoare de acțiune pentru funcționarea organizației şi a structurilor sale permanente. După stabilirea, prin Carta de la Paris, a ținerii periodice a acestora la fiecare doi ani, astfel de conferințe au avut loc, după cum am văzut, la: Helsinki (1992), Budapesta (1994), Lisaboba (1996) şi Istambul (18-19 noiembrie 1999). În prezent, prevalează opinia schimbării periodicității acestora, de la doi ani la 4-5 ani.

Consiliul Ministerial (inițial denumit Consiliul de Miniştri). În perioada dintre summit-uri, puterea de decizie în problemele curente aparține Consiliului Ministerial, care este compus din miniştrii de externe ai statelor membre. Consiliul ministerial se reuneşte cel puțin odată pe an, dar nu în anul în care se desfăşoară summit-ul, spre a analiza aspectele procesului de securitate relevante pentru OSCE, a analiza şi evalua activitățile desfăşurate de organizație, asigurând astfel îndeplinirea obiectivelor principale stabilite în cadrul summit-urilor, a lua deciziile curente necesare. Reuniunile Consiliului Ministerial ajută la menținerea legăturii dintre deciziile politice luate la summit-uri şi funcționarea cotidiană a organizației. Consiliul Ministerial a fost înființat prin „Carta de la Paris pentru o Nouă Europă", în 1990 sub denumirea de „Consiliul Miniştrilor Afacerilor Externe". Rolul important al acestei structuri a fost reafirmat atât la Summit-ul de la Helsinki din 1992, cât şi la acela de la Budapesta din 1994.

Consiliul Superior (inițial Consiliul Funcționarilor Superiori). Consiliul Superior se reuneşte la nivel de directori din ministerele afacerilor externe ale statelor membre. El a fost constituit spre a pregăti aplicarea deciziilor luate de Consiliul Ministerial, iar în perioada dintre sesiunile Consiliului Ministerial sî supravegheze, coordoneze şi să exercite managementul problemelor curente ale OSCE. Ca şi Consiliul Ministerial, Consiliul Superior a fost una dintre instituțiile stabilite prin Carta de la Paris, hotărându-se ca el să se reunească de două ori pe an la Praga, iar în plus, o dată pe an, ca Forum Economic. Cu toate acestea, procesul de instituționalizare din ce în ce mai accentuat odată cu trecerea de la CSCE la OSCE, a transferat cea mai mare parte a atribuțiilor Consiliului Superior către Consiliul Permanent.

Din anul 1997 Consiliul Superior s-a reunit numai ca Forum Economic. În plus față de reuniunile ordinare, Consiliul Superior se poate reuni, în situații de urgență, pe baza aşa numitului „Mecanism Berlin". Între 1991 şi 1994 s-au ținut patru reuniuni determinate de situații de urgență, generate de crizele din fosta Iugoslavie şi o reuniune consacrată situației din Nagornâi-Karabakh.

Consiliul Permanent (inițial Comitetul Permanent). Are sediul la Viena şi este principala structură având ca activitate de bază desfăşurarea consultărilor politice şi derularea procesului de luare a deciziilor în toate problemele de competența OSCE. Este responsabil de desfăşurarea activităților cotidiene, de rutină, ale organizației. Membrii Consiliului Permanent sunt reprezentanții permanenți la OSCE ai țărilor membre. Ei se reunesc săptămânal la Centrul pentru Congrese Hofburg, din Viena. În afară de aceste reuniuni săptămânale reprezentanții permanenți mai participă şi la alte activități, precum schimburi de opinie, şedințe ale diverselor comitete, întâlniri neoficiale. Periodic, Consiliul se reuneşte la nivelul directorilor direcțiilor politice din ministerele afacerilor externe ale țărilor membre.

Spre deosebire de alte organisme destinate luării deciziilor, Consiliul Permanent nu a fost creat pe baza Cartei de la Paris pentru o Nouă Europă, ci pe baza unei decizii luate la Consiliul Ministerial de la Roma din 1993, sub numele de Comitetul Permanent. Prin Documentul Final al Summit-ului de la Budapesta acest Comitet Permanent a primit numele de Consiliul Permanent.

Forumul pentru Cooperare în domeniul Securității e format din reprezentanții țărilor participante la OSCE, care se reunesc săptămânal la Centrul pentru congrese din Palatul Hofburg din Viena, pentru a negocia şi a se consulta în legătură cu măsurile vizând întărirea securității şi stabilității în Europa. Obiectivele principale ale forumului sunt: desfăşurarea de negocieri asupra controlului armamentelor, dezarmării şi măsurilor referitoare la creşterea încrederii şi securității; desfăşurarea consultărilor şi a cooperării în probleme legate de securitate; reducerea în continuare a riscului izbucnirii unor conflicte; punerea în aplicare a măsurilor asupra cărora s-a căzut de acord.

Forumul este în plus responsabil pentru implementarea măsurilor de creştere a încrederii şi securității, ținerea reuniunilor anuale referitoare la evaluarea rezultatelor aplicării deciziilor luate şi discutarea şi clarificarea informațiilor schimbate între statele participante la OSCE, precum şi de pregătirea unor seminarii referitoare la doctrina militară.

Înființarea Forumului pentru Cooperare în domeniul Securității prin Documentul Final al Summit-ului de la Helsinki din 1992 a lărgit competența OSCE în domeniul controlului armamentelor şi al dezarmării pe baza unui program cuprinzător pentru acțiune imediată. La Summit-ul de la Lisabona din 1996 a fost adoptat un nou program cadru referitor la controlul armamentelor.

În cadrul OSCE toate structurile destinate negocierii şi luării deciziilor funcţionează aplicând regula consensului. Consensul este înţeles drept absenţa oricarei obiecţii din partea statelor participante la adresa deciziei respective.

Procesul de luare a deciziilor cuprinde trei niveluri. Summit-urile reprezintă cel mai înalt nivel de orientare politică şi de luare a deciziilor pentru organizaţie. Între summit-uri puterea de luare a hotărârilor aparţine Consiliului Ministerial care ia măsurile necesare pentru ca OSCE să acţioneze în sensul stabilit prin scopurile şi obiectivele politice stabilite la summit-uri. Consiliul Permanent este forumul pentru consultarea periodică pe o bază permanentă şi pentru luarea deciziilor ce privesc activitatea cotidiană curentă a OSCE. Această structură cuprinzând trei niveluri ierarhice este completată periodic prin reuniuni specializate, ca de exemplu cele ale Forumului Economic, sau ale Forumului de trecere în revistă a celor decise la Summit-uri.

Procesul de luare a deciziilor este coordonat de către preşedintele executiv, care este responsabil de stabilirea programului şi organizarea activităţii structurilor funcţionale ale organizaţiei. El organizează, de asemenea, reuniuni neoficiale ale reprezentanţilor statelor membre, în masură să faciliteze discuţiile şi negocierea deciziilor ce trebuie luate prin consens, declaraţiile şi toate celelalte documente care sunt apoi adoptate oficial de organismele abilitate.

În anumite circumstanţe, foarte clar stabilite, deciziile pot fi luate fără aplicarea regulii consensului. Consiliul Ministerial ţinut la Praga în ianuarie 1992 a decis că pot fi luate măsurile necesare, fără consimţământul statului în cauză, în situaţia unor încălcări clare şi grosolane ale angajamentelor pe care membrii OSCE şi le-au asumat. Această decizie este aşa-numitul principiu al „consensului minus unu”. Prima aplicare a principiului „consensul minus unu” a urmat imediat, în 1992, în legătură cu conflictul din fosta Iugoslavie şi a constat în suspendarea Iugoslaviei compusă din Serbia şi Muntenegru din OSCE. O altă excepţie de la regula consensului este principiul „consens minus doi”. Conform acestui nou principiu, adoptat la Consiliul Ministerial de la Stockholm din 1992, Consiliul Ministerial poate recomanda la două state participante, care se află în disputaă să apeleze la consiliere din partea unui terţ (stat sau organizaţie internaţională), indiferent dacă cele două state în cauză au obiecţii sau nu în legatură cu decizia respectivă. Până în prezent această procedură nu a fost încă utilizată.

Pe măsură ce Conferinţa pentru Securitate şi Cooperare în Europa a evoluat spre forma instituţionalizată reprezentată de organizaţie, în cadrul său s-au dezvoltat mai multe instituţii şi structuri care permit luarea

măsurilor necesare implementării şi dezvoltării măsurilor stabilite de statele participante.

Preşedintele executiv este investit cu responsabilitatea generală pentru măsurile executive şi pentru coordonarea activităţilor curente ale OSCE. Aceste responsabilităţi includ: coordonarea activităţii structurilor şi instituţiilor OSCE, reprezentarea organizaţiei în exterior, supervizarea activităţilor referitoare la prevenirea conflictelor, managementul crizelor şi măsurile necesare pentru trecerea de la faza de conflict la cea post conflictuală (respectiv la starea de pace). Postul de preşedinte executiv este deţinut prin rotaţie de unul din miniştrii de externe ai statelor membre, acesta schimbându-se în fiecare an. Preşedintele executiv este asistat în îndeplinirea obligaţiilor şi atribuţiilor sale de preşedintele executiv care l-a precedat, precum şi de cel care îi va succeda. Aceste trei persoane oficiale constituie un triumvirat denumit oficial „troika", utilizând un termen rusesc ce se referă, în sensul propriu, la atelajul specific rusesc cu trei cai înhămaţi în linie. Preşedintele executiv formează comitete şi grupuri de lucru ad-hoc şi poate numi reprezentanţi personali pentru a se ocupa de soluţionarea unor crize sau situaţii conflictuale. Originea instituţiei preşedintelui executiv trebuie căutată în Carta de la Paris pentru o Noua Europă, din 1990 care prevede că ministrul de externe al ţării gazdă a lucrărilor OSCE, va prezida Consiliul de Miniştri (ulterior denumit Consiliul Ministerial). Documentul Final al Summit-ului de la Helsinki, din 1992, a consacrat în mod oficial funcţia de preşedinte executiv.

Secretarul General şi Secretariatul. Secretarul General acţionează în calitate de reprezentant al Preşedintelui executiv şi îl sprijină pe acesta în toate activităţile ce au drept scop îndeplinirea obiectivelor organizaţiei. Atribuţiile secretarului general includ:

- managementul structurilor şi activităţilor desfăşurate de OSCE;
- pregătirea, împreună cu preşedintele executiv, a reuniunilor organizaţiei;
- asigurarea punerii în aplicare a deciziilor luate de OSCE;
- aducerea la cunoştinţa opiniei publice şi a mass media a politicii şi a activităţilor desfăşurate de organizaţie;
- menţinerea contactului cu alte organizaţii internaţionale;
- în calitate de şef al administraţiei OSCE avizează în legatură cu implicaţiile financiare ale tuturor proiectelor OSCE şi asigură luarea unor măsuri de economie, de personal şi de resurse de natură logistică, la nivelul tuturor structurilor şi instituţiilor componente ori subordonate;

- ia masuri ca toate misiunile şi instituţiile OSCE să acţioneze în conformitate cu regulile proprii ale organizației;
- raportează organelor de conducere politică ale OSCE despre activitățile desfăşurate de secretariat şi misiunile stabilite de organizație şi pregăteşte raportul anual al acesteia.

Postul de secretar general a fost înființat la reuniunea Consiliului OSCE de la Stockholm, în 1992. Secretarul General este numit de către Consiliul Ministerial pe termen de trei ani.

Secretariatul, sub conducerea secretarului general, asigură sprijinul operațional pentru organizație şi are sediul la Viena, fiind asistat de un birou cu sediul la Praga. Atribuțiile secretariatului implică: sprijinul activităților practice, desfăşurate în teren de către OSCE; menținerea contactului cu alte organizații internaționale, atât interguvernamentale, cât şi neguvernamentale; asigurarea, din punct de vedere tehnic, a desfăşurării tuturor reuniunilor, conferințelor şi şedințelor OSCE, inclusiv în ceea ce priveşte serviciul de translație; asigurarea serviciilor administrative, financiare şi de personal necesare tuturor structurilor OSCE. Secretariatul, imediat după constituire, în 1991, a fost stabilit la Praga şi ulterior mutat la Viena, în 1993. Secretariatul OSCE are în structura sa organizatorică următoarele entități:

Biroul Secretarului General – îl sprijină pe secretarul general în îndeplinirea atribuțiilor sale de manager general şi administrator. Biroul oferă asistență în domeniile: sprijin executiv, informații publice şi presă, asistență juridică şi audit intern;

Centrul pentru Prevenirea Conflictelor este responsabil pentru sprijinirea preşedintelui executiv în îndeplinirea sarcinilor sale specifice în domeniul avertizării timpurii, al prevenirii conflictelor, managementul crizelor şi revenirea la normalitate în faza post-conflictuală, precum şi urmărirea zilnică a îndeplinirii deciziilor luate la toate nivelurile ierarhice ale organizației. Pe baza orientărilor stabilite de secretarul general, Centrul pentru Prevenirea Conflictelor asigură asistența de specialitate atât preşedintelui executiv cât şi structurilor funcționale ale OSCE. El este însarcinat şi cu menținerea legăturilor cu alte organizații interguvernamentale şi neguvernamentale.

Este de asemenea responsabil de asigurarea personalului necesar şi pregătirea corespunzătoare a acestuia pentru toate misiunile din teren ale organizației. Ține o evidență clară a tuturor misiunilor în curs de execuție ale OSCE. Ține, de asemenea, evidența schimburilor de informații în domeniul militar şi asigură sistemul de comunicații necesar organizației. Sprijină din punct de vedere tehnic organizarea unor seminarii şi mese rotunde.

Departamentul pentru Administratie şi Operaţii răspunde de politica de personal, de serviciile administrative, de organizarea reuniunilor şi conferinţelor, inclusiv în domeniul translaţiei, de activitatea de documentare şi protocol, incluzând Biroul din Praga şi arhivele organizaţiei. Este responsabil de probleme bugetare şi financiare şi de implementarea informaticii. Asigură sprijinirea acţiunilor desfăşurate în teren, din toate punctele de vedere, a misiunilor OSCE.

Coordonatorul Activităţilor OSCE din domeniile Economic şi al Protectiei Mediului, acţionează împreună cu secretariatul OSCE în sprijinul preşedintelui executiv, fiind abilitat în domeniul activităţilor economice, sociale şi de mediu, precum şi în cel al securităţii. Secretariatul se compune dintr-un număr de aproximativ 180 de persoane din toate statele organizaţiei. Cea mai mare parte a personalului este angajată direct de către secretariat, o parte însă fiind propusă de către guvernele statelor membre.

Biroul din Praga al Secretariatului asigură asistenţa în domeniul informaţiilor publice, adăposteşte o parte importantă a arhivelor OSCE şi acţionează în domeniul diseminării documentelor şi informaţiilor oficiale ale OSCE, găzduieşte o parte din cercetătorii aflaţi temporar la sediul organizaţiei, asigură asistenţa în organizarea reuniunilor ţinute la Praga, în special a celor ale Forumului Economic.

Toate activităţile şi instituţiile OSCE sunt finanţate din contribuţiile făcute de către statele participante, în concordanţă cu o repartiţie făcută pe baza deciziei statelor membre. OSCE utilizează aproximativ 250 de persoane salariate (din care 180 în secretariat) în cadrul instituţiilor proprii. În afară de acestea, organizaţia utilizează mai mult de 2.500 de persoane angajate pe o durată determinată, în cadrul misiunilor practice desfăşurate în teren. Cea mai mare parte a bugetului OSCE este destinată îndeplinirii misiunilor din teren. Pe măsură ce OSCE şi-a dezvoltat capacitatea operaţională şi bugetul organizaţiei a fost mărit, de la 289 de milioane de şilingi austrieci în 1994 (aproximativ 22,23 milioane dolari SUA) la 1.220 miliarde şilingi austrieci (93,84 milioane dolari SUA) în 1998. În anul 1997 a fost introdusă o a doua repartiţie a contribuţiilor statelor membre pentru a asigura finanţarea proiectelor de amploare ale OSCE (de exemplu Misiunea în Bosnia-Hertzegovina). De la 1 ianuarie 1999 bugetul OSCE este exprimat în euro. Bugetul pentru anul 1999 a fost la nivelul de aproximativ 104 milioane euro.

Biroul pentru Instituţii Democratice şi Drepturile Omului are ca atribuţii principale:

- promovarea alegerilor democratice, în special prin monitorizarea procesului electoral;
- asigurarea sprijinului practic în consolidarea instituțiilor democratice şi a drepturilor omului şi în întărirea instituțiilor societății civile şi a domniei legii;
- contribuția la avertizarea timpurie şi la prevenirea conflictelor, în special prin monitorizarea aplicării angajamentelor asumate de state în domeniul drepturilor omului şi a altor obligații referitoare la dimensiunea umană a securității regionale.

Biroul pentru Instituții Democratice şi Drepturile Omului îşi are rădăcina în Biroul pentru Alegeri Libere înființat în 1990 prin Carta de la Paris pentru o Nouă Europă. În 1992 Consiliul Ministerial al OSCE a hotărât transformarea acestei instituții conform configurației sale actuale.

Înaltul Comisar pentru Minorități Naționale. OSCE a creat postul de Înalt Comisar pentru Minorități Naționale, în 1992, prin Actul Final al Summit-ului de la Helsinki, în scopul de a asigura un răspuns adecvat şi cât mai curând posibil, tensiunilor etnice care pot să se transforme într-un conflict (chiar într-un conflict armat) într-o zonă din regiunea statelor membre. Înaltul Comisar pentru Minoritățile Naționale funcționează ca un instrument al diplomației preventive: el acționează spre a identifica şi a lua măsurile necesare detensionării unor situații conflictuale generate de tensiuni interetnice care pot pune în pericol pacea, stabilitatea unor subregiuni şi a unor state membre ale organizației şi relațiile dintre aceste state.

Sediul Înaltului Comisar pentru Minorități Naționale este la Haga, în Olanda. Fostul prim-ministru al Olandei, Max van der Stoel, a fost numit primul Înalt Comisar pentru Minorități Naționale în decembrie 1992. La consiliul Ministerial din decembrie 1995 mandatul său a fost prelungit pentru o perioadă de încă trei ani.

Reprezentantul pentru libertatea mass-media are ca principală misiune să acorde asistentă guvernelor statelor membre în domeniul asigurării unor surse de informare libere, independente şi pluraliste pentru opinia publică, ceea ce este esențial pentru însăşi existența unei societăți libere şi deschise, într-un cuvânt pentru modelul democratic al oricărei forme de guvernământ. Spre a-şi îndeplini sarcina, reprezentantul pentru libertatea mass media este autorizat să monitorizeze situația şi evoluția acesteia în statele membre şi să solicite guvernelor naționale, să respecte întru totul principiile şi obligațiile specifice OSCE. Înființarea acestui post a fost solicitată în 1996, la Summit-ul de la Lisabona şi a fost stabilit oficial de către Consiliul Permanent al Organizatiei la 5 noiembrie 1997.

Primul reprezentant pentru libertatea presei a fost numit la 1 ianuarie 1998, în persoana lui Freimut Duve din Germania. El a îndeplinit un mandat cu o durată de trei ani.

Adunarea Parlamentară a OSCE constituită din mai mult de 300 de parlamentari din statele participante, având scopul de a promova implicarea mai activă şi mai profundă în procesul pan-european, cu obiectivul declarat de a realiza în viitor o structură interparlamentară. Adunarea Parlamentară este găzduită la Copenhaga.

Curtea pentru Conciliere şi Arbitraj este un organism înființat prin Convenția referitoare la Conciliere şi Arbitraj în cadrul OSCE, semnată în decembrie 1992 şi care a intrat în aplicare în decembrie 1994, după depunerea a douăsprezece instrumente de ratificare de către statele membre. Ea a fost constituită cu scopul de a găsi o rezolvare disputelor care îi sunt supuse spre analiză de către statele OSCE. Procedura de bază este concilierea, dar la nevoie se utilizează şi arbitrajul. Curtea de Conciliere şi Arbitraj prezintă câteva caracteristici unice, ce nu mai sunt întâlnite la alte structuri ale OSCE. În primul rând, ea este mai curând o structură adiacentă a OSCE decât o instituție a acesteia, deoarece la ea nu participă toate statele membre ale organizației, ci numai acelea care au depus instrumentele de ratificare şi au agreat soluția de a deveni membre ale Curții şi să contribuie financiar la cheltuielile aferente funcționării acesteia. În al doilea rând, contrar procedurilor standard ale OSCE, dar respectându-le pe acelea ale tuturor curților internaționale de justiție, funcționarea sa se bazează pe un tratat internațional în formă juridică completă. În al treilea şi ultimul rând, Curtea nu este o structură permanentă, ci mai curând o listă de nume de arbitri şi persoane cu rol de conciliatori, la care se apelează atunci când o dispută este supusă Curții, ocazie cu care se constituie o Comisie ad-hoc de Conciliere sau un tribunal de arbitraj ad-hoc.

Comisia de Conciliere audiază cazul ridicat în față sa prin decizia comună a două sau mai multe state. După ce trage concluziile necesare în urma audierilor, comisia prezintă un raport părților implicate, după care acestea au la dispoziție treizeci de zile pentru a se hotărî dacă acceptă sau nu concluziile comisiei. Dacă după această perioadă de treizeci de zile părțile nu agreează concluziile comisiei de conciliere, raportul acesteia împreună cu pozițiile exprimate de părți sunt înaintate Tribunalului de Arbitraj ale cărui decizii sunt definitive.

Membrii Curții sunt personalități eminente, cu o bogată experiență în relațiile internaționale şi în dreptul internațional. Părțile aflate în dispută au dreptul de a selecționa arbitrii sau conciliatorii aflați pe listele Curții şi menținuți de registratura acesteia.

În etapa actuală, OSCE se află în faza de definire a identității de securitate europeană, bazată pe patru elemente: geopolitic, funcțional, normativ şi operațional. Avantajele OSCE în această privință rezidă în abordarea atotcuprinzătoare a securității (militară, politică, economică şi umană), participarea pe bază de egalitate a tuturor țărilor membre, utilizarea unui set de principii şi valori clar definite, a unor instrumente şi mecanisme democratice şi a unei experiențe unice în domeniul diplomației preventive. Este, de aceea, de aşteptat că în viitor OSCE va continua să joace un rol important în promovarea unui spațiu comun de securitate, având capacități şi experiență în domeniul prevenirii conflictelor şi gestionării crizelor, consolidării respectării drepturilor omului, a democrației şi statului de drept şi promovării societății civile.

Uniunea Europeană

În 1992, UE era formată din 15 țări: Austria, Belgia, Danemarca, Spania, Finlanda, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Luxemburg, Marea Britanie, Olanda, Portugalia şi Suedia. În 2004, o dată cu primirea a încă zece state (Cipru, Malta, Cehia, Slovacia, Slovenia, Polonia, Lituania, Letonia, Estonia, Ungaria), UE a devenit o forță globală impresionantă : 455 de milioane de locuitori, 10.000 de miliarde de euro ca produs brut şi 25 de state membre. Până în 2007 numărul membrilor va creşte la 27, cu Bulgaria şi România. Forța UE, ca actor global, se conturează şi mai limpede în perspectiva continuării procesului de lărgire: în 2009-2010 cu Republica Croația, spre 2015 cu Turcia şi, în final, cu Serbia-Muntenegru, Bosnia-Herțegovina, Macedonia şi Albania. După China şi India, UE este cea mai mare entitate demografică din lume[228].

Între țările membre, mărfurile şi capitalurile circulă în mod liber. Politica agricolă şi cea comercială sunt comune.

Consiliul Uniunii care reuneşte reprezentanții guvernelor din statele membre, este organul legislativ şi decizional.

Comisia Europeană elaborează propunerile de legi supuse Consiliului şi veghează la executarea acestora din momentul adoptării lor.

Parlamentul European, ales la fiecare 5 ani prin sufragiu universal, examinează şi aprobă legislația europeană şi în mod special bugetul. Dintre cele 15 țări, 12 au ales să meargă mai departe pe calea integrării, adoptând în 2002 o monedă comună, euro, şi să-şi încredințeze politica monetară Băncii

[228] Vezi pe larg Viorel Patrichi, *Câteva calcule despre Balcanii "integrați",* în "Balcanii şi Europa", nr. 48-49, noiembrie 2004, p.16;Victor Ionescu, *De la Drumul somonilor la Drumul Mătăsii,* în "Balcanii şi Europa", nr. 48-49, noiembrie 2004, p. 7.

Centrale Europene. Cele trei țări care nu fac parte din zona euro, sunt Danemarca, Marea Britanie şi Suedia[229].

Eurocorps, embrionul viitoarei armate unice europene, este un organism militar creat în 1992 la inițiativa Franței şi a Germaniei, prin care s-a dorit să se dea substanță mult aşteptatei împăcări franco-germane. Nucleul s-a lărgit ulterior prin participarea Belgiei, Spaniei şi Luxemburgului, dar şi prin participarea unor țări membre NATO şi a ajuns la 60.000 de soldați, cantonați fiecare în țările de origine. În 2002, Eurocorps a cunoscut cea mai importantă evoluție. A întărit comandamentul Forței de stabilizare NATO în Bosnia, în 1998-1999 şi a participat în structura comandamentului Forței multinaționale a NATO în Kosovo şi Macedonia în 2002. Următoarea misiune: preluarea comenzii Forței Internaționale de Asistență în Afganistan (ISAF).

Misiunea de bază a Uniunii Europene este organizarea relațiilor între statele membre şi între popoarele lor într-o manieră coerentă şi pe baza solidarității dintre ele.

Obiectivele principale ale UE sunt: (1) să promoveze progresul economic şi social (piața unică a fost stabilită în 1993; moneda unică a fost lansată în 1999); (2) să afirme identitatea Uniunii Europene pe scena internațională (prin ajutorul umanitar către țările ce nu sunt membre, politica externă şi de securitate comună, acțiunea în crizele internaționale; de asemenea, prin poziții comune în cadrul organizațiilor internaționale); (3) să introducă cetățenia europeană (care nu va înlocui cetățenia națională, ci o va completa şi va conferi un număr de drepturi civile şi politice cetățenilor europeni); (4) să extindă zona libertății, securității şi justiției (legat de operațiunile de pe piața internă şi, mai ales, de libertatea de mişcare a persoanelor); (5) să păstreze şi să întărească legislația UE existentă (întreaga legislație adoptată de instituțiile europene, împreună cu tratatele fundamentale).

Inițiativa de Cooperare Sud-Est Europeană (SECI)

Southeast European Cooperative Initiative este un organism de cooperare în regiune pentru combaterea crimei transfrontaliere. Totodată, are drept scop şi restructurarea şi reforma serviciilor de frontieră şi standardizarea (simplificarea) procedeelor (metodologiilor) de lucru în materie.

SECI are sediul central la Bucureşti (Palatul Parlamentului) şi a intrat în deplină activitate la 1 februarie 2000, o dată cu semnarea Convenției de Cooperare pentru Prevenirea şi Combaterea Crimei Transfrontaliere (Convenția SECI) de către toate statele participante, respectiv: Albania,

[229] Vezi pe larg Internet: www.europa.eu.int.

Bosnia-Herțegovina. Bulgaria, Croația, Grecia, Iugoslavia (Serbia-Muntenegru), Macedonia, Moldova, Turcia, Ucraina şi România.

În calitate de observatori sunt SUA (într-un anumit fel, mentor al acestui organism) şi anumite state din Uniunea Europeană (Austria, Belgia, Franța, Germania, Italia). Tot ca observator este şi Ucraina. Consilieri direcți ai SECI sunt INTERPOL şi Organizația Mondială a Vămilor (OMV) şi prin instituțiile afiliate au reprezentare în plan național (Biroul Național INTERPOL şi Direcția Generală a Vămilor).

Structura SECI are următoarea configurație: Comitetul Comun de Cooperare; Ofițerii de legătură; Directoratul Centrului (se modifică din 2 în 2 ani); Compartimentele tehnico-administrative. Începând cu 1 noiembrie 2000, Centrul SECI a devenit operațional şi fiecare stat parte (Punct Focal Național) şi-a desemnat doi ofițeri de legătură (unul din Poliție şi unul din vamă).

Obiectivele de activitate ale Centrului SECI sunt: traficul ilegal cu ființe umane; narcotraficul; fraudcele comerciale; fraudele financiare (evaziune, spălare de bani, falsuri cu instrumentele de plată); furtul autovehiculelor de lux.

Desigur, ca şi în cazul celorlalte instituții cu atribuții în domeniul siguranței naționale, Punctul Național Focal al României în cadrul SECI dezvoltă relații de cooperare în materie.

Forța Multinațională de Pace din Sud-Estul Europei (MPFSEE)

Forța Multinațională de Pace din Sud-Estul Europei (MPFSEE) reprezintă prima structură politico-militară multinațională din zonă. A luat naştere pe baza principiului *regional ownership* (dreptul de proprietate regională), care încurajează implicarea țărilor din regiune în rezolvarea problemelor cu care se confruntă, prin propriile mijloace.

Începând cu septembrie 2001, România a deținut, pe o perioadă de doi ani, Preşedinția Comitetului Director Politico-Militar al MPFSEE. De asemenea, începând cu 2003, țara noastră găzduieşte Comandamentul SEEBRIG (Brigada din Sud-Estul Europei), componentă operațională a MPFSEE.

Scopul inițiativei este de a demonstra angajamentul statelor participante în vederea asigurării securității şi stabilității în spațiul euroatlantic, prin promovarea unor relații de bună vecinătate între țările din regiune şi dezvoltarea relațiilor de cooperare mai strânse între forțele militare ale acestora.

Acordul de constituire a MPFSEE a fost semnat la Skoplje, în anul 1998. În timp, acesta a fost amendat printr-o serie de protocoale adiționale, vizând înființarea unei Forțe Multinaționalã de Geniu (ETF), statutul Comandamentului SEEBRIG etc.

Principiile – elementele de bază ale conceptului MPFSEE sunt următoarele: inițiativa este creată şi funcționează în conformitate cu scopurile şi principiile Cartei ONU; MPFSEE nu este îndreptată împotriva nici unei terțe părți, nici nu a fost creată cu intenția de a da naştere la o alianță militară împotriva unei țări sau a unui grup de țări; inițiativa este transparentă şi deschisă națiunilor membre NATO şi PfP din regiune, capabile şi dornice să contribuie de o manieră constructivă la îndeplinirea scopului propus; SEEBRIG va acționa în conformitate cu programele PfP care urmăresc îmbunătățirea cooperării regionale în cadrul PfP şi va contribui la sporirea cooperării în cadrul ONU, NATO, OSCE şi UE.

În practică, MPFSEE se sprijină pe două componente operaționale: Brigada din Sud-Estul Europei (SEEBRIG) şi Forța Multinațională de Geniu (ETF). SEEBRIG va fi utilizată, de la caz la caz, în funcție de decizia politică ce va fi adoptată, în operațiuni în sprijinul păcii mandatate de ONU sau OSCE, conduse de NATO sau UE, inclusiv operațiuni de menținere a păcii, operațiuni de restabilire a păcii şi operațiuni umanitare, mai puțin operațiuni de impunere a păcii. De asemenea, SEEGRIG poate participa în cadrul unor "Coaliții de Voință" şi va funcționa "în spiritul" PfP.

După modelul celorlalte inițiative de cooperare regională, la nivelul MPFSEE există o serie de structuri de coordonare care asigură buna funcționare a activităților:

- Comitetul Director Politico-Militar – adoptă liniile directoare pentru activitatea Comandamentului SEEBRIG şi face recomandări pentru reuniunile miniştrilor apărării. Fiecare țară membră îşi asumă Preşedinția Comitetului Director Politico-Militar pe o perioadă de doi ani. În prezent aceasta este exercitată de Turcia, începând cu iulie 2003.

- Comandamentul SEEBRIG – Nucleul de Stat major – elaborează documentele operative ale SEEBRIG, organizează şi coordonează exercițiile şi celelalte forme de instruire la nivelul SEEBRIG. Prima locație a acestei structuri multinaționale a fost la Plovdiv – Bulgaria, începând cu 1999, iar în iulie 2003 s-a mutat la Constanța - Romania pentru o perioadă de patru ani.

Țările membre ale MPFSEE sunt următoarele: Grecia, Italia, Turcia, România, Bulgaria (state membre NATO); Albania şi Macedonia (state membre ale PfP, candidate la integrare în NATO). De asemenea, există o serie de țări cu statut de **observator:** Slovenia, SUA şi Croația. Acestea nu

pun la dispoziția SEEBRIG trupe, dar participă la activitățile politico-militare.

Finalizarea proiectului CIS (Communication and Information System) al SEEBRIG va asigura capacitatea operațională a brigăzii, ceea ce deschide perspectiva implicării SEEBRIG într-o primă operațiune, cel mai probabil sub conducerea NATO[230].

Pactul de stabilitate în Balcani

Pactul de Stabilitate îşi propune să sprijine reforma instituțională în statele Europei de Sud-Est. Este o inițiativă lansată de Germania în 1999, iar ulterior a fost pusă sub egida OSCE; reprezintă o modalitate prin care statele vest-europene încearcă să se implice mai mult în zonă. Are ca obiective: (1) diminuarea şi eliminarea potențialului conflictual al regiunii; (2) sprijinirea dezvoltării unor regimuri democratice; (3) aprofundarea cooperării regionale şi transfrontaliere; (4) crearea condițiilor pentru integrarea regiunii în structurile politice, economice şi de securitate euro-atlantice. Activitatea sa este complementară cu celelalte inițiative regionale şi este sprijinită de organizații internaționale ca UE, OSCE şi NATO, Consiliul Europei. Proiectele sale sunt susținute de organisme financiare internaționale: FMI, BERD, Banca Mondială. Funcționează pe baza unei Mese regionale pentru Europa de Sud-est, divizată în trei secțiuni (Masa de Lucru I - pentru democrație şi drepturile omului, Masa de Lucru II - pentru reconstrucție, dezvoltare şi cooperare economică şi Masa de Lucru III - pentru probleme de securitate).

[230] Vezi pe larg Daniel Călin, *Forța Multinațională de Pace din Sud-Estul Europei (MPFSEE) – un nou început,* în Balcanii, nr. 37, octombrie 2003, p.10-11.